

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PREA SFINȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

Pag

I.

Dr. PETRU GROZA

„MITROPOLIA ARDEALULUI”: Dr. Petru Groza	3— 6
— Funeraliile naționale ale Președintelui Dr. Petru Groza	7— 12
— Alegerea noului Președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R.: Dl. Acad. Ion Gheorghe Maurer	12

II.

NOUL EPISCOP AL CLUJULUI

Prea Sfinția Sa TEOFIL HERINEANU

— Alegerea, investitura și înscăunarea P. S. Teofil Herineanu ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului	13— 49
— P. S. Episcop Teofil Herineanu (date biografice)	50

III.

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

REDACȚIA: Alegerile de deputați în Sfaturile Populare	51— 52
— Pentru pacea a toată lumea (Bilanț anual și perspective de viitor)	53— 55
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: Considerațiuni creștine privind problema pericolului atomic	56— 59

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA: Istoria timpurilor vechi-testamentare (Moise și epoca sa)	60— 70
--	--------

Teologie istorică

Prot. Dr. ȘTEFAN LUPȘA: Biserica Ortodoxă Română din Ardeal și Ungaria în veacul XV (Ierarhia sa superioară. Mitropolia Ardealului) . .	71— 86
Prot. stavr. Dr. ANDREI GÎLEA: O ctitorie transilvană a lui Matei Basarab din anul 1653	87— 96

(continuare în p. III a copertei)

<i>Teologie sistematică</i>		<u>Pag.</u>
Pr. Prof. Dr. IZIDOR TODORAN: Considerații eclesiologice (Intemeierea Bisericii)		97—104
Prot. DUMITRU CALUGAR: Portretul unui creștin		105—121

<i>Teologie practică</i>		
Prot. Dr. VASILE COMAN: Viața parohiei		122—126

<i>INDRUMĂRI OMILETICE</i>		
D. B.: Sf. Grigorie Nisanul: „Fericiți făcătorii de pace...” (predică) . . .		127—129
Prot. Dr. VASILE COMAN: Biserica, locaș de închinare (predică)		130—132

<i>URME DIN TRECUT</i>		
MIRCEA PACURARIU: Biserica din Strei-Sîngeorgiu		133—135
Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: Cinstirea Cuvioasei Paraschiva		135—137

<i>TEOLOGI ORTODOCȘI</i>		
Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA: Panagiot Bratsiotis		138—140
— Aurel Crăciunescu		141—143

<i>RECENZII</i>		
Pr. Prof. Dr. SP. CANDEA: Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R. Arta românească în epoca feudală		144—147
Pr. Prof. IOAN BUNEA: Manuale de Limba Elină		148—149
Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: La comemorarea tricentenară a lui J. A. Comenius		150—152

<i>VIAȚA BISERICESCĂ</i>		
R.: Poziția actuală a Bisericii Ortodoxe pe harta religiilor lumii		153—155
Prot. GH. SECAȘ: Sfințirea bisericii din Mărcuș		156—157
— Prăznuirea de la Sohodol-Bran		158—159
— Punere a pietrei de temelie		159—160
S. C.: † Prot. stavr. Emilian Cioran		160—161

<i>INSEMNĂRI</i>		
GR. M., C. SIRBU și N. MLADIN: Decorarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și a altor P. S. Ierarhi și membri ai clerului. — 75 de ani de existență a Institutului Teologic Universitar din București. — În apărarea păcii popoarelor. — Noi descoperiri arheologice. — Populația Pământului. — Descifrarea scrierii Maya. — Contribuția literaturii religioase la formarea limbii noastre literare. — O capodoperă a veacului XVI: Catedrala Sf. Vasile din Moscova, în curs de restaurare. — Monumente prețioase de artă creștină în U.R.S.S. — Insuficiența moralismului individual. — Catolicii folosesc cîntări protestante. — Mișcarea liturgică în Biserica luterană. — Mărunte.		162—174
NOTE BIBLIOGRAFICE		175—176

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL III, Nr. 1—2

IANUARIE—FEBRUARIE 1958

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Dr. PETRU GROZA

Dr. PETRU GROZA

În dimineața zilei de 7 ianuarie 1958, la orele 5, în urma unei boli îndelungate și grele, a încetat din viață la București eminentul om politic și de stat Dr. Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române. Moartea sa a cernit inima întregului nostru popor român, al cărui fiu devotat a fost ilustrul defunct, slujindu-i interesele superioare o viață întreagă, cu pricepere și energie clocotitoare și cu zel exemplar.

S-a născut la 7 decembrie 1884, în comuna Băcia, regiunea Hunedoara, fiind fiul preotului ortodox de-acolo, Adam Groza.

A urmat cursurile liceului din Orăștie, după care și-a continuat studiile la universitățile din Budapesta, Berlin și Leipzig, luându-și doctoratul în științele juridice.

Încă în anii studenției el s-a manifestat pe tărâm politic ca luptător împotriva asupririi naționale, pentru egalitatea în drepturi între națiuni și pentru eliberarea Ardealului de sub dominația imperiului austro-ungar.

Deputat în Adunarea Constituantă în 1918 și, între 1920—27, ales de cinci ori în Parlamentul român, de două ori a ocupat funcția de ministru. Și-a dat seama, din bunăvreme, de caracterul antipopular al partidelor burgheze, reacționare, s-a ridicat cu energie împotriva politicii lor și s-a consacrat cu ardoare și cu pilduitoare consecvență cauzei poporului. Intemeietor și organizator al „Frontului Plugarilor”, Dr. Petru Groza a înțeles că ridicarea nivelului de viață și de cultură al țărănimii și al întregului popor poate fi obținută numai prin făurirea alianței de luptă a clasei muncitoare și țărănimii sub conducerea clasei mun-

citoare. Dragostea de patrie și năzuința de dreptate socială ce-l însușeau, l-au determinat să se alăture încă înainte cu un pătrar de veac luptei clasei noastre muncitoare pentru eliberarea și independența țării, pentru construirea unei Românie noi, socialiste. Sub conducerea sa, „Frontul Plugarilor” a devenit — în cadrele forțelor democratice coalizate — un element de seamă al frontului popular de luptă împotriva fascismului și înfeudării țării Germaniei hitleriste, împotriva războiului antisovietic, pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și trecerea României în coaliția antihitleristă. Din această pricină, organele represive ale statului burghezo-moșieresc l-au persecutat și, în 1943, l-au arestat.

După 23 August 1944, Dr. Petru Groza a militat în primele rînduri ale forțelor democratice împotriva reacțiunii și pentru o reală democratizare a țării.

La 6 martie 1945, Dr. Petru Groza a devenit președintele primului guvern democratic din istoria țării, instaurat de masele populare conduse la biruință de către Partidul Comunist Român. În această calitate, a muncit fără întrerupere, vreme de 7 ani, pentru efectuarea transformărilor revoluționare care au avut loc în țara noastră, pentru reșacerea și dezvoltarea economiei naționale, pentru construirea socialismului. Republica Populară Română, a cărei proclamare s-a săvîrșit înainte cu un deceniu, îl numără între făuritorii ei.

La 2 iunie 1952, Dr. Petru Groza a fost ales președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., slujbă pe care a îndeplinit-o cu distincție și cu spirit de înaltă răspundere pînă la sfîrșitul vieții sale.

Era adînc pătruns de convingerea că singurul drum luminos care poate asigura poporului nostru un viitor de pace și prosperitate este construcția socialistă. Acesteia i-a și hărăzit, cu pasiune, cu tact, cu zel luminat și cu încercată înțelepciune, toată pregătirea și energia sa excepțională. Pe această convingere se sprijinea și osîrdia cu care a militat statornic pentru strîngerea legăturilor frățești între poporul român și popoarele sovietice. Mîndru că țara noastră face parte din grupul țărilor socialiste, care reprezintă cea mai puternică forță în slujba păcii și a progresului, Dr. Petru Groza a contribuit la cimentarea unității și coeziunii țărilor socialiste, în frunte cu Uniunea Sovietică, la dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre ele.

Minte lucidă și suflet mărinimos, Dr. Petru Groza a fost militant convins și statornic al politicii de pace și colaborare internațională, de coexistență pașnică între toate statele, indiferent de regimul lor politic și social. Prin munca sa neobosită pentru ridicarea prestigiului țării noastre și afirmarea Republicii Populare Române pe plan internațional ca forță activă în lupta pentru pace, Dr. Petru Groza și-a câștigat stima întregii omeniri progresiste.

Făcător de pace s-a dovedit a fi și pe plan politic intern, mișcând întru cuvânt și faptă pentru politica regimului de democrație populară în problema națională, pentru înșăptuirea ei, pentru egalitatea în drepturi și pentru prietenia și înfrățirea dintre poporul român și minoritățile naționale. Acestea deplîng alături de noi toți încetarea din viață a marelui lor prieten și sprijinitor care a fost Dr. Petru Groza.

Intellectual fin și om politic înaintat, Dr. Petru Groza a desfășurat o largă activitate publicistică, pusă în slujba ideii nobile a păcii și prieteniei dintre popoare și a progresului social.

Pătruns de sentimentul demnității naționale, a avut încredere necîntită în forța creatoare a poporului nostru liber și stăpîn pe soarta sa. În creațiile populare, el vedea — pe bună dreptate — măruria geniului acestui popor.

Născut în familie preotească, încă din tinerețe Doctorul Petru Groza, pana scînteietoare a unui academician cu minte scăpărătoare, a scris: „A murit un suflet tînăr“ (G. Călinescu). Așa este. Intruchipare a vigoarei și tinereții, Dr. Petru Groza a iubit viața și s-a manifestat constant ca adversar ireductibil al forțelor negre care amenință lumea cu distrugere și moarte.

*

Născut în familie preotească, încă din tinerețe Doctorul Petru Groza a pășit pe arena vieții bisericești a românilor ortodocși din Ardeal. În vremurile de asuprire și dominație imperială habsburgică, Biserica strămoșească era reazimul de căpetenie al poporului român de dincoace de munți, scutul limbii sale materne, vatra culturii și spiritualității sale, flamura ideii naționale. Prețuind rolul preponderant pe care l-a jucat Biserica noastră în deșteptarea conștiinței naționale a românilor ardeleni, Dr. Petru Groza nu-și ascundea bucuria pe care i-o pricinuia orice silință a instituției sfinte de a da o mînă de ajutor poporului nostru harnic și talentat în eroica sa strădanie de construire a unei vieți noi, din ce în ce mai tihnită, mai îmbelșugată și mai fericită. Deputat

eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului de aproape trei decenii, a continuat să păstreze legături strînse cu viața noastră bisericească.

Un popor întreg, încordat în strădanii creatoare de viață nouă, deplînge moartea lui și pășind cu crescîndă vigoare pe calea străbătută de Dr. Petru Groza — calea dragostei de cei mulți, cinstiți și harnici, a propășirii și a păcii — îi va pomeni numele cu emoție și recunoștință „din neam în neam“.

Dumnezeu să-l odihnească în pace și să-i așeze sufletul în rîndurile dreptilor!

„MITROPOLIA ARDEALULUI”

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

FUNERALIILE NAȚIONALE ALE PREȘEDINTELUI Dr. PETRU GROZA

Sicriul cu trupul neînsuflețit al defunctului președinte a fost așezat pe catafalcul ridicat în sala funerară a Palatului Republicii. Ocîrmuitorii țării făceau de gardă zi și noapte.

În 8 și 9 ian. a. c., de dimineața și pînă seara, mii și mii de cetățeni s-au perindat prin fața catafalcului, aducînd un ultim și îndurerat salut celui ce a fost Dr. Petru Groza. Nenumărate coroane de flori, de dimensiuni respectabile și de-o rară splendoare, arătau dragostea și prețuirea poporului nostru pentru marele său fiu plecat dintre noi.

În același timp, la sediul Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., membrii delegațiilor străine și ai corpului diplomatic făceau vizitele de rigoare, prezentînd condoleanțe.

Vineri, 10 ian. a. c., dimineața la orele 8, în sala funerară a Palatului Republicii, s-a săvîrșit sfînta slujbă religioasă a înmormîntării, de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei și Nicolae al Ardealului, P. S. Episcopi-vicari patriarhali Antim și Theoctist, cu un sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile au fost date de corala Sf. Patriarhiei, dirijată de Dl. conf. univ. N. Lungu. Au asistat: membrii familiei, conducătorii partidului și guvernului, membrii delegațiilor străine, ș. a.

La sfîrșit, fiecare dintre șefii cultelor religioase din R. P. R. a rostit cîte o rugăciune pentru odihna sufletului președintelui Dr. Petru Groza.

În numele Bisericii Ortodoxe Romîne și al celorlalte culte din patria noastră, a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a spus următoarele:

INDURERATA ADUNARE

Cernerea fulgilor de zăpadă, care ne-a adus bucuria sfintelor sărbători și a noului an, ne-a adus pe neașteptate și vestea care ne-a cernit inimile în chip negrăit de dureros, — vestea tre-

cerii din această viață a falnicului și înțeleptului nostru președinte, Dr. Petru Groza.

Din umbra acestei mari dureri, care ne încearcă pe toți, abia dacă putem da grai cuvintelor care să cuprindă întreaga vrednicie a marelui nostru dispărut și să tălmăcească simțămintele de dragoste și de prețuire neasemuită care ne stăpînesc.

S-a stins, așa cum el însuși spunea, arzînd ca o lumînare, ca o făclie vie, care a luminat și a încălzit pînă în ultima clipă. El n-a căzut, nu s-a prăbușit, ci a trecut din timp în veșnicie, lăsînd făclia, pe care împreună cu tovarășii de luptă o purta cu atîta destoinicie, în mîinile încercate și de nădejde ale cîrmuirii noastre democrat-populare.

Născut pe pămîntul Ardealului, în satul Băcia de pe valea Streiului, din țara Hațegului și Hunedorii, el a iubit pămîntul natal, a iubit oamenii care-l făceau să rodească și a fost suflet din sufletul neamului, căruia i-a înțeles și suferințele, dar și nădejile de mai bine.

Frămîntat încă din tinerețe, ca însuși pămîntul din care s-a născut, de năzuințele și de lupta pentru libertate națională și pentru eliberarea socială a poporului român, Petru Groza n-a întîrziat să-și afirme o prezență vie și dinamică în această luptă.

Cum în Ardeal, înainte de întîiul război mondial, un tărîm pe care se putea duce lupta de eliberare națională, i-l oferea organizarea bisericească de peste munți, Petru Groza a desfășurat o intensă activitate în cadrul Sinoadelor Eparhiale ale Bisericii ortodoxe romîne din Transilvania.

De la o vîrstă abia depășind adolescența, Petru Groza a intrat vijelios, încă la 1909, în Sinodul de la Sibiu, ca ales al credincioșilor ortodocși din părțile Hunedorii. Aceiași credincioși l-au ales neconținut de atunci încoace în Sinodul de la Sibiu, fiind de mulți ani cel mai vechi „deputat mirean“ în organul reprezentativ central al Mitropoliei ortodoxe ardelene.

Și pe cît de rodnică a fost activitatea lui pe tărîm național și bisericesc pînă tîrziu după întîiul război mondial, pe atît de bogată în victorii a fost lupta lui pentru eliberarea socială a poporului român. Afirmîndu-se hotărît pe acest tărîm, în al treilea deceniu al veacului nostru a dat ființă, pe la 1933, Frontului Plugarilor și a continuat lupta neînterupt pînă în clipa din urmă, alături de forțele sănătoase ale poporului nostru, în frunte cu crainicii și făuritorii vremurilor noi.

Inzestrat cu excepționale însușiri de cîrmuitor, călit în lupte și în frămîntări, fiul preotului Adam Groza din Băcia a agonisit o rară experiență și s-a ridicat deasupra vremii și deasupra noastră a tuturor.

Să-mi fie îngăduit să spun aici, că în destinul iubitului nostru președinte s-a împlinit urarea pe care a făcut-o stihiiilor ursitei, nemuritorul mitropolit Andrei Șaguna, care — cu aproape un veac în urmă — vizitînd casa preotului din Băcia și văzînd buna întocmire dinăuntru și dinafară a familiei lui, a rostit memorabilele cuvinte, păstrate în amintirea acestei vrednice familii: „Binecuvintez casa aceasta, ca din vatra ei să se ridice cîrmuitor destoinic poporului nostru“.

Și Dumnezeu l-a ascultat și a vrut ca lucrurile să se împlinească după binecuvîntarea marelui ctitor al așezămintelor noastre bisericești și culturale din Ardeal.

INDURERATA ADUNARE,

Iubitul nostru președinte Dr. Petru Groza ne-a fost cu adevărat cîrmuitor și părinte, a cărui amintire se va păstra în veci și al cărui nume se va pomeni cu cinste, din neam în neam.

El a întruchipat în chip deplin virtuțile și însușirile eminente ale poporului din mijlocul căruia s-a ridicat.

Era treaz la minte și ager, cum puțini se găsesc, dîrz și statornic, înfruntînd senin, dar cu bărbăție de neînfrînt, talazurile vieții și ale sorții. Iar pe deasupra, bătea în făptura lui falnică de dac, o inimă de aur și o simțire caldă, care-i dădeau farmec copleșitor și neasemuit.

Nestăpînit de resentimente și cumpănit, nu i-a făcut niciodată plăcere să audă vorbindu-se despre el, — ci gîndul lui era veșnic la treburile obștești, la strădanile și lupta de mai bine a întregului popor.

Doctorul Petru Groza a fost într-adevăr un om care n-a trăit pentru interesele personale, ci a muncit și a luptat pentru binele obștesc, căci dintru început a avut hotărîrea de a da acestei vieți un conținut care să depășească banala preocupare în domeniul intereselor proprii sau particulare.

Iubindu-și cu înflăcărare poporul și pămîntul străbun, cu toate frumusețile lui evocatoare de legende și păstrătoare de comori, care străjuiesc drumul istoric al neamului, Petru Groza a fost stăpînit de o dragoste frățească față de toate naționalitățile

conlocuitoare și raza acestei simțiri curate și sincere s-a întins pînă departe, cuprinzînd și alte neamuri.

Nedesmințit și statornic în sprijinirea năzuințelor și luptelor pentru o viață mai bună a întregului nostru popor, Dr. Petru Groza a stat cu devotament, pînă la ultima suflare, la postul său de muncă și de îndrumare. Prețuindu-și și iubindu-și cu adevărat tovarășii de luptă și colaboratorii, el s-a făcut — prin iubirea sa de oameni — pildă tuturor, mai ales în anii stăpînirii populare, cînd s-a pomenit croirea unei lumi noi și drepte și s-a purces la scrierea noilor table ale legii pentru poporul nostru.

Fiu al Bisericii noastre străbune, față de care și-a îndeplinit întreaga datorie, defunctul nostru președinte a cinstit după cuviință toate celelalte culte religioase și a contribuit în mod esențial la statornicirea unor legături cu adevărat frățești între neamurile și credințele rînduite de Dumnezeu să viețuiască pe acest pămînt. Biserica noastră ortodoxă, ca și toate celelalte culte, îi sîntem recunoscători că, în mersul creator al istoriei, el a fost sfătuitorul înțelept al raporturilor și relațiilor între Stat și culte, în așa fel încît Biserica să participe, alături de popor, la viața cea nouă și să-și păstreze și tradiția sa izbăvitoare în legătură cu lucrarea ei de veacuri.

Pentru toate acestea, în numele credincioșilor și clerului ortodox din Ardeal și, din încredințarea Sfîntului Sinod, în numele întregii Biserici Ortodoxe Romîne, cît și în numele celorlalte culte din țara noastră, îi aduc ultimul și supremul omagiu, în acest ceas al despărțirii noastre vremelnice, aceluia ce a fost un mare fiu al Patriei și al Bisericii, iubindu-le cu toată căldura inimii sale generoase și slujindu-le cu înțelepciunea, cu vigoarea și cu strălucirile sale însușiri.

Alături de întregul nostru popor, fiii credincioși ai Bisericii Ortodoxe Romîne vor păstra neștearsă în sufletele lor amintirea Doctorului Petru Groza și vor merge mai departe pe drumul pe care a mers el: drumul dragostei față de popor, drumul muncii pentru înflorirea patriei noastre dragi, Republica Populară Romînă, drumul iubirii de oameni și al luptei neșovăitoare, pentru pacea lumii întregi.

INDURERATA FAMILIE,

Căpetenia și părintele Dvs., ca și al nostru, nu va mai fi printre noi. E nespus de dureroasă această despărțire și inimile noastre sînt deopotrivă de cernite ca și ale Dvs.

În greaua pierdere pe care o încercați, sînt încredințat că vă va mîngîia conștiința marilor lui înfăptuiri în slujba Patriei și a poporului nostru.

Plecînd dintre noi, iubitul nostru președinte, vă întinde mîna sa ocrotitoare de dincolo de mormînt și, împreună cu mine, roagă pe Dumnezeu să vă întărească în toate zilele vieții Dvs.

Veșnica lui pomenire și bunul Dumnezeu să-l numere cu dreptii. Amin.

*

La orele 9,45 sicriul cu corpul neînsuflețit al președintelui defunct este scos din sala funerară, fiind purtat pe umeri de ocîrmuitorii țării și înfășurat în tricolor, în acordurile pătrunzătoare ale marșului funebru, este depus pe catafalcul îmbrăcat în catifea purpurie, care se afla în mijlocul Pieții Republicii. Fac de strajă patru oșieri superiori.

În prezența familiei, a conducătorilor Partidului Muncitoresc Român și ai statului, a delegațiilor și reprezentanților de peste hotare și a zeci de mii de oameni care se revărsau pînă departe în străzile învecinate, se desfășoară mitingul de doliu. E ora 10. Batalionul format din ostași de infanterie, aviație și marină dă onorul. Văzduhul e străbătut de sunete de sirene și dangăt de clopote. În întreprinderi și instituții lucrul încetează. Se oprește circulația vehiculelor și pietonilor. Țara întreagă păstrează un minut de reculegere. În cadrele mitingului au luat cuvîntul pentru a-l omagia pe ilustrul defunct, Dnii: Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al Partidului Muncitoresc Român, Fr. Kozlov, președintele Consiliului de Miniștri al R. S. F. S. R., membru al Prezidiului C. C. al P. C. U. S., șeful delegației sovietice la funeralii, Go Mo-jo, președintele Academiei Chineze de Științe, șeful delegației chineze, Istvan Dobi, președintele Prezidiului R. P. Ungare, șeful delegației ungare, scriitorul Nagy Istvan și Romulus Zăroni, deputați și membrii ai Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R.

Conducătorii partidului și guvernului ridică pe umeri sicriul cu corpul neînsuflețit al defunctului președinte și îl depun pe un afet de tun.

În sunetul marșului funebru, cortegiul funerar se pune în mișcare. Un grup de 12 generali ai forțelor noastre armate poartă pe perne de catifea purpurie decorațiile, ordinele și medaliile romîne și străine cu care poporul român și prietenii noștri de peste hotare au răsplătit vredniciile de toți știute ale celui ce a fost Dr. Petru Groza. Urmează, apoi, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, înalții ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne și soborul slujitorilor bisericești în odăjdii, precum și șefii cultelor religioase din patria noastră. După afetul de tun care purta sicriul înfășurat în tricolor, urmau familia și prietenii apropiați ai defunctului, membrii Comisiei de

Stat pentru organizarea funeraliilor, conducătorii partidului și guvernului, delegații și reprezentanții de peste hotare, deputați ai Marii Adunări Naționale, conducători ai organizațiilor de masă, oameni de știință și artă, ș. a.

Pe parcurs, sute de mii de cetățeni au adus ultimul salut iubitului conducător al poporului nostru. S-au făcut opririle îndătinate, rostindu-se ecteniile prevăzute de rînduiala înmormîntării.

La cimitirul militar Ghencea, unde cortegiul funerar a ajuns către ora 14, s-a săvîrșit cuvenita slujbă religioasă.

Ultimul cuvînt de adio a fost rostit lîngă mormînt de Dl Chivu Stoica, președintele Consiliului de Miniștri al R. P. R.

În sunetele Imnului de Stat al R. P. R. și în bubuitul salvelor de tun, trase în semn de omagiu, are loc înhumarea.

În toate zilele marelui doliu național, au fost trase clopotele bisericilor la soroacele îndătinate, iar în ziua înmormîntării s-au săvîrșit rugăciuni pentru odihna sufletului defunctului președinte Dr. Petru Groza.

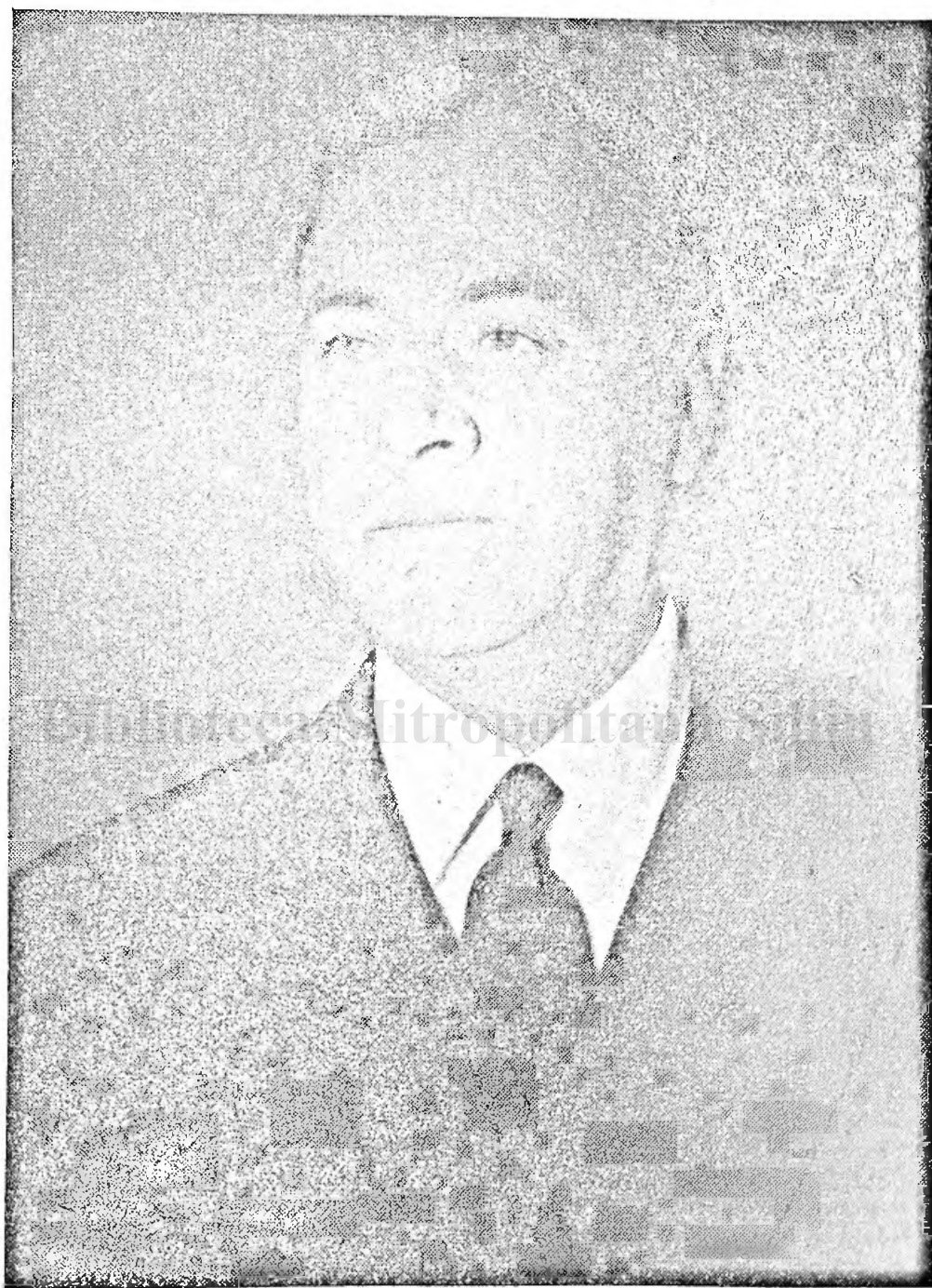
La Sibiu, în Catedrala mitropolitană, serviciul religios a fost săvîrșit de un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. S. Arhiereu Teodor Scorobeș. A vorbit P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu. Au luat parte slujitorii instituțiilor bisericești, reprezentanții organelor locale ale puterii de stat, studenții teologi și numeroși credincioși.

*

Sîmbătă 11 ianuarie a. c., Marea Adunare Națională a R. P. R. a ales în unanimitate ca președinte al Prezidiului ei pe Dl Acad. Ion Gheorghe Maurer, ministrul Afacerilor Externe.

Noul președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R. a fost felicitat din partea Bisericii Ortodoxe Romîne de către P. Fer. Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei și Nicolae al Ardealului și de P. S. Episcopi-vicari patriarhali Antim și Theoctist, care au participat la ședință ca invitați de onoare.

CRONICAR

Dl. Acad. ION GHEORGHE MAURER
Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne

Prea Sfinția Sa
EPISCOPUL TEOFIL AL CLUJULUI

ALEGEREA, ÎNVESTITURA ȘI ÎNSCAUNAREA P. S. TEOFIL HERINEANU CA EPISCOP AL VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

După o vacanță de șapte luni, în cursul căreia conducerea ei a fost asigurată de I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Ardealului, Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului și-a dobândit noul arhipăstor în persoana Prea Sfințitului Episcop TEOFIL al Romanului și Hușilor. Lucrările și festivitățile împreunate cu alegerea, investitura și înșcaunarea P. S. Sale au prilejuit în viața noastră bisericească manifestări de deosebită însemnătate.

ALEGEREA

noului Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului a avut loc în dimineața zilei de joi 19 decembrie 1957, la Palatul Patriarhal din București.

La orele 10½, în paraclisul Sfintei Patriarhii, un sobor de slujitori bisericești în frunte cu P. S. Episcop VALERIAN al Oradiei a săvârșit în dătinata Doxologie, după care membrii Colegiului Electoral Bisericesc au trecut în sala festivă a Adunării Naționale Bisericești din Palatul Patriarhal.

Indată după aceea, în aplauzele celor prezenți, și-au făcut intrarea în sală: Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN, Dl. Ministru Dr. VOINEA MARINESCU, reprezentant al D-lui CHIVU STOICA, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, Dl. Acad. MIHAI BENIUC, reprezentant al Marii Adunări Naționale a R. P. R., Dl. DUMITRU DOGARU, secretarul general al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R. P. R., D-nii Acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI, Acad. Dr. N. GH. LUPU, Acad. Dr. VASILE RASCANU, ș. a.

Ocupînd scaunul prezidial, Prea Fericitul Patriarh Justinian propune să fie desemnați ca secretari ai Colegiului Electoral Bisericesc: I. P. C. Arhim. Dr. Laurențiu Busuioc (Craiova) și Dl. Dr. Mihail Fărcaș (Cluj).

Dl D. Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, dă citire Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R. pentru deschiderea Colegiului Electoral Bisericesc chemat să aleagă pe noul Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

Se face apelul nominal, constatîndu-se că sînt prezenți 71 membri ai Colegiului Electoral Bisericesc din totalul de 84.

Luînd cuvîntul P. Fer. Patriarh Justinian a spus, în esență următoarele:

Mărit Colegiu Electoral,

Din chemările pe care le-ați primit, ați văzut scopul întrunirii noastre de azi: să alegem un nou episcop al Vadului, Feleacului și Clujului în locul rămas vacant prin trecerea Înalt Prea Sfințitului Nicolae Colan la cârma Mitropoliei Ardealului.

În alegerea pe care o va face, Colegiul Electoral Bisericesc va trebui să țină seama întîi de toate de înaintașii care au condus cu atîta vrednicie Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului.

În al doilea rînd se va ținea seamă de situația pe care o are Eparhia Clujului după 9 ani de la reîntregirea bisericească a romînilor ardeleni, știut fiind că aproape jumătate din credincioșii ei sînt reveniți.

În al treilea rînd, Colegiul Electoral Bisericesc va ținea seamă de situația specială pe care episcopul Clujului o are în capitala Ardealului, unde sălășluiesc nu mai puțin decît 3 conducători de confesiuni creștine din țara noastră.

Noul ales trebuie să răspundă așteptărilor pe care le pune Biserica noastră în strădaniile lui pentru întărirea unificării bisericești, dar și în înfrățirea care trebuie promovată neconținut între poporul romîn și poporul maghiar mai ales.

Urez Colegiului Electoral Bisericesc să aibă deplin succes în alegerea ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului a celui mai nimerit, mai destoinic și mai bine pregătit dintre cei îndreptățiți să aspire la această înaltă slujire bisericească.

Mărit Colegiu,

La apelul nostru n-a răspuns de astă dată unul din cei mai vechi și mai respectați membrii ai acestui înalt for electiv bisericesc: Domnul Dr. Petru Groza, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne. Domnia Sa n-a venit azi în mijlocul nostru, dar ne-a trimis o scrisoare de lămurire cu privire la lipsa sa,, pe care noi toți o regretăm mult“.

Prea Fericitul Patriarh Justinian dă citire scrisorii primite de la Domnul Dr. Petru Groza, care are următorul cuprins:

Neputînd participa la lucrările Colegiului Electoral pentru alegerea Episcopilor și Arhiepiscopilor-Mitropoliți, convocat pentru ziua de azi, rog pe Prea Fericirea Voastră să justifice absența mea în calitate de membru al Colegiului.

Trimit pe această cale urarea că lucrările Colegiului chemat să dea nou stăpîn scaunului vacant al Vlădiciei Vadului, Feleacului și Clujului să fie inspirate de înțelepciunea care trebuiește să călăuzească pe toți bunii fii ai Patriei noastre scumpe.

Trimit totodată aceluia care va fi învrednicit prin hotărîrea Colegiului Electoral pentru a intra în moștenirea frumoasă a vrednicului său antecesor, fostul Episcop Nicolae, astăzi Mitropolitul Ardealului, felicitările mele calde.

Să nădăjduim că buna lui păstorire se va încadra în osteneala tuturor de a zidi un viitor fericit poporului nostru și a întări pacea în lume.

Vă rog să îngăduiți ca în numele nostru al tuturor să-i transmitem Domnului Președinte Dr. Petru Groza cele mai calde urări de grabnică și definitivă însănătoșire, cu nădejdea că la cea dintâi ocazie Domnia Sa va fi din nou în mijlocul nostru. (Aplauze puternice).

După aceea, în conformitate cu prevederile statutare, P. Fer. Patriarh invită pe I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae* al Ardealului să ia conducerea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc.

Ocupînd scaunul prezidial, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului suspendă ședința pentru o jumătate de oră, dîndu-se astfel membrilor Colegiului Electoral Bisericesc posibilitatea de-a se consîltui în vederea efectuării alegerii.

După redeschiderea ședinței, se dă citire art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne, care stabilește procedura alegerilor de ierarhi.

La propunerea I. P. S. Președinte Mitropolitul *Nicolae* al Ardealului, sînt desemnați în unanimitate ca bărbați de încredere: P. C. Pr. prof. Dr. D. Bodea (Cluj) și Dl. Dr. V. Cîmpeanu (Cluj), care împart buletinele de vot.

S-a săvîrșit apoi votarea, fiecare membru al Colegiului Electoral Bisericesc exprimîndu-și voința prin vot secret. Votarea decurge într-o liniște solemnă. Rînd pe rînd trec prin fața urnei PP. SS. membri ai Sfîntului Sinod, înalți demnitari de Stat, fețe bisericești și mirenești. Între aceștia din urmă distingem pe credincioșii țărani muncitori Radu Ioan din Vișeuul Maramureșului și Costea Ioan al lui Grigorie din satul Bîrsăul Mare, com. Glod, raionul Dej, membrii ai Adunării Eparhiale a Episcopiei Clujului. Am stat de vorbă cu ei. Pătrunși de însemnătatea aceluia ce se săvîrșea acolo, amîndoi au exprimat urarea ca noul arhipăstor să fie bun și vrednic ca înaintașul său de scaun.

Se numără buletinele, constatîndu-se că numărul lor corespunde numărului votanților: 71.

Procedînd la despuierea scrutiniului, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului anunță rezultatul votării: au votat 71 membrii ai Colegiului Electoral Bisericesc, toate voturile fiind întrunite de P. S. Episcop Teofil al Romanului și Hușilor. În temeiul acestui rezultat, I. P. S. Președinte, Mitropolitul *Nicolae* al Ardealului, proclamă ales cu unanimitate de voturi pe P. S. Teofil Herineanu ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului. Membrii Colegiului Electoral Bisericesc întîmpină proclamarea rezultatului alegerii cu aplauze prelungite.

Adresîndu-se noului ales, I. P. S. Președinte al Colegiului Electoral Bisericesc, Mitropolitul *Nicolae* al Ardealului, a spus următoarele:

Prea Sfințite întru Hristos iubite frate,

Am bucuria de a-ți vesti că Marele Colegiu Electoral Bisericesc te-a investit în unanimitate cu demnitatea de Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului. Aducîndu-ți la cunoștință această veste îmbucurătoare, te felicită frățeste în numele întregului Colegiu Electoral.

Constat că pleci la Cluj ca să lupți acolo pentru îndrumarea creștinească a clerului și credincioșilor cu două arme foarte puternice. Cea dintâi, este arma tinereții în care te găsești — căci abia a început să-ți mijească ceva cărunteță în barbă — și asta-i lucru mare, căci de tinerețe se leagă în chip firesc entuziasmul atât de necesar mai ales pentru propovăduirea Evangheliei care luminează toată făptura credincioasă.

În al doilea rând, mergi la Cluj cu anii experienței de ocîrmuitor bisericesc dobîndită în Eparhia de Dumnezeu păzită a Romanului și Hușilor.

Cu aceste două arme mergi la Cluj în mijlocul unui cler disciplinat și al unui popor credincios.

Sîntem cu toții încredințați că Dumnezeu îți va ajuta să lucrezi cu și mai multă izbîndă pentru luminarea clerului și a poporului credincios, ca și unul și celălalt să slujească cu credință și zel pilduitor cele două patrii: cea de sus, care ne așteaptă pe toți și la care se poate ajunge numai trecînd cu cîinste prin patria aceasta de jos, Republica Populară Romîna.

Dumnezeu să-ți ajute!

Cuvîntul I. P. S. Sale a fost salutat cu aplauze însuflețite.

A răspuns nou-alesul Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, P. S. Teofil Herineanu. P. S. Sa a spus:

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

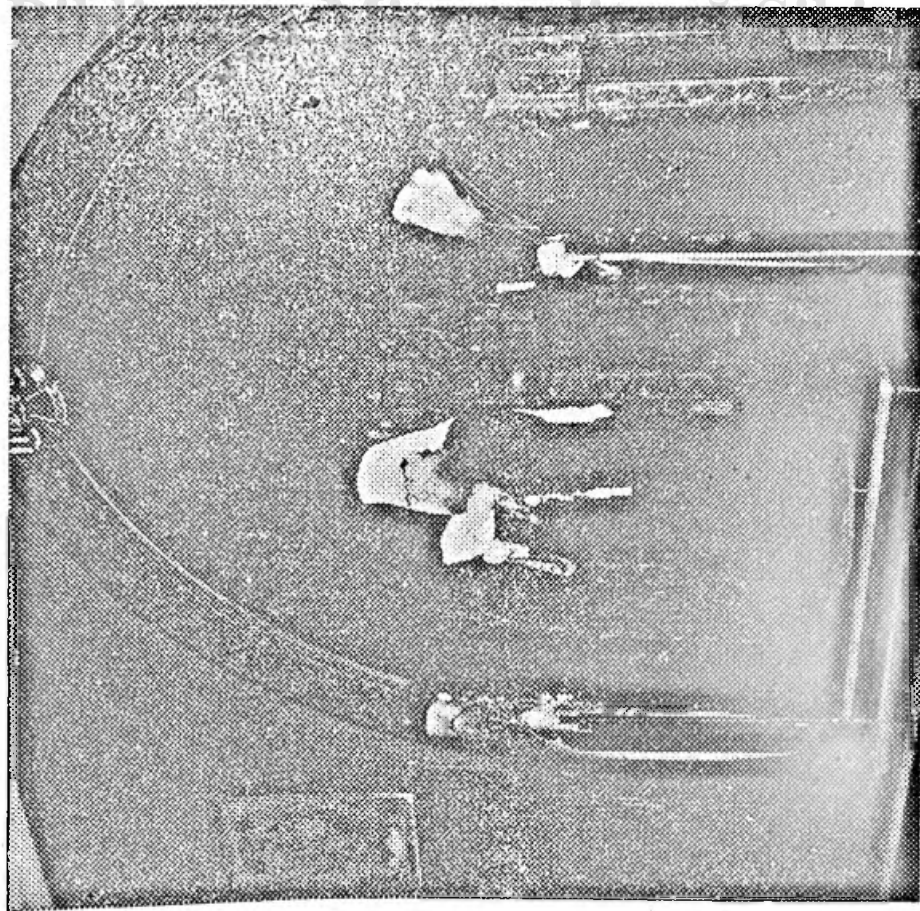
Cu sufletul cuprîns de o năvală de simțăminte, dar stăpînit de conștiința unei răspunderi la nivelul chemării pe care mi-o faceți astăzi, stăpînit de o fierbinte dragoste de Biserică și de poporul nostru, vă aduc cele mai respectuoase mulțumiri pentru încrederea ce mi-o acordați alegîndu-mă ca titular pentru scaunul episcopal din Capitala Ardealului, ca păstor al străvechii eparhii a Vadului, Feleacului și Clujului.

Alegerea de astăzi, ca și alegerea de acum opt ani și jumătate, prin care am fost chemat să păstoresc clerul și credincioșii din Eparhia Romanului și Hușilor — o atribui dorinței măritului Colegiu Electoral Bisericesc de a cînsti și răsplăti pe cei ce au săvîrșit în toamna anului 1948 marele act al Reîntregirii Bisericii Ortodoxe din Transilvania.

Cu toate că înainte de ambele alegeri aș fi fost gata să dau înțîietate, la promovare, altora mai vrednici și mai destoinici decît mine — am primit totuși slujirea ce mi se încredința cu gîndul că vrerea oamenilor rînduiți să conducă destinele Bisericii și ale Țării, oglindește voința lui Dumnezeu Proniatorul. Incercînd să-mi explic mie însumi pentru ce alegerea voinței divine s-a oprit asupra smereniei mele și nu asupra altui cleric revenit la vatra credinței străbune — explicarea o găsesc (subiectiv vorbind) în faptul că am prețuit și am iubit o însemnată însușire a slujitorului bisericesc. Mă gîndesc la însușirea pe care Apostolul Pavel o cere episcopului Timotei cu aceste cuvinte: „Caută să fii evlavios, fiindcă evlavia este folositoare la toate, avînd făgăduința vieții de acum și a celei ce va să fie. Plin de adevăr este acest cuvînt și vrednic de toată primirea” (I. Timot. IV, 8).

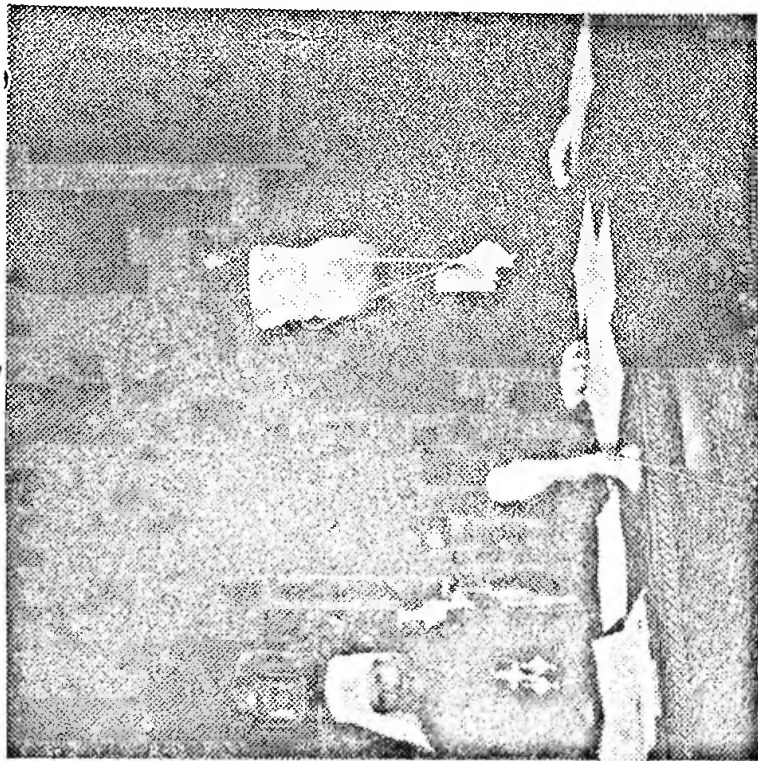
Nu cutez să spun că am fost deplin evlavios. Nu mă lasă conștiința să susțin că aș fi deprins evlavia în mod îndestulător. Am dorit doar să fiu

INVESTITURA

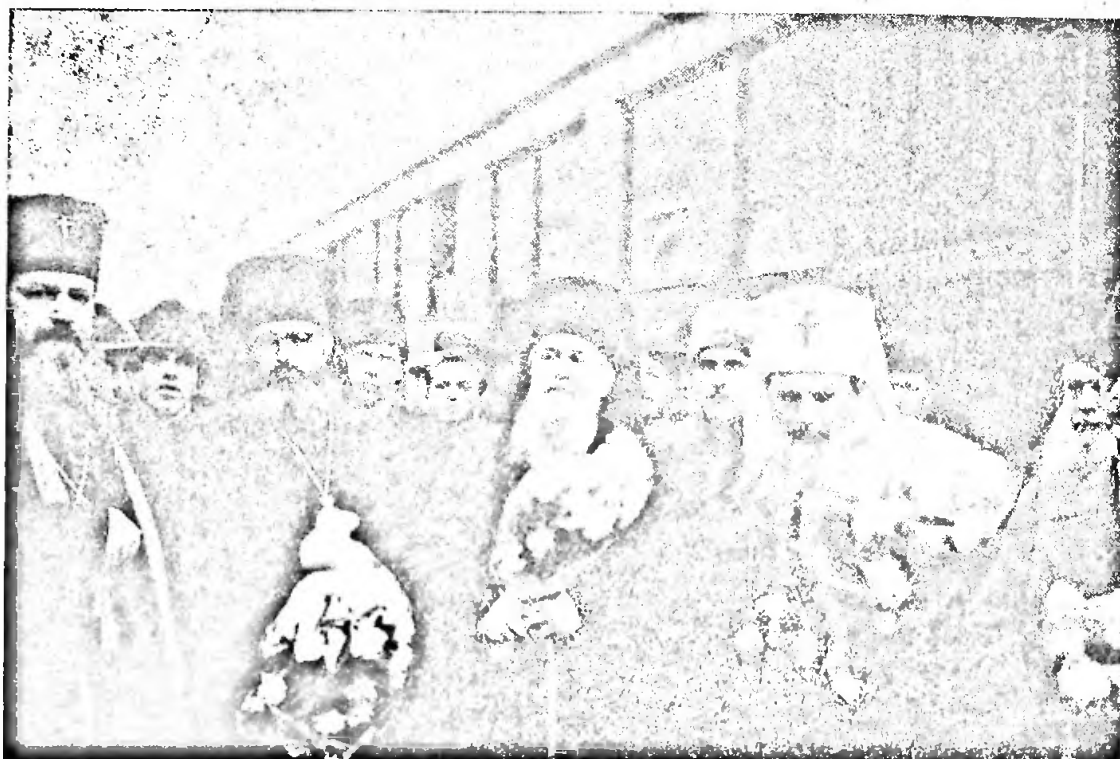
Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN rostindu-și cuvântarea după
ce a înminat P. S. Episcop TEOFIL cirja de arhipăstorire

ALEGEREA NOULUI EPISCOP AL CLUJULUI

Președintele Colegiului Electoral Bisericesc I. P. S. Mitropolit
NICOLAE al Ardealului anunțând rezultatul votului

INSCAUNAREA NOULUI EPISCOP AL CLUJULUI

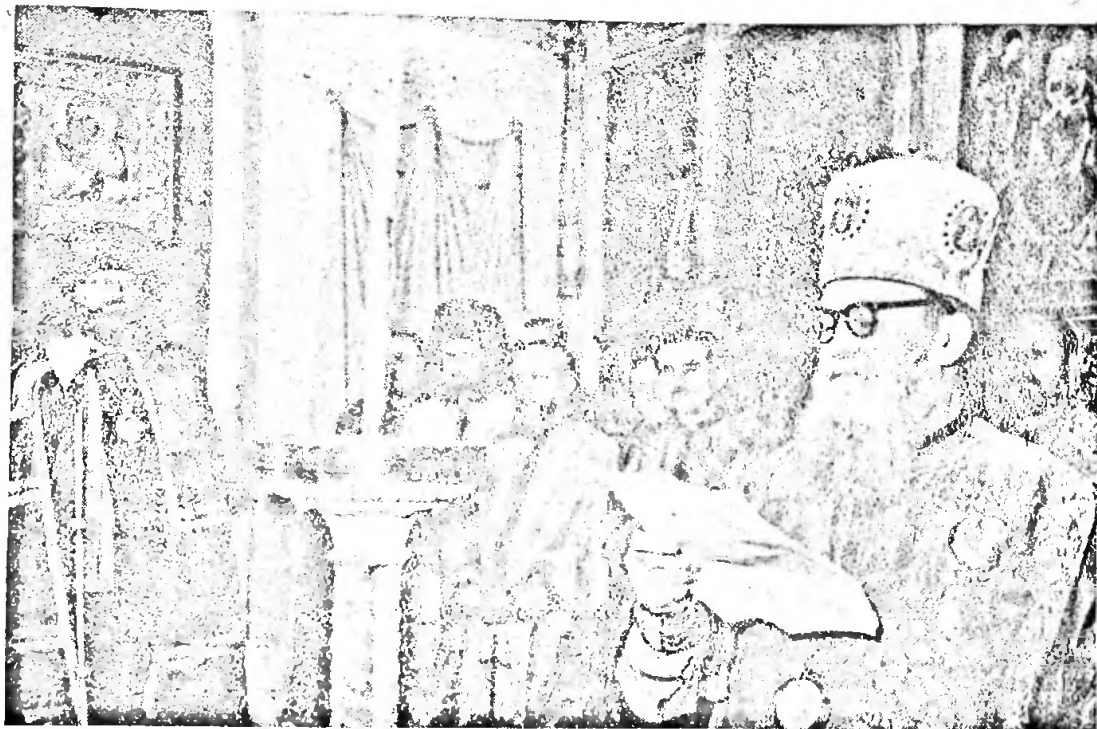

Aspect de la primirea sărbătorească în gara Cluj

IN CATEDRALA EPISCOPALA DIN CLUJ

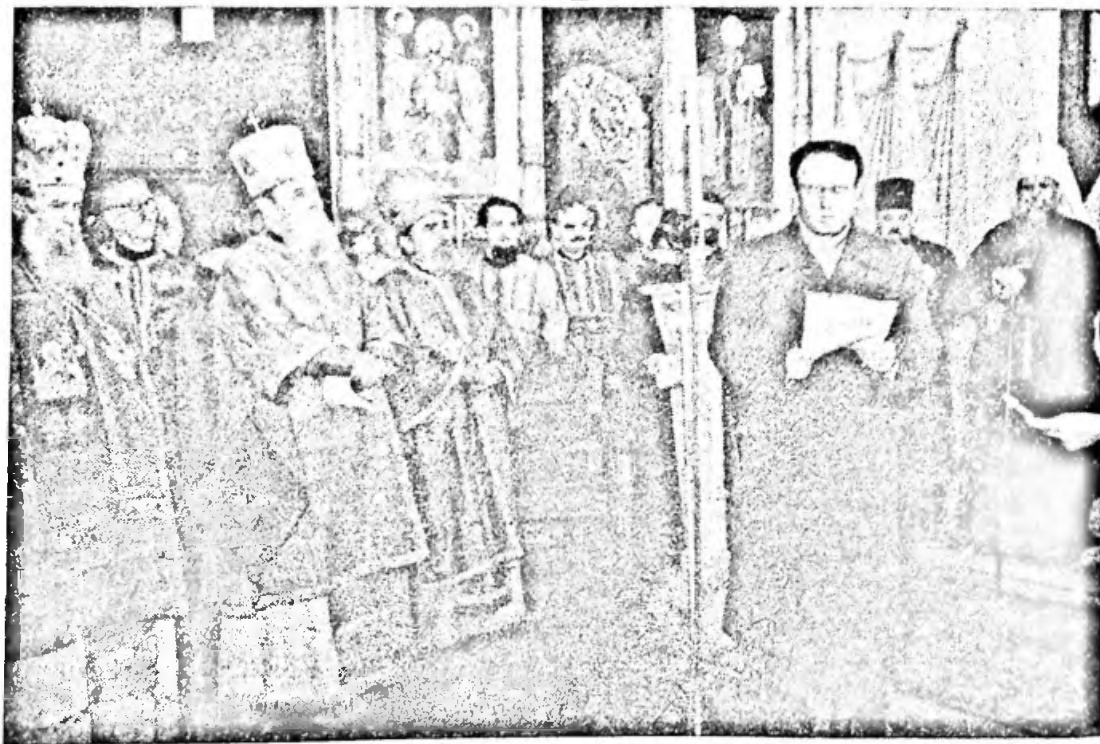

Sf. Liturhie arhierescă

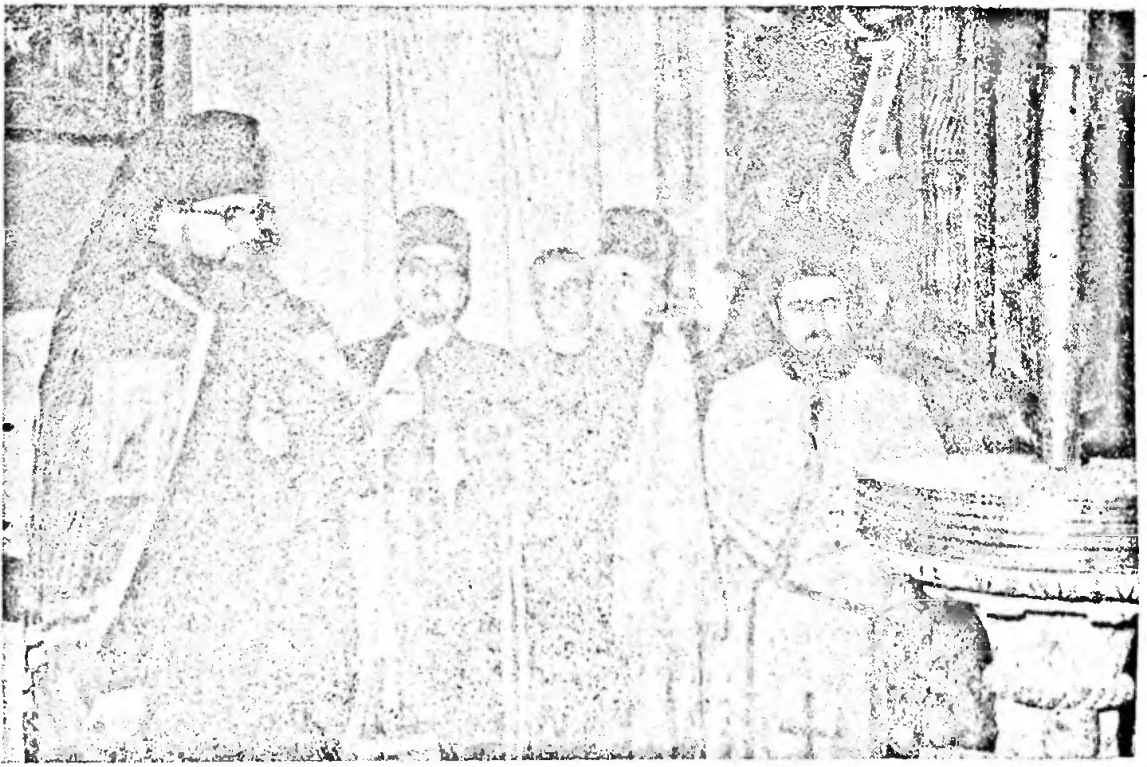

I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Ardealului rostindu-și cuvîntarea
la înscăunarea P. S. Episcop TEOFIL

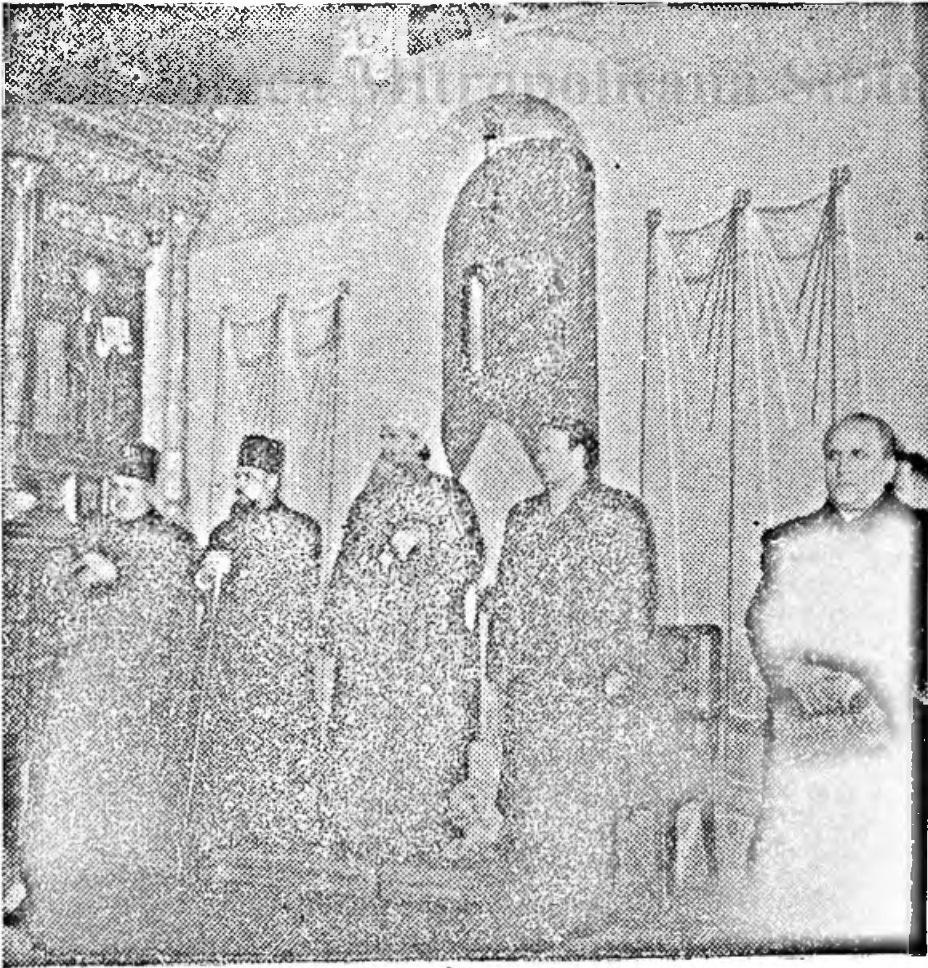
Biblioteca Mitropolitană Sibiu

DI. D. DOGARU, Secretarul General al Departamentului Cultelor, rostindu-și
cuvîntarea, în Catedrala din Cluj, cu prilejul înscăunării P. S. Episcop Teofil

Prea Sfințitul Episcop TEOFIL al Vadului, Feleacului și Clujului rostindu-și
cuvîntarea cu prilejul înscăunării

Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN vorbind credincioșilor în Catedrala din
Cluj, la încheierea solemnității înscăunării: P. S. Episcop Teofil Herineanu

și am năzuit să ajung a stăpîni această virtute, folositoare în orice privință, bună și pentru viața de acum și pentru cea viitoare.

Citirea mai deasă a Sfintei Scripturi m-a împiedicat să cred că evlavia se rezumă la acte publice de cult și la practica rugăciunii, la practica postului, a spovedaniei, a împărtășaniei și a altor rînduiri bisericești.

De mult răsună cu putere în sufletul meu adevărul pe care îl statornicește Sfîntul Apostol Iacob în Epistola sa către toți creștinii zicînd: „Cu cernicia curată și neîntinată înaintea lui Dumnezeu, Tatăl nostru, aceasta este: să cercetăm pe orfan și pe văduve în necazurile lor și să ne păzim neîntinați...” (Iacob I, 27).

În această rostire nu sînt cuprinse toate caracterele evlaviei adevărate. Sînt arătate numai două dintre cele mai esențiale. Evlaviei adevărate nu-i poate lipsi caracterul ei social. Cine vrea să fie cucernic fără amăgire, acela necondiționat va ajuta pe semenii săi și în nevoile lor trupești, în trebuințele lor materiale. Preocuparea de a săvîrși binefaceri nu-i poate fi străină celui ce năzuiește să fie un om cu adevărat religios.

Al doilea caracter al religiozității adevărate pe care îl relevă Sfîntul Apostol Iacob este moralitatea: „Să ne păzim neîntinați”, zice el. Să ne înfrîmăm adică limba de la birfeală și de la minciună, să ne păzim de beție, de hoție, de necurăție, de vrăjmășie, de omor, de trîndăvie și de toate celelalte năravuri rele.

Să-mie fie iertată plăcerea de a zăbovi cîteva clipe asupra acestui adevăr însemnat că evlaviei sănătoase nu-i poate lipsi caracterul ei social și moral.

În Legea veche Dumnezeu adeseori a dojenit aspru prin graiul profeților Săi pietatea superficială, evlavia formalistică cu care făceau paradă mare unii credincioși de odinioară. Aceia se amăgeau îngrozitor crezînd că Ziditorul lumii trebuie să fie deplin mulțumit dacă i se aduceau la templu jertfe bogate de animale și de tîmîie, dacă i se consacrau anumite timpuri de prăznuire și de pelerinaj. Se hrăneau cu iluzia că pe Cel Atotștiutor nu-L interesează viața lor particulară, conduita lor morală de toate zilele.

Acest soi de sinamăgire a contemporanilor săi vrea să-l spulbere Profetul Isaia sînd strigă cu mare indignare în numele lui Dumnezeu: „Ascultați cuvîntul Domnului, luați aminte la învățătura Domnului! Ce-mi folosește mulțimea jertfelor voastre?... Nu-mi mai aduceți jertfe deșarte! Nu pot să mai rabd fărădelegea, laolaltă cu prăznuirea” (Isaia I, 10—15).

Caracterul moral și social al evlaviei plăcute și cerută de Dumnezeu îl vădesc deslușit cuvintele următoare rostite de Profet în continuare: „Nu mai faceți rău înaintea ochilor mei. Conteniți odată! Învățați să faceți fapte bune, sîrguiți-vă după dreptate, ajutați pe cel împulsat, faceți dreptate orfanului, apărați pricina văduvei!” (Isaia I, 16—17).

Mărit Colegiu,

Ne găsim în postul Crăciunului și împrejurarea aceasta mă face să relev faptul că una dintre cele mai obișnuite și mai vechi forme de manifestare a religiozității este tocmai postul. Cel ce postește vrea să spună în cugetul său: iubesc pe Dumnezeu și de dragul Lui mă abțin de la unele mîncări, — de dragul Lui mă înfrînez pentru anumită vreme de la bucuria mesei; vreau să plac lui Dumnezeu și de aceea renunț la plăcerile gustărilor. La o ase-

mena judecată a postitorului Dumnezeu răspunde prin Proorocii Săi în sensul acesta: prețuiesc și primesc aceste dovezi de iubire față de Mine, cu condiția să nu fie nesocotită nici iubirea față de oameni, căci ei toți sînt făpturile mele și semenii voștri. Fără împlinirea acestei condiții esențiale, forma de evlavie a postului este deșartă și amăgitoare. Într-o asemenea rătăcire căzuseră mulți dintre contemporanii Profetului Isaia. Pentru aceea el primește de la Dumnezeu misiunea să le vorbească și să-i dezmeticească: „Voi postiți ca să vă certați și să vă sfădiți și să vă bateți... Postul vostru de astăzi nu ajută glasul vostru să se audă sus... Iată postul care-mi place într-adevăr, zice Domnul: Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile robiei, sloboziți pe cei asupriți și sfărâmați jugul lor. Imparte pîinea ta cu cel flămînd, adăpostește în casa ta pe cel fără cămin; dacă vezi un om dezbrăcat, pune haină pe el și nu întoarce spatele semenului tău... Dacă tu vei goni din mijlocul tău asuprirea, amenințările cu degetul și vorbele de ocară, dacă vei da pîinea ta celui flămînd și vei sătura sufletul amărît, atunci lumina (șericirea) ta va răsări ca zorile și tămăduirea ta va veni repede. Atunci tu vei striga și Domnul te va auzi; la chemarea ta El va zice: „Iată-mă! Domnul îți va fi mereu povăzuitor și chiar și în pustie te va sătura. El va da lărie oaselor tale și vei fi ca o grădină udată, ca un izvor... care nu seacă niciodată“ (Isaia 58, 1—11).

Cît de frumoase, cît de îmbelșugate și de mîngăietoare sînt promisiunile de răsplătă dumnezeiască pentru omul evlavios, care, pe lîngă post și rugăciune, se năzuiește să deprindă dreptatea, mila și ajutorarea semenilor săi!

Mărit Colegiu,

Am deschis paginile Sfintei Scripturi aici în fața Dumneavoastră și am stăruit asupra unor sfinte adevăruri, încercînd să dau prin ele grai convingerilor mele sincere și statornice asupra rostului ce mi s-a hărăzit de a fi slujitor al lui Dumnezeu și al semenilor mei. În păstoria mea de pînă acum am căutat să urmez cu toată rîvna și smerenția chemările acestui rost. Timp de 25 de ani m-am străduit să fac tot ce am socotit că este mai plăcut lui Dumnezeu și mai folositor poporului din mijlocul căruia m-am ridicat.

Nu mă pot lăuda decît „întru neputințele mele“, așa cum zice Sfîntul Apostol Pavel. Dar aceste neputințe au fost pentru mine permanent îndemn la încrederea în Dumnezeu și în oameni. Și cu ajutorul lor am făcut tot ce am putut.

Nădăjduiesc cu tărie că de acest ajutor nu voi fi lipsit nici de acum înainte.

Mărturisesc bucuros cu acest prilej, că un simțămînt puternic de încredere, de atașament și de recunoștință față de Cîrmuirea noastră democrat populară mi-a fost trezit și întărit continuu, tocmai de înțelegerea, de încrederea și de ajutorul de care m-am bucurat din partea ei.

În cuprinsul Eparhiei la care mă chiamă astăzi voința lui Dumnezeu și alegerea Măritului Colegiu, voi continua să-L vestesc pe Hristos și învățătura Lui de pace și iubire între oameni, învățătura Lui de ascultare și supunere față de stăpînire, de muncă și într-ajutorare, pentru propășirea binelui obștesc.

În anii păstoriei mele la Roman și Huși, am simțit cu putere cum duhul nemuritor al lui Ștefan cel Mare, plutește treaz în atmosfera spirituală a Moldovei și se roagă mereu alături de clerul și de poporul ortodox — în bisericile ctitorite de el — pentru trăinicia dreptei credințe și pentru izbînzile poporului nostru.

Părăsesc plaiurile moldovene cu simțămîntul ca și duhul marelui voievod atleat al creștinătății mă trimite la ctitoria lui de la Vad — reînviată și sporită în condiții de lărgire și de libertate nevisate de el. Mă trimite să priveghez și să străjuiesc, ca toți românii să nu se mai aespărască în două strane adverse. Pentru ca Episcopia Vadului, ctitorită de el, să-i cuprindă și azi, mereu și deplin, pe toți fiii dreptcredincioși ai poporului nostru din acele părți, așa cum îi cuprîndea pe toți și în vremea slăvitului ei ctitor. Duhul lui Ștefan cel Mare mă trimite să mă osîrduiesc a îndrepta privirea păstoriților mei spre cetatea de scaun a Patriarhiei Romîne, să cultiv în sufletele lor tendințe centripete, să combat orice încercări de mișcări duhovnicești centrifugale.

Nădăjduiesc să pot împărtăși pe frații mei reveniți, din potirul dragostei mele profunde față de Sfînta noastră Biserică Ortodoxă Romînă.

Nădăjduiesc că prin atașamentul meu voi izbuti să măresc atașamentul lor față de vatra duhovnicească a neamului nostru.

Nădăjduiesc că prin devotamentul meu voi izbuti să întăresc devotamentul lor față de credința străbună, care a străjuit cu dragoste de mamă leagănul ființei noastre etnice și căreia îi este scumpă unitatea poporului nostru.

Făgăduiesc solemn că, dînd urmare îndrumărilor Sfîntului și îndreptătorului Sinod al Bisericii noastre, cit și povățurilor Întîistătătorului ei, Prea Fericitul Patriarh Justinian, și ale Mitropolitului Ardealului, Înalt Prea Sfînțitul Nicolae, nu voi obosi nicicînd să-i călăuzesc pe toți păstoriții mei pe drumul păcii, al înfrățirii și al colaborării cu celelalte naționalități conlocuitoare din cuprinsul Eparhiei Clujului. Făgăduiesc că nu voi șovăi să-i îndrumez a-și pune toate puterile lor de muncă în slujba dezvoltării și a înfloririi vieții celei noi, care se clădește de zor în scumpa noastră Patrie, Republica Populară Romînă.

Așa să-mi ajute Dumnezeu!

După ce au conținut aplauzele cu care a fost întîmpinată cuvîntarea P. S. Teofil, I. P. S. Președinte, Mitropolitul Nicolae al Ardealului, a rugat pe Dl Secretar General al Departamentului Cultelor, D. Dogaru, să dea citire Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R. pentru închiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc.

P. S. Episcop Teofil a primit felicitări din partea celor prezenți.

La alegere au asistat și o seamă de invitați, între care: delegația Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului (alcătuită din P. C. consilier Dr. Iuliu Goșescu și P. C. protopopi Sorin Furdui și Ioan Pop), Eminența Sa Episcopul unitarian Kiss Alexa (Cluj), Dl Prof. univ. Dr. Nagy Iozsef de la Institutul Teologic Protestant din Cluj, ș. a.

După alegere, în Palatul Patriarhal, a avut loc o agapă la care au luat parte membrii Colegiului Electoral Bisericesc și invitați.

În aceeași zi, la orele 17, Sfântul Sinod întrunit în ședință plenară a celei de a doua sesiuni ordinare din anul 1957, a primit dosarul alegerii, a procedat la examinarea ei canonică, a întărit pe noul ales și a solicitat legiuita confirmare din partea Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R.

INVESTITURA

noului Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului s-a săvârșit de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian* sîmbătă 21 decembrie 1957, la orele 12, în sala de festivități a Palatului Patriarhal.

Au fost de față I.P.S. și P.S. Membri ai Sfântului Sinod; Dl D. Dogaru, secretar general al Departamentului Cultelor, însoțit de Dnii Ioniță Bărbulescu, director general, Ion Onțanu, Ion Rodeanu și Ion Ștefan, directori; Consilierii patriarhali și arhiepiscopoești din București în frunte cu P. C. vicar Pr. Al. Ionescu și P. C. Director I. Gagiuc; P. C. vicari eparhiali Dr. Laurențiu Busuioc (Craiova), Dr. Gh. Cotoșman (Timișoara), Dr. Gh. Lițiu (Arad), Em. Bîrdaș (Roman), ș. a.; delegația Eparhiei Clujului, alcătuită din P.C. Prot. S. Furdui și I. Pop; P.C. Pr. Profesori universitari onorari Dr. Niculae M. Popescu și Dr. Petre Vintilescu; delegația Institutului Universitar din București în frunte cu rectorul P. C. Pr. Dr. Ioan G. Coman și pro-rectorul Diacon Dr. N. I. Nicolaescu; delegația Institutului Teologic Universitar din Sibiu alcătuită din P.C. Prof. Dr. S. Vlad, rector, Dr. Gr. Marcu, Dr. Nicolae Mladin și Dl Dr. Iorgu Ivan; membri ai familiei noului Episcop; studenți în teologie; reprezentanți ai AGERPRES și ai Cinematografiei.

După ce P. Fer. Patriarh *Justinian* a ocupat scaunul prezidial, secretarul patriarhal P.C. Pr. N. Cazacu și doi diaconi în odăjdii purtînd dichero-trichere și cădelnițe, au condus pe P. S. Episcop Teofil, înveșmîntat în mantie arhierescă și camilafcă, în fața Prea Fericitului Patriarh. Acolo, secretarul patriarhal a făcut prezentarea îndătinată, spunînd: „Prea Fericirea Voastră, Prea Sfințitul Teofil Herineanu vine în fața Prea Fericirii Voastre pentru a primi cîrja de păstorie a Sfintei Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului“.

P. Fer. Patriarh a rugat pe Dl D. Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, să dea citire Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R. pentru confirmarea noului Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

După citirea Decretului de confirmare, salutat de toți cei prezenți cu aplauze, P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, secretarul Sfântului Sinod, a prezentat Prea Fericitului Patriarh *Justinian* cîrja episcopală, spunînd după dătină: „Prezint Prea Fericirii Voastre cîrja de păstorie a Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului“.

P. Fer. Patriarh *Justinian* primind cîrja, o înmînează P. S. Episcop Teofil, spunînd:

„*Primește cîrja aceasta, ca să păstorești turma lui Hristos cea încredințată ție. Celor ascultători să le fie, prin tine, toiaș de reazim și întărire, iar pentru cei neascultători și îndărătnici să o folosești ca toiaș de certare, toiaș de îndreptare*“.

Prea Sfințitul Episcop Teofil primește cîrja și, odată cu ea, sărutarea frățească a P. Fer. Patriarh *Justinian*.

După aceea a luat cuvîntul P. Fer. Patriarh *Justinian*, care a spus următoarele:

Prea Sfințite Părinte Teofil,

În urma alegerii Prea Sfinției Tale de către Colegiul electoral bisericesc și a confirmării acestei alegeri de către Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, — ai primit astăzi potrivit rînduieiilor și tradițiilor Bisericii noastre Ortodoxe, cîrja de păstorie a Sfintei Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului. Vei merge deci să păstorești clerul și dreptcredincioșii din eparhia ale cărei temelii se leagă de numele lui Ștefan cel Mare și Sfînt, — ctitorul celei mai vechi episcopii a romînilor ortodocși din Ardeal, pe care vrednicul voievod moldovean a așezat-o cu aproape cinci sute de ani în urmă — în mănăstirea zidită de el la Vad, pe apa Someșului și căreia i s-a dat întîiul episcop hirotonit de mitropolitul Moldovei.

Îndatoririle pe care Dumnezeu le-a pus pe umerii Prea Sfinției Tale, chemîndu-te în fruntea acestei eparhii nu sînt nici puține și nici ușoare. Prea Sfinția Ta urci în scaunul pe care l-a reclitorit, în anii din urmă, neuitatul episcop Nicolae Ivan și pe care l-a înălțat la strălucirea de acum și l-a cinstit cu strădaniile sale pilduitoare, vreme de 21 ani, vlădica Nicolae Colan, arhipăstorul și mitropolitul de azi al Ardealului. Înțelepciunea, evlavia, aleasa pregătire cărturărească și jertfelnicia pe care înaintașul direct al Prea Sfinției Tale în scaunul vlădicesc al Vadului, Feleacului și Clujului le-a adus în slujirea sa arhierească au deschis un drum luminos, de înfăptuiri mărețe, spre slava Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne și spre binele patriei și poporului nostru. Dar zestrea aceasta duhovnicească, pe care o găsești în eparhia Clujului, reprezintă și o povară: ea te îndatorează față de Dumnezeu, față de Biserica Sa, față de Sfîntul Sinod și față de întregul neam romînesc, să-ți încordezi puterile și să-ți dăruiești toată priceperea pentru a spori talantul încredințat.

Înaintașul Prea Sfinției Tale în scaun, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Colan, a putut să se bucure de roadele muncii sale în via Domnului, pentru că din ziua dinții a arhipăstoririi s-a dovedit înflăcărat de rîvna slujirii lui Hristos, în duhul tradițiilor ortodoxe. Încă de atunci — din 1935 — Înalt Prea Sfinția Sa s-a arătat că este stăpînit de o clară înțelegere a misiunii Bisericii lui Hristos, spunînd: „Biserica este a lui Dumnezeu, fiindcă El a întemeiat-o prin Fiul Său, pe care l-a trimis în lume“, să se nască și să crească, să ne mîntuiască“ și fiindcă El o conduce și o sfințește prin Duhul Său cel Sfînt, pregătindu-i vrednicia pentru nespusa strălucire ce o așteaptă dincolo pe tărîmul terestru; dar Biserica este și a poporului, fiindcă slujitorii Ei devotați, pe el sînt chemați să-l lumineze, să-l mîngîie și să-l povățuiască; în slujba lui sînt chemați să stea și spre fericirea lui sînt chemați să se ostenească; cu el să sufere, cu el să se bucure, cu el să lupte; cu el să învingă sau să cadă“. Numai luminat de această concepție, izvorită din însăși învățătura Sfîntelor Evanghelii și împărtășită de veacuri de întreaga Biserică a Răsăritului, ierarhul ortodox își poate împlini înalta sa slujire, în duhul dragostei față de Dumnezeu și față de semenii. Și nu putem să nu mărturisim bucuria noastră și a Sfîntului nostru Sinod, văzînd că și Prea Sfinția Ta ești însuflețit de aceeași profundă convingere mărturisită în repe-

tate rînduri prin viu grai și prin paginile revistei Sfîntului nostru Sinod, în care ai arătat că „locul episcopului este lîngă popor, căci, așa cum s-a spus cu dreptate, nu poporul este făcut pentru episcopi, ci episcopii pentru popor“.

Sîntem încredințați, Prea Sfințite Părinte Teofil, că înarmat cu zelul apostolic al slujirii lui Hristos, cu înțelepciunea agonisită din cunoașterea deplină a Sfîntelor Scripturi, cu tactul păstoriei pline de blîndețe și de părintească dragoste deprins în cei opt ani de cîrmuire a istoricei eparhii a Romanului și Hușilor, și — mai ales — cu acea credință nezdruincată în rosturile sfințe ale Bisericii în lume, vei izbuti să aăaogi noi și strălucite înfăptuiri în cununa cu care înaintașii Prea Sfinției Tale au împodobit eparhia Vadului, Feleacului și Clujului.

Nădejtile ce se pun astăzi în Prea Sfinția Ta și în munca ce vei desfășura în cetatea culturii ardelene și în întreaga episcopie din inima Transilvaniei, au multe și îndreptățite temeiuri.

Amintindu-le acum, sîntem încredințați că vei vedea în ele prețuirea și dragostea cu care te înconjoară Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și vor spori rîvna Prea Sfinției Tale întru împlinirea slujirii la care ai fost chemat.

În anii grei ai sfîrtecării pămîntului sfînt al Ardealului, în urma nedreptului dictat de la Viena, Prea Sfinția Ta, Părinte Teofil — preot greco-catolic fiind — ai dovedit prin faptă cuvintele Sfîntei Evanghelii, care zice: „Păstorul cel bun, sufletul își pune pentru oile sale“ (Ioan X, 11). Ca și vlădica Nicolae, ai stat neclintit în mijlocul păstorișilor, cu care ai împărțit durerile deopotrivă și cărora le-ai fost reazim sufletească și mîngîiere, întărindu-le nădejdea în izbăvirea ce trebuia să vină. Ai arătat astfel că în conștiința clerului greco-catolic de atunci trăiau încă vii bunele tradiții și duhul Ortodoxiei străbune, așa cum aveai să mărturisești mai tîrziu înaintea Sfîntului nostru Sinod, prin cuvinte ca acestea: „Forțați de împrejurările vitrege politico-sociale din vremea lor, unii conducători ai Bisericii romînești din Ardeal în pragul veacului al 18-lea, s-au despărțit sub raport jurisdicțional de Ortodoxia romînească, dar nu s-au despărțit sufletește de legea străbună“.

Sufletul Prea Sfinției Tale a fost tot timpul stăpînit de convingerea unității Bisericii ardelene și de necesitatea prăbușirii peretelui despărțitor, pe care în mod artificial îl ridicaseră între frați uneltiri străine și de credința străbună și de interesele naționale ale poporului romînesc de peste munți. Stau mărturie de nedesmințit strădaniile publicistice ale Prea Sfinției Tale din vremea preoției, cînd în paginile revistelor și calendarelor bisericești ți-ai împletit scrisul cu al preoților ortodocși, pentru zidirea sufletească a credinciosului popor ardelean în duhul legii străbune. Iar cînd cătușele supunerii față de Roma au căzut, cînd a sunat ceasul mult așteptat al reîntregirii Bisericii Ortodoxe din Ardeal, Prea Sfinția Ta, împreună cu credincioșii din parohia pe care o păstoreai, ai fost printre cei dinții care s-au întors la vatra străbună, la matca Ortodoxiei romînești, dovedind că despărțirea silnică din 1700 „n-a pornit din interior și nici n-a pătruns în interiorul sufletului romînesc ardelean“. Prea Sfinția Ta ai subliniat că „în conștiința clerului și poporului separația nu s-a adîncit“ și că „cele patru puncte dogmatice, primite cu două veacuri și jumătate înainte, au fost părăsile cu mare ușurință, ca unele ce nu cadrau cu ritualul moștenit și nu se

armonizau cu duhul ce stăpînea inima și mintea romînească, — una și nedespărțită“.

Credincioșia Prea Sfinției Tale față de legea străbună și devotamentul nețărmurit față de Sfînta noastră Biserică Ortodoxă s-au vădit în chip deosebit în cei opt ani de păstorie a episcopiei Romanului și Hușilor. Aci ai arătat comoara de evlavie, de pîrîntescă bunătate și de înflăcărată rîvnă întru slujirea lui Hristos și a poporului dreptcredincios, pe care le păstrai în suflet. Aci ai avut prilejul — în legătură directă cu ierarhii, clerul și credincioșii pe care niciodată și nimeni nu i-a putut smulge de sub bolta Ortodoxiei strămoșești — să pui în cumpănă atitudinea dovedită, de-a lungul a două veacuri și jumătate de unire cu Roma, de către episcopatul greco-catolic, și atitudinea de toldeana a episcopatului ortodox. Această dreaptă cumpănire te-a dus la concluzii pe care nimeni nu le poate lăgădui și pe care Prea Sfinția Ta le-ai mărturisit în paginile revistei „Biserica Ortodoxă Romîună“, unde ai arătat că „episcopatul greco-catolic a rămas pe pozițiile lui Aihanasiu Anghel...“, dovedindu-se „pururea străin de drumul destinelor religioase și naționale ale poporului credincios pe care îl păstorea“ și că „aceste poziții... poartă amprente înținate ale apostaziei, ale sperjurului și ale crimei de les-națiune“, în vreme ce „episcopatul ortodox a fost, alături în problemele religioase cît și în cele naționale, așa cum l-a definit poporul însuși: român din fire, român din sînge, român din limbă“ și s-a „identificat fără șovăire cu idealul nostru național“, folosind orice prilej „pentru a ține în înima obștei romînești credința tare în dreptatea lui și trează nădejdea în împlinirea lui“. Asemenea îndreptățită prețuire față de episcopatul ortodox care a păstrat nerăstălmăcit duhul siuririi creștine — constituia o cheazășie că Prea Sfinția Ta te-ai străduit și te vei strădui și de acum înainte să te arăți vrednic de aceste sfințe și glorioase tradiții.

Prea Sfințite Părinte Teofil,

Mergi acum — nădăjduind în ajutorul lui Dumnezeu și în sprijinul frățesc al Sfîntului nostru Sinod — să păstorești obștea dreptcredincioasă ce ți s-a încredințat. Această întoarcere ca ierarh ortodox pe locurile unde ai păstorit ca preot greco-catolic reprezintă simbolul deplinei unificări religioase a fraților ardeleni. Peretele care a despărțit Biserica din Ardeal vreme de 250 de ani s-a prăbușit cu temeiurile șubrede pe care i le pusese trădarea și silnicia și nimeni nu-l va mai putea reînălța vreodată.

Datoria Prea Sfinției Tale este să durezi acolo cetatea trainică a sufletului romînesc, — redevenit unui și nedespărțit, păstrînd legea dintru început a străbunilor noștri. Să semeni pretutindeni — în cuprinsul eparhiei zburcimate altădată de altele lupte și frămîntări conșenționale, naționale și sociale — dragostea, pacea și frăția; să faci un pas mai departe pe calea reunificării cultului divin, redîndu-i puritatea pe care ai găsit-o păstrată de veacuri în eparhia unde ai păstorit pînă acum; să înflăcărezi clerul și credincioșii Prea Sfinției Tale în muncă fără preget pentru propășirea întregului popor, pentru înflorirea scumpei noastre țări și în lupta neșovăitoare pentru împlinirea cît mai grabnică a dumnezeescului mesaj vestit de îngeri la întruparea Mîntuitorului Hristos: „Pe pămînt pace și între oameni bună voie“ (Luca II, 14); să cultivi în sufletele tuturor păstoriților dra-

gostea de Patrie, devotamentul față de cîrmuitoarii ei și loialitatea față de statul nostru democrat popular.

Acesta este, Prea Sfințite Părinte Teofil, drumul pe care a mers pururea episcopatul ortodox; acesta este drumul pe care ai mers, cu bune și binecuvîntate rezultate, însuși Prea Sfinția Ta; acesta este drumul pe care sîntem încredințați că te îndeamnă cugetul Prea Sfinției Tale și te îndatorează Sfîntul Sinod să mergi și de acum înainte, spre slava Ortodoxiei romînești.

Pe acest drum te vor însoți rugăciunile Sfinților ierarhi, Mărturisitori și Mucenici ardeleni, Iorest, Sava, Visarion, Sofronie și Oprea, care au pălîmit și au sfințit pămîntul și sufletul ortodox al Ardealului.

Așa să-ți ajute Dumnezeu!

A răspuns P. S. Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, spunînd:

Prea Fericile Părinte Patriarh,

Acum cînd mă găsesc în fața Prea Fericirii Voastre stînd în picioare cu cîrja pastorală a Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului în mîină, gîndul meu fuge la tabloul străjerului zugrăvit de profeții Ezechiel.

Străjerul proorocului, avînd trîmbița atîrnată de grumaz, stînd în picioare cu lancea în mîina stîngă și cu dreapta făcînd streășină ochilor, scrutează cu privirea adîncul zărilor de primprejur.

Ales de locuitorii țării din mijlocul lor, străjerul se știe îndatorat să observe apropierea dușmanilor țării, să sune îndată din trîmbiță și să dea de știre poporului amenințat de pieire.

Dacă cineva din cei ce au auzit semnalul de alarmă nu se ferește de primejdie, dacă sabia vrăjmașului îl prinde și nimicește, sîngele lui va cădea asupra capului lui, vina pieirii lui o poartă el singur. Dacă însă străjerul văzînd apropierea dușmanilor nu va da alarma în cetate și, venind, sabia va răpi viața vreunui om, nenorocitul acela a pierit din pricina păcatelor lui, dar nici străjerul nu va fi fără de vină; sîngele mortului va fi cerul din mîina străjerului.

Cu rostul și cu răspunderea străjerului aseamănă Dumnezeu menirea și responsabilitatea proorocilor din Legea veche ca și a păstorilor de suflete din Legea nouă.

— „Acum, fiul omului, te-am pus străjer peste casa lui Israel, tu trebuie să asculți cuvîntul care iese din gura mea, și să-i înștiințezi din partea mea.

„Cînd zi cîelului rău: Răule, vei muri negreșit! — și tu nu-i spui, ca să-l întorci de la calea lui cea rea, răul acela va muri în nelegiuirea lui, dar sîngele lui îl vor cere din mîina ta.

„Dar dacă vei înștiința pe cel rău, ca să se întoarcă de la calea lui, și el nu se va pocăi, va muri în nelegiuirea lui, dar tu îți veți mîntui sufletul“ (Ezec. 33, 7—9).

„Tot așa cînd un om drept se va abate de la calea lui cea dreaptă și va săvîrși un păcat, eu, atunci îi voi pune înainte o piatră de pîlcneală și el va muri. Și fiindcă tu nu i-ai dat învățătură, el va muri în păcatul lui și toate faptele bune pe care le-a făcut nu vor mai fi pomenite, iar eu voi cere

sîngele lui din mîna ta. Și iarăși dacă vei povățui pe cel drept să nu păcătuiască, și el nu va păcătui, atunci el va fi viu, iar tu care l-ai povățuit îți vei mîntui sufletul“ (Ezec. 3, 20—21).

Cunoscînd din această greaua obligație de supraveghetor și învățător ce apasă pe umerii păstorului suflesc, vă promit solemn să nu uit de porunca Apostolului Pavel către episcopul Timotei, cînd scrie:

„Propovăduiește cuvîntul, slăruiește cu timp și fără de timp, mustră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelungată-răbdarea și dînd neconținut învățatură“ (II Timotei 4, 2).

Pentru a-i îndupleca pe păstoriții mei să fugă de primejdia pierzării veșnice, pentru a-i îndupleca să se lupte contra păcatului și să se opintească a săvîrși fapte bune, mă voi folosi cu preferință de argumentele Sfintei Scripturi, ele fiind cele mai convingătoare: „Căci cuvîntul lui Dumnezeu este viu și lucrător, mai tăielor decît orice sabie cu aouă tășuri și pătrunde pînă la despărțitura dintre suflet și duh, dintre încheieturi și măduvă, și destoinic este să judece simțurile și cugetările inimii“ (Evrei 4, 12).

Nu voi subestima nici îndrumările Sfintei Tradiții, comentariile Sfinților Părinți și ale cărților noastre liturgice, ele fiind deopotrivă inspirate ca și Sfînta Scriptură.

În osîrdia mea pastorală, nu mă voi mărgini să le vorbesc mereu păstoriților mei despre Dumnezeu, ci voi grăi și lui Dumnezeu adeseori despre păstoriții mei, în rugăciune. Rugăciunea și predica vor fi principalele mele preocupări chiriarhale. Ca să nu fie absorbiți de slujirea meselor de ajuto-rare, apostoli au hirotonit diaconi, iar ei au stăruit necurmat în rugăciune și în propovăduirea cuvîntului. (Fapte 6, 4).

Nu voi nesocoti nici obligațiile de ordin gospodăresc ale Eparhiei. Și ele vor ocupa un loc însemnat în planul al doilea al activității mele chiri-arhale.

Piinea noastră cea de toate zilele nu ne-o dăruiește Dumnezeu fără de trudă neconținută.

În cele gospodărești ca și în cele duhovnicești, voi ruga pe Dumnezeu să mă ajute a găsi în preoțimea Eparhiei colaboratori destoinici și onești, devotați Bisericii Ortodoxe Romîne și Patriei noastre dragi, colaboratori har-nici și sinceri în ostenele noastre pentru desăvîrșirea unificării, pentru colaborare cu stăpînirea Țării și pentru prietenie cu celelalte culte religioase.

După modestele mele puleri, atît din obligație cît și din admirație, voi căuta să secondez strădaniile Prea Fericii Voastre și ale vrednicului meu înaintaș Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, pentru întărirea și înflori-re-a credinței noastre strămoșești. Voi căuta să imitez înțelepciunea și cal-mul cu care cîrmuiți corabia Bisericii romînești în vremuri de mari și feri-cite transformări sociale.

Ca și în trecut, mai mult chiar decît în trecut, mă voi năzui să nu-mi dezlipesc ochii de la rîvna cu care Prea Fericea Voastră și Înalt Prea Sfin-țitul Mitropolit Nicolae îmbrățișați nobila și frumoasa cauză a păcii în lume.

Ori de cîte ori umbletele mele se vor întîlni cu cărările reprezentanților celorlalte culte — mai numeroase în Transilvania decît în restul țării — le voi întinde o mînă prietenească și caldă, bucurîndu-mă împreună lucrare atît pe frontul luptei pentru pace ca și pe ogoarele pe care se dezvoltă îmbelșu-

gat viața cea nouă, luminoasă și îndestulată pe seama tuturor fiilor Patriei noastre comune.

Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt, Treime Sfântă, mărire Ției!

La sfârșit, diaconii au cântat un Polihroniu pentru P.S. Membri ai Sfântului Sinod, pentru ocîrmuitorii Republicii Populare Romîne și pentru P. S. Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului.

Cei prezenți au felicitat călduros pe noul Episcop al Clujului, după care P. S. Sa a fost condus de diaconi la căminul arhieresc din Palatul Patriarhal.

La orele 14 a avut loc o agapă, care a întrunit pe participanții la învestitură.

În seara aceleiași zile, cu două vagoane speciale, înalții oaspeți s-au îndreptat spre Cluj împreună cu noul Arhipăstor al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului.

INSCAUNAREA PREA SFINȚITULUI EPISCOP TEOFIL LA CLUJ

Pregătirile trebuincioase în vederea înscăunării noului Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului au început îndată ce s-a aflat de convocarea oficială a Colegiului Electoral Bisericesc chemat să aleagă pe Arhipăstorul acestei Eparhii. Ele s-au făcut după un program minuțios întocmit de Ven. Consiliu Eparhial, sub președinția Înalt Prea Sfințitului Mitropolit NICOLAE al Ardealului, care s-a deplasat la Cluj în acest scop, pentru zilele de 13—16 decembrie 1957.

După ce P. C. Vicar Sabin Truția a anunțat telefonic rezultatul alegerii, de la București, joi 19 decembrie 1957 într-amiazi, pregătirile s-au întetit.

Spre a da sprijin frățesc ostenitorilor cu preparativele pentru înscăunarea noului Episcop, din încredințarea I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae, a plecat de la București la Cluj, îndată după alegere, P. C. Vicar arhieriscopesc Traian Belasçu.

Duminică 22 decembrie 1957, dimineața la orele 9½, vagoanele speciale sosite în gară în revărsatul zorilor, au fost trase la peron. Un cor bărbătesc alcătuit din elevi ai Seminarului Teologic ortodox român din Cluj, a intonat imnul patriarhal.

Din tren au coborît: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Dl. Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R. P. R., Înalt Prea Sfinții Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Nicolae al Ardealului, Vasile al Banatului și Firmilian al Olteniei, Dl. Director general I. Bărbulescu din Departamentul Cultelor, P. S. Episcopi Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Chesarie al Dunării de Jos, Antim al Buzăului, Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, Valerian al Oradiei, Antim Tîrgovișteanul și Theoctist Botoșăneanul, vicari patriarhali, D-nii directori din Departamentul Cultelor I. Onțanu, I. Rodeanu și I. Ștefan, P.C. vicari eparhiali Pr. Al. Ionescu (București), Dr. Gh. Cotoșman (Timișoara), Dr. Gh. Lițiu (Arad), Em. Birdaș (Roman), P.C. Director al Administrației Patriarhale Pr. I. Găgiu, Consilieri patriarhali și arhieriscopesci din București, Dl. Al. Cerna-Rădulescu, consilier de presă al Sf. Patriarhii, P.C. Pr. Dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic Universitar

din Sibiu cu profesorii Dr. Grigorie Marcu și Dr. Nicolae Mladin, reprezentanți ai presei și cinematografei.

În întâmpinarea înalților oaspeți, se aflau la gară: reprezentanții centrului eparhial Cluj în frunte cu P. C. vicar Sabin Truția, profesorii și elevii Seminarului Teologic în frunte cu P. C. director prof. Dr. I. Zăgreanu și numeroși protopopi, preoți și credincioși.

A mai fost de față delegația Arhiepiscopiei Sibiului și a Institutului Teologic Universitar din Sibiu, alcătuită din P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu, P. C. Pro-rector Prof. Sp. Căndea, P. C. Consilieri Gh. Secaș, I. Velțan, I. Vlad, Prof. Dr. I. Todoran, P. C. Secretar eparhial D. Călugăr și P. C. inspector eparhial I. Nicoară.

Din partea organelor locale ale puterii de Stat erau prezenți: Dl. Prof. Gh. Neamțu, vicepreședinte al Sfatului Popular Regional, Dl. Aurel Vasilescu, secretarul Sfatului Popular Regional și Dl. Petre Jurca, președintele Sfatului Popular al orașului Cluj.

A fost oferită tradiționala pâine și sare, iar P. Fer. Patriarh Justinian, Dlui Secretar general D. Dogaru, I.P.S. Mitropolit Nicolae și P. S. Episcop Teofil le-au fost înmîinate buchete de garoafe albe.

În numele cetățenilor orașului Cluj înalții oaspeți au fost salutați călduros de Dl. *Petre Jurca*, președintele Sfatului Popular orășenesc, care a spus următoarele:

Inalți și prea stimați oaspeți,

Orașul Cluj — bătrîna și totuși mereu tînăra cetate a culturii de pe malurile Someșului, — are astăzi fericitul prilej de a primi pe episcopul Teofil Herineanu.

Cu această ocazie, locuitorii din orașul Cluj, cît și locuitorii de pe întregul teritoriu al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului — în numele cărora cer îngăduința Dumneavoastră de a vorbi — Vă transmit, prin glasul meu, un călduros „Bine ați venit!”.

Descinzînd în orașul nostru, veți găsi aici cetățeni aparținînd mai multor naționalități conlocuitoare. În munca lor de zi cu zi, în activitatea culturală sau obștească, ei sînt călăuziți de minunatul sentiment al prieteniei și frăției. Fie ca activitatea pe care o veți desfășura ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, să întărească mereu acest minunat sentiment de care sînt pătrunși locuitorii din această parte a țării.

Populația de aci — ca și întregul nostru popor — iubește nespus de mult pacea și se bucură nespus de mult de înfăptuirile pe care le poate realiza numai în condițiile ei. Fie ca activitatea Dumneavoastră de zi cu zi să sădească mereu în sufletul populației noastre această dragoste de care sîntem cuprinși cu toții.

Locuitorii de pe teritoriul Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului își zidesc astăzi, cu încredere și entuziasm, o viață nouă, liberă și fericită. Fie ca munca Dumneavoastră să ajute mereu locuitorilor de aici în înfăptuirea acestei vieți spre care poporul nostru a năzuil de veacuri.

Pătruns de asemenea gînduri, vă zic încă odată, din toată inima: „Bine ați venit!” — și vă doresc ani mulți de activitate rodnică și spor îmbelșugat în munca pe care o veți închina binelui poporului și prosperării patriei noastre.

În numele centrului eparhial, al clerului și credincioșilor din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, P. C. Prot. stavr. *Sabin Truția*, vicar episcopesc a rostit următorul cuvânt de bineventare:

Înalți și Preacinstiți Oaspeți,

Reprezentanții clerului și poporului credincios din Eparhia de Dumnezeu păzită a Vadului, Feleacului și Clujului își exprimă prin cuvântul meu bucuria sufletului și a inimii, fiindu-le dat să-i întâmpine pe Înalții Ierarhi ai Bisericii noastre Ortodoxe, în frunte cu Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, alături de Domnul Secretar General Dumitru Dogaru și ceilalți reprezentanți ai Departamentului Cultelor, care, sfidând greutatea unei călătorii lungi și ostenitoare, au descins în mijlocul nostru cu părintească și prietenească dragoste, aducându-ne cel mai prețios dar de Crăciun, pe Mirele Arhiereu, chemat să călăuzească de-acum și să lumineze cărările vieții duhovnicești ale turmei cuvântătoare, a cărei înaltă păstorie îi va fi încredințată astăzi în cadru sărbătoresc.

Dragostei părintești și prietenești de care sîntem împărtașiți din plin, îi răspundem cu recunoștința vie și caldă a sufletelor, urîndu-le Înalților noștri oaspeți toate cele bune, cuprinse în bătrînescui salut: „Bine ați venit!”

Cuprindem în această urare, izvorită din adîncul inimii, și pe Mirele Arhiereu al Eparhiei noastre, Prea Sfințitul Teofil Herineanu, chemat și ales prin vrerea lui Dumnezeu și a poporului credincios, să ocupe scaunul vlădicesc al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, vacant acum șapte luni, prin alegerea Înalț Prea Sfințitului Nicolae Colan la demnitatea de Arhiepiscop și Mitropolit al Ardealului, care a păstorit aici, cu apostolică osîrdie, vreme de două decenii și mai bine.

În numele întregului cler și popor credincios, aparținător eparhiei ortodoxe romîne a Vadului, Feleacului și Clujului, conștienți și vajnici luptători pentru apărarea păcii, pentru bunăstarea poporului muncitor și pentru înflorirea scumpei noastre Patrii, asigurîndu-l pe Prea Sfințitul Teofil de toată dragostea, credincioșia și fiasca supunere, îi oferim ca dar de întâmpinare inimile noastre încălzite de cele mai bune nădejdi, împletite în ruga fierbinte:

„Pe Stăpînul și Arhiereul nostru, păzește-l Doamne întru mulți și fericți ani!”

A răspuns P. S. Episcop *Teofil*.

P. S. Sa a mărturisit că descinde în Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului însuflețit de cele mai calde și nobile năzuințe de promovare a iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele, de propovăduire a păcii și de întărire a vieții celei noi a poporului nostru. Urmînd pilda dată de Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, P. S. Sa arată că nu vine la Cluj ca să i se slujească, ci ca să slujească întru smerenie creștinească. Incheie dînd asigurări că va promova armonia dintre Biserica noastră și autoritățile de Stat, spre binele obștesc.

S-a format apoi cortegiul care a mers pînă la Catedrala ortodoxă. La intrare, un sobor de slujitori bisericești în odăjdii, în frunte cu P. S. Episcop Policarp Morușca, au înfățișat Prea Fericitului Patriarh

Justinian și P. S. membri ai Sfântului Sinod Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie, spre a fi sărutate, în vreme ce selectul cor mixt al Catedralei, dirijat de P. C. Prof. Ioan Brie, cânta imnul patriarhal.

Străbătînd Catedrala prin dublul șir de preoți cu epitrafii, aliniați de la intrare și pînă la soale, Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat loc în jelițul arhieresc din dreapta Sf. Altar, iar P. S. Episcop Teofil, înveșmîntat în mantie arhierescă și cu cîrja de arhipăstor, în cea din stînga. Dl. Secretar General D. Dogaru, P. S. membri ai Sf. Sinod și ceilalți înalți oaspeți au luat loc alătura, în ordinea prevăzută de protocolul ceremonial.

S-a săvîrșit apoi cu pilduitoare evlavie și solemnitate Sfînta Liturghie arhierescă de către I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Ardealului, împreună cu P. S. Episcopi VALERIAN al Oradei și POLICARP Morușca, asistați fiind de un sobor alcătuit din P. C. Vicari Dr. Vasile Sava (pensionar, Cluj), Dr. Augustin Paul (Oradea), Dr. Gh. Cotoșman (Timișoara), Dr. Gh. Lițiu (Arad), P. C. Prot. Dr. L. G. Munteanu, P. C. Vicar Em. Bîrdaș (Roman), P. C. Prot. Romul Pop, N. Nicoară, Toma Bulea, M. Socaciu, S. Curea, Emil Mureșan, Vasile Boico, Gh. Suciu, Simion Rusu, Aug. Suciu, Justinian Chira, Axente Tomuș și C. diaconi Dr. I. Zăgreanu, Leon Bîndilă, Șt. Călugăru, Petru Toaxen și ierodiacon Ignatie Cazan.

Răspunsurile liturgice au fost date de corul mixt al Catedralei, dirijat de Păr. Prof. Ioan Brie.

După Sfînta Liturghie, s-a desfășurat solemnitatea înscăunării Prea Sfințitului TEOFIL Herineanu ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

Dl. Secretar general al Departamentului Cultelor D. DOGARU a dat citire Decretului prin care Prezidiul Marii Adunări Naționale a R. P. R. confirmă pe P. S. Teofil Herineanu în funcțiunea de Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

P. C. Secretar al Arhiepiscopiei Sibiului, Prot. stavr. DUMITRU CALUGAR, a citit Gramata mitropolitană de înscăunare.

A luat apoi cuvîntul I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Ardealului, care a rostit următoarea cuvîntare:

„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într-însa“.

Așa își spune astăzi clerul și poporul dreptcredincios din eparhia de Dumnezeu păzită a Vadului, Feleacului și Clujului. Cu toții freamătă de bucurie că Dumnezeu i-a învrednicit să vadă ziua în care noul lor arhipăstor se suie pe scaunul vlădicesc al Clujului. „Iată, vine Mirele...!“ (Mt. 25, 6). El vine între ai săi și aceștia îl primesc cu dragoste curată ca de prunci. Il primesc fiindcă e de-al lor: între ei s-a născut, dintre ei s-a ridicat; între ei au crescut pînă la vîrsta „bărbatului desăvîrșit“ (Efeseni 4, 13) între ei a păstorit cu vrednicie și cu ei a fost și atunci cînd a bătut ceasul istoriei și a răsunat chemarea sfîntă:

*Hai să dăm mîna cu mîna,
Cei cu inima romîna.*

Cu ei împreună s-a întors acasă în ograda Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, ca să fim iarăși una, cum am mai fost — ca iarăși iubind unii pe alții într-un gând să mărturisim.

Dar se cade să arătăm că cei mai îmbucurați sîntem noi, care ne-am adunat astăzi din toate părțile țării, sub cupola acestei sfinte Catedrale, durată de vrednicia neuitatului Episcop Nicolae Ivan, fiindcă noi îl avem în fața noastră pe Prea Sfinția Sa Teofil de azi înainte episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

Prea Sfințite și întru Hristos iubite frate,

Vii din Moldova, în care fiecare palmă de pămînt are mi-reasma bunelor și sfintelor datini bătrîne, de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Varlaam mitropolitul și sfătosul Neculce. Vii din Moldova unde datinile sînt atît de tari, fiindcă Moldova mi se pare că are cel mai viu cult al strămoșilor. Moldovenii trăiesc printre înaintașii lor dragi, ca și printre cei vii. De aceea țin cu atîta sfințenie la lucrurile moștenite de la ei și la virtuțile lor. Astfel tradiția se întrupează la ei în datini văzute și simțite, cei de azi trăind și-n trecut și părinții și strămoșii trăind împreună cu cei de astăzi. Deci, nu e vorba de o tradiție moartă, mumificată: viața de comuniune cu trecutul a celor de azi nu e o stare de încremenire în admirarea acestui trecut, ci o comunicare a generațiilor de mult apuse cu cele de astăzi și întors, prin care cei de acum ne înviorăm, ne hrănim și ne întărim sufletele pentru marea luptă a vieții. Moldovenii, ca buni creștini, cunosc vorba Scripturii Sfinte după care nimeni punîndu-și mîna pe plug și întors cu privirea îndărăt, nu este bun pentru împărăția lui Dumnezeu, împărăție care se ia cu năvală.

Vii, Prea Sfințite, din Moldova, în care Ortodoxia e întrupată acolo și în monumente unice, poate, în lume. De aceea cîrmuitoarii cuminți ai Patriei noastre le păstrează cu grijă sfîntă, ca să ducă peste veacuri vestea despre valorile culturale și artistice și despre credința curată a poporului nostru. Aduci în Ardealul în care te reîntorci, duhul tradițiilor ortodoxe din Moldova, duhul unei ortodoxii discrete, fără gălăgie, care-și face drum către sufletele credincioase prin trecutul său curat, plin de fapte pilduitoare, nu de vorbe răsunătoare. Vii cu această scumpă zestre sufletească, mai scumpă decît orice bun de pe pămînt. Sînt încredințat că o vei păzi cu sfințenie și pentru a o împropăta neconținut, vei face an de an plăcută drumeție pe meleagurile pe care ai arhipăstorit a-

proape un deceniu, mîngîindu-te și luminîndu-te cu neapusa noastră lumină ortodoxă.

Ai păstorit la Roman cu tinerească rîvnă și cu așezată vrednicie. Ai avut grijă să te porți așa ca tinerețele frăției tale nimeni să nu le poată defăima (vezi I. Tim. 4, 2). Te întorci cu inima neprihănită și cu mintea limpezită trecînd prin cea mai bună școală a vieții. Te întorci pe meleagurile Ardealului trimis de încrederea desăvîrșită a celor ce te-au ales în numele clerului și popoului credincios din întreaga țară, dar cu osebite din eparhia Vadului, Feleacului și Clujului.

Toată viața ai fost neîubitor de cele înalte. De aceea te-au înălțat bunul Dumnezeu și oamenii și tot de aceea vii și în fruntea eparhiei Clujului.

Vii la cîrma unei eparhii și veche și nouă. Eparhia Clujului e veche fiindcă obîrșia ei coboară pînă în slăvitele zile ale lui Ștefan cel Mare și Sfînt care la coada veacului al XV-lea a zidit la Vadul Someșului o mănăstire și a așezat acolo un episcop statornic, sfințit de mitropolitul Moldovei, ca să păstorească cu voia prietenului său Mateiaș Corvinul, regele Ungariei care i-a dăruit cetățile Ciceu și Cetatea de Baltă, cu vreo 60 de sate. Pentru păstoria acestora s-a întemeiat episcopia Vadului, al cărei episcop și-a întins jurisdicția, cu vremea, pînă în părțile Rodnei, Maramureșului, Sătmăruului și Bihorului, iar în spre miazăzi pînă dincoace de Gherla.

A doua episcopie veche s-a întemeiat tot la sfîrșitul veacului al XV-lea, în satul Feleac, de lîngă Cluj, de un episcop grec pribeag, fugit poate de undeva de spaima turcilor. Episcopia Vadului a ținut, cu întrerupere, aproape un veac și jumătate. Cea din Feleac — mult mai puțin. Amîndouă au pierit în istorie ca unele rîuri din ținuturile nisipoase, care se ascund sub pămînt ca să se arate iarăși, la mari depărtări, cu apele mai curate și mai bogate.

Așa pe ruinele acestor două episcopii apuse, a răsărit proaspătă și plină de viață episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, în 1921, după alipirea Transilvaniei la Patria mamă.

Gîndul înființării unei episcopii în Cluj l-a avut încă marele mitropolit Andrei Șaguna. Acest gînd n-a putut fi însă înfăptuit, decît la „plinirea vremii“.

După cum vezi, Prea Sfințite, și după cum știai mai de mult, temelile acestor episcopii sînt vechi, zidurile și acoperișul însă sînt noi — și mai ales nouă este viața din cuprinsul ei, cu deose-

bire de cînd s-a potolit ultima învolburare a neamurilor — pentru noi, din 23 August 1944.

În mijlocul acestei vieți noi ai să păstorești Prea Sfinția Ta, după cum de altfel tot în aceste împrejurări, limpezite de revoluție, ai păstorit în eparhia din care vii.

Sînt încredințat că-ți dai seama desăvîrșit de marile îndatoriri pe care le așează ziua de astăzi aici la Cluj, pe umerii Prea Sfinției Tale.

În nemijlocita apropiere a Reședinței ai o școală: Seminarul Teologic, pe care-l vei supraveghea și îndruma cu neadormită grijă, fiindcă de acolo ies slujitori ai lui Hristos și ai poporului nostru dreptcredincios, preoți și cîntăreți bisericești. Să-ți faci răgaz cît mai des să stai de vorbă cu părinții profesori, iar pe copiii care se silesc acolo să se lumineze cu învățătura sfîntă a dreptei credințe îi poți vedea chiar și numai ieșind pe coridorul Reședinței.

Al doilea loc pe care știu că o să-l ai în statornica grijă a Prea Sfinției Tale e această Sfîntă Catedrală în care ne găsim. Ea e în curs de a fi împodobită. Ca orice lucrare de seamă, nici aceasta nu poate fi săvîrșită decît cu osteneală cheltuită în timp îndelungat de mai mulți osîrduitori. Fericitul întru pomenire episcopul Nicolae Ivan a durat-o de la temelie pînă la acoperiș. După aceea s-a făcut porneala înfrumusețării ei, care a ajuns pînă unde vezi. Bunul Dumnezeu să-ți ajute să faci tot ce n-au putut face înaintașii Prea Sfinției Tale, ca astfel acest sfînt locaș să ajungă ceea ce dorim cu toții:

*Biserică — naltă,
Cum n-a mai fost altă...*

Oricît de însemnate ar fi aceste sarcini ele rămîn ceva mai prejos decît cele mari, care o să-ți lovească grija și ostenelile aproape zi de zi. Vei îndruma clerul — și, prin el, poporul credincios — la o tot mai desăvîrșită frăție în credință, ca prin împreună lucrarea vremii cu vrerea oamenilor, acest popor să fie tot mai unitar și deci tot mai puternic la virtute în fața oamenilor și tot mai bine plăcut lui Dumnezeu — Tatăl și Fiul Său unul născut, care și pentru noi s-a rugat ca toți să fim una.

Cu aceeași căldură să propovăduiești frăția dintre toate popoarele din cuprinsul Patriei noastre iubite, Republica Populară Romîină, arătîndu-te astfel ascultător față de cerința vremurilor noastre și pătruns de dumnezeiasca învățătură a Sfîntului Apostol Pavel, care ne încredințează că în Hristos „nu mai este iudeu,

nici elin, nici varvar, nici rob, nici slobod, ci toți sînt una" (cf. Gal. 3, 28; Col. 3, 11; Rom. 10, 12; ș. a.).

Cînd aceste două cerințe sînt împlinite și am izbutit să înfăptuim cît omenește e cu puțință frăția în mijlocul nostru și în mijlocul neamurilor, am plinit și porunca lui Dumnezeu, și dorința Patriei noastre iubite și putem cînta cu vrednicie cîntarea îngerilor din noaptea sfîntă de care ne apropiem: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14).

În toate ostenele arhipăstorești pe care le vei cheltui pentru o treabă atît de sfîntă ca cea la care pornești astăzi, să ai încredere în ajutorul bunului Părinte ceresc, în sprijinul membrilor Sfîntului Sinod și în ascultarea clerului și poporului credincios pe care ești chemat să-l povățuiești pe căile propășirii în toate cele bune, dînd fără precupețire și Chezarului ce-i al Chezarului și lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu (Matei 22, 21).

Domnul să te binecuvînteze și să te aibă în veșnica Sa grijă! Amin.

Din însărcinarea Guvernului R.P.R., Dl. Secretar general D. DOGARU a spus următoarele:

*Înalt Prea Sfințite Patriarh,
Venerabili Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne,
Stimați conducători și reprezentanți ai Cultelor din țara
noastră,
Iubiți reprezentanți ai puterii locale de Stat,
Onorată Asistență,*

Cu prilejul solemnității de astăzi, din însărcinarea Guvernului Republicii Populare Romîne, felicit pe toți reprezentanții Bisericii Ortodoxe Romîne, pentru încredințarea scaunului de conducător al treburilor bisericești din eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, Prea Sfințitului Episcop Teofil Herineanu.

Alegerea sa, în acest scaun, pentru a urma predecesorului său I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan, arată încrederea și prețuirea de care se bucură. Gîndurile exprimate de Prea Sfințitul Episcop Teofil, cu prilejul investiturii, dovedesc înțelegerea deplină a răspunderii ce i s-a încredințat.

Instalarea Prea Sfinției Sale la conducerea episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, după ce vreme de 8 ani a condus eparhia Romanului și Hușilor constituie o atenție deosebită pe care

conducerea Bisericii Ortodoxe Române o acordă acestei vechi eparhii ortodoxe.

Cei ce l-au ales, au văzut în P. S. Sa pe omul cel mai potrivit să muncească în acest colț al patriei noastre unde trăiesc la un loc, astăzi într-o frăție din ce în ce mai strînsă, oameni aparținînd mai multor naționalități și confesiuni. Sînt aci patru episcopi, de confesiuni și de limbi diferite. Niciodată aceștia n-au găsit însă climatul înțelegerii pe care și-l acordă reciproc, așa cum este astăzi. Niciodată stăpînirile trecute, fie romînă, fie maghiară n-au lăsat confesiunile să se manifeste liber, ci au folosit în scopuri de dezbinare, divergențele lor și în aceleași scopuri au creat tratament special pentru unele, discriminatoriu pentru altele. Ațîțarea la vrajbă națională și folosirea particularităților religioase pentru a dezbină poporul aparțin, acum, trecutului.

Solemnitatea de astăzi are loc la numai cîteva zile înaintea sărbătoririi apropiate a aniversării celor 10 ani de la instaurarea Republicii Populare Romîne. Revoluția care a avut loc în toate sectoarele de viață ale poporului nostru își dă din plin roade.

Infăptuirile economice și culturale obținute în acești ani, au dus la întărirea orînduirii noastre democrat populare, la creșterea prestigiului patriei pe plan internațional și sînt garanția unui viitor luminos și fericit pentru toți cei ce muncesc.

Poporul romîn își strînge tot mai mult rîndurile pentru apărarea orînduirii sale, a drepturilor și intereselor sale vitale, pentru a zădărnici amenințările vrăjmașe, care primejduiesc pacea lumii și munca noastră constructivă.

Aci, cu această ocazie, noi constatăm încă odată atmosfera nouă în care se adună laolaltă reprezentanți ai confesiunilor de la noi. Specificul confesional nu mai este o piedică în atitudinea leală a cultelor față de problemele obștești și nici motiv pentru diferite privilegii sau pentru îndreptățiri speciale a unora, în dauna altora.

Aceste realități sînt rezultatul politicii naționale juste a regimului nostru. Trebuie să menționăm că deservenții și conducerile cultelor au primit bine și au sprijinit această politică.

În lupta pentru pace, în sprijinirea acțiunilor de interes social pe drumul bunelor raporturi cu statul nostru democrat-popular reprezentanții cultelor se întîlnesc în bună înțelegere, răspunzînd astfel năzuințelor credincioșilor lor, oameni ai muncii, care luptă pentru un viitor de pace și prosperitate.

Prea Sfințite Episcop Teofil,

Veniți în fruntea eparhiei ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului în condiții când speranțele celor ce v-au ales își găsesc teren de realizare. Credem, și noi, că veți depune rodnice strădanii pentru a alege din exemplele trecutului acele tradiții care cinstesc Biserica ardeleană, mergînd pe drumul intereselor poporului muncitor, înțelegînd înaltele sale aspirații, păstrînd și sporînd bunele raporturi cu celelalte culte.

Noi sperăm că și la ceilalți șefi de culte din Cluj veți găsi aceeași dorință de sprijinire a înfrățirii tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitatea sau religia lor.

Vă felicit Prea Sfințite Episcop, pentru cinstea la care vă așează Biserica Ortodoxă Romînă și vă urez să aveți bucuria unei activități bogate, pusă în slujba credincioșilor acestei eparhii și a patriei.

Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul IUSTIN al Moldovei și Sucevei a arătat că în sufletul său se întîlnesc de astă dată două simțăminte contradictorii. Pe de o parte, I. P. S. Sa e întristat că se desparte de P. S. Teofil, care pînă acum, ca Episcop al Eparhiei Romanului și Hușilor — sufragana Mitropoliei Moldovei și Sucevei — i-a fost colaborator vrednic și iubit. Pe de altă parte, I. P. S. Sa se bucură că P. S. Teofil vine astăzi ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

La bucuria noastră obștească — a spus I. P. S. Mitropolit Iustin — ia parte și Dl. Dr. Petru Groza, Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a R. P. R., care fiind împiedecat să vină astăzi personal aici la Cluj, a trimis următorul

REPUBLICA POPULARA ROMINA
PREZIDIUL
MARII ADUNARI NAȚIONALE
Președinte

22 decembrie 1957

M E S A J

LA INSTALAREA PREA SFINȚITULUI EPISCOP TEOFIL

Credincioșii romîni ortodocși din Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului sărbătoresc astăzi înscăunarea noului episcop al acestei străvechi vîlădicii, sub semnul reunificării tuturor în aceeași credință și Biserică strămoșească.

Pentru binele poporului nostru, unitatea religioasă s-a restabilit după o epocă de scindare, care nicicînd n-a fost voită de către credincioși, dar a fost impusă prin istețe și crîncene mijloace și adînc și dureros exploatată de către o împărăție dispărută pentru totdeauna în negura veacului, care a apus împreună cu lozinca ei: „divide et impera“.

Votul unanim al marelui Colegiu Electoral Bisericesc care îndreptățește pe Prea Sfințitul Episcop Teofil să intre în succesiunea vrednicului său antecesor Nicolae, astăzi distins mitropolit al Ardealului, întruchipează totodată simbolul desăvârșirii istoricului act al unificării. Nădejtile legate de acest act au izvorit din înțelegerea necesității istorice a unității religioase a poporului român, pentru a face față în neștirbită și deplină unitate, marilor sarcini, prin concentrarea tuturor forțelor sale și spirituale și materiale pe același drum și spre același țel: fericirea poporului și prosperitatea patriei.

Prea Sfințitul Episcop Teofil a păstorit onest și cu înțelepciune timp de aproape nouă ani eparhia Romanului, cu omenească înțelegere a năzuințelor credincioșilor, ostenind să-și potrivească pași — prin dragostea sa de poporul din care s-a ridicat și printr-o înaltă orientare patriotică — cu marile realități de astăzi ale vieții noastre.

Nu s-a izolat de străduințele concrete ale acestui popor care își construiește cu hărnicie o viață nouă în patria noastră binecuvîntată cu toate bunurile care pot ridica neîncetat nivelul lui de viața spirituală și materială.

În același timp el a dovedit un interes permanent față de marea problemă a bunei înțelegeri între naționalități și popoare, în această zodie de zgomete de arme pustiitoare. S-a încadrat cu tot devotamentul în șirul luptătorilor frunțași pentru apărarea păcii.

Și-a adunat deci cu acea cumințenie care îi aparține, o zestre spirituală și experiență din pilduitoarea lui păstorie de pînă acum. Aceasta constituie o solidă temelie pentru zidirea înainte a operei sale în noul Scaun arhipăstoresc, în slujba poporului în mersul său spre progres și a patriei noastre scumpe în drumul ei spre înflorire.

Dr. PETRU GROZA

În numele clerului și credincioșilor din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului a luat cuvîntul P. C. Prof. Dr. I. ZAGREANU, directorul Seminarului Teologic din Cluj, care a spus:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Stimați oaspeți și iubiți frați,

Reînviata ctitorie a Domnului Ștefan, episcopia ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, îmbrăcată în haină de sărbătoare, trăiește astăzi sentimente de înaltă bucurie duhovnicească, cu prilejul înscăunării la Cluj a celui de al treilea ierarh al ei.

I-a fost hărăzit de Dumnezeu neuitatului vlădică Nicolae Ivan ca să reînvieze ctitoria voevodală a Domnului Ștefan, dăltuind în Cluj — în cei 15 ani de păstorie — cetatea duhovnicească stătătoare, înzestrată cu toată podoaba de care sufletul creștinesc se poate bucura întru Domnul: Mărețul și neîntrecutul Sion în care ne-am rugat astăzi, înaltă școală pentru pregătirea preoților, reședința episcopală potrivită nevoilor vremii, precum și alte instituții care să-i ajute păstorului la buna conducere și povățuire a turmei.

Chemat de Domnul în cetele dreptilor la o vîrstă cu adevărat patriarhală, cel dintîi ctitor și ierarh al reînviarei episcopii, ale cărei oseminte odihnesc în cripta acestei catedrale, este urmat în scaun — acum mai bine de 21 de ani — de tînărul cărturar, meșter iscusit în rostuirea slovei și a cuvîntului, dar mai ales neîntrecut iubitor al limbii vechilor cazanii, episcopul Nicolae Colan, care se îndrepta spre jețul arhieresc de la Cluj — așteptat de dragostea nețămurită și de nădejtile întregului cler și popor dreptcredincios — de la postul de comandă și de la catedra unei înalte instituții de cultură teologică, ctitorită de marele Mitropolit Andrei Șaguna, oferind toate garanțiile că va conduce în mod înțelept turma încredințată lui, deoarece își făcuse ucenicia nu numai în cetatea tradițiilor ortodoxiei noastre ardelen, dar deopotrivă la adăpostul hlamidei unui mitropolit cu adevărat titan care, după ce a cinstit scaunul mitropoliei Ardealului timp de 35 de ani, chemat nu de mult de Domnul, astăzi își odihnește osemintele la ctitoria lui Brîncoveanu de la Sîmbăta reînviată de el.

Înscăunat la Cluj, noul vlădică se arată un vrednic urmaș al episcopului de nouitate amintire Nicolae Ivan, conducind cu vrednicie și dragoste de apostol obștea creștinilor dreptcredincioși din Eparhia Clujului, făcînd să crească și să sporească moștenirea Episcopului Ivan.

Cu vigoare reîmprospătată, vlădica Nicolae Colan, ctitor al școalei de carte romînească și teologică după istoricul act al revenirii din 1948, se străduiește să fie un adevărat părinte sufleteș, egal de risipitor în dragoste, atît pentru vechii cît și pentru noii săi fii sufletești.

Chibzuința, înțelepciunea, cultura teologică și tactul pastoral dovedite în conducerea duhovnicească a păstoriților săi, l-au indicat în ultima vreme pe P. Sf. Sa Episcopul Nicolae Colan ca pe cel mai vrednic ierarh care să ocupe scaunul mitropolitan al Ardealului. Și, deși în inimile noastre își făcuse loc mîhnirea, știind că arhierarul nostru iubit ne va părăsi, totuși bucuria înscăunării lui ca mitropolit al Ardealului la Sibiu, acum 7 luni, a copleșit orice tristețe deoarece eram încredințați că, prețuindu-se prin aceasta vrednicia fostului nostru ierarh, în același timp se va prețui cum se cuvine și turma rămasă fără păstor și i se va da acesteia puțința să-și aleagă un conducător care să înlocuiască pe fostul ei păstor, cu netăgăduită vrednicie.

Astăzi cu vrerea și ajutorul Bunului Dumnezeu, se înscăunează la Cluj P. Sf. Sa părintele episcop Teofil Herineanu, cel ce a fost găsit mai vrednic să ocupe acest scaun.

Prea Sfințite Părinte Episcop Teofil,

Cu nouă ani în urmă, cînd s-a săvîrșit istoricul act al revenirii în Biserica noastră strămoșească a fraților de același sînge și grai și odinioară de aceeași lege, ați fost unul dintre preoții care ați înțeles în mod deplin importanța acestui act, dăruindu-vă cu totul lui, iar datorită pregătirii teologice înalte, precum și calităților personale pe care le-ați dovedit cu prisosință în anii de preoție la enorie, pe dreaptă mărturie ați fost înălțat la treapta de ierarh, încredințîndu-vi-se atunci păstoria unei eparhii cu o veche tradiție ortodoxă.

Ați plecat dintre noi de acasă, ca după nouă ani să vă întoarceți din nou acasă, de astădată însoțit nu numai de aureola pe care o dă unui ierarh sacerdoțiul ce-l îndeplinește, ci mai ales de cununa vredniciei personale, dobândită în cei nouă ani de păstorire a eparhiei Romanului. Ba, așa îndrăzni să afirm ceva mai mult: încă cu mult înainte de a fi devenit vacant scaunul vlădicesc de la Cluj, solia despre vrednicia și cinstea P. Sf. Sale Episcopului Teofil al Romanului străbătuse și între granițele eparhiei Clujului, iar din momentul în care acest scaun a devenit vacant, numele P. Sf. Voastre era rostit în mod tainic adeseori, de către clerul și poporul dreptcredincios, ca fiind cu adevărat vrednic să fie pomenit la Sf. slujbe, ca nume al viitorului nostru episcop.

Incetul cu incetul, în cele șapte luni de vacanță, cununa vredniciei personale a P. Sf. Voastre a devenit atât de familiară întregului cler și popor din eparhia Clujului, încât în ziua de 19 decembrie a. c., reprezentanții legiuiți ai lui în Organele noastre bisericești v-au ales, ca pe cel mai vrednic dintre cei vrednici, să urmați în scaunul fostului Episcop al Clujului, I. P. Sf. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului.

Astăzi, prin solemnitatea înscăunării P. Sfinției Voastre ca vlădică al Clujului, preluând moștenirea I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae, reluați în același timp și numeroase sarcini pe care veți avea să le duceți la îndeplinire. Nu este rostul meu de a vă arăta aceste sarcini, fiindcă sînt încredințat că cea mai mare parte le-ați cunoscut cu iar mai înainte de ce vi le-a împărtășit atât de călduros și atât de înțelepțește I. P. Sfințitul Mitropolit Nicolae în cuvîntarea sa.

Ceea ce urmăresc eu aici este să vă încredințez că întregul cler și popor din eparhia Vadului, Feleacului și Clujului întîmpină astăzi pe noul lor ierarh cu nețărmurită dragoste, fiind deplin încredințat că și P. Sf. Voastră, în calitate de păstor, le veți arăta aceeași părintească dragoste, pe care au simțit-o în tot timpul celor 21 de ani de păstorire a I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae ca Episcop al Clujului.

De asemenea sînt convins că prezența la Cluj a Prea Sfinției Voastre este cea mai bună garanție că veți face față cu vrednicie tuturor sarcinilor duhovnicești pe care veți avea să le îndepliniți și anume în primul rînd să duceți la deplină desăvîrșire mărețul act de la 21 octombrie 1948, de asemenea sînt convins că, înconjurat de dragostea și sprijinul nostru al tuturor, prin activitatea Prea Sfinției Voastre veți îndeplini așteptările întregii obști creștinești, ca și așteptările conducerii scumpei noastre patrii, de a fi un vajnic propoveduitor și apărător al păcii și bunei învoiri între oameni și popoare, în duhul legii dragostei lui Hristos.

Aș mai îndrăzni, Prea Sfințite Părinte Episcop Teofil, să vă încredințez că orice greutate veți avea de întîmpinat în activitatea din noua eparhie a Prea Sfinției Voastre, la învingerea acestora, pe lângă înțelepciunea, experiența, chibzuința și tactul pastoral al Prea Sfinției Voastre, vă veți putea sprijini pe sinceritatea, înțelegerea, devotamentul și judecata dreaptă a colaboratorilor Prea Sfinției Voastre de la Centrul Eparhial.

Încredințat că, prin voia Tatălui ceresc, noul nostru ierarh dimpreună cu întreaga obște a clerului și poporului dreptcredincios din întreaga epar-

hie a Vadului, Feleacului și Clujului, vor pași mai departe pe calea realizărilor mărețe, atât spre slava numelui lui Dumnezeu și Sfintei noastre Biserici, cât și spre folosul scumpei noastre patrii, Republica Populară Română, cu gândurile și simțămintele pe care vi le-a exprimat întregul cler și popor din această eparhie vă întâmpină cu duhovnicească urare: Intru mulți ani Stăpîne.

A răspuns tuturor P. S. Episcop TEOFIL al Vadului, Feleacului și Clujului. P. S. Sa a spus:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Prea Venerați Membri ai Sfântului Sinod,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Onorată asistență,

Dintre toate învățăturile sublime ale sîntei noastre credințe, cea mai mîngîietoare pentru mine a fost învățătura despre Pronia cerească, învățătura că tot ce i se întîmplă omului în viață — i se întîmplă cu știrea și cu îngăduința lui Dumnezeu.

Creștinului pînă și perii capului toți îi sînt numărați (Matei 10, 30).

Fiul cel dumnezeesc ne-a descoperit că Tatăl Său neconținut lucrează la susținerea și la cîrmuirea lumii (Ioan 5, 17).

Cel Atotștiutor, Atotputernic și Atotbun orînduiește toate lucrurile pînă în cele mai mici amănunte și ocrotește ființele toate, chiar și pe cele (ce ni se par) mai neînsemnate.

În orient odinioară se vindeau cinci vrăbii la doi bani. La noi vrăbiile n-au nici o căutare. Totuși nici una din ele nu cade la pămînt fără voia Tatălui nostru ceresc (Matei 10, 29; Luca 12, 7). Să ascultăm cîteva din mărturiile inspirate ale profeților: a Profetului Isaia este una dintre cele mai deslușite: — „Eu întocmesc lumina și fac întunericul, Eu dau propășirea și aduc tristețea. Eu Domnul fac toate aceste lucruri“ (Isaia 45, v. 7).

Întrebarea dojenitoare a profetului Ieremia dă mărturie tot în sensul acesta: — „Cine a spus și s-a întîmplat ceva fără porunca Domnului? Nu iese oare din gura Celui Prea Înalt binele și răul?“ (Plîngerile lui Ieremia III, 37, 38).

Profetul cîntăreț — David — era adînc pătruns de acest adevăr și se mîngîia cu dînsul. Cînd însoțitorii lui au voit să-l scape de batjocura unui vrăjmaș pornit asupra-i, el s-a împotrivit cu aceste vorbe: „Dacă blastămă înseamnă că Domnul i-a zis: blastămă pe David! Cine poate să-i zică: Pentru ce faci tu așa?...

Lăsați-l să blastăme, căci Domnul i-a poruncit. Poate va căuta Domnul la umilirea mea și-mi va răsplăti cu bine pentru acest blestem al lui“ (II Regi, XVI, 10, 11).

Pe noi adeseori ne miră aceste învățături cerești și ne sînt chiar supărătoare. Cauza întristării provine de la diferența cea mare dintre priceperea noastră mărginită și înțelepciunea lui Dumnezeu cea necreată și nețărmurită. O, cîtă nepotrivire este între planurile noastre și planurile lui Dumnezeu, între intențiile noastre și intențiile lui Dumnezeu, între mijloacele folosite de noi spre reușită și mijloacele folosite de Dumnezeu!

De cîte ori noi urmărim binele particular, iar Dumnezeu pe cel general, noi pe cel trecător și momentan, iar Dumnezeu pe cel veșnic, noi urmărim binele trupesc, El pe cel sufletesc, noi un remediu contra indicat, El pe cel salvator. E ceea ce luminatul profet Isaia ne-a arătat în chip magistral: „Căci gîndurile mele nu sînt ca și gîndurile voastre, nici căile mele ca ale voastre, zice Domnul. Ci pe cît de departe sînt cerurile față de pămînt, atît sînt de departe căile Mele de căile voastre și cugetele Mele de cugetele voastre“ (Isaia 55, 8—9).

Prea Ferice Părinte Patriarh,
 Înălți P. S. Mitropoliți,
 Onorată Asistență,

În ziua cînd modestelor mele puteri li se încredințează în chip sărbătoresc cîrmuirea acestei întinse și străvechi eparhii, iată care sînt gîndurile ce mă stăpînesc, mă liniștesc și mă încurajează. Mîna Domnului, nu ambiția mea m-a adus la această înaltă și grea demnitate bisericească. „Nu voi m-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi și v-am rînduit să mergeți și roadă să aduceți...“ (Ioan XV, 16).

Nădăjduiesc cu tărie că mîna Domnului mă va ocroti și în viitor și urechea Lui mă va auzi cînd voi striga către Dînsul.

Făgăduiesc că nu voi uita îndemnul de toți cunoscut al Sfîntului Apostol Pavel din Faptele Apostolilor: „*Luăți seama dar la voi înșivă și la toată turma pe care v-a pus Duhul Sfînt episcopi ca să păstoriți Biserica Domnului, pe care a cîștigat-o cu însuși sîngele Său*“ (Fapte XX, 28).

Întîia parte a sfatului acestuia îmi cere să iau seama la mine însumi, să iau aminte la curățenia sufletului propriu, la desăvîrșirea pe care Hristos o așteaptă de la toți ucenicii Săi: „Fiți dar

voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvârșit“ (Matei V, 48).

Dacă Hristos, modelul păstorilor de totdeauna a găsit necesar să se sfințească pe Sine însuși în vederea sfințirii păstoriților Săi, cu atât mai virtuos va fi trebuit nouă, păstorilor celor greșitori, să ostenim pentru îmbunătățirea vieții noastre duhovnicești: „Și pentru ei, Eu mă sfințesc pe Mine însumi, ca și ei să fie sfințiți prin adevăr“ (Ioan XVII, 19).

În partea a doua îndemnul Apostolului Pavel îmi cere să păstoresc Biserica Domnului, priveghind ca lupii răpitori să nu răpească oile Domnului, avînd grijă să le călăuzesc la pășunea îmbelșugată a învățaturii Sale, la apa cea vie a harului Său, la odihna pe care o dă imitarea virtuților Mîntuitorului nostru: „Învățați de la Mine, că Eu sînt blînd și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre“ (Matei XI, 20).

Cu vreme și fără vreme le voi aminti iubiților mei păstoriți de purtarea sfîntă, la care îi obligă marea lor demnitate de copii adoptivi ai lui Dumnezeu și împreună moștenitori cu Hristos (Romani VIII, 16—17).

Le voi aminti de dragostea și de unirea la care îi îndatorează rugăciunea domnească ce-o rostesc în fiecare zi și în care mărturisesc că Dumnezeu este *Tatăl nostru* al tuturor oamenilor, mai virtuos al tuturor creștinilor.

Le voi aminti că Domnul nostru Iisus Hristos învățîndu-i să ceară pîinea noastră, nu pîinea mea, i-a învățat să trudească pentru binele comun, să se preocupe nu numai de pîinea proprie, ci de traiul și de fericirea obștească, să sprijinească zidirea vieții celei noi în scumpa noastră Patrie, Republica Populară Romîină.

Zugrăvind icoana păstorului celui bun, Mîntuitorul a arătat cum El merge înaintea oilor, le oferă adică celor călăuziți de Dînsul exmepul Său spre imitare: „Și cînd oile Sale pe toate le-a scos afară, merge în fruntea lor și oile merg după dînsul, că știu glasul Lui“ (Ioan X, 4).

Sfîntul Apostol Petru de asemenea cere păstorilor de suflete să premeargă cu pilda lor bună și ziditoare: „Păstoriți turma lui Dumnezeu care este sub paza voastră... Cu lepădare de sine... Pilde făcîndu-vă turmei“ (I Petru X, 1—3).

Sfîntul Pavel se dă pe sine model și cere să fie imitat: „Fraților, fiți mie următori precum și eu sînt lui Hristos“ (I Cor. XI, 1).

Făgăduiesc solemn să le fiu iubiților mei păstoriți pildă de atașament integral față de credința strămoșească, față de unita-

tea sufletească a poporului nostru, ca să le pot spune cu deplină îndreptățire: iubiții mei, fiți următori, pășiți pe urmele mele, precum și eu pășesc pe urmele marilor și vrednicilor mei înaintași, Episcopul Nicolae Ivan, cel de al doilea ctitor al acestei istorice vlădicii și distinsul nostru Arhipăstor de astăzi, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Colan.

Promit cu sinceritate să le ofer fiilor mei duhovnicești exemplu viu de loialitate față de scumpa noastră Patrie, Republica Populară Română, să fiu exemplu viu de devotament față de interesele și coeziunea poporului nostru drag.

Nu voi conțeni să sprijinesc cu bucurie mișcarea nobilă și frumoasă pentru promovarea păcii și a bunei înțelegeri dintre țări și dintre popoare.

Pașnic și prietenos înțeleg să fiu în același timp față de toți cetățenii țării, de orice limbă sau lege ar fi ei.

Prețuiesc marile însușiri de hărnicie, de economie și setea de cultură a națiunilor conlocuitoare din Transilvania și nu odată în Moldova am vorbit admirativ de aceste însușiri, obiceiuri și tradiții ardelenesti.

Aduc mulțumiri Departamentului Cultelor, care a recomandat Onoratului Guvern al Republicii Populare Române să propună Prezidiului Marii Adunări Naționale confirmarea alegerii și numirii mele în scaunul de Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

Respectuoase mulțumiri aduc Prezidiului Marii Adunări Naționale și Guvernului Republicii Populare Române pentru încrederea de care nădăjduiesc să am parte în viitor.

Calde mulțumiri aduc Prea Fericitului Patriarh Justinian și tuturor Înalt Prea Sfințiilor și Prea Sfinților Membri ai Sfântului Sinod pentru prețuirea ce mi-au arătat-o, participând și rugându-se alături de mine în ziua instalării mele pe acest scaun glorios.

Mulțumesc tuturor oaspeților de aproape sau de departe, clerici și mireni, care au înțeles să mărească cu prezența lor solemnitatea evenimentului de astăzi al Bisericii noastre românești.

Imbrățișând cu dragoste pe toți fiii suflați ai Eparhiei la care am venit, ca și pe cei ai Eparhiei de care mă despart, cer peste toți mila cea mare a Tatălui ceresc, rugându-mă cu arhierescă ectenie: Doamne, Doamne, caută din cer și vezi și cercețează via aceasta pe care a zidit-o dreapta Ta și o desăvârșește pe ea. A m i n !

La sfârșit, a luat cuvîntul Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN care a spus în esență următoarele:

În numele Sfîntului Sinod și al meu personal, vă transmit tuturor sincere și calde felicitări cu prilejul înscăunării nou-alesului Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

Poate că v-ați întrebat, dragii mei, pentru ce la această serbare a venit să ia parte însuși Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne, împreună cu membrii Sfîntului Sinod?

Trebuie să știți că pentru noi, pentru Biserica Ortodoxă Romînă, pentru toți românii ortodocși din Transilvania, serbarea de astăzi are o însemnătate deosebită. Actul istoric al unificării bisericești a romînilor din Ardeal, înfăptuit în 1948, a fost săvîrșit numai de preoții și de credincioșii greco-catolici. N-am putut săvîrși acest act epocal și cu conducătorii fostei biserici greco-catolice. Pe aceștia, i-am chemat cu frățească dragoste să vină alături de noi, să refacem unitatea noastră bisericească sfîșiată la 1698—1700 de uneltirile și amăgirile iezuito-habsburgice. Dar ei n-au acceptat să-și ia în Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne locurile oferite de noi.

Recunoștința noastră s-a îndreptat atunci, întreagă, spre preoții foști greco-catolici de la sate și orașe, spre acei slujitori ai altarelor care vreme de 250 de ani au păstrat nestricate predaniile din străbuni. Ei și poporul de rînd au rămas ortodocși timp de un pătrar de mileniu, veghind cu creștinească trezvie ca „toată legea să stea pe loc...“, cum au precizat cei ce au iscălit actul nefast al unirii cu Roma papală.

De aceea, recunoscînd meritul acesta deosebit al preoților greco-catolici, am luat pe unul din ei și l-am ridicat la starea vlădicească.

Precum știți, dragii mei, nouă, dreptcredincioșilor, smerenia ne-a fost și ne-a rămas veșmînt luminat. Orice pornire de trufie a rămas departe de noi. Oricît de sus ne-ar fi ridicat Dumnezeu, nouă nu ne-a fost greu să ne aplecăm spre cele de jos. Așa am făcut și acum 9 ani, cînd am luat dintr-un sat de prin părțile acesteia pe preotul Teofil Herineanu, ca un omagiu pentru acei preoți care s-au întors la sînul de mamă al Sfintei noastre Biserici strămoșești — și hirotonindu-l întru arhiereu, l-am așezat ocîrmuitor al Episcopiei Romanului și Hușilor, care este o ctitorie a lui Ștefan cel Mare.

Slujirea lui de acolo ne-a încredințat pe toți că am făcut o alegere bună, fiindcă vlădica de la Roman s-a dovedit a fi nu

numai vrednic arhiereu al lui Dumnezeu, ci și gospodar destoinic al vieții bisericești.

De acolo a călătorit la Moscova, unde a slujit la același altar cu ierarhii Bisericii Ruse și cu ocîrmuitori bisericești din țările învecinate cu noi. Nu a lipsit nici din delegațiile noastre bisericești care au vizitat Patriarhia Bulgariei și Patriarhia Sîrbă, slujind cu slujitorii lor și împărtășindu-se cu ei din același sfînt Potir. Împreună cu mult regretatul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Sebastian Rusan, a mers pînă la Damasc, în preajma porților căruia, înainte cu aproape două mii de ani, s-a convertit la Hristos cel ce avea să devină Pavel, Apostolul Neamurilor. Acolo, Prea Sfințitul Episcop Teofil s-a întîlnit cu delegați bisericești de pe toate continentele.

Prin urmare, dragii mei, Episcopul pe care l-ați primit azi e un ierarh cu o experiență de 9 ani în conducerea treburilor bisericești, deplin format și temeinic pregătit pentru a cîrmui cu cinste și vrednicie această de Dumnezeu păzită Eparhie. Ales cu unanimitate de voturi de către Colegiul Electoral Bisericesc, Prea Sfințitul Episcop Teofil este pentru noi toți nu numai un simbol al reîntregirii bisericești, ci el este un steag sub care se vor strînge toți românii foști greco-catolici. Prea Sfințitul Episcop Teofil va putea să-i informeze despre viața Ortodoxiei din toate țările.

Iubiții mei fii sufletești,

La această sărbătoare a noastră stau de față duhurile înaintașilor, începînd cu vlădica Ilarion, cel hirotonit de Mitropolitul din Suceava și trimis de Ștefan cel Mare să păstorească în Ardeal. Împreună cu noi se veselesc astăzi sufletele vlădicilor de la Alba-Iulia, Mitropolitul Ioan de la Prislop, Sfinții Ierarhi Iorest și Sava și toți vrednicii lor urmași. Ștefan cel Mare, Petru Rareș și Mihai Viteazul se bucură în sălașurile lor de dincolo de mormînt văzîndu-ne una în credință, așa cum eram în vremea viețuirii lor. Prea Sfințitul Episcop Teofil Herineanu, fost preot unit, reînnoadă acest fir al unității noastre de credință, care ne-a fost pavăză ființei naționale de-a lungul celor trecute vremi.

Onorați reprezentanți ai autorităților de Stat, ținem să vă asigurăm că Episcopul de azi al Vadului, Feleacului și Clujului, vreme de 9 ani, ca Episcop al Romanului și Hușilor, s-a integrat cu toată ființa sa în năzuințele întregului nostru popor, de a-și construi o viață nouă, pașnică și îndestulată. Vă rog să-i dați spri-

jin ca unuia care slujește cu devotament exemplar nu numai sfânta noastră Biserică, ci și Patria noastră iubită, Republica Populară Română.

Domnilor Episcopi ai altor culte religioase,

Il cunoașteți pe fratele nostru Teofil de acum 9 ani. Domniile Voastre reprezentați poporul credincios maghiar din aceste părți și mai ales din regiunea Cluj. Vă rog să-l înconjurați pe Prea Sfințitul Teofil cu toată dragostea și împreună să îndrumați deopotrivă pe credincioși spre o bună prietenie, spre pace și colaborare.

Prea Sfințite Teofil,

Azi nu-mi rămîne decît să-ți urez din toată inima să păstorești cu vrednicie această Eparhie și să culegi roade duhovnicești cît mai îmbelșugate. Să nu uiți să te îndrepti pentru sfat luminat mai ales către Mitropolitul Ardealului, I. P. S. Nicolae Colan, care-i mai aproape și mai familiarizat decît oricine cu problemele specifice Eparhiei Clujului, către Sfîntul Sinod și către mine, ca să afli calea cea mai bună ce o vei avea de urmat în diferite împrejurări, pentru ca pacea și bunăvoința să domnească între toți păstoriții Prea Sfinției Tale și între ei și cei de alt neam și de altă credință. Impotriva oricăror răuvoitori care vor încerca să pricuiască dihonie, trebuie să ai pururea ochiul treaz.

Domnul să te aibă în sfînta Lui pază, acum și totdeauna! Amin.

Solemnitatea s-a încheiat cu un Polihroniu cîntat pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian și P. S. membri ai Sf. Sinad, pentru osîrduitorii ocîrmuitori ai Republicii Populare Romîne, pentru I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și pentru P. S. Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului.

După aceea, la reședința Episcopală, a avut loc o scurtă recepție, în cadrele căreia s-au făcut prezentările de rigoare.

Culte religioase din țara noastră au fost reprezentate la solemnitatea înscăunării noului Episcop al Clujului prin Eminența Sa Episcopul reformat Vászrhely János, Eminența Sa Episcopul unitarian Kiss Alexa, Eminența Sa Episcopul luteran maghiar Gh. Argay, Dl. Prof. Dr. Hermann Binder de la Secția evang. C. A. din Sibiu a Institutului Teologic Universitar Protestant din Cluj, reprezentînd pe Eminența Sa Episcopul ev. C. A. Dr. Friedrich Müller, Dl. Dr. Nagy Jozsef, profesor la același Institut, protopopul romano-catolic Barta, șef-rabinul Abraham Schönfeld, fruntașul baptist Ion Dan, ș. a.

Au mai fost de față D-nii: Silviu Dragomir, Șt. Meteș, Acad. prof. A. Moga, rectorul Institutului Medico-Farmaceutic din Cluj, Prof. Dr. Aurelian Ionașcu, prof. dr. I. Goia, Ion Marin Sadoveanu, ș. a.

La Cluj, ca și la București, a fost regretată lipsa Prea Sfințitului Episcop Andrei al Aradului, căruia starea sănătății nu i-a permis să ia parte la lucrările și festivitățile împreunate cu alegerea, investitura și înscăunarea noului Episcop al Clujului.

La orele 14, în saloanele hotelului „Continental“, a avut loc masa oficială dată de Consiliul Eparhial al Episcopiei Clujului. Masa a fost prezidată de Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN. La masă s-au roștit toasturi.

P. C. Prot. *Vasile Loga* din Gherla a vorbit în numele clerului și al poporului credincios din Eparhia Clujului. Prin trecerea I. P. S. Nicolae Colan în istoricul scaun mitropolitan al lui Șaguna — a spus P. C. Sa — noi am rămas orfani. I. P. S. Mitropolit Nicolae ne-a asigurat că o să fim și noi mângâiați suletește, ceea ce s-a și întimplat prin alegerea în unanimitate a P. S. Teofil ca Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, căruia preoțimea eparhială și credincioșii îi făgăduiesc sprijin deplin și ascultare fiiască.

Eminența Sa Episcopul reformat VÁSÁRHELY JANOS a evocat în limba maghiară (fiindu-i translator în românește Dl. Consilier Dr. Tökes István) episoade din legăturile frățesti pe care le-a avut cu răposatul episcop al Clujului Nicolae Ivan și cu urmașul său I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan. Episcopul Nicolae Ivan a purtat în suflet un vis frumos: după ce s-a reînființat istorica Episcopie a Vadului, Feleacului și Clujului, s-o doteze și cu casă episcopală, și cu catedrală, și cu școală de pregătire a clerului. Le-a agonisit pe toate trei, după ce înainte de aceea românii ortodocși nu aveau decât o biserică modestă, la marginea orașului. Ceea ce a construit Episcopul Nicolae Ivan, a umplut cu viață spirituală bisericească actualul Mitropolit al Ardealului, I. P. S. Nicolae Colan, a cărui activitate fecundă desfășurată la Cluj vreme de două decenii este prea bine cunoscută. Al doilea Episcop ortodox român al Clujului a fost un zelos și iscusit propovăduitor al Evangheliei. Sfânta Scriptură a fost mereu în mîna sa.

P. S. Episcop Teofil Herineanu este chemat să ducă mai departe opera înaintașilor săi. Ca și aceștia, se va bucura de toată prețuirea și sprijinul nostru frățesc — a spus Eminența Sa Episcopul VÁSÁRHELY JÁNOS.

Eminența Sa Episcopul unitarian KISS ALEXA salută cordial și însuflețit pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, pe Dl. Secretar general al Departamentului Cultelor D. Dogaru și pe toți oaspeții praznicului de azi, spunînd cît de regretată este lipsa D-lui Dr. Petru Groza și urîndu-i grabnică și deplină însănătoșire.

În slujitorii Bisericii Ortodoxe Romîne Eminența Sa vede frați de propovăduire a Evangheliei mîntuirii și a păcii. Laolaltă cu aceștia, slujitorii cultului unitarian muncesc în ogorul Domnului, slujind totodată cu abnegație și devotament patriotic patria noastră scumpă Republica Populară Romîna și prin ea, omenirea dornică de pace și propășire.

Președintele Cultului baptist din Cluj, Dl. IOAN DAN, salută pe P. S. Episcop Teofil, din prilejul înscăunării P. S. Sale, exprimîndu-și bucuria că în vremile de înnoire pe care le trăim vrajba dintre frați a pierit și ei pot colabora statornic și armonic în lupta pentru apărarea păcii.

Dl. Prof. Dr. H. BINDER aduce noului Episcop ortodox al Clujului felicitările și urările frățești ale Eminentei Sale Episcopului Dr. Friedrich Müller, șeful Bisericii Evanghelice C. A. din R. P. R. D-Sa a evocat momente de conlucrare armonică între instituțiile de pregătire a slujitorilor Bisericii Ortodoxe și a slujitorilor Bisericii Ev. C. A., exprimându-și încrederea că legăturile frățești dintre cele două culte vor continua, întărindu-se și adâncindu-se.

În numele Institutului Teologic Universitar din Sibiu a vorbit P. C. Prof. Dr. SOFRON VLAD, rector. Mîncînd de la cuvintele Mîntuitorului: „unde este comoara voastră acolo este și inima voastră” (Matei 6, 21), P. C. Sa a spus că acest adevăr evanghelic ostenitorii Institutului Teologic Universitar din Sibiu au ocazia să-l verifice zi de zi, ca preoți și ca dascăli. Inima lor este alături de cei ce se pregătesc să slujească la altarul Bisericii noastre strămoșești.

Ca Episcop al Clujului, I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan a avut în statornică grijă atît Seminarul Teologic din Cluj, cit și Institutul Teologic din Sibiu, pe care-l conduce acum din imediata sa apropiere, împreună cu ceilalți P. S. Ierarhi din Ardeal și Banat. Sînt convins — a spus Părintele Rector S. Vlad — că P. S. Episcop Teofil va merge pe drumul bătătorit de vrednicul său înaintaș în ce privește Institutul Teologic din Sibiu. Acolo se cresc și se pregătesc preoții de mîine și tot acolo, în cadrele cursurilor de îndrumare, se dau preoților în funcțiune orientările trebuincioase în problemele de actualitate, li se primenesc metodele de lucrare misionară și li se reîmprospătează cunoștințele teologice.

P. C. Rector S. Vlad a încheiat asigurînd pe P. S. Episcop Teofil că va avea în profesorii Institutului Teologic din Sibiu cei mai devotați împreună-lucrători pentru binele vremelnic și veșnic al Bisericii și al poporului nostru.

În numele cultului mozaic, Dl. șef-rabin ABRAHAM SCHÖNFELD, pornind de la un text din cărțile lui Moise, a spus că nu cunoștințele, ci mai ales viața, activitatea și priceperea sa îl definesc pe preotul viului și adevăratului Dumnezeu. Un exemplu pilduitor de atitudine frățească, pașnică și iubitoare față de cei de alt neam și de altă credință a dat, pentru toate confesiunile religioase, I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan, pînă era Episcop al Clujului. Urează P. S. Episcop Teofil să meargă pe calea străbătută de bunul și înțeleptul său înaintaș și încheie salutînd cordial pe Dl. Secretar general D. Dogaru.

Șiragul toasturilor a fost încheiat de P. C. Prot. VASILE BOICO, care a felicitat pe P. S. Episcop Teofil din partea clerului și credincioșilor ortodocși ucrainieni din țara noastră.

A răspuns tuturor Prea Sfințitul Episcop TEOFIL al Vadului, Felea-cului și Clujului.

P. S. Sa a dat mulțumită, întîi de toate, bunului Părinte ceresc pentru că l-a învrednicit să poarte cinstitoarea sarcină ce i-a fost încredințată prin voința reprezentanților legiuîți ai clerului și poporului credincios. În al doilea rînd, P. S. Sa mulțumește Prea Fericitului Patriarh Justinian și celorlalți P. S. membrii ai Sf. Sinod, D-lui Secretar general al Departamentului Cultelor D. Dogaru și colaboratorilor D-Sale, pentru participarea

la solemnitatea înscăunării, pentru urările ce i le-au exprimat și pentru tot sprijinul de care îl fac părtaş. „Sîntem mulțumiți de corpul de colaboratori ai Departamentului Cultelor pe care și l-a pregătit conducerea acestui Departament, cum a remarcat cu toată sinceritatea și Eminența Sa Episcopul Kiss Alexa“, — a spus P. S. Sa, continuînd apoi astfel: „Mulțumesc în mod deosebit I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan, distinsul meu înaintaș de scaun și îl asigur de toată dragostea și prețuirea mea. Înalt Prea Sfinția Sa se bucură de respectul și prețuirea întregului cler ortodox din țara noastră. Il rog să nu mă lipsească de povețele sale luminate, întemeiate mai ales pe experiență de ocîrmuitor al acestei Epărhii vreme de peste 20 de ani“.

Răspunzînd Eminenței Sale Episcopului Vásárhely Iános, P. S. Sa a arătat că-l cunoscuse pe Episcopul Nicolae Ivan ca mare gospodar. „Eram elev în clasa a III-a de liceu cînd se făceau în parcul din centrul orașului măsurătorile pentru turnarea fundamentului Catedralei ortodoxe. Ii voiu urma pilda, pe cît mă vor ajuta puterile“.

„Eminența Sa Episcopul Vásárhely a remarcat că I. P. S. Nicolae Colan a dat suflet acolo unde Episcopul Nicolae Ivan a dat cadru. Eu mă voiu strădui să fiu Episcop al păcii și al unificării. Unificarea bisericească a romînilor ardeleni e făcută, dar sudura nu e chiar desăvîrșită. Cei peste 8 ani de păstorire în Moldova îmi vor ajuta să consolidez unificarea bisericească. Clerul moldovean a cunoscut simțămintele mele ortodoxe. Mutat la Cluj, am nădejdea că frații preoți reveniți mă vor ajuta în tot ceea ce vom întreprinde spre a cimenta unitatea noastră bisericească. Vom lepăda la lada de vechituri a trecutului tot ceea ce zace între „vechii“ și „noi“ „ortodocși romîni“, — a spus P. S. Sa.

Exprimîndu-și mulțumirea pentru asigurările de dragoste și ascultare făcute de clerul eparhial prin P. C. V. Loga, P. S. Episcop Teofil a arătat că pentru a fi capabil să realizeze lucruri vrednice de remarcat, cel ce poartă frînele conducerii trebuie să fie neapărat ascultat și urmat fără șovăire.

Față de cler și popor, P. S. Sa vrea să fie părinte adevărat, nu „stăpîn“. A venit nu ca să fie slujit, ci ca să slujească atît în cele sufletești, cît și în cele materiale. Gata fiind oricînd să-i asculte păsurile, P. S. Sa roagă preoțimea eparhială ca la Sf. Liturghie să-l pomenească din inimă.

Cum a remarcat Eminența Sa Episcopul Kiss Alexa, Clujul e reședință episcopală de multe secole. Bucuros de a avea alături pe șefii altor culte, P. S. Teofil își exprimă hotărîrea de a promova pe toate căile posibile înțelegerea și frățietatea cu popoarele maghiar și sas din Ardeal. La acest loc, P. S. Sa istorisește unele legături personale, elocvente prin cordialitatea lor, cu cei de alt neam și de altă credință. Promovînd mai departe astfel de legături, din poziția de Episcop al Clujului, P. S. Sa e încredințat că sprijinește astfel viața cea nouă pe care o construiește regimul de democrație populară în Patria noastră.

În continuare, P. S. Sa mulțumește Eminenței Sale Episcopului Dr. Friedrich Müller pentru scrisoarea pe care i-a trimis-o, precum și tuturor oaspeților și celor ce au organizat festivitățile înscăunării, în special delegaților I. P. S. Mitropolit Nicolae, P. C. vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu și P. C. secretar eparhial D. Călugăr.

Pe Părintele rector Dr. S. Vlad, P. S. Sa îl asigură că va purta grijă neadormită de trebuințele Institutului Teologic Universitar din Sibiu, precizînd că orice ierarh s-ar simți mîndru de astfel de preocupări înalte.

Reprezentanților organelor locale ale puterii de Stat, P. S. Sa le arată că totdeauna a răspuns cu promptitudine la chemările lor patriotice. Așa va face și de-acum înainte.

P. S. Sa a avut un cuvînt de laudă pentru slujitorii Catedralei, care au săvîrșit sfintele slujbe disciplinat și cu vădită evlavie.

Nu a dat uitării nici pe cei ce au slujit meselor, mulțumindu-le și binecuvîntîndu-i.

Imbrățișînd întreg clerul și poporul credincios al Eparhiei Clujului, P. S. Sa a încheiat rugîndu-i și chemîndu-i să-și unească rugăciunile lor cu rugăciunile P. S. Sale, slujind laolaltă, cu toată osîrdia, propășirii Bisericii strămoșești și Patriei noastre scumpe, Republica Populară Romîna.

Masa oficială a luat astfel sfîrșit, cu bucuria cu care s-a desfășurat.

*

La orele 17,30 în Catedrala episcopală, Corul mixt al Catedralei a dat un concert de colinde. Concertul — dirijat de P. C. prof. Ioan Brie — a cuprins compoziții de G. Dima, G. Muzicescu, T. Popovici, I. D. Chirescu, G. Chiriac, A. Bena, M. Barbovski, E. Monția, Gh. Budiș, T. Coste, D. Pop și I. Brie. P. C. Prot. Dr. Iuliu Goșescu, consilier eparhial, a rostit un simțit cuvînt de învățătură („Noi umblăm să colindăm...“).

Concertul a fost onorat cu prezența înalților oaspeți ai festivităților înscăunării de episcop ortodox al Clujului.

După cină, la orele 21, înalții oaspeți din Capitală au părăsit orașul Cluj cu trenul cu care au venit.

Luni 23 dec. 1957, dimineața, a plecat cu mașina, spre Sibiu, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, fiind însoțit (pînă la Alba Iulia) de P. S. Episcop Polîcarp Morușca și de P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu și P. C. Prot. D. Călugăr, secretar eparhial. La plecare, înaltul ierarh a fost salutat de P. S. Episcop *Teofil*, înconjurat de Păr. vicar S. Truția, de consilierii eparhiali și de ceilalți slujitori ai centrului eparhial.

Intr-amiazi, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a sosit în pace la reședința sa.

DATE BIOGRAFICE

Prea Sfinția Sa Episcopul Teofil Herineanu s-a născut la 11 noiembrie 1909 în parohia Arcalia (Bistrița-Năsăud), din părinții Vasile Herineanu și Ludovica. Tatăl Prea Sfinției Sale era de meserie dulgher de moară.

Studiile secundare le-a făcut la liceul de băieți „Gheorghe Barițiu” din Cluj, luându-și diploma de bacalaureat în anul 1928.

Îndată după aceea s-a înscris la fosta Academie teologică română unită din Cluj, ale cărei cursuri le-a terminat în 1932.

Hirotonit ca preot celibatar în același an, a fost rânduit preot-paroh la o parohie de țară, în preajma Gherlei, unde a ostenit pînă în anul 1949.

Aci l-a aflat istoricul act al unificării bisericești a românilor din Ardeal (octombrie 1948), a cărui săvîrșire a îmbrățișat-o din toată inima.

Cult și evlavios, în 8 iunie 1949 a fost ales Episcop al Romanului și Hușilor.

După ce a trecut prin legiuitele stări ale cinului monahal, la 21 august 1949 a fost hirotonit întru arhiereu, în biserica-schit de la Dragoslavele (Muscel).

O săptămîină mai tîrziu, la 28 august 1949, a fost instalat cu cinstea cuvenită în jețul de Episcop al Romanului și Hușilor.

În 19 decembrie 1957, Colegiul Electoral Bisericesc — cu unanimitatea voturilor exprimate — l-a ales Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului, fiind chemat astfel să-și continue strădaniile vlădicești de consolidare a unificării bisericești și de apărare a păcii acolo unde a ostenit cu vădit folos creștinesc înainte de intrarea în episcopat.

ALEGERILE DE DEPUTAȚI ÎN SFATURILE POPULARE

Cel dintîi act emanat de la Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne în anul în care am intrat — Decretul nr. 1 din 2 ianuarie 1958 — stabilește ca dată a alegerii deputaților în sfaturile populare ziua de 2 martie 1958. Toți cetățenii patriei noastre, îndreptățiți prin lege la exercitarea dreptului de vot, sînt chemați astfel să designeze pe viitorii gospodari ai treburilor obștești din comune și orașe, din raioane și regiuni, pentru o etapă de muncă administrativă, economică, culturală și socială cu o durată de patru ani.

Deputații sfaturilor populare, pe care îi vom alege la 2 martie a. c., vor trebui să fie oameni muncitori, harnici, cinstiți, pricepuți în asigurarea bunului mers al treburilor publice și mai presus de toate, patrioți luminați, pătrunși de rîvna fierbinte de-a promova pe toate căile posibile propășirea patriei noastre înfloritoare, Republica Populară Romînă, apărarea și întărirea ei și apărarea și întărirea păcii. Astfel de oameni există din ce în ce mai mulți între cetățenii țării noastre. Dintre ei, dintre cei buni și vrednici de încrederea maselor populare, vom alege ca deputați în sfaturile populare pe cei mai buni, pe cei mai încercați, pe cei ce au dobîndit rezultate mai vădite în strădaniile lor de pînă acum închinat binelui obștesc. La identificarea și cunoașterea lor temeinică, ne vin într-ajutor consiliile Frontului Democrației Populare, care s-au constituit și și-au început activitatea pe tot cuprinsul țării îndată ce s-a făcut cunoscută data alegerii deputaților în sfaturile populare.

Celor ce au muncit cu tragere de inimă și cu spor în cadrele sfaturilor populare de pînă acum, le vom reînnoi în primul rînd încrederea noastră cetățenească, dîndu-le votul fără ezitare, la recomandarea consiliilor F.D.P. Alături de ei, vor fi chemate la această însărcinare cinstitoare elemente noi, care prin osîrdia și priceperea dovedite zi de zi la locul de muncă au arătat că merită încrederea poporului nostru harnic și cuminte.

Deputații sfaturilor populare pe care îi vom alege la 2 martie a. c., au să-și desfășoare activitatea într-un moment istoric cu o semnificație aparte:

am intrat la 30 decembrie 1957 în al doilea deceniu de existență prosperă a Republicii Populare Române. Ceea ce s-a creat și dezvoltat în primii zece ani de viață ai patriei noastre republicane, trebuie amplificat, adâncit, consolidat pînă la limitele desăvîșirii care poate fi atinsă în tărîmul activității obștești prin osîrdia și dragostea de neam a noastră a tuturor.

În primul deceniu de existență a Republicii Populare Române, la sate ca și la orașe au avut loc transformări substanțiale, care au înnoit din temelie și fața țării noastre, și așezămintele ei de folos obștesc, și mentalitatea oamenilor. Le cunoaștem și le vedem cum cresc, ca florile, din solul dragostei de patrie care însuflețește eroica noastră clasă muncitoare, și din priceperea încercată a ocîmuirii de stat ieșită din rîndurile ei.

Înfăptuirile de pînă acum ale puterii noastre populare constituie cheazășia împlinirii nădejdlor ce le legăm de activitatea deputaților sfaturilor populare pe care îi vom alege la 2 martie a. c.

Vom alege pe candidații F.D.P. pentru că ei sînt candidații întregului nostru popor, selecționați după cea mai bună știință și conștiință din rîndurile tot mai populate ale patrioților încercați.

Drumul preoțimii ortodoxe și al credincioșilor păstoriți de ea, este și de astă dată drumul de totdeauna al Bisericii noastre: mereu la pas cu poporul, fără ezitare, cinstit, ferm, din toată inima, căci cel ce ține cu poporul nu rătăcește nicicînd.

Cu astfel de simțăminte întîmpinăm, cler și credincioși, sărbătoarea de la 2 martie a. c., cînd satele și orașele noastre, raioanele și regiunile, își vor înnoi aparatul de muncă administrativă, spre tot mai deplina propășire și întărire a patriei noastre iubite, Republica Populară Romînă, și spre apărarea și consolidarea păcii în lumea întreagă.

REDACTIA

PENTRU PACEA A TOATA LUMEA

BILANȚ ANUAL ȘI PERSPECTIVE DE VIITOR

O sinteză retrospectivă a desfășurării luptei pentru apărarea și consolidarea păcii în cursul anului 1957, trebuie să înceapă în mod excepțional, solemn și evocator, căci odată cu a 40-a aniversare a Marii Revoluții din Octombrie, am înregistrat și împlinirea a 40 de ani de când s-a constituit „Zona Păcii“. Omenirea întreagă, indiferent de orientarea politică, și-a amintit astă toamnă, cu emoție și recunoștință, de făurirea celui dintâi act de stat al puterii sovietice: Decretul asupra Păcii, iscălit de Lenin, prin care Rusia mării revoluții, Uniunea Sovietică de mai apoi, formula doctrina ei de bază cu privire la încheierea și dezvoltarea relațiilor internaționale. Marea noastră vecină și prietenă de la Răsărit, în acești 40 de ani de viață nouă, cu o consecvență pilduitoare, a respectat întru totul angajamentul ce și l-a asumat în clocotul revoluționar al lui 1917.

N-a fost ușor acest lucru, căci înainte cu 4 decenii primul stat socialist din lume avea împotriva sa toată forța deslănțuită a puterilor imperialiste. „Zona Păcii“ se limita atunci la acest stat de tip nou.

Cît de radical s-a schimbat situația în ultimii 40 de ani, arată o sugestivă reprezentare grafic-statistică a creșterii forțelor păcii, dată publicității de ziarul „Neues Deutschland“ (reprodusă de ziarul „Scînteia“ din 31 dec. 1957). În 1914, „Zona Păcii“ nu exista ca forță organizată. Apărută în 1917, după 40 de ani ea cuprinde circa 1 miliard de oameni din țările socialiste, cărora li se asociază peste 500 milioane de luptători pentru pace din statele antiimperialiste și alte 500 milioane de oameni iubitori de pace din colonii și statele dependente. Aceasta înseamnă că 4/5 din populația pămîntului aparține într-o formă sau alta forțelor care sprijină și apără pacea. „Zona Păcii“, nucleu promițător de viață nouă în 1917, tinde spre dimensiuni planetare în 1957. Lupta pentru apărarea și consolidarea păcii popoarelor constituie astăzi cel mai popular factor de apropiere și înfrățire a oamenilor, peste toate deosebirile ce există între ei. E un câștig imens pentru mersul înainte al omenirii.

Forța uriașă a „Zonei Păcii“ s-a manifestat viguros și în cursul anului 1957, stînd de veghe bunului celui mai de preț al omenirii zilelor noastre și dejucînd uneltirile întunecate ale ațîțătorilor la un nou război. Lupta pentru apărarea păcii, în anul trecut, s-a intensificat.

În cursul anului 1957, regisorii „războiului rece“ și-au continuat uneltirile. Repertoriul lor a fost îngroșat prin dotarea cu arme nucleare a militaristilor revanșarzi din Germania Occidentală și prin înzestrarea cu bombe atomice și cu hidrogen a avioanelor americane de patrulare aflătoare pe bazele militare din Anglia. Aceste acțiuni provocatoare au stîrnit legitime și viguroase proteste în lumea întreagă — și în primul rînd în Franța și Anglia. Francezii văd reînviind — cu concursul guvernului lor — militarismul german care le-a devastat țara de trei ori în trei sferturi de veac. Englezii constată cu groază că moartea își filfiie aripile de oțel peste creștele lor deși ne aflăm în vreme de pace.

Pe de altă parte, cercurile capitaliste care dirijează forțele imperialiste ale vremii noastre, au încercat să tulbure atmosfera în Orientul apropiat, cu intenția de a creia un focar de război în zona arabă. Complotul imperialist urzit împotriva independenței și suveranității Siriei, a fost descoperit și dejucat la vreme, datorită mai ales atitudinii ferme pe care Uniunea Sovietică a luat-o și de astă dată, ca și-n cazul agresiunii armate anglo-franco-israeliene din 1956 împotriva Egiptului.

Indrăzneala crescîndă a ațîțătorilor la un nou război a determinat forțele păcii să-și sporească pregătirea de luptă și să-și afirme cu energie crescîndă hotărîrea lor neșovăelnică de-a nu mai îngădui sub nici un motiv și cu nici un preț repetarea costisitoarelor experiențe ale celor două războaie mondiale.

Premiza dezarmării este reducerea armamentelor, iar aceea a interzicerii armelor nucleare este încetarea experimentării lor. De aceea, în cursul anului 1957, forțele păcii și-au concentrat întreaga lor atențiune în spre atingerea acestor două țeluri intermediare. Repetatele schimburi de scrisori ale premierului sovietic Dl. N. A. Bulganin cu șefii de guverne occidentali, interviurile Dlui Nichita Hrusciiov acordate mai multor gazetari americani și mai presus de toate „Manifestul Păcii“, adoptat la Moscova, de 7 noiembrie 1957, sînt tot atîția pași viguroși pe calea înfăptuirii dezarmării. Pe de altă parte, Uniunea Sovietică a operat încă o reducere a efectivelor forțelor ei armate, depășind astfel, cu cele care i-au premers, cifra substanțială de peste 2 milioane ostași și ofițeri trimiși în cîmpul muncii productive.

Deși se află la apogeul puterii ei — obținînd un vădit avans față de țările imperialiste prin experimentarea cu succes a rachetei balistice inter-

continentale și prin lansarea celor doi sateliți artificiali ai Pământului — Uniunea Sovietică persistă în nobila ei atitudine de apărătoare convinsă a păcii, folosind în orice împrejurare un limbaj irenic ireproșabil. Aceasta dovedește că voința ei de pace e neșovăelnică. În slujba asigurării păcii, ea pune toată imensa și incomparabila-i forță politică, științifică și militară.

În schimb, de cealaltă parte, în lagărul imperialist al adeptilor politicii „de forță”, s-a manifestat constant enervarea și deruta înfrîntului. Pentru aceștia — pentru beliciștii care fac declarații de specie celor ale unor generali americani și englezi, pentru politicienii înrăiți care promit lumii lacrimi, sânge și ruini — anul 1957 a fost un an de avarii ale politicii „războiului rece”. Forțele agresive au suferit eșecuri grele. Politica de pe „poziții de forță” este un morman de dărîmături — constată ziarul vest-german „Die Welt” (cf. „Scînteia”, nr. 4105 din 5 ian. 1958).

*

Ațițătorii la un nou război sînt din ce în ce mai izolați — aceasta este constatarea pe care o facem cînd încheiem bilanțul luptei pentru pace în 1957.

Să ne aducă anul 1958 satisfacția, de-o lume întreagă rîvnită, de a-i vedea făcuți inofensivi pe cei ce vor război și forțele păcii triumfînd definitiv.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

REDACTIA

CONSIDERAȚIUNI CREȘTINE PRIVIND PROBLEMA PERICOLULUI ATOMIC

Nici un slujitor al altarului nu poate rămîne indiferent față de soarta omenirii, care în acest ceas, mai mult ca oricînd, este legată de soarta păcii sau a războiului. Nu putem fi indiferenți, fiindcă Mîntuitorul a spus: „*Păstorul cel bun sufletul și-l pune pentru oile sale*” (Ioan 10, 11). A-și pune sufletul pentru omenire este misiunea Bisericii, este chemarea fiecărui păstor sufletească în parte.

Luminată de harul dumnezeesc, mintea omului a ajuns, în zilele noastre — prin descoperirea și eliberarea energiei nucleare — să pătrundă multe din ascunzișurile de pînă acum ale materiei, multe din legile ei. Fi-rește că admirăm pe oamenii de știință care au ajuns la o asemenea epocală descoperire. Dar, în calitatea noastră de creștini, de clerici, în primul rînd și în cel mai înalt grad, privind la această descoperire, ne cucerim, încăodată, în fața Dumnezeirii care — la fel ca și în macrocosm, universul mare — a pus în microcosm, micul univers atomic, aceiași minunată ordine și armonie ce ne face să exclamăm, odată cu Psalmistul: „*Cerurile spun slava lui Dumnezeu și lucrarea mîinilor Lui o vestește tîria*” (18, 1)... „*Cît de minunate sînt lucrurile Tale, Doamne, toate întru înțelepciune le-ai făcut*” (103, 24).

Din punctul de vedere al moralei creștine, energia atomică, în sine, nu este nici bună, nici rea. Dar utilizarea acestei energii — după ținta propusă — poate fi ori bună, ori rea, în privința aceasta noi, slujitorii cultelor religioase, avînd dreptul și datoria a lua o atitudine și anume una precisă, în conformitate cu morala. Aristotel spunea la vremea lui, în „Retorica”: „*Omul poate face mult rău dacă întrebuițează nedrept puterea cuvîntului; însă aceasta este soarta pe care o au — în afară de virtute — toate bunurile și, mai cu seamă, cele mai folositoare, ca forța, sănătatea, bogăția, conducerea unei armate. Dreapta întrebuițare a acestora este la fel de binefăcătoare, precum este păgubitoare reaua lor întrebuițare*”. Acest criteriu aristotelic

se poate aplica integral, la utilizarea pozitivă-pașnică sau negativă-războinică a energiei nucleare. -

Ținta noastră finală — în calitate de creștini — este cerul, fiindcă — după cuvîntul Apostolului — „*nu avem aici cetate stălătoare, ci o căutăm pe cea care va să fie*” (Evrei 13, 14). Dar, spre cer, noi ne avîntăm de pe pămînt, unde ostenim și luptăm pentru a merita împărăția cerurilor. Fără să cădem în rătăcirea hedonistă — care vede un scop în sine în înlesnirile și bucuriile vieții pămîntești — noi nu disprețuim viața noastră pămîntească, ci îi acordăm importanța ce i se cuvine și ei: „*Nimeni nu și-a urît vreodată trupul său, ci și-l hrănește și-l încălzește, ca și Hristos Biserica*” (Efeseni 5, 29).

De aceea, sprijinim, din tot sufletul, idealul, frumos, umanitar, al utilizării pozitive, pașnice, a energiei nucleare. O asemenea utilizare înseamnă progres material, iar aceasta atrage după sine, pentru credincios, și acel răgaz spiritual care-i permite să se consacre și mai mult, și mai nestingherit, problemelor mîntuirii sale sufletești. Deși orizontul nostru creștin se întinde dincolo de necesitățile vieții trupesti — care poate înflori minunat în zodia utilizării pașnice a energiei nucleare — apreciem, în potrivită măsură, și cele ce sînt de trebuință și de folos aici, pe pămînt, ținînd însă seama de precizarea făcută de Apostol: *De aceea, ori de mîncăți, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți*” (I Corinteni 9, 31).

Pe de altă parte, în utilizarea negativă, războinică, a energiei nucleare — potrivit intențiilor mărturisite fățiș ale anumitor cercuri, conducătoare occidentale — noi vedem un izvor de nenorociri pe plan material și moral, pentru întreaga omenire, noi vedem o împletire a celor mai mari păcate, călcarea la maximum a acelor porunci dumnezeiești care opresc și osîndesc furtul, rîvnirea la bunul altuia, uciderea, individuală sau colectivă. (Ieșirea 20, 15 și 17).

Diavolul, îngerul cel rău, i-a înșelat pe protopărinții noștri, Adam și Eva, punîndu-le în față ispita atrăgătoare și amăgitoare a depășirii condiției umane. Pe nemulțumirii de azi, diavolul îi ispitește cu amăgitoare idee a dominației mondiale, prin utilizarea negativă a energiei nucleare. Or, pe cît de uriașă este importanța pozitivă a descoperirii și eliberării energiei nucleare, pe atît de uriaș ar fi și sacrilegiul ca această descoperire să fie utilizată împotriva omului, creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Facerea 1, 26).

Lăsîndu-se tot mai mult amăgiți de această satanică ispitire magnații aurului și bombelor de tot felul fac tot ce le stă în putință pentru a împiedeca eforturile pe care întreaga omenire, în frunte cu stegarul păcii — Uni-

unea Sovietică — și celelalte țări socialiste iubitoare de pace, le depun, la O.N.U. și în diferite alte organisme, în felurite alte moduri, pentru a se ajunge la dezarmarea generală — premiză a păcii — în mod treptat și ușor aplicabil: Întîi, încetarea, cel puțin temporar, a experiențelor cu arme nucleare. Pe urmă — în climatul propice produs — însăși interzicerea acestor arme. În sfîrșit, ultimul pas, dezarmarea generală.

Fățărnicia celor ce se opun acestor măsuri este evidentă și revoltătoare. Cînd prietenii păcii vin cu propuneri înspre rezolvarea treptată și parțială a problemei dezarmării, neprieteni păcii se opun pretinzînd rezolvarea dintr-odată a acestei grele probleme. Cînd se vine cu propuneri pentru ansamblul problemei dezarmării, vrăjmașii păcii iarăși se opun, pretinzînd rezolvarea treptată și parțială.

Dacă țările progresului și păcii sprijină, cu atîta generoasă ardoare, cu atîta consecvență, cauza dezarmării atomice — prin potrivite și absolut posibile măsuri treptate — aceasta nu o fac din slăbiciune și din teamă, ci tocmai fiindcă sînt puternice și sigure de viitor, neavînd nevoie să recurgă la război, pentru a se putea dezvolta. Pe lîngă aceasta, este și minunatul umanism care le însuflețește. Dar dacă cei ce se joacă de-a echilibrul „pe marginea prăpastiei războiului” își vor pierde, la un moment dat, acel iluzoriu „echilibru” și, în cădere, vor atinge și vor aprinde focosul războiului atomic, atunci să nu-și reproșeze decît lor înșile soarta ce i-ar aștepta. Cît despre noi, nici o clipă n-am șovăit să ne însuflețim credincioșii la cauza legitimă a apărării patriei.

Încă de la început, Biserica Ortodoxă Romînă — dimpreună cu celelalte culte religioase din patria noastră și din celelalte țări socialiste — s-a situat pe poziția apărării păcii și înlăturării războiului, convinsă fiind că, în acest mod, răspunde, în primul rînd, unei datorii de ordin religios-moral, împlinește una din prevederile Testamentului Mîntuitorului. În ultimii ani, tot mai multe organizații și personalități bisericești, din Occident, se alătură acestei cauze mărețe și sfinte, pentru încetarea experiențelor cu armele atomice, înlăturarea războiului atomic, utilizarea pașnică a energiei nucleare.

S-a făcut mult, dar nu totul, nici măcar deajuns. Cultele religioase au, în acest sens, o răspundere deosebit de mare. Și nu numai cu privire la viața fizică a credincioșilor lor, ci, în primul rînd, cu privire la viața lor morală, care nu se poate împăca absolut deloc cu pasivitatea în fața uneltirilor satanice ale unui război atomic. Fatalismul nu este o atitudine creștină. De aceea, să nu rămînă credincios la urechile căruia să nu ajungă și la inima căruia să nu pătrundă chemarea păcii, chemarea vieții.

Omul, cu mintea luminată de harul dumnezeesc, a dezintegrat atomul. Satana vrea altfel: ca atomul să-l dezintegreze acum pe om. Este de la sine

înțeles că noi, păstori și păstoriți, vom împlini voia lui Dumnezeu și nu vom asculta șoapta satanei. Acum este ceasul luptei hotărâtoare, căci mâine va fi prea târziu.

Să ne străduim să ajungem a vedea cu ochii noștri vremea când se vor împlini cuvintele lui Iehova: „Voi trimite pace pe pământul vostru, voi goni fiarele de pe pământul vostru și sabia nu va mai trece pe pământul vostru“ (Levitic 26, 6). Atunci: „va fi belșug de pace, încât va sta și luna pe cer“ (Psalm 121, 7).

† VALERIAN
Episcopul Oradiei

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

STUDII

Teologie exegetică

ISTORIA TIMPURILOR VECHI TESTAMENTARE.

MOISE ȘI EPOCA SA

Moise! Iată un nume străvechi! Cine nu-l cunoaște? Unii îl știu pe Moise din Biblie, alții de la serviciile cultice sau din literatura profană. Opera în patru acte de Rossini, „Moise în Egipt“, e una din cele mai reușite compoziții. Tradiționala lună muzicală s-a desfășurat în 1957, la Zürich (Elveția) sub semnul unei opere a lui Arnold Scheinberger: „Moise și Aaron“. Această operă cu temă biblică, una din cele mai bune de acest gen, e o altă contribuție la cunoașterea lui Moise.

Mulți îl știu pe Moise din istoria artei, prin mijlocirea lui Michel-Angelo († 1564), Giorgione († 1510), Pinturicchio († 1513), Veronese († 1588) sau Rubens († 1640).

„Moise, copilul lăsat pe ape, fata faraonului care-l descopere și-l scapă; câți pictori nu s-au inspirat din acest subiect, câte bucăți literare nu vorbesc de copilul purtat pe apele Nilului“. ¹

Chipul sub care e înfățișat de penel sau daltă nu e cu desăvârșire deosebit de chipul în care-l înfățișează scrierile sale. Cât de spiritualizată e marmora care redă atât de nemuritor figura lui Moise. Il vezi pe acel bărbat muncit de viitorul neamului omenesc, căruia i s-a încredințat legea lui Dumnezeu. „E acest Moise una din figurile cele mai puternice concepute de spiritul omenesc.“ ²

Om de stat, patriot, istoric, poet și profet, moralist, legiuitor, luptător și ce n-a fost Moise în veacul său? Dar omul despre care e vorba s-a înscris în istorie printr-un fel de renaștere pentru antichitatea aceea cu multe slăbiciuni.

Moise e egiptean de origine. O spune și numele pe care-l poartă. Originea numelui se caută în limba coptă: „*m o*“ înseamnă apă, iar „*isis*“ înseamnă scăpat, mîntuit. Această deducție

¹ N. Iorga, Obs. ale unui nespecialist asupra istoriei antice. București, 1916, p. 24.

² I. L. Idieru, Istoria artelor frumoase, Buc. 1898, p. 168.

e în conformitate cu Ex. 2, 10: „Fata faraonului a numit numele lui Moise zicînd: „din apă l-am scos“. Ce-i drept numirea ebraică Moşe s-ar deduce ușor de la „maşa“ avînd însemnarea de mîntuitor. Deducția e justificată din punct de vedere istoric și ar rezuma întreaga misiune a profetului, dacă n-ar fi în disarmonie cu Exod. 2, 11. Moise s-a născut în Egipt. Tatăl său se numea Amram, iar mama sa Iochabed. Erau din tribul Levi. El n-a fost unicul copil la părinți, ci al treilea ca vîrstă: Mai avea o soră, pe Miriam (Maria) „și un frate numit Aaron. Aaron a fost cel dintîi arhiereu al Vechiului Testament. Era cu trei ani mai în vîrstă decît Moise (Ex. 7, 7). El muri pe muntele Hor (Num. 20, 28), la vîrsta de 123 ani. Miriam era cu cel puțin 10 ani mai în vîrstă decît Moise. Ea a avut un însemnat rol la salvarea și crotirea fratelui ei. Cînd cu trecerea Mării Roșii, ea dirija corul femeilor cîntărețe, lăudînd pe Dumnezeu pentru binefacerile sale. Muri la Cadeș (Num. 20, 1), ce se tâlcuiește sfințenie, locul sfințeniei.

Moise a văzut lumina zilei în chiar epoca în care în Egipt era în vigoare legea de stîrpire a copiilor evrei. Faraonii (faraon e nume generic al regilor egipteni; derivă probabil de la „pa-ra“ = soarele, zeul soare) se temeau de partea bărbătească, care ar fi putut iniția vreo rebeliune; în ce privește femeile, ele puteau fi întrebuințate ca roabe și puteau fi desnaționalizate prin căsătoriile mixte. Faraon a chemat pe „doici“ și le-a zis: „cînd veți împlini slujba de moașe la evreice, dacă este fecior acela să-l sugrumați, iar dacă este fetiță lăsați-o să trăiască“ (Ex. 1, 16). Și fiindcă moașele se fereau de omucidere, ele disimulau porunca. Ceea ce n-a obținut regele în mod discret încearcă pe cale publică. Faraon porunci întregului popor, zicînd: „pe orice băiat care se va naște să-l aruncați în Nil și pe orice fată s-o lăsați să trăiască“ (Ex. 1, 22). Măsura aceasta s-a aplicat cu rigoare numai acolo unde erau evreii mai dispersați față de masa mai compactă a egiptenilor.

Această măsură constituie semnalul de alarmă al luptei de eliberare. Coborîți, în Egipt, sub ministeriatul lui Iosif, evreilor li s-a dat ținutul Goșen, sau Ramses, regiune slab populată unde la început se bucurau de libertate păstrîndu-și autonomia, dar în cîrînd au ajuns în robie, mai ales după ce constelația politică se schimbase. Regii Egiptului voiau să-i aservească intereselor lor, nu să-i alunge, ci numai să-i slăbească. Egiptenii aveau o istorie milenară. Ei întemeiaseră multe orașe, înălțaseră monumente uriașe, piramide, hambare, temple, canale, în orașele Pitom,

Ramses, Teba (No-Amón), Memfis (Mof), Karnak, Luxor cu colonadele respective, care pentru specificul lor au fost cîntate de Omer și deplînsse de Naum (3, 8). Pitom era situat pe malul canalului care leagă Nilul cu golful arabic. Ramses-Mascuta de azi, e orașul numit mai tîrziu Hieropolis. S-a numit așa după faraonul Ramses II. Ambele centre au devenit adevărate orașe hambare. Înmulțirea evreilor pune pe gînduri pe egipteni, care bănuiau că ar putea deveni stăpîinii orașelor ridicate cu atîta trudă. Pentru a-i slăbi, au fost puși la munci anevoioase în arșița dogoritoare a Egiptului.

Din punct de vedere religios în Egipt era pe acea vreme un mare haos. Panteonul zeilor era destul de numeros: opt zei de frunte, 12 secundari și șapte de rangul al treilea. (Amón, Isis, Osiris, Horus, Ra, Bast, Amibis, Tha, Min, Mut, Tot...). Boul primi onoare divină (Apis), ca și pasărea (Ibis), crocodilul, șarpele, țapul gras, cîinele și șoarecele. Omorîrea uneia din aceste necuvîntătoare echivala cu omuciderea și se aplica pedeapsa capitală inculpatului. Chiar și unele din flori, cu osebite nufărul și palmierul, erau învrednicite cu onoare divină. Atît de încredințați erau că după moarte sufletul vine din cînd în cînd să-și caute trupul, care i-a slujit de lăcaș în viață, încît pentru a se păstra în stare de nestricăciune au săvîrșit adevărate minuni în arta îmbălsămării. Omul cobora la nivelul animalelor, în schimb „faraonii se lăudau că descind din zei și ca atari erau divinizați încă în timpul vieții”.³ Deodată cu nașterea unui faraon se înmulțea și numărul zeilor egipteni. „Cînd Alexandru cel Mare a traversat deșertul pentru a merge la templul lui Amón, și a se lăsa proclamat fiu al lui Amón și zeu, el îndeplini o ceremonie care, în ochii egiptenilor, legitima dreptul său la coroana imperiului egiptean.”⁴ Diodor din Sicilia descrie întîlnirea regelui cu mai-marele preoților lui Amón: „Cînd Alexandru fu introdus în templu și cînd privi statuia zeului, arhiereul, un om foarte înaintat în vîrstă, păși spre el și-i zise: „Salutare fiul meu, primește acest nume din partea lui Dumnezeu... Il accept, părinte al meu, răspunse Alexandru, și de acum mă voi lăsa numit fiu al tău, dacă tu îmi vei da domnia peste tot pămîntul. După ce a fost asigurat (Alexandru) că Dumnezeu îi va împlini cererea, regele s-a bucurat și a adus zeului jertfe bogate”.⁵

³ Prof. Dr. H. Graetz, *Istoria evreilor*, vol. I. trad. de C. Drimer. Iași, 1924, p. 15.

⁴ R. Ménard și Claude Sauvageot, *L'Egypte et l'Asie*. Paris (fără an), p. 26.

⁵ Ménard, o. c. p. 27.

Pe monumentele egiptene se găsește numele unei femei de a lui Ramses II, numită Termut, născută din zeița Mut⁶, păzitoarea izvoarelor Nilului, soția lui Amon, cel cu cheile Nilului în mână.

În ce privește mijloacele de trai și situația economică, și acestea erau la un nivel tot așa de scăzut. În anticul Egipt existau bogății imense, care aparțineau însă unui număr foarte restrâns de proprietari. Între aceștia, principalul stăpîn era faraonul. Aceste bogății au crescut din sudoarea și suferința țăranilor, care zăceau flămânzi și uitați în satele mîncate de pelagră sau ciumă. Faraonii nu se gîndeau să-și mărească averea prin ocuparea de teritorii. În această privință n-are nici o importanță cucerirea unei regiuni oarecare. Aceasta se vede din ceea ce prezintă opera de artă egipteană, b. o. zugrăvelile, care se pot vedea în albumul arheologului Champollion. În ele se vede un faraon așezat pe tron; vin oameni (colorați deosebit, ca să se arate diferența dintre rase), unii sînt albi, alții roșii, alții negri și aduc fiecare ce pot, animale, fructe; sînt și cîțiva evrei, îndoiiți de spate; ei țin în mîini pungi pe care le prezintă faraonului. Ce-i interesa pe faraoni? Să scoată cît mai mulți bani și cît mai multe realizări cu brațe de muncă cît se poate de ieftine⁷. În vreme de secetă, pentru grîul necesar oamenii își vindeau vitele (Gen. 47, 16) și cînd se sfîrșia argintul și vitele, cetățenii își cedau proprietățile funciare. Lipsiți și de moșii, se ofereau ei spre vînzare, pentru ca în calitate de robi să trăiască pe moșia faraonului (Gen. 47, 19).

Această repartizare a bunurilor decurge din concepția egiptenilor despre regalitate. Faraonul era zeul cel bun și ca atare singurul stăpîn al celor văzute. Viețuirea în Egipt a fiilor lui Israil i-a influențat pe aceștia dezastruos, mai ales în ce privește concepția religioasă. Astfel vițelul de aur de la porțile Sinaiului nu-i decît o reproducere a boului „sfînt” Apis.

Nici din alte puncte de vedere situația nu era mai favorabilă. „Săpăturile făcute lîngă oaza Fayum au scos la iveală ruinele unui oraș (Kahum) construit în timpul lui Senusret II. Aici faraonul ridicase o piramidă, iar în jurul ei a răsărit repede un oraș. Alături de bogătași, în orașul acesta locuiau și reprezentanți ai păturii mijlocii, meseriași și mici negustori, iar în colibe umile se adăpostea sărăcimea. Cartierul bogătașilor, de la Kahum, era despărțit de cartierul săracilor printr-un zid puternic,

⁶ I. Antonescu, Faraonii contemporani lui Moise; în rev. „Biserica Ortodoxă Romîină”, an. X., 1887—1888, p. 219.

⁷ N. Iorga, Cărți reprezentative în purtarea războaielor. București, 1943, p. 14.

iar palatul, care probabil a fost al regelui, e separat de ziduri deosebit de masive".⁸

În aceste împrejurări vede lumina zilei Moise. Mama lui avînd presimțirea că pruncul este un copil excepțional, păstrase tăcere cu privire la nașterea lui, ținîndu-l ascuns în casă. Cînd n-a putut să mai tînuiască faptul a luat un coș din papură, l-a uns cu smoală și rășină, pentru a împiedica pătrunderea apei, a pus în el copilul și l-a așezat în trestii, pe malul rîului Nil. În acest timp Miriam, sora lui, pîndea, de la o îndepărtare oarecare, să vadă ce se va întîmpla, mai ales că locul acela era destul de frecventat. În una din zile fiica faraonului a coborît la Nil, ca să facă baie, în vreme ce garda feminină a prințesei se plimba, în sus și în jos, pe malul rîului. Copilul e aflat și înfiiat de fiica faraonului. Protejat de familia faraonului, tînărul Moise frecventează împreună cu tinerii nobili, școala cea mai înaltă a palatului,⁹ instruindu-se în știința epocii și însușindu-și cea mai vastă cultură. Formația lui deplină se desăvîrși abia pe la vîrsta de 40 de ani (Exod. 2, 11; F. Ap. 7, 23). Istoricul Iosif Flaviu susține că faraonul epocii l-a făcut pe Moise comandant suprem al armatei și în această calitate l-a trimis într-o campanie împotriva Etiopiei, pentru că egiptenii începuseră a se teme de el și nădăjduiau că-și va afla moartea în război. Moise a cîștigat războiul și a cucerit orașul etiopian Saba. Pe etiopieni i-a impresionat atît de mult persoana acestui victorios general, încît Taibis, fiica regelui, apreciindu-i calitățile, îi făcu propunerea de căsătorie. Moise ar fi acceptat, revenind, apoi, glorios în Egipt.¹⁰ Pășind în viața publică începu a se interesa tot mai mult de soarta conaționalilor săi, cărora voia să le fie de folos. Înfrățindu-se cu suferința lor, Moise rupe orice legătură cu părinții adoptivi, declarînd pe faraon dușman al fraților săi. Urmărit de faraon el s-a refugiat în țara Madiam, în peninsula Sinai, în mijlocul unei populații care își are originea în Avraam cu Chetura.

Faraonul persecutător fu, probabil, Seti I și fiul său, Ramses II (1317—1251), iar ieșirea ar fi avut loc sub fiul și urmașul acestuia Meneftah I (zis și Amenofis), sau chiar sub Ramses II.

Ramses II, care a domnit 66 sau 67 de ani, a fost monarhul care a împînzit Egiptul cu orașe și cu o mare mulțime de monu-

⁸ V. Avdiev, *Istoria orientului antic* (trad.) Buc. 1951, p. 134.

⁹ Louis Soubigou, *Moise et nous*. Paris, 1936, p. 32.

¹⁰ L. Cl. Fillion, *Histoire d'Israel peuple de Dieu*. Tom. I, Paris 1927, p. 138.

mente¹¹. Astfel el termină construirea giganticei săli cu coloane din templul de la Teba și construiește acolo un templu, luxos; la Abydos, construiește un templu special pentru cultul morților, în Nubia construiește o serie întreagă de temple, care de care mai mărește prin strălucirea lor, ca templul din Abu-Simbel, avînd fațada ornată cu enorme statui ale faraonului.¹² Moise a înțeles că ceva trebuie să se întîmple, pentru a îndulci oprimarea și răul provenit din acapararea samavolnică a pămîntului și din apoteozarea cîrmuitorilor lipsiți de dragoste față de oameni. Robia era greu lucru, viața era aspră. Moise a trebuit să lupte cu multă perseverență, să-l facă să înțeleagă și să înduplece pe faraon să-i elibereze. A reușit, în sfîrșit, dar numai după ce prin cele 10 plăgi faraon a înțeles că are de luptat cu o putere mai mare decît el.

Conduși de Moise, israiliții trecură Marea Roșie. Unul din actele mari în istoria lui Israil este trecerea Mării Roșii. Marea s-a despicat iar ei au trecut ca pe uscat și sub impresia acestui triumf puteau exclama: „Mare ești tu Doamne și minunate sînt lucrurile. . . .” (Ex. 14, 15). Pînă azi a rămas convingerea că numai un miracol i-a mîntuit de valurile apei (Conf. Av. 3, 7: Iov. cap. 15). După aceea Moise și ai săi ajung la localitatea Mara (localitate identică cu Ain-Havara, distanță de 100 km de locul unde au trecut Marea), la Elim, în deșertul Sin. La Refidim (aproape de Sinai, în oaza Feiran), suportă apoi un atac neprevăzut din partea amalechiților și apoi își așează tabăra la poalele muntelui Sinai. Aici, la locul supremelor revelații, primi Moise Decalogul, care reprezintă chintesența comandamentelor religioase și morale. Muntele se află în grupul de munți ai Arabiei, din peninsula Sinai, între golful Suez și golful Acaba, Djebel-Musa de azi (2240 m). Numele de Sinai e derivat de unii de la sun „dantelat”, o aluzie la configurația muntelui. Alții aduc numirea în legătură cu Sin, zeul lunii, al cărui cult se practica în acest ținut.¹³

În epoca lui Moise ocupația principală a locuitorilor de aici era păstoritul. Iubitorii de libertate, erau puțin pretențioși în îmbrăcăminte și hrană. Umblau slab îmbrăcați, se hrăneau prost și dormeau sub cerul liber. Moise a ajuns în conflict cu tribul principal al acestei regiuni, cu *amalechiții*. Aceștia sînt descen-

¹¹ I. Antonescu, art. cit., p. 218.

¹² Avdiev, o. c. p. 158.

¹³ E. Mangenot, Moise (în Dictionnaire de la Bible, publ. de F. Vigouroux, tom. IV, p. II). Paris 1912, col. 1191.

denții din Esau, fiul lui Isac. (Gen. 14, 7; 37, 12). Era un popor răpitor, căruia îi plăcea să stea la pîndă și să atace pe călătorii oboșiți de drum, de foame și de sete. Așa s-a întîmplat și cu Israil. Cei mai puțin rezistenți n-au putut să țină pas cu mulțimea; rămași izolați în urmă, ei au fost atacați și fiind sleiți de puteri n-au putut opune rezistență, ci au pierit de mîinile aceloră (Deut. 25, 17—18). Vechiul Testament ne dă unele date asupra acestei regiuni. Era bogată în prepelițe. Primăvara, ele zboară în stoluri dese, din interiorul Africei spre nord. Minunea hrănirii cu carne constă în faptul că deși sezonul de călătorie al păsărilor a trecut, totuși ele apar într-un moment potrivit pentru cei înfometați (Exod. 16, 13). Aici au avut parte drumeții de așa numita „mană”, căreia arabii îi zic „mann” = dar al cerului, deși „man” înseamnă: Ce?; „hu” este pronume și înseamnă = aceasta, acesta, el. De la întrebarea: „man hu?” = Ce este aceasta? derivă numele mană. Exodul 16, 14 ne descrie aspectul manei: era mărunță ca bruma, avînd culoarea albă și gust dulce. Semăna cu sămînța de coriandru, o plantă mult răspîndită în orientul biblic, cu fructul alb și mărunț, ce se folosea la dresul mîncărilor și în medicină (Ex. 16, 31). Dar important este ceea ce se deduce din acest fapt, înțelesul că „omul nu trăiește numai cu pîine, ci cu tot ceea ce iese din gura lui Dumnezeu”. În regiune se aflau și șerpi numeroși. Călătoria în această regiune, lipsită de drumuri, era periculoasă. Textele biblice fac adesea aluzie la coloanele de fum de care se serveau nomazii pentru a indica calea de urmat pentru cei rămași în urma caravelor.¹⁴ Luminați de Dumnezeu, evreii s-au orientat după lumina unui nor de fum ziua, iar noaptea după o coloană de foc.

De la Sinai înaintează în direcția pustiului Paran, poposesc la Cadeș, regiune bogată în vegetație și izvoare de apă. În încercarea de a străbate fișia de pămînt care-i despărțea de Canaan, Moise se izbi de rezistența edomiților. Aceștia ocupau ținutul muntos, între Golful Elamitic și Marea Moartă. Erau politeiști, ca toate popoarele epocii. Insuccesul îl face pe Moise s-o apuce spre stînga Moabului, în direcția sudică a Canaanului. Aici, în lanțul munților Abarim (cu creștetul Nebo), a fost baza pentru viitoarele operațiuni spre „țara unde curge lapte și miere”.

Astfel, avu de învins cerbicia *moabiților*, popor situat în partea de jos a Palestinei, în stînga Iordanului, între rîul Arnon și

¹⁴ E. Montet, Histoire du peuple d'Israel. Paris. 1926, p. 44.

Marea Moartă. Capitala îi era Irmoab (numită mai târziu Areopolis, azi Raba). Tot așa de grea a fost încercarea de a supune pe amorei, adică un grup de canaanei, care au ocupat teritoriul preluat mai târziu de evrei, și apoi pe *midianiții* din stînga Iordanului. Țara lor, Vechiul Testament o numește scurt Madian. Moise învinse cinci regi de ai lor, pe Evi, Recem, Sur, Hur și Rebe (Num. 31, 1—35).

În genere calea străbătută de evreii ieșirii din Egipt, a fost: Ramses (din Deltă), Sucot (Egipt), apoi direcția pustiei Sur (Migdal), iar apoi (lîngă Sucot) la Pitom, de-a lungul Mării Roșii pînă la Picachiroț, trecerea Mării în direcția Mara, Elim, Rafidim, Sinai, Hazerot, apoi spre nord la Cadeș, spre est la munții Seir, iar spre sîd, ocolirea munților Seir pînă la muntele Hor, apoi spre nord peste Bosra, Tofel, peste rîul Arnon, la muntele Nebo (aproape de Ierihon, pe unde s-a făcut apoi trecerea în Canaan, sub Iosua). După tradiția biblică durată peregrinării prin pustiu arabe, în drum spre Canaan, a fost de 40 de ani. Condamnat, pentru o anumită îndoială a sa, Moise nu avu bucuria de a intra în Canaan.

Înainte de moarte el a binecuvîntat poporul. Acest cuvînt de despărțire sfîrșește cu o doxologie în care arată cît de mare este Dumnezeu și cît de minunate sînt faptele sale. Simțindu-și sfîrșitul apropiat, Moise a urcat creasta muntelui Nebo, de unde se deschide o vastă panoramă privitorului. Cu privirea sa a ajuns pînă la Calaad, iar spre nord pînă la Dan. Moise cuprinse cu vederea sa și Hermonul, Tabor, Ebal, Garizim, Efraim, Hebron, și Ierusalimul și apoi închise ochii. S-a păstrat secretul mormîntului, pentru ca nu cumva adoratorii lui să-l prefacă într-un obiect de cult superstițios.¹⁵

Moise avu 120 de ani în momentul morții sale. Cu toată vîrsta înaintată își păstrase vigoarea, vederea fiindu-i bună, iar puterea nu-l părăsise. El trăiește și azi prin opera sa, în centrul căreia se așează Decalogul. Prin această lege, Moise pune spre rezolvare probleme de bază. Este mai întîi atitudinea religioasă a credinciosului. Nu-i tot una cum și cui te închini. Porunca 1—3 precizează că numai celui care are în plină măsură toate perfecțiunile, lui Dumnezeu, i se cuvine închinare. O altă directivă fundamentală a Decalogului este munca. Ea devine obiect de discuție în porunca a 4-a. Munca este o datorie a omului, o datorie față

¹⁵ N. Iorga, o. c. p. 32.

de sine și o datorie față de alții. Munca dă dreptul la odihnă. Nici o legislație antică n-a legiferat atît de umanitar dreptul la odihnă ca Decalogul. „În ziua a 7-a să nu faci nici un lucru“. O atenție deosebită se arată în Decalog atitudinii față de părinți. Morala superioară a Decalogului rezultă și din porunca a 7-a: „Să nu fii desfrînat“!. Pentru epoca în care femeia era privită ca o simplă marfă, ce se putea vinde și cumpăra în piețele Orientului, porunca Decalogului însemna un act de mare curaj în lupta pentru ridicarea femeii și constituie o contribuție prețioasă la clădirea unei lumi noi. Pe la 1500 înainte de Hristos, cînd milioane de oameni muncitori cădeau sub povara biciului, cînd se spintecau prinșii de război ca să se ghicească viitorul după felul măruntaielor, cînd se țineau robii în cotețe, iar în multe părți ale lumii copiii se lepădau, cuvintele: „să nu ucizi“! sunau cu adevărat ca o poruncă căzută din cer. Și prin atitudinea față de persoana și avutul altuia Moise dă un nou avînt moralei constructive. Moise este neîngăduitor, chiar și cînd lovitura trebuia îndreptată împotriva puternicilor zilei. Urîciunea însușirii de bunuri străine a trăit-o Moise în Egipt, unde țărănimea zăcea sub jugul stăpînilor nemiloși. Protes-tînd împotriva nedreptăților, Decalogul tinde să deprindă pe oameni cu ideea că numai unindu-se în cele bune pot dezarma pe dușmanii progresului și pot deschide o nouă epocă în istorie.

Decalogul îmbrățișează viața în întreg complexul ei și astfel se poate spune că el conține bogat material pentru formarea omului nou.

Legea mozaică e plină de umanitarism. Săracii b. o. sînt în-vredniciți de un tratament special. Astfel redobîndesc, în anul jubiliar, proprietatea vîndută, secerișul anului sabatic este lăsat cu totul în seama lor, iar în timpul recoltei săracul are voie să mănînce pînă la săturare din recolta pămîntului, ca și cînd ar mîncea din al său. Simplitatea și modestia, legea mozaică le consideră fapte de mare preț. Educația sufletească începe cu mărun-țișuri. „Cine are milă de animalele lipsite de protecție se va îndura și de oamenii cei necăjiți“ (Deut. 22, 6). Luxul trebuie evitat, regele să nu țină multe femei și cai numeroși (Deut. 17, 16—17) și să nu-și închipuie că în ascuțișul sabiei constă succesul în lume. Drumul Scripturii e drumul păcii și al dreptății sociale, de aceea Moise poruncește: „să nu ucizi“!. Căci „cel ce varsă sînge de om de către om se va vărsa și sîngele lui“ (Fac. 9, 6). Pacea e de mai mare preț decît războiul, de aceea înainte de a vărsa sînge

să faci încercarea de a îmbia pacea celui certat cu tine (Deut. 20, 10).

Importante sînt concepțiile despre om. OMUL e cea mai aleasă făptură a lui Dumnezeu. În aprecierea lui Moise, omul e considerat o binecuvîntare și un dar special al proniei divine. Femeia care a devenit mamă este nu numai o mîndrie a familiei sale, ci și o podoabă a țării (Ex. 23, 26). Că unul din scopurile principale ale căsătoriei este procrearea, rezultă din Gen. 1, 28: „Creșteți și vă înmulțiți“....!

Prin sufletul și voința sa omul e capabil de fapte mari. Dacă ar avea mai multă iubire, viața i-ar fi mai lungă și mai plăcută, și-ar putea organiza o viață de înger pămîntesc.

În ce privește învățătura despre *îngeri*, ea este destul de clară. Ei sînt înfățișați ca ființe necorporale. Cînd se arată, ei iau un corp străin (Gen. 18). Ingerii formează oștirea lui Dumnezeu (Gen. 2, 1—2). Ei se împart în clase. Una din acele clase se numește a cheruvimilor (Gen. 3, 1). Rolul lor e de a sluji lui Dumnezeu. Sînt și îngeri răi. Șarpele din Geneză 3 a fost unealta duhului rău. Aceștia sînt dușmanii omului.

După cărțile lui Moise *Dumnezeu* este creatorul și stăpînul universului. El există ca o sinteză a tuturor perfecțiunilor. Toți oamenii sînt copiii lui. Cînd omul săvîrșește rele, Dumnezeu „își ascunde fața“, ca și cînd răutatea l-ar stingheri, este adică mîhnit (Deut. 31, 18). Dumnezeu trăiește în alte sfere, opuse materiei, opuse răului în cer, și totuși coboară pe pămîntul posomorît pentru a fi folositor omului. „Prezența lui Dumnezeu e pretutindeni și stăpînirea lui e în orice domeniu: „Dumnezeu întemeiază statul, Dumnezeu guvernează, Dumnezeu conduce oștile. De aceea Moise înfățișează pe Dumnezeu ca pe o ființă asemenea celei umane, cu care era în stare să se lupte. Cine nu-și amintește de scara lui Iacob, pe care îngerii se suiau și se coborau, sau de lupta lui Iacob cu Dumnezeu“ (din Geneză) sau de teofania de la Mambre?

PREOȚIA, Moise o bazează pe-o orînduire dumnezeiască. Ea va forma o corporație proprie, împărțită în trei trepte ierarhice (Num. 3, 6—10). Dumnezeu poruncește ca prin sfințire să se dea preoției un dar deosebit: „Îi vei aduce pe fiii lui Aaron la ușile lăcașului sfînt, și-i vei sfinți“ (Ex. 40, 1—13). Preotului i se dă o mare putere și răspundere, pe cea de a lucra asupra sufletului. Se înțelege spre a-și împlini cu cinste diregătoria e necesar ca și pre-

otul să aibă toate darurile credinței, cunoștinței și evlaviei, ca și alte calități personale. Pentru preamărirea lui Dumnezeu Moise a stabilit un cult potrivit cu stadiul în care se găsea atunci omul și potrivit cu demnitatea lui Dumnezeu ca creator al cerului și al pământului. Cultul simplu intră prin Moise într-o fază nouă, în faza de organizare. Lăcașul sfânt este alcătuit conform unei hotărâri voite de legile eterne, din porunca lui Dumnezeu: „Să-mi faceți lăcaș sfânt, ca eu să locuiesc în mijlocul vostru“ (Ex. 25, 8).

Importante sînt *concepțiile mesianice* ale lui Moise. Astfel din Gen. 3, 15 se deduce că: în decursul vieții, omenirea are de luptat cu răul, sub toate formele lui; în sfîrșit, printr-un celebru urmaș al ei, omenirea va ieși învingătoare din lupta în care vrăjmașul, satana, agresorul permanent al omului își apără cu îndîrjire sfera sa de interese. În binecuvîntarea lui Noe (Gen, 9, 25, 27) se prezice din care rasă va ieși biruitorul șarpelui, promis celor dintîi oameni. El va ieși din neamul lui Sem.

În Gen. 12, 2—3 se arată că Avraam va fi mijlocitor real între binecuvîntarea dumnezeiască și omenire, căci în acest sens se zice: „întu tine se vor binecuvînta toate neamurile pământului“.

Cu profeția din Gen. 49, 10 prestigiul lui Avraam crește și se particularizează în favorul familiei lui Iacob. Caracterul persoanei lui Mesia se lămurește bine prin vorbele: „De el vor asculta popoarele“ (49, 10). Num. 24, 17 aduce un element nou, la ideea de mîntuire, iar în conformitate cu Deut. 18, 15 Mesia va fi un profet și un mare urmaș al lui Moise.

Moise e mare și prin faptele pe care le-a săvîrșit, mare prin zelul său, mare prin devotamentul său, mare prin credință, prin legile și învățăturile pe care le-a lăsat, prin înfăptuirea mărețelor reforme, cu adevărat epocale nu numai pentru vremea sa, pentru că unele din ele depășeau oamenii și vremurile.

Pr. Dr. NICOLAE NEAGA
profesor la Institutul Teologic Universitar
Sibiu

BISERICA ORTODOXA ROMÎNA DIN ARDEAL ȘI UNGARIA ÎN VEACUL XV

4. IERARHIA SA SUPERIOARA. MITROPOLIA ARDEALULUI.

IV.

Epoca de două decenii, ce urmă înălăturării silnice a mitropolitului ortodox din Hunedoara, este epoca celui mai adînc declin în istoria ierarhiei superioare ardeleno, după care a urmat înflorire statornică.

Epoca declinului e caracterizată prin probabilitatea acceptării de unele sate romînești din Ardeal și din părțile ungurene nord-vestice a serviciilor unui episcop unit pribeag, Macarie de Halici. În interiorul actualei mitropolii a Banatului n-a ajuns pribeagul unit. E probabil că acolo persista mitropolia Timișorii, deși pomelnicul ei nu-i cunoaște urmaș lui Nifon cel mort la Partoș în 1453, decît în 1526, pe Iosif I, „nu cel sfînt“, trăind tot la Partoș, nesuferit în capitală, ca și Nifon. În alt loc însă pomelnicul declară scaunul vacant („văduv“) de la 1453 numai pînă la 1470, cînd îl ocupă Daniil pînă la 1479, „dară aturci se mută în Ardeal și Mîtropolia pră vecie acolo și pînă astăzi la Bălgărad“.² Informația aceasta deformată o vom comenta mai jos, în secțiunea V, ca și cea despre Marcu, episcop la Meedia, † 1483, sufragane mitropolitului Severinului (Ib.).

Cele două decenii de criză a ierarhiei superioare ortodoxe din Ardeal și Ungaria cuprind epoca de înflăcărare catolică, produsă de lupta cu turcii, cari după ce răpuseră total în 1453 imperiul ortodox al Constantinopolei, amenințau serios statul de avangardă catolică spre răsărit, al Ungariei. Cu Bizanțul căzu obiectivul prim al luptei unioniste a papilor, încît ei îi căutau obiective secundare în răsăritul ortodox încă necutropit de turci. Așa a ajuns Macarie la Halici, primit însă tot atît de rău pentru

¹ Cotoșman Gh.: Viața Sf. Iosif, Timișoara, 1956, p. 28.

² Telegraful Romîn: N. Bălan, Sibiu, 1956, p. 336—7.

unia sa, ca și Ioachim de Agatopol cu câțiva ani înainte în Moldova. Refugieri de vlădici ortodocși spre nord n-a produs căderea C-polei, din cauza că teritoriul spre nord, pînă la Dunăre, căzuse dinainte sub turci, afară de Semendria (peste Dunăre de Severin), căzută-n 1459, și Beogradul, căzut în 1521.

Și înainte obișnuia catolicismul a se numi și considera pe sine singur creștinism. După sucombarea imperiului ortodox al C-polei o făcea și mai vîrtos și lupta pentru sine o prezenta drept luptă pentru creștinism chiar cînd o îndrepta împotriva husiților, a căror exterminare o continua și Matia³ și legații papali din vremea sa,⁴ sau împotriva creștinilor de rit răsăritean. Lupta pentru creștinismul astfel înțeles era scrisă pe același steag cu cea împotriva turcilor și steagul acesta era întins ca un văl, să acopere exploatarea poporului în numele nevoii de bani pentru războiul sfînt, de către latifundiarii feudali, între cari demnitarii eclesiastici catolici ocupau loc de frunte. Ei încasau și dijma catolică de la iobagii ortodocși în această vreme, îndată ce puteau făuri vreun temei istoric din domeniul trecutului dispărut, pentru acest abuz.⁵ În epoca de criză a ierarhiei superioare ortodoxe ardelen, pe care am putea-o numi a lui Macarie, de două ori s-a înnoit unia din 1438 a „națiunilor“, recte: claselor exploatoare: în 1459 și-n 1467. Clasele privilegiate, între ele și clerul catolic, îl siliră pe regele Matia să jure la urcarea-n tron, în 1458, că va păstra vechile rînduieli ale regatului, inclusiv sprijinirea catolicismului.⁶

Cu toate că bogătașii romîni ariviști se catolicizau, ortodocșii sporeau mai mult decît catolicii și ajungeau a le moșteni pămîntul, conform paradoxei de la Mt. V, 5. Catolicismul avînd principiul „reservatum ecclesiasticum“, de a-și rezerva venitul și unde nu

³ *Homan*, II, 493. *Rev. cat. Buc.* 1912, II, p. 109—126: În 1460 îngropă de vii predicatorii husiți la Bratislava, în 1468 spînzură 150 husiți.

⁴ În 1457 trimise papa în Ungaria pe inchișitorul Iacob de Marchia, să aresteze și să execute pe toți ereticii care refuză a trece la catolicism. *Hurm.* II, 2, p. 86. În 1479 autoriza pe episcopul Băii moldovene, Petru din Cristian, care ședea-n Valhid ca auxiliar al episcopului ardelean, să deslege de păcatul de a fi tras în țepă un romîn eretic, de a fi spînzurat un iobag al său și de a fi executat prin oficialii săi pe alții, pe nobilul Ladislau Tabiași, ca să poată fi hirotonit paroh în Ezeel Albensis (Ațel sau Măgărei), eventual și arhiereu. *Id.* p. 262—4. În 1483 trimitea papa un inchișitor dominican în Ungaria spre a întemnița și pedepsi ereticii și schismaticii. *Id.* p. 277.

⁵ *Cult. Cr. V.*, Blaj 1915, p. 458, 489. *Homan*, II, 548, *Lupaș I.*: Contribuții, *Ac. R.* 1915, p. 678. *Hurm.* II, 2, p. 69, 182. *Lupaș*: Catolicismul, p. 49. În 1458 capitlul ardelean lua pentru sine și cincizecimea de la romîni săi. *Hurm.* II, 2, p. 109. Pe pămîntul crăiesc însă alt decret din 1468 îi scutea pe romîni de cincizecime tocmai fiindcă dau dijmă catolică.

⁶ *Homan* II, p. 469.

mai are credincioși, Matia legiui-n 8 apr. 1468, ca „schismaticii” din terenuri foste catolice în cuprinsul Ardealului să plătească dijma catolică pentru acele terenuri, altfel vor fi siliți cu armele a o plăti, sarcina fiind a terenului (onus inhaeret fundo). Pământul crăiesc (dintre sași) se socotea în întregime catolic (terra christianorum).⁵ Că ortodocșii erau siliți a plăti dijma catolică în această epocă și din alte terenuri, arată interzicerea acestui abuz de Matia după trecerea ei, în 1481.

La începutul epocii, maltratarea vlădiciei din Hunedoara era preludiul măsurilor luate de papa Calist III în 1457 pentru a-și supune pe creștinii răsăriteni. Pe lângă trimiterea inchișitorului în Ungaria,⁴ în același an 1457 îndemnă prin enciclică pe toți ortodocșii să i se supună⁷ și trimise episcop la Halici pe Macarie, fostul egumen al mănăstirii Sf. Ciprian din C-pol, unit la Florența. Polonii-l expulzară-n 1458 ca pe unul ce nu e nici catolic ea ei, nici ortodox ca rutenii lor. El trecu-n teritoriul episcopiei maghiare de Agria, care cuprindea și Maramurășul, apoi în al celei de Oradea, și-n sfârșit în Ardeal, spre a trăi făcând slujbe arhieresti întâi catolicilor mai bănoși, apoi, după ce episcopii acestora îl opriră cu prigoană de la ei, ortodocșilor. În 1466 le scria papa arhiepiscopilor Ungariei, că i s-a plîns Macarie, că episcopul de Alba-Iulia îi răpea banii cîștigați și alțe agoniseli și-l amenința prin clerici, călugări și mireni de ai lui. Îi ruga, să-l apere pe cît are dreptate, întru cît el le slujește celor de rit grec și le predică unia florentină. În 1469 voievodul Ardealului îi ordona judeului sibian, să-l ajute pe episcopul Macarie ca să-și ia taxe de la preoții din jurul Sibiului, fără a preciza, de la catolici, sau de la ortodocși.⁸ E probabil că Macarie le slujea celor ortodocși, care nu-i cercetau actele, ci se mulțumeau că slujește după ritul lor și că suplinea lipsa de arhieriei, de care sufereau ei.

Evenimentele politice aduceau curînd înlăturarea lipsei. Cel mai de seamă dintre aceste evenimente era permanentul război cu turcii. El produse favorizarea de Matia a ortodocșilor, în refugiații ortodocși dinaintea turcilor văzînd el contribuabili prețioși pentru statul său și luptători convinși contra turcilor. Popoarele lovite de turci fiind tocmai cele ortodoxe, Matia trebui să fie nu numai favorabil ortodocșilor din țara sa, ci și prieten cu cei din

⁷ Hurm. II, 2, p. 83.

⁸ Lupșa, Cat. p. 84—5, Bunea în Prinsoșii lui Sturdza, Buc. 1903. Ierarhia, Blaj 1904, p. 117—120 și 301—303, Picișanu în Rev. Ist. R. 1944, p. 195—6, etc.

vecinătate, cum a și fost cu Ștefan cel Mare după 1467, prietenie care a contribuit la permanentizarea ierarhiei superioare ortodoxe în Ardeal și Ungaria în organizare canonică, legală.

În 8 XI 1460 turcii de la Semendria bătură armata Ungariei lângă Timișoara și-i duseră comandantul, pe Mihai Szilágyi, unchiul regelui Matia, la moarte în C-pol. În mai 1463 îi bătu pe turci între Timișoara și Timiș voievodul Ardealului, încât 10 ani nu mai năvăliră-n Banat.⁹ În 1471 Matia confirmă ca despot al sârbilor din regatul său pe Vuc Brancovici din Slancamen și le garantă moșiile presărate de la Beograd și Orșova pînă la Tocai și Muncaci.¹⁰ În 1474 turcii în două expediții pustiiră de la Semendria la Oradea. În ianuarie 1475 îi bătu Ștefan cel Mare la Vâslui, cu ajutor și de la Matia. În vara aceluiași an încheiară alianță antiturcă cei doi domnitori. Matia se plîngea-n multe scrisori că din tot apusul catolic nici un ajutor n-are contra turcilor.¹¹ De aceea ascultă cererile romînilor făgărășeni, de a-i scăpa de mănăstirea cistercită de la Cîrța, intrusă-n pămînturile lor în 1208, și o desființă-n 1474—77.¹² Tot de aceea, fiindcă pe ortodocși se putea bizui mai mult în războiul cu turcii, prin ambasadorul său la Roma sili pe papa să le interzică-n 28 ian. 1476 minoriților bănațeni de a-i jigni pe ortodocși, că ar fi rău botezați.¹³ În 1476 oastea Ungariei îi bătu pe turci între Semendria și Panciova, apoi clădi trei fortărețe de lemn la Severin spre a cuceri din ele Semendria. Sultanul ripostă pustiind de la Beograd spre apus.¹⁴

Știrile acestea, cu cele din secțiunea V, indică anul 1476 ca anul probabil al refugierii mitropoliților de Beograd și de Severin în Ardeal și Ungaria, anume ca anul cel mai tîrziu posibil. Mai de vreme s-a putut refugia al Severinului, biografia urmașului său ardelean cere chiar dată anterioară, chiar și cu un deceniu, posterioară însă nu numai datele ei nu admit, ci nici împrejurările de război din 1474—76 la Severin.

⁹ *Homan*, II, 473, 676, *Borovszky S.*: Temeșvm., Bp. 1912, p. 306—9. În 1470 îl lauda Matia pe învingătorul din 1463, că acceptă bănia Severinului, refuzată de toți de frica turcilor. *P. Drăgalina*: Din istoria banatului severin, Caransebeș, 1899, I, p. 82.

¹⁰ *Bunea*: Ierarhia, p. 125—35. Acorda nobilie și romînilor ortodocși, ca-n 29 V 1465 familiei Venter din Borod-Bihor. *Fényes E.*: Magyarország geogr. szótára, Bp. 1834, p. 94.

¹¹ *Giurescu* II, 67, *Homan* II, 507—8.

¹² *Lupșa*: Cat. 39, *Hurm.* II, 2, p. 245.

¹³ *Ibid.* Minorii se revanșară storcîndu-i în 1478, cu provocare la jurămîntul său de la încoronare, confirmarea edictului de persecuție din 5 dec. 1428, a cărui executare însă nu era posibilă în acest timp de favorizare a imigrărilor de moșieri ortodocși.

¹⁴ *Borovszky*, p. 310. *Szilágyi S.*: A magyar n. tört., IV, 1896, p. 259 știa de lupte la Beograd și-n 1475.

V.

În 20 martie 1479 mitropolitul Beogradului (Nandoralbensis), Ioanichie (Iowannychic) scoase de la regele Matia în Buda un decret care scutea pentru totdeauna de toate dările către stat pe preoții ortodocși români din Maramurăș, supuși numitului mitropolit: Walachos presbyteros, fidei Grecam tenentes, in comitatu Maromorusiensi existentes... prefatoque metropolitano subiectos.¹⁵

Patriarhul constantinopolitan în 13 aug. 1391, înființând exarhia din Peri, supunea preoții maramureșeni egumenului mănăstirii. Arhieriei locale, cum era refugiatul Ioanichie, nu primeau jurisdicție prin actul patriarhal, ci puteau fi numai utilizați la nevoie, de egumenul exarh. Faptul, că Ioanichie intervine pentru preoții exarhiei la rege și acesta-i declară supuși lui, ne face să presupunem, că Ioanichie fusese ales de sobor și de patroni egumen al mănăstirii după încetarea egumeniei celui ce-l primise-n ea ca „arhieru local” la refugiarea sa. Rangul său, legăturile sale cu moșierii sârbi din apropiere și prețuirea de Matia a sârbilor refugiați (mărturisită-n 1481) îl vor fi recomandat, alături de vrednicia sa, dovedită și prin grija de preoți. Mănăstirea și exarhia câștigau în prestigiu alegându-l.

Curînd se înmulțiră imigrații sârbi din Ungaria și Matia le acordă pentru ei tuturor ortodocșilor din țara sa scutire mai generală decît în 1468, de dijma catolică.

În 1479 turcii de la Semendria prin Severin traversară Oltenia și înaintară-n Ardeal prin Sibiu. La Cîmpul Pîinii lîngă Orăștie, în 13 oct., îi bătă Pavel Chiniji, fiu de chenez cu moară pe Crișul Alb, comandant al Banatului, sosit în ajutorul ardelenilor. Chiniji trecu apoi el cu Vuc Brancovici din Slancamen, cu Ion Iacșici din Nădlac și cu alți ortodocși, din Severin la Semendria și pînă la Crușevăț și aduse 60,000 de coloniști noi, ortodocși.¹⁶ Pentru a favoriza și imigrarea altora, Matia prin legea 3 din 15 iulie 1481 scuti de dijma catolică pe toți ortodocșii, fără nici o restricție.¹⁷ În același timp față de catolicism afirma dreptul statului de a conferi posturile și beneficiile bisericești, în 1480 chiar amenințînd pe papa cu trecerea Ungariei la ortodoxie.¹⁸

¹⁵ Hodinka A.: A munkácsi püspökség okmánytára, Ungvár, 1911, p. 3. Cziplé Al.: Documente privitoare la episcopia din Maramureș, Ac. R. 1915, nr. 2.

¹⁶ Homan, II, 509, 680.

¹⁷ Id. 681, Bunea: Ierarhia, p. 134, Decretum generale I. R. Hung. I, Cultura Creștină V, 459, 489.

¹⁸ Homan II, 482, 547, Theiner: Mon. Vat. Hung. I, t. VI, p. 64.

Încă cea dintâi monografie despre Biserica românească din Ardeal și Ungaria în veacul XV, publicată-n 1897 de I. Boroș în *Unirea*, Blaj, găsea (p. 194), că politica Ungariei lui Matia și împrejurările de la Severin în vremea lui ducea în mod necesar la mutarea mitropoliei de Severin în Ardeal: „Dacă în Severin prin din jurul Sibiului, fără a preciaz, de la catolici, sau de la orto-publică era în grad mare amenințată, iar de altă parte domnia Ungariei peste acea țară devenise de tot slăbită și nesigură, nu numai aceea a putut să intervină, ca o parte bună a poporului din acea țară să-și caute scut și adăpost în părțile Ungariei și ale Transilvaniei vecinașe, ci și aceea, ca, poate drept la dorința și cu învoirea Ungariei, însași autoritatea supremă ierarhică a bisericii de rit oriental din Severin, înțeleg mitropolia gr. or., să-și strămute scaunul său în mijlocul poporului românesc de același rit din Transilvania, unde era scutit de primejdie“. (La p. 227: Feleacul, dăruit de rege-n 1367 Clujului, cu scutiri și drepturi, era locul cel mai potrivit a o adăposti.)

În 1481 se scria în mănăstirea din Feleac un liturghier slavon cu splendide inițiale colorate.¹⁹ Mănăstirea era reședința mitropolitului de Severin, Marcu, refugiat aici de vreun deceniu. Ea era-n fosta casă a popii Vasile, parohul Feleacului, vecină cu biserica. Mitropolitul nu venise cu mîna goală de la Severin, așa încît putu cumpăra nu numai casa, ce i-se părea potrivită pentru noua sa reședință, ci și ograda, grădina, fînațul și ogoarele ce țineau de ea. Magistratul orașului Cluj, cu jurisdicție și-n Feleac, sat colonizat din Avrig-Săliște în hotarul orașului Cluj pentru paza drumului său de comerț spre Turda¹⁹ în sentința sa din 30 nov. 1550 cuprindea datele aflate din acte și de la martori, că pe vremea cînd mitropolitul de Severin și Ardeal, Daniil, mort în ianuarie 1534,²¹ era adolescent și se numea Danciu, l-a îndrăgit și adoptat vlădica ortodox (episcopus graecus) Marcu, care cumpărase casa, ograda, grădina, fînațul și ogoarele tatălui lui Danciu, parohului român al Feleacului, Vasile (Ladisiaus), și se stabilise în acea casă, lîngă biserica din Feleac. „Adolescența“ lui Danciu era înaintată atunci cînd l-a adoptat Marcu și i-a cumpărat averea tatîne-său, căci actul vorbea și de copiii lui Danciu și spunea că

¹⁹ *Unirea*, Blaj 1897, p. 227. *Bunea*: Vechile episcopii, Blaj, 1902, p. 10—11. V. mai jos, n. 49.

²⁰ *Cîpariu*: Archivu, Blaj-Sibiu, 20. X. 1870, p. 778. *Jakab E.*: Kolozsvár tört. IV, Oklevéltár II, Cluj 1888, nr. VIII, p. 14—16. *Hurm.* II, 4, p. 507.

²¹ *Veress A.*: Documente, I, Buc. 1929, nr. 13, p. 11.

Danciu era deja hirotonit atunci, cleric al lui Marcu.²² Actul,²¹ prezentat de parohul din 1550 al Feleacului, Ioan, fiul mitropolitului de Severin și Ardeal, Daniil, fusese scris de magistratul Clujului, cu ascultarea martorilor săi, pe pergament, și sigilat cu sigiliul său cel mare, semn, că magistratul legalizase și testamentul lui Marcu.²³ Aceasta nu însemna legalizarea și a mitropoliei Ardealului, nu fiindcă Marcu n-ar fi avut drept s-o mute și fără tomos nou de la Stambul, ci fiindcă sfatul clujean nu era autoritate suverană de stat. Acea autoritate o vom vedea pronunțându-se în 1494. Din partea bisericească, mitropolitul Ungrovlahiei ca exarh avea puterea de a aproba noua reședință și dacă n-o făcuse la mutarea lui Marcu, hirotonirea urmașului mitropolitului Daniil în 1537 și a celorlalți pe urmă poate conta drept astfel de recunoaștere canonică și înainte de tratatul din 1595. Congresul național-bisericesc din 1503 al Țării Românești înființa episcopie, nu mitropolie, în locul mitropoliei de Severin, care nu mai conta pentru Oltenia. Degradarea acesteia ar fi fost ceva necanonic, ce n-ar fi permis patriarhul din congres, Nifon. Episcopia de Râmnic era creație nouă, nu continuare după întrerupere a mitropoliei de

²² Domus videlicet una in possessione Felek, quam pater suus, Dancho Episcopus, per se reedificari fecit, in vicinatatibus domorum episcopalium ab una parte, domus Pasci Kys a parte alia, sita et adiacens, una cum terris arabilibus, fenetis et horto pomifero qui ad eandem domum spectat, et ab antiquo spectant. Ista vero hereditates quidam Grecus Episcopus nomine Marcus propriis suis pecuniis emisset a quondam Ladislao presbitero Valachali, patre scilicet prefati Dancho Episcopi, eo tempore quo Dancho esset adolescens et Clericus eiusdem Marci Episcopi, quem idem Marcus Episcopus ex quadam speciali dilectione in filium adoptivum suscepisset, predictasque hereditates propriis suis pecuniis emtas eidem tradidisset et designasset in perpetuum possidendas, in filios filiorum heredumque suorum heredes prout littere supradicti Marci testantur. (Ultimul cuvînt nu l-a mai putut descifra Jakab, iar pen-ultimul l-a citit „clare“, poate din cauza terminației cuvîntului anterior, în e (ae), greșit scris sau cetit în loc de i, cum e corect, căci de Marcu a mai fost vorba mai sus, de scrisoare nu, deci supradicti Marci merge, supradictae litterae nu. Cipariu peste tot descifrase mai mult și mai bine, avînd actul mai înainte, deci mai puțin ferfenițit, decît Jakab. L-am întregit din documentul din nota precedentă, Supradictae litterae, care vorbeau de casa rezidită de Danciu, ni s-au păstrat: sînt documentul citat în nota precedentă. Dar acel document nu-l pomenesc pe Marcu, deci lectura corectă e *supradicti Marci*, și *littere* nu se referă la actul din 1534 (din nota precedentă), pomenit în fraza întîi a acestuia din 1550, ci cu propoziția nouă, începută de la „Ista vero“, magistratul clujean începe altă poveste, mai veche, din alt izvor, anume din testamentul vlădichii Marcu, testament încă nedescoperit. Și simpla lui citare însă în sentința din 1550 e importantă, arătînd că sfatul clujean recunoaște acel testament, deci fusese făcut cu forme legale, ceea ce înseamnă că Marcu n-a fost un pribeag fără drepturi în Ardeal.

²³ Citat la sfîrșitul textului din nota precedentă. Ioan mai prezintă și actul din 1534: unas Litteras Dominorum Judicis et Juratorum Civium illius temporis, sub sigillo Civitatis nostre maiori et autentico patenter in Pergameno confectas et emanatas, que manifeste continebant quasdam fassiones illorum testium ipsius Ioannis Plebani, in frunte cu chenezul Feleacului.

Severin, chiar dacă o înlocuia în Oltenia și dacă mai târziu (mai întâi în 29 dec. 1590)²⁴ i s-a zis a Noului Severin, nume care însă desemna Rîmnicul.

Sentința din 1550 preciza, că testamentul lui Daniil îi lăsa popii Ioan casa restaurată de Daniil ca vlădică între casa cea vlădicească (cumpărată de Marcu și făcută reședință mitropoliei) și între casa felecanului Pașcu Micu, pe care o cumpăraseră poate tot Marcu pentru lărgirea intravilanului mitropoliei. Precizarea aceasta mai revine odată în mărturia supraviețuitoarelor din vremea restaurării casei de Daniil, vădulele Neaga și Alba, în aceeași sentință: O casă reparată de vlădica Danciu, reșezînd în Feleac.²⁵

Cui lăsase reședința, casa vlădicească, fostă a tatălui său? În 1550 era și ea a lui Ioan, ba și a treia casă, a surorii sale, Ana, măritată cu Ion Dumitru în Săliștea Sibiului. Acestea însă le-a cîștigat în urma mutării din Feleac a celor ce le moșteniseră în 1534: sora sa Ana și fratele său, Petru. Casa Anei o cîștigă-n 1538 printr-un act de cumpărare²⁶ care-l pomenea pe Petru, fratele Anei Dumitru, ca vlădică în Feleac. Dacă-n 1550 pr. Ioan avea întreaga moștenire a vlădichii Daniil, înseamnă că atunci era a lui și casa vlădicească, deci vlădica Petru nu mai era-n Feleac. Constatarea aceasta e de mare importanță pentru data mutării mitropoliei Ardealului din capitala veche, Cluj, în cea nouă, Alba-Iulia (în ambele numai în hotarul lor, nu-n oraș), cum vom vedea. Despre această mutare însă actul din 1550 nu ne dă altă lămurire, de nu vom considera ca atare faptul relatat de el, că el era sentința de multeori apelată și recursă într-un proces pornit demult

²⁴ Hrisovul voievodului Mihnea, citat la Dobrescu N.: Curs de Ist. Bis. R., litogr. Buc. 1910, p. 450.

²⁵ unam domum in possessione Felek residens ipse Dancho Episcopus per se preparari (așa și la Cipariu, și la Jakab) fecit et eidem attracto Ioanni Plebano legavit. Precizare mai detaliată în actul din 1534 (Veress: Doc., I, 1929, nr. 13, p. 12): domus videlicet una in Felek, quam ipse suus Dancho episcopus pro se aedificari fecit in vicinitatibus domorum episcopalis ab una, necnon domus Kys Pasko partibus ab alia sita et adiacens, unacum terris arabilibus, foenetis et horto pomifero, ad eandem domum de iure et ab antiquo spectans. De casă ținea grădina din vechime, deci ea a fost restaurată numai, de Danciu, dar din temelii și-n dimensiuni mai mari, încît ce i-a făcut Danciu putea trece și drept edificare nouă, și preparare, adică adaptare pentru sine în momentul cînd copiii crescîndu-i, își va fi făcut planul să-l facă pe Ioan paroh în Feleac.

²⁶ Actul din 1538 al sfatului clujean (Archivu, p. 776, *Hurm.* II-4, p. 167): Domina Anna, consanguinea existens Petri episcopi volachalis de Felek possessione civitatis nostre, consors scilicet Ioannis demether in possessione nagyszelesthe in pertinentiis civitatis Cibiniensis residentis ... totalem portionem suam possessionariam in possessione Felek nimirum habitam a matreque sua in eam iure hereditario devolutam, videlicet unam domum, unum hortum pomiferum et fenetum, cum universis utilitatibus et pertinentiis ... honorabili Ioanni presbitero volachali et plebano eiusdem possessionis Felek ... pro florenis undecim ... vendidisset.

(temporibus preteritis) contra popii Ioan de cumnații răposatei sale mătuși, Ana Bara din Dezmir,²⁷ cărora le trezi lăcomia îmbogățirea lui prin cumpărarea casei vlădicești, așa cum în 1538 i-o trezise bastardului din Cățel al unui fiu al lui Danciu, lui Ioan Pozpap, cumpărarea casei Anei Dumitru.²⁷ Ioan dovedi cu acte din vremea vlădicilor Marcu și Daniil, ale sfatului clujean, că i-a moștenit legal,²⁸ deci se vede că apăra și casa vlădicească.

Dar întâi să încercăm a afla, când a început vlădicia în Feleac, nu când a încetat. Actele „de împărțire“, citate, ne spun numai că atunci, când Danciu, mort în ian. 1534 cel mai târziu, era adolescent, dar și cleric al vlădiciei Marcu. De bună seamă că îndată la sosire umblă Marcu să-și cumpere reședință. Hirotonirea și adoptarea lui Danciu va fi fost argument pentru înduplecarea popii Vasile de a-i vinde tot ce avea. Tot în acest scop, odată cu hirotonirea lui Danciu întru cleric, anume întru diacon, căci fără diacon nu pot sluji arhieriei, va fi promis Marcu și vlădicirea lui ca moștenitor și al mitropoliei sale, nu numai a averii, care astfel era vîndută numai pe câți ani trăia Marcu. Dar cum putea promite vlădicirea lui Danciu, om căsătorit și cu copii? — Numai dacă Danciu era văduv în momentul tîrgului. Aceasta îi va fi atras acea specială îndrăgire din partea lui Marcu: perspectiva de a și-l putea hirotoni și-n vlădicie urmaș, fiind văduv. Dacă Daniil ca episcop a zidit casa de lîngă cea părintească, pentru fiul său Ioan, înseamnă că și vlădicirea sa a urmat curînd după vinderea casei părintești. Toate aceste conjecturi ne-ar ajuta la datarea mutării vlădiciei în Feleac numai dacă am ști ce vîrstă avea Daniil în 1533, când a murit, Dacă avea 80, câți ani dă Psalmul oamenilor în putere, s-a

²⁷ Actul o numește consangvineam, sororem scilicet Dancho Episcopi. Nu e nici un motiv să căutăm alt înțeles nici termenului consangvineus dat fraților Anei Dumitru, lui Petru și Ioan, precizat prin nașterea lor legitimă din Danciu. (Tel. R.: N. Bălan, Sibiu 1956, p. 338). Termenul e folosit în loc de fratres, ca mai precis: frate de sînge, căci rudele Anei Bara, cumnați și cumnate după soțul ei, Toma, se induc ca fratres propinqui. Actul din 1538 vorbește de un consangvineus al vlădiciei Petru, care consangvineus lăsase un copil din flori, pe Ioan Pozpap din Cățel, pretendent la parte din partea vîndută de Ana Dumitru. Actul nu-l numește pe pr. Ioan tată lui Pozpap, deși porecla și pretenția acestuia, și circumscrierea vagă de către chenezul și sfatul felecan a tatălui, ca pentru a nu păta „onorabilitatea“ parohului lor, îl acuză. Dar se poate, ca Pozpap să fi fost bastardul unui al patrulea fiu al lui Daniil, sau al unui cumnat al lui Petru, dacă Petru va fi fost căsătorit pînă-n a. 1536, ceea ce ar rezulta din nevlădicirea lui de Daniil, ci numai la cîtiva ani după moartea acestuia. Archivu, p. 776.

²⁸ *Attractus comprobavit Litteris praedictorum dominorum et Juratorum Civium illius temporis suum Jus et Justiciam, Quod scilicet ipse legitime predicta possidet bona et hereditates quondam Dancho Episcopi, quas quondam Marcus Episcopus grecus, propriis suis Pecuniis emptas, eidem Dancho Episcop, tanquam Filio adoptivo legasset...*

vlădicit prin 1483, iar Marcu va fi fost în Feleac în 1481, când se atestă aici mănăstirea.²⁹

Avem însă și alte izvoare informative, decât actele „de împărțire” studiate și știrea despre mănăstirea din Feleac în 1481.

Profesorul de drept din Cluj, Vasile Vaida, „Christosul românilor”, din 1821 ginerele lui Vasile Méheși, fiul protopopului Clujului, din Mănăstur, și scriitor de suplice românești la Viena, (ca și Iosif Méheși, care a scris *Supplex libellus Valachorum* din 1791), scrise în cartea Tannoli S.: *POEMATION*, Oradea. 1830, p. 96: „In biserica din Feleac, lângă Cluj, este o evanghelie ruteană, în manuscris din anul 1474, făcută pe seama episcopului Dănilă, ba au rămas și scrisorile de împărțire a averilor acestuia”.³⁰

T. Cipariu reproduse această informație în *Acte și fragmente*, Blaj, 1855, p. XII. În 1857 merse la Feleac și studiază și evangheliarul, și actele. Rezultatul cercetărilor îl publică în *Archivu*, nr. penultim.²⁰ Incepe cu repetarea informației din *Acte și fragmente*, ca a uneia care ar fi amintit inscripția evangheliarului, deși n-o amintise. Continuă: „Din acea inscripție, scrisă mai târziu decât însuși codicele, dar tot de mână antică, se vede că el s-a scris pe numele Feleacului, aproape de Cluj, la comanda arhiepiscopului Daniil, care a zidit și biserica Sf. Paraschiva în Feleac în anul 6997 (de la Hristos 1489),³¹ în zilele regelui Matia. Din acea inscripție încă tot nu se știe, că la Feleac ar fi fost Episcopie, deoarece Daniil anume se zice Arhiepiscop și deasupra acestei numiri sta scris cu litere mai mărunte, interliniare: dela Severin (v. mai jos, în notă)”. — În notă: Inscripția se află pe pagina din urmă a codicelui și sună așa: *Proizvoleniem Otta i pospeașeniem Sîna i deaistvom sviatago Duha săvrășisia sei*³² *cetvoroblago-veastnic poveleaniem Văse sviăștennea nașega Arhiepiscopa Severinscago kir Daniila, vă dăni velicago cral(ea) Matiașa. Vă pesi na imea Faleașea blizu measta Kolojvar ideje i țarcva săzda preapodobneai materi nașei Paraskevi. V leat(o) † 6997, mea-*

²⁹ *Meteș*: *Mănăstirile*, p. 69, *Ist. bis.* p. 172, *Petranu în Trans.*, Buc. 1938, p. 511, *Revue de Trans.* IV, Cluj 1938, p. 413.

³⁰ *Bichigean V.*: *Poemation*, în *Arhiva Someșana*, Năsăud, 1925, nr. 2, p. 16, nr. 4, 1926, p. 69. *Șematismul Arhid.* Blaj 1900, p. 240: Avram Meheși paroh în Cluj-Mănăstur 1795—1803, apoi canonic în Blaj, † 1809, n. 1749.

³¹ Luna fiind oct., se scade 5509, deci data e 25 oct. 1488. E data sfîntirii catedralei, existente și azi: gotică. cu naosul mai înalt decât altarul și pronaosul. Altă greșeală, care-l arată felecan pe traducător: *am* zidit, în loc de a zidit.

³² Am acceptat corecturile slavistului Turdeanu³⁴, afară de *sei*.

siața octobria 25 dăni. — Această inscripție apoi se află și în versiune românească pe tabla dinapoi a cărții, în perețele dinlăuntru, cu mână rude, așa: „Cu voia Părintelui și cu aghiutorul Fiului și cu lucrare Sftului Duh s-au săvârșit a se scrie acești patru Evangheliști cu porunca Arhiepiscopului Daniil, în zilele marelui crai Mătieș s-au scris pă numele Făleacului aproape de Cluj, unde și biserică am zidit pe numele sftei maicei noastre Paraschivei vlt. 6996, dela Hs 1487, și s-au legat a doua oară în zilele Protopopului Vasilie dela Clujmănăstur în anul dela Hs. 1733“. „Mîna rudă“ va fi fost mai de grabă a diacului (cantor) din 1733 al bisericii sfintei Paraschive, puțin meșter la scris, dar știind slavonește, decît a unuia din cei doi parohi ai Feleacului, conscriși de vlădica Inochentie în 1733, Nuț și Metodie.³³ Legătorul cărții încă o va fi putut scrie, dar mai mult interes avea un localnic, care zice: am zidit, și schimbă data zidirii cu un an înainte.³¹

Comparînd scrisul notiței slavone cu al tetraevangheliarului însuși a conchis Cipariu că tetraevanghelul s-a scris mai demult decît notița. Așa era uzul, constatat de exemplu la zidirea mănăstirii Putna,³⁴ ca deodată cu angajarea zidarilor pentru zidirea bisericii, să se angajeze și copii cari să-i scrie cărțile necesare. La Feleac însă tetraevangheliarul s-a putut scrie și pentru biserica veche, la începutul arhipăstoririi lui Daniil. Un distins și erudit istoric face obiecția,³⁵ că dacă Daniil era-n 1474 arhiepiscop, trebuia să aibă atunci 26—30 ani cel puțin, deci cum de a trăit pînă aproape de ianuarie 1534? Tot acel istoric răspunde însă că nu e longevitate imposibilă: 1533—1474=59 ani de vlădicie. Cu cei 30 de ani dinainte=89 ani de viață în total, mai puțin decît ai episcopului tuberculos de la Blaj, Ioan Bob (1782 — 2 X 1830, născut în 1739).³⁶ Dar dacă Cipariu își menține afirmația din 1855, că evangheliarul e mai vechi decît inscripția de la sfîrșitul lui, din 1488, de ce nu induce în favorul ei altă inscripție, din corpul manuscrisului, de ex. de la sfîrșitul evangheliei după Matei? Răspunsul care se îmbie logic: că n-avea altă inscripție manuscrisul, nu e chiar sigur, odată ce Hașdeu, după Cipariu, i-a fotogra-

³³ Bunea A.: Ep. Inoc., Blaj 1900, p. 306.

³⁴ Turdeanu E.: Manuscrise slave din timpul lui Ștefan cel Mare. Teză de dr. Extras din Cercetări Liter. V., Buc. 1943, p. 176, nota 2.: „Cipariu adaugă în notă: „Severinscago“, ceea ce nu corespunde adevărului“. Data de 1474 o declară greșeală (p. 176), deși la p. 105 și 178—9 mărturisește că n-a văzut tetraevanghelul. Clujenii spun că el a rămas în 1882 în Biblioteca Academiei Romîne (L. Patachi).

³⁵ Tel. R.: N. Bălan, S. 1956, p. 338.

³⁶ Grama Al.: Ist. Bis. r. unite, Blaj, 1884, p. 148—9. Cipariu: Acte, p. 21 ss.

fiat și publicat altă inscripție, nepomenită de Cipariu. Fără a mai vedea odată tetraevangheliarul, nu putem respinge ca simplă greșală informația Vaida, cum a făcut Turdeanu.³⁴

Imprejurările de război de la Severin, schițate-n secțiunea IV, nu exclud posibilitatea refugierii de acolo a mitropolitului Marcu dinaintea expediției turcești care-n 1471 de două ori ajunse pînă la Criș, trecînd de la Semendria prin Severin. Pomelnicul vlădicesc din Caransebeș, 1696, tocmai în 1470—79 plasa pe mitropolitul Daniil, cu care, zicea el, s-a mutat definitiv mitropolia în Ardeal.² De unde s-a mutat, arată titlul purtat de Daniil în inscripția din 1488, cu care ne vom mai întîlni, precum și plasarea de pomelnic a vlădicii Marcu, după el contemporan cu Daniil pînă-n 1483, la Meedia în Banatul Severin. Pomenirea lor în pomelnicul bănățean e indiciu că au exercitat jurisdicție și-n Banat în timpul cît acea țară nu și-a avut mitropolit în scaunul Timișorii, 1453—1526.

Dovada mutării de la Severin în Ardeal a mitropoliei, titlul de arhiepiscop sau mitropolit de Severin, purtat de Daniil ca mitropolit al Ardealului, e cu atît mai sigură, cu cît în 1488 apare ca pusă cu prețul unei corecturi a unei omisiuni ce nu putea fi lăsată necorectată. Scriitorul motiței în graba scrisului uitase a pune acest titlu, dar îl intercală la locul său îndată ce-i observă lipsa. Ce denotă aceasta? Că știa, că vlădica Daniil ține la acest titlu. Ținea din motive, pe care i-le va fi spus Marcu la predarea mitropoliei: Că numai ca mitropolie de Severin are mitropolia sa origine canonică, în Ardeal ea e numai mutată, cu ce aprobare sau autorizare, asta o știa doar Marcu, dacă împrejurările de război îi vor fi permis să ia vreuna în prealabil, sau a recurs la dispensa forței majore.

Altfel, în regiunea Clujului titlul de Severin n-avea de unde apare, numai prin aducerea lui de la Severin de mitropolitul de acolo. Incolo, acest cuvînt era străin și necunoscut oamenilor din Ardealul de nord, încît „mîna rudă“ din 1733 l-a omis ca pe unul, care nu-i spunea nimic nici lui, nici cetitorilor săi, numai îi nedumerea și îi încurca. L-a nedumerit și pe Cipariu, după cum îl remarcă și reproduce. Respingerea lui de un doctorand,³⁴ ca „necorespunzător adevărului“ nu vrea să-l acuze pe Cipariu că l-a inventat și interpolat în notiță, ci că nu corepunde adevărului istoric, găsit de dînsul la p. 62 a Istoriei Bisericii din Transilvania, de Meteș, Sibiu, 1935. Am arătat în *Vechea Mitropolie*, Sibiu

1948, de ce era atît de îngust „adevărul istoric“ despre vlădicii din Feleac la istoricii cari urmau cu Iorga pe Bunea în negarea canonicităţii ierarhiei superioare ardelenene înainte de prăpădirea mitropoliei prin unie şi Habsburgi în 1701 şi-n 1715. Pentru a micşora vina uniei habsburge se opintea Bunea, cu talentul său vrednic de altă întrebuintare, să-i prezinte pe mitropoliţii de la Feleac şi pe urmaşii lor de la Alba Iulia ca simpli episcopi, nu mitropoliţi, ca pribegi fără reşedinţă fixă, fără origine canonică, fără recunoaştere de biserica ecumenică şi fără comunicare inter-episcopală, fără scaun legal şi fără succesiune neîntreruptă-n el şi fără recunoaştere şi ocrotire din partea statului.

Dar abia trec 5 ani de la notiţa care prin titlul Severinscago Arhiepiscopa atesta originea canonică a mitropoliei de la Feleac, apare recunoaşterea ei de statul suveran, pe teritoriul căruia s-a mutat, şi anume recunoaşterea expresă ca arhiepiscopie-mitropolie a Transilvaniei, cu scaun stabil şi cu succesiune constantă a titularilor ei şi cu o eparhie sufragănă supusă ei prin decret regal.

Între 1488—91, după egumenul preot Luca, hărţuit de plebanul catolic bătauş în 1488,³⁷ veni în fruntea mănăstirii Sf. Nicolae din Muncaci episcopul Ioan. În 1490 Ştefan cel Mare arse multe moşii şi oraşe-n Maramureş şi pe la Muncaci, mărink mizeria episcopului Ioan.³⁸ El îşi puse ochii pe bogatele venite ale mănăstirii-evarhii de la Peri, al cărei hrisov patriarhal îi deschisese porţiţă spre ele prin îndrumarea exarhului de a fi ajutat de arhieriei locali. Textul din hrisov însă nu-l îndreptăţea decît la ce-i da exarhul ca plată pentru servicii. Ioan ar fi vrut să-şi făurească un drept de a dispune el de venitele înseşi ale exarhiei, incomparabil mai mari, decît ale mănăstirii Sf. Nicolae din Muncaci. Acestea din urmă şi le asigurase fabricînd un document din 1360, prin care încă atunci i-le-ar fi acordat Teodor Coriatovici. Luă acest hrisov fals, rase din el cuvintele „Sf. Nicolae din Muncaci“ şi scrisse în loc: „Sf. Arhanghel Mihail din Maromar“ (mai mult nu încăpu),³⁹ aşa încît documentul să-i acorde venitele mănăstirii

³⁷ La 1 mai 1488 obţinea de la Matia ordin de anchetă contra plebanului catolic din Muncaci, care trăgea de barbă şi bătea călugării ortodocşi din mănăstirea Sf. Nicolae şi le lua vinul adunat de la credincioşi, iar castelanii din Muncaci refuzau a interveni.

³⁸ Iorga: Studii, XII, p. XLIV, n. 2, Mihalyi: Dipl. p. 628—30.

³⁹ Graiul Rom. II, 2, Buc. febr. 1928, p. 25. Documentul falsificat l-a găsit Petrov (Sbornic filol, Praga, 1926, p. 238) în arhiva episcopiei Muncaci din Ujhorod. Michaelis Archangeli în Maromar e scris cu altă cerneală, pe răzătura în care N din S. Nicolai se mai vede.

Peri. Cu acest document se prezintă la rege în Alba-Regală și obține confirmarea lui în 31 iulie 1491 în sensul de a putea încasa venitele obișnuite din vechime ale mănăstirii Sf. Mihai din Maramureș, reședința sa, de la preoții ruteni și de la toți locuitorii de lege grecească de pretutindeni.⁴⁰ Tot atunci îi întărește regele și drepturile asupra venitelor de la Sf. Nicolae, pe baza falsului coriatovician fără răzătura pentru Peri,⁴¹ dar cu alte răzături, pe care însă le observă stăpînul Muncaciului, Ioan Corvin, în 1493 și respinge însuși documentul coriatovician ca *pergamentum politum*, cu *priorem scripturam de eo deletam*.⁴² Aflînd egumenul mănăstirii Peri, Ilarie, pe ce bază falsă și-a scos Ioan decretul regal din 1491, prin care-i uzurpa veniturile,⁴³ profită de venirea regelui în 1494 la Cașovia și merge la el, să-i ceară anularea decretului și confirmarea actului patriarhal din 1391, care-i da lui venitele mănăstirii și exarhiei din Peri. Duse cu sine actul patriarhal grecesc în original și o traducere latină a lui, făcută de el pentru meșteșugul de grecește a cancelariei regelui. Traducerea o prefăcu pe alocurea, parte intenționat, adaptînd textul la împrejurările și nevoile timpului său, parte din superficialitate.⁴⁴ Impotriva pretențiilor lui Ioan amplifică textul prin care patriarhul pe lîngă dreptul de a sfinți el biserici, îi supunea și pe cele sfințite de arhieriei locale, așa: „Egumenul are dreptul de a sfinți toate bisericile în teritoriile supuse mănăstirii. În plus, orice arhiepiscop sau episcop supus nouă s-ar afla în mănăstire sau în ținuturile ei, să-i fie spre ajutor egumenului, cum scrie-n hrisovul nostru, întărit cu sigilul Bisericii Noastre“.

Textul arată, că Ilarie voia să folosească hrisovul spre a se apăra nu numai de episcopul de Muncaci, ci și de un arhiepiscop din teritoriile exarhiei sale, care i-se erija superior tocmai în baza că și arhiepiscopia sa e supusă tot patriarhiei constantinopolitane.

⁴⁰ *Hodinka A.*: A munkácsi püsp. okmt. 1, Ungvár 1911, p. 6, și la Bazilovics, Maior, Laurian, Hintz, Cipariu, Șaguna, Mihályi. Fotografia actului, de Petrov, în Századok 1910, p. 608.

⁴¹ *Hodinka*, p. 5.

⁴² *Cziple Al.*: Doc. Ep. Maram., Ac. R. 1915, p. 255.

⁴³ Reușita lui Ioan în 1491 va fi fost ușurată de precedentul vlădichii de Beograd din 1479, care încă își supusese preoții maramureșeni ca „arhieriu local“.

⁴⁴ Balița și Drag (Meșter, adaugă Ilarie) aveau mănăstirea de totdeauna (în textul grec: de la părinți. Mag. Ist. III, Buc. 1846, p. 173—4 traduce greșit, că au întemeiat-o Balița și Drag). Au mers la C-pol pentru mizeria imperiului bizantin (grec.: să se închine la cele sfinte). Numele lui Pahomie îl omitea. Ținuturile exarhiei le înșira cu numele unora schimbate (v. secț. II, Mitr. Ard. II-3, p. 224, n. 19). La alegătorii egumenului adaugă și pe toți oamenii mici și mari din ținuturile mănăstirii, convocați public la alegere. Grec.: *Hurm.* XIV-1, nr. XXX și *Archiva Rom.* I, Iași 1860, p. 11—13. Lat.: Mag. Ist. cit., *Maior*: Ist .bis. 145, *Mihályi*, p. 306—7, *Cziple*, nr. 1.

Arhiepiscopia era cea de Severin, a lui Daniil, care pentru canonicitatea sa ca sufragane al patriarhiei constantinopolitane ținea la titlul de Severin al mitropoliei sale, mutate între ținuturile exarhiei nordului Ardealului și Ungariei. Că de el e vorba, rezultă și din rezoluția regelui.

Regele Ungariei în 14 mai 1494 confirmă actul patriarhal cuprinzându-l, în traducerea lui Ilarie, în decretul său, care decide, că el rămîne în vigoare pentru Ilarie și succesorii săi în veci. Episcopilor de Muncaci ei nu le sînt datori decît cinstea rangului lor, supunere și ascultare însă numai mitropoliților Ardealului, celui actual și celor viitori, ca superiorilor lor.⁴⁵

Regele recunoștea deci existența legală și stabilă în statul maghiar a mitropoliei ortodoxe romîne, căreia îi supunea și exarhia din Peri. Exarhul se va fi învoit ușor la această supunere, preferînd pe vlădica de un neam cu el, cu venituri suficiente și cu reședința departe, episcopului rutean care voia să-i ia tot și să se așeze-n locul său în Peri.

Nu s-a împăcat Ioan, ci-n 1498 încercă iar să ia din veniturile exarhiei. Ilarie-l pîrî iar la rege, în Buda. Regele-l cită la judecată pe Ioan, dar el nu se prezintă. Ca urmare regele ordona în 29 noembrie 1498 comitatului Maramurăș, să-l apere pe Ilarie contra pretențiilor ilegale ale episcopului de Muncaci, întemeiate pe actele smulse regelui în 1491 prin expuneri sinistre, dar anulate în baza privilegiilor patriarhale confirmate în 1494.⁴⁶

Că mitropolia (termen pe care latinii nu-l au, de aceea în latină se zice și Ilarie, și regele i-au zis arhiepiscopie, cum îi zic latinii mitropoliei) căreia i-a supus regele exarhia de Peri în 1494, era cea de la Feleac, fostă de Severin, mai arată două documente din vremea decretului din 1498:

1. La o lună după acest decret, în dec. 1498, vistierul lui Ștefan cel Mare, al stăpînului unor părți din teritoriul mitropoliei ardelenene (al domeniilor Ciceu și Cetatea de Baltă, cu zeci de sate), Isac, scăpat de puțină vreme din temnița polonă de un an, ferecă în argint, cu sculpturi și inscripție, executate-n Cluj, scoarța din față a evangheliarului din 1488 al mitropoliei din Feleac. În inscripție scria că a ferecat (okova) în dec. 1498 evangheliarul mi-

⁴⁵ *frater Hilarius Prior et sui successores episcopo de Munkacs sui ordinis reverentiam, archiepiscopo vero de Transsilvania modernis es futuris, velut superioribus suis, debitam subiectionem et obedientiam praestare debeant et teneantur.* *Maior:* Ist. bis. 146, *Mihalyi*, p. 606, *Cziple* nr. 4, *Hodinka* nu-l dă.

⁴⁶ *Maior*, l. c., *Mihalyi*, p. 624—5, *Cziple*, nr. 5, *Hodinka*, nr. 7, etc.

mitropoliei din Feleac (Mitropolio ot Feliac).⁴⁷ Și stăpînirea moldo-veană în Ardeal îi recunoaște deci vlădiciei din Feleac caracterul de mitropolie.⁴⁸

2. În jurul aceluiași an, pe vremea judeului brașovean Petru Urs (Băr, 1488—1500) și a parohului din Șchei, Nicola (1496—15. .), făcu mitropolitul Daniil vizitație canonică în Ardealul de sud, unde avea fiică, măritată cu Ion Dumitru în Săliște.⁴⁹ În Șchei descoperi concubini. Puse pe parohul Nicola să-i conscrie și lista o trimise judeului Brașovului și celor 12 pîrgari (Bürgeri consilieri) ai orașului cu o scrisoare, prin care-i ruga, să-i încaseze de la fiecare concubin din lista popii Nicola cîte 3 ducați amendă* (și pentru ei, în plus, plata osteneții lor). Iscălea Daniil, *mitropolit severinski și ardelski*, și sigila cu sigil avînd inscripția: SMEREN MITROPOLIT DANIIL și stema: un miel sub un prapor.⁵⁰

În 1494 mitropolia apărea cu jurisdicție, prin sufragantul nevlădică dela Peri, spre nord pînă la granița Galiției, în ultimul document ea apare întinsă, prin arhiedeceza sa, spre sud pînă la granița Țării-Romînești. În 1488 ea apărea cu reședință și catedrală în Feleac și cu dovada-n titlul lui Daniil, că ea se mutase de la Severin. Dovada e mai deplină-n titlul său din ultimul document, titlu combinat din cel vechi și cel nou, așa cum azi se întitulează de Alba Iulia și Sibiu.

Concluzia nu poate fi decît cea trasă de P. Maior la p. 159 a Istoriei sale bisericești, că dacă cineva și după aceste dovezi s-ar mai îndoii de originea canonică din 1370 și de existența în ultimul sfert al secolului XV în Ardeal, în capitala lui,⁵¹ a mitropoliei ortodoxe ardelenе, „aceluia nici un feliu de lucru istoricesc nu-i poate fi adevărat“.

Prot. Dr. ȘT. LUPȘA

⁴⁷ Turdeanu, o. c., p. 177: Rab Bojii Isac vistiarnic okova sîi tetroevanghel mitropoliiu ot Feliak v leato Zs dik. Deasupra primului o din okova e zgîriat un T, literele inscripției însă sînt în relief. (V. fotografia din An. Ac. R. III, 1881, p. 41).

⁴⁸ N-are dreptate însă teza bucureșteană citată-n Sect. I, Mitrop. Ard. II-3, p. 221 nota 5, că numai întitularea vlădiciei din Feleac „mitropolia“ (în sens de episcopie) de către Isac ar fi temeiul teoriei „false“, că ea ar fi fost de fapt mitropolie (p. 95, n. 17—18). Și-n broșura din 1948, și-n lecția din 1951, dovada lui Isac o dam între cea regală și cea brașoveană, retăcute de teza bucureșteană.

⁴⁹ Aceasta și numele de familie săliștene, întîlnite-n Feleac la 1550, fac probabilă colonizarea din Săliște a Feleacului.

⁵⁰ Data, greșit indicată de editor, I. Bogdan: Documente și regeste, Buc. 1902, ed. II: 1903, p. 308, nr. 182, provocînd multă rătăcire în literatura despre vechea ierarhie ardeleană, V. Lupșa: Vechea Mitropolie, S. 1948, p. 20—21.

⁵¹ *Id.*, p. 27: În 1493—98 Clujul, pe teritoriul căruia era Feleacul, era reședința voievodului Ardealului, Bartolomeu Dragfi.

O CTITORIE TRANSILVANA A LUI MATEI BASARAB DIN ANUL 1653

PREOȚII ȘI CREDINCIOȘII EI ÎN LUMINA UNUI DOCUMENT RECENT
DESCOPERIT

În cursul cercetărilor noastre în Arhivele Statului din Sibiu, pentru a strînge material documentar în vederea unei monografii istorice a comunei Porcești, (raionul Sibiu), ne-a fost dat să descoperim o foarte valoroasă conscripție din anul 1787.¹ Această descoperire fiind deosebit de interesantă am socotit că ar fi cazul să o aducem parțial, la cunoștința cititorilor bucuroși de lectură istorică.

Ne-am dat însă deplin seama, că pentru o înțelegere mai bună a textului original latinesc și a traducerii care îl însoțește, ar fi de neapărată trebuință cîteva note introductive, în cuprinsul cărora să poată fi lămurită situația comunei Porcești, ca un important punct de neîntreprinse legături între Transilvania și Muntenia, precum și de participare a poporului din această comună la orice afirmare romînească, și de o parte a Carpaților și de cealaltă.

Aceste considerațiuni ne-au determinat să arătăm pentru ce o personalitate de seamă în istoria culturii romînești, cum a fost domnitorul Matei Basarab, a aflat de trebuință să-și fixeze tot mai în acest sat transilvan una din însemnatele sale ctitorii religioase.

Comuna mare romînească Porcești² se află la poalele Carpaților făgărășeni, așezată pe malul stîng al Oltului, în apropierea defileului acestui râu, la o depărtare de 26 km. de orașul Sibiu.

Stația de cale ferată Porcești poartă pînă astăzi numirea nejustificată de „Turnu Roșu“, dată pe vremuri, de stăpînitorii moșieri maghiari, după numele castelului din satul învecinat, Boița, de pe malul drept al Oltului.

¹ Conscripție possessionis Portschesd de anno 1787.

² A. D. Xenopol, în *Istoria Romînilor din Dacia Traiană*, vol. II, București, ediția III, p. 129 și 130, crede că satul Porcești ar fi fost întemeiat între anii 797 și 893.

Plaiul Porceștilor, prin care se putea trece ușor în Muntenia, a servit timpuri îndelungate ca drum pentru solii regilor unguri și ai principilor transilvani, trimiși de către aceștia cu diferite însărcinări la curtea domnitorilor Munteniei,³ la Curtea de Argeș, mai târziu la Tîrgoviște și în cele din urmă la București.

Pe acest plai își duceau și aduceau mărginenii și în deosebi săliștenii,⁴ oile lor, care erau trimise la pășunatul de toamnă, iarnă și primăvară, pe întinsele cîmpii ale Bărăganului și ale Dobrogei, iar pentru vârat erau mîinate în munții Oltului și ai Cibinului. Tot pe aci, primă așa numita „vama cucului“, se strecurau peste granița nedreaptă din trecut și iobagii romîni de pe Tîrnave și Mureș, care nu mai puteau să îndure împilarea moșierilor exploatare.

Aceste împrejurări, și altele la fel, au transformat cu timpul comuna Porcești într-un important punct de legătură între principatul Transilvaniei și Țara Romînească, făcînd ca această așezare pur ortodoxă să atragă atenția asupra ei chiar și a domnitorilor din Muntenia.

Unul din aceștia, Matei Basarab, a zidit aici la anul 1653 o impunătoare biserică din piatră și cărămidă, care dăinuește și astăzi cu adăugirea ce i s-a făcut la anul 1828. Ea este singura biserică din Transilvania, zidită de „ctitorul celor 40 biserici“.

Ce-l va fi determinat pe acest înțelept domnitor al Țării Romînești să zidească biserică chiar la Porcești și nu în alt sat din întreg cuprinsul Transilvaniei?....

La întrebarea aceasta nu este posibil să dăm un răspuns categoric. O explicație plauzibilă ar fi totuși necesară. Ea s-ar putea găsi în împrejurarea, că Matei Basarab la prima lui încercare de a izgoni pe domnitorul grec Leon Tomșa, zis Leon Stridie, cu tot

³ Quellen zur Geschichte Siebenbürgens, vol. I, Sibiu 1880, p. 417. Misso Michael Brassa cum Georgio Horwat nuntio regis ad terras Transalpinas erga voivodam in vigilia sancti Bartolomei, expensae fl. 3. (23 august 1504).

Quibusdam Volachis de Porcendorf (Porcești) qui res et bona ipsius nuntii per montana vexerunt in equis. flor. 1.

⁴ Săliștenii n-au fost numai simpli trecători ai plaiului Porceștenilor; ei cercetau și biserica lui Matei Basarab și se interesau de necesitățile ei. În registrul veniturilor și cheltuielilor parohiei Porcești pe anul 1828 se află urme despre unele din daniile făcute de ei acestei biserici. „Dumitru Herța, ginerele lui Stan Borcea ot Săliște, a dat pentru icoană (4 icoane împărătești) 302 florini și a cumpărat și crucea de pe biserică cu 30 fl.“, apoi: „Mihai Buda din Săliște a dat pentru ferestre (ale bisericii) 143 floreni“. Binefăcătorul Dumitru Herța este acel țăran, inspector școlar, despre care profesorul I. Lupaș a scris o schiță monografică și a publicat-o în Telegraful Român din Sibiu, anul 1948, n-rii 1-2 și 3-4.

eroismul soldaților săi, recrutați mai ales din Oltenia, nu a reușit să-și atingă scopul. El a fost nevoit să se refugieze în nordul Carpaților, recrutându-și cu învoirea lui Gheorghe Rakoczy I ostași pe plată atît din regiunile sudice ale Transilvaniei, cît și din Banat.⁵

Nu ar fi exclus, ca printre cei recrutați atunci de slujbașii lui Matei Basarab să fi fost și o seamă de locuitori ai acestei mari așezări romînești, care să se fi distins în lupta purtată a doua oară cu succes, încît evlaviosul domnitor să se fi simțit oarecum îndatorat a le răsplăti serviciile prin ridicarea acestui altar de închinare Atotputernicului, de la care porcede „toată darea cea bună și tot darul cel desăvîrșit“.

Mare va fi fost bucuria Porceștenilor învredniciți de mila Tatălui ceresc să asculte sfintele slujbe într-o „biserică domnească“!....

Clădirea ni se înfățișează în liniile cunoscute ale tradiționalului stil muntenesc, cu firizi pictate, cu streășină și brîu — zimțate — și zugrăvită pe dinăuntru și pe dinafară cu o întreagă serie de icoane ale Sfinților. Pictura în frescă din tinda bisericii se păstrează și azi aproape intactă.

Cel dintîi preot care a avut fericirea să slujească la altarul acestei „ctitorii basarabești“, a fost „erei“ Oprea (popa Oprea). Numele lui se găsește eternizat în Pomelnicul ctitorilor bisericii din Porcești,⁶ la loc de frunte, adică îndată după familia domnitorului Matei Basarab și după „ispravnicii lui: jupîn Tămaș becierui, Ioan logofătul și Radu postelnicul, care au văzut începutul și săvîrșitul bisericii și au dat și ei ce au putut, ca să aibă po-mană“.⁷

De la acest preot încoace și pînă la sfîrșitul secolului XVII nu mai avem știre decît de 2 preoți ai bisericii și anume de „erei“ Nicolae, tot din Pomelnicul ctitorilor și de popa Ianea, care la 16 aprilie 1694 a iscălit ca martor un act de vînzare dintre Radul Vlad și biserica din Bungard (r. Sibiu), cu însemnarea „az popa Ianea ot Porcești mărturiu“.⁸

⁵ I. Lupaș: „Începutul domniei lui Matei Basarab și relațiunile lui cu Transilvania“ din *Memoriile Secțiunii istorice a Academiei romîne*, Seria III, Tom. XIII. București 1932—1933, p. 347—370.

⁶ Pomelnicul se află în altarul bisericii din Porcești.

⁷ N. Iorga: *Scrisori și inscripții ardelene și Maramureșene*, vol. II, București 1906, p. 152.

⁸ N. Iorga: *Scrisori și inscripții ardelene și maramureșene*, vol. I, București 1906, p. 5 și 6.

În anul 1702 protopopul Maxim din Avrig — făcînd vizitație canonică în Porcești — a luat cu sine pe fiul său, popa Ion, tot din Avrig. Acesta, printr-o notiță scrisă pe Chiriadromionul tipărit la Bălgrad (Alba-Iulia) în anul 1699 și păstrat pînă în timpul de față în altarul bisericii din Porcești, arată cu numele de botez pe cei 5 preoți slujitori de atunci ai bisericii, în ordinea următoare: 1. popa Ion I, 2. popa Sima, 3. popa Stoia, 4. popa Ion II și 5. popa Gheorghe.⁹

Unul din cei doi preoți cu numele de Ion, a luat parte la Sinodul ținut la 6 ianuarie 1701 la Bălgrad și a iscălit și el actul de „unire“ cu următorul adaus la iscălitură: „eu popa Ion din Porcești sînt trimis de sobor lîngă protopopul Maxim (din Avrig) și mă țin cu sufletul meu lîngă Vlădica acesta (Atanasie)“.¹⁰

După obiceiul de a pune adaus lîngă iscălitură, presupunem că acest popa Ion este identic cu popa Ianea, care numai cu 8 ani mai înainte a iscălit ca martor actul de vînzare, despre care s-a făcut amintire mai sus.

Prin popa Ion s-a pripășit „uniația“ și în satul Porcești, frămîntînd pe Porceșteni timp de mai bine de o jumătate de secol.

Uniții au reușit să smulgă pe un timp oarecare și clădirea bisericească din mîna ortodocșilor. Mai mult: la anul 1733 au ridicat satul Porcești la rangul unui sediu protopopesec, numit „archidiaconatus Portsensiensis“ avînd aci un protopop și 6 preoți, pe cîtă vreme ortodocșii numai 2 preoți.

Preoții uniți erau: 1. protopopul Gheorghe, 2. popa Ion I, 3. popa Ion II, 4. popa Simion, 5. popa Radu, 6. popa Oprea, 7. popa Ion III. Ortodocșii: 1. popa Bucur, 2. diaconul Sima.¹¹

După trecerea călugărului Visarion prin sudul Transilvaniei (1744), „uniația“ s-a zdruncinat în Porcești, în așa măsură, încît conscripția posesorală a comunei Porcești din anul 1748¹² amintește numai de un singur preot unit în Porcești, de popa Radu, scutit de impozit și de 6 preoți ortodocși: 1. popa Coșteiu, 2. popa Simon, 3. popa Ion Stoișor, 4. popa Savu, 5. popa Sima, 6. popa Grancea.

O parte din hotarul comunei Porcești poartă numirea: „Răstoaca popii Simon“. Popa Savu e trecut în conscripție cu men-

⁹ Notița e publicată la N. Iorga, scrisori și inscripții... vol. II, p. 152 și 153.

¹⁰ Al. Pop: Desbinarea în biserică din Ardeal și Ungaria, București, 1921, p. 56.

¹¹ Aug. Bunea: Episcopul Ioan Inocențiu Micu Klein, Blaj 1900, p. 383 și M. Voileanu: Contribuțiune la istoria bisericească din Ardeal, Sibiu 1928, p. 144.

¹² Arhivele Statului — Sibiu, Conscripito sedis Tallmács in anno 1748, pagus Porcest, p. 61, 65, 67, 69, 71 și 73.

țiunea: „servit domorum“ (face slujbele acasă). După numele popii Grancea un drum de câmp din Porcești are numirea „Calea Grancii“.

Ca urmare a zdruncinării „uniației“ în Porcești, vicarul unit Petru Pavel Aron — în baza decretului dat de împărăteasa Maria Terezia la 18 iunie 1747 — a fost nevoit să desființeze protopopiatul Porceștilor și să înființeze în locul lui pe cel al Sadului.¹³

Episcopul rutean unit, Mihail Olsavszky din Muncaci, care a cercetat în iarna anului 1745/46 satele din protopopiatul Sibiu, atribuie cauzele, care au produs slăbirea „uniației“ în sudul Transilvaniei și deci și în comuna Porcești, — unor preoți „corifei“ de acolo și călugărilor, din câteva mănăstiri. Intre preoții „corifei“ îl socotește și pe popa Sima din Porcești și între călugări, și pe călugării din schitul Porcești. Acest episcop a propus pedepsirea severă a preoților „corifei“ și totala izgonire din țară a călugărilor din schiturile Arpaș, Porcești și Scorei.¹⁴

Magistratul Sibiului, în ședința ținută la 4 mai 1747, a somat pe Porceșteni să scoată din slujbă pe preoții ortodocși, amenințându-i cu pedeapsă în bani de 200 floreni.¹⁵

Satul Porcești a și plătit o amendă de 112 floreni pentru faptul de a se fi împotrivit „uniației“,¹⁶ iar popa „corifeu“ Sima din Porcești — pe lângă că a fost ținut câțva timp închis, a fost oprit de a mai face slujbe pînă la anul 1755 inclusiv. În registrul de impozite al comunei Porcești pe anul 1754/55 a fost trecut cu mențiunea „popa non fungens.“¹⁷

În urma măsurilor de rigoare luate de curtea împărătească din Viena, „uniația“ s-a înfiripat din nou, în comuna Porcești, încît după „statistica“ vicarului Petru Pavel Aron din anul 1750 în Porcești, s-ar fi declarat unite 701 suflete cu 3 preoți și că biserica ctitoria lui Matei Basarab — ar fi trecut în folosința uniților. Clădirea a rămas în folosința lor pînă la anul 1758, cînd a fost luată cu forța de către ortodocși.¹⁸

Acest impunător act de curaj, a fost pregătit și condus de popa Savu, care pentru acest motiv a fost nevoit să se refugieze

¹³ Aug. Bunea: Episcopii Petru Paul Aron și Dionisie Novacovici, Blaj 1902, p. 382.

¹⁴ S. Dragomir: Istoria desrobirii religioase a romînilor din Ardeal în sec. al XVIII-lea, vol. I, Sibiu 1920, p. 166.

¹⁵ Arhivele Statului Sibiu, Protocolul magistratului Sibiu anul 1747, p. 31.

¹⁶ S. Dragomir: Istoria desrobirii religioase... vol. I, Anexe, p. 71.

¹⁷ Arhivele Sattului Sibiu, Tabella individualis praestandae contributionis pagi Portsesd pro anno militari 1754—1755.

¹⁸ Aug. Bunea: Episcopii Aron și Novacovici, op. citat, p. 139.

împreună cu familia sa în Țara Românească, de unde nici nu s-a mai întors. Casa lui din Porcești a fost dată de stăpânire unei rudeni de-a preotului unit Gheorghe Brădui.¹⁹ În timpul de la anul 1758 și pînă la anul 1768, atît casa aceasta, cît și casa preotului unit Gheorghe Brădui, au fost incendiate.²⁰

Uniții din Porcești rămînînd fără biserică și-au înciripat un paraclis într-o casă de bîrne, însă aproape au dispărut din această comună. Statistica romînilor din Transilvania, făcută în anii 1760—1762 sub generalul Buccow, n-a mai găsit aci decît 4 familii unite cu trei preoți, care au fost îndrumați să-și facă slujbele la biserica din Boița.²¹

Cele 4 familii și 2 preoți s-au lepădat de „uniație“ în curînd, așa că n-a mai rămas în sat decît un singur unit, popa Gheorghe Brădui, care a murit la anul 1792, lăsînd în urma lui 2 fii: Ilisie și Grigore, care erau ortodocși.²²

Conscriptia posesorală a comunei Porcești din anul 1768 (urbarium totius sedis Tolmatsch), despre care s-a făcut amintire într-o notă de mai sus, ne înfățișează următoarea situație a preoților din Porcești:

1. popa Toma (Cîrpătorea) de 25 ani, la pagina 456.
2. popa Gheorghe (Brădui) de 40 ani, la pagina 456, unitus popa, i-a ars casa nu de mult.
3. Coșteiu (Ion) de 64 ani, la pagina 460, schismaticus fungens popa.
4. Vasile (Denghel) de 41 ani, la pagina 462, schismaticus popa.
5. Simon senior de 80 ani, la pagina 462.
6. Ion Stoisor de 58 ani, la pagina 469.
7. Savu de 56 ani, la pagina 469. Inainte de aceasta cu 10 ani (în anul 1756) a plecat în Țara Românească. In casa lui locuiește David Brădui, căruia nu de mult i-a ars casa.
8. popa Ilie (Stoisor) de 50 ani, la pagina 466.
9. popa Achim de 40 ani, la pagina 466.
10. popa Gheorghe (Cîrpătorea) (vîrsta greșită de 25 ani).

Cu revenirea uniților la ortodoxie și cu moartea preotului unit Gheorghe Brădui s-a încheiat în Porcești capitolul frămîntărilor religioase și s-a lichidat definitiv „uniația“ din acest sat fruntaș din sudul Transilvaniei.

¹⁹ Arhivele Statului Sibiu: Urbarium totius sedis Tolmatsch de anno 1768, pagus Portsese, p. 464.

²⁰ ibidem, p. 456 și 464.

²¹ V. Ciobanu: Statistica romînilor din Ardeal, 1760—1762, Cluj 1926, p. 79.

²² Arhiva parohiei Porcești: Protocolul împărțelilor de avere pe anul 1792, p. 46.

Felul cum s-a făcut lichidarea e descris în limba latină sub titlul „Jus ecclesiasticum“ din Conscriptia posesorală a comunei Porcești de la anul 1787.²³ Ea a fost făcută de împuterniciții guvernului transilvan din Sibiu: Iosephus Cseke și Gabriel Demény fiind de față „judele“ de atunci al satului, Ioan Opîntă și „jurații“, Achim Gîlea, Anghel Sîtea, Bucur Purece și Mihăilă Oțelea.

În descriere se arată în mod plastic, cum s-au lepădat uniții din Porcești și preoții lor de „Sfînta Unire“ și au trecut toți la Ortodoxie și cum singurul unit, care a mai rămas, popa Gheorghe Brădui, a fost investit cu dreptul de a stăpîni pînă la moarte capela (paraclisul) uniților, o ocină în sat și toate pămînturile bisericesti din cîmp (sesiunea parohială). Se arată în mod amănunțit locul de așezare al bisericii zidite de Matei Basarab și al capelei uniților. În fine, biserica ortodoxă e descrisă în toată măreția și frumusețea ei de la anul 1787, cîta vreme capela uniților este arătată într-o stare deplorabilă: „din bîrne mîncate de cari“.²⁴

Dăm mai la vale descrierea atît în originalul latin precum și în traducerea romînească, făcută cu posibilă exactitate, după cum merită acest foarte important document, pe care ni l-a păstrat Arhiva Sibiană, ca o dovadă concludentă a îndelungatelor frămîntări și zbuciumări sufletești prin care a fost sortit să treacă poporul nostru în secolul al XVIII-lea.

JUS ECCLESIASTICUM.

Est fundus quidam sub nr. dom. 222. sub position. nr. 244 Tabellis illatus, în serie pagi continens Org. Quadr. 15, desertus et absque ullo aedificio haerens, quem fundum tenet Graeci Ritus Unitus Popa Györgye Bredij, qui paucis abhinc annis posteaquam incolae hujus Comunitatis una cum reliquis Popis relicta velpotius sprete Sacra Unione, ad Ritum Graeco non Unium defecissent omnesque ad eandem Religionem transivissent, mentionato Popa Györgye Bredij in Sacra

DREPTUL BISERICESC

Este un teren (o ocină) oarecare sub nr. de case 222, înscris în registru la nr. curent 244, cuprins în interiorul satului,²⁵ lăsat în paragină și fără nici o clădire, 15 stînji pe care-l stăpînește popa unit Gheorghe Brădui, care popă numit Gheorghe Brădui — după ce cu puțini ani mai înainte locuitorii acestei obști, dimpreună cu preoții ceialalți, au părăsit, ba încă au disprețuit „Sfînta Unire“ și au îmbrățișat religia ortodoxă, trecînd toți la aceasta religie — a rămas în „Sfînta

²³ Arhivele Statului Sibiu: Conscriptio possessionis Portschesd de anno 1787.

²⁴ Aceasta ni s-ar părea transpunerea potrivită în romînește a textului latinesc din actul oficial: „ligna... in ruinam meditat“.

²⁵ Intravilan.

Unione ex omnibus Incolis remanente, eundem solus tenuit.

Licet eundem fundum et reliquas ejusdem Appertinentias Successu temporis Popae Non Uniti ac Comunitas tota in rationem Ecclesiae Suae Dis Unitae rehabere voluissent, Altmis tamen Ordinationibus, praescriptus fundus dicto Popae Györgye Bredij usque Dies vitae una cum Sua Capella ac externis Appertinentiis relictus est.

Appertinentiae Ecclesiasticae. Externas. Appertinentias Ecclesiasticas pariter mentionatus Popa Györgye Bredij possidet sequentes:

In calcatura superiori Cis Alutana „La Balte“ nuncupata ager est unicus in Vbs ab una agri Sztán Porkolábél, ab alia Viae publicae, capax mert. 2.

In calcatura inferiori aequae Cis Alutana „La Osztrov“ nuncupata sunt duo frusta: primus agrorum in hac calcatura est in Vbs ab una agri popa Atyim, ab alia Viae publicae, capax mert 3, alter vero in Vbs ab una Toma Dénes, ab alia Oprea Grávu agrorum, capax mert. 2.

In tertia calcatura Trans Alutana „Lá Ingéványe“ nuncupata nullos habet.

Tota agrorum capacitatis summa facit 1 Cub. 3 mert.

Foenata Ecclesiastica sunt duo frusta: unum in calcatura „La Bálte“ vocata, in Vbs ab una Atyim Andrej, ab alia popa Györgye Kirpatore agrorum, Curr. 1/2, altertum vero in Vbs. ab una Ilie Púrétse, ab alia partibus agrorum Koman Musát, Curr. 1/2.

Unire“ numai el singur dintre toți locuitorii și în aceasă calitate îl stăpânește el singur.²⁶

Cu toate că în decursul timpului preoții ortodocși și toată obștea satului au revendicat acel teren și pământurile bisericesti din hotarul satului²⁷ pentru biserica lor neunită, totuși în temeiul prea înaltelor dispozițiuni regești, amintitul teren, dimpreună cu pământurile bisericesti din hotarul satului, a fost lăsat lui popa Gheorghe Brădui, pînă cînd va mai avea zile.

Pământurile bisericesti. (Sesiune parohială).

Numitul popa Gheorghe Brădui mai stăpânește și următoarele pământuri bisericesti din hotarul satului.

În lunca de sus, dincoace de Olt, numită „Balte“, este un singur loc de arătură, în vecinătatea deoparte a locului de arătură al lui Stăn Pîrcălăbel și de altă parte a drumului, în mărime de 2 mierțe.

În lunca de jos, tot dincoace de Olt, numită „Ostrov“, sunt două bucăți (pămînt arător): primul loc de arătură din această luncă în vecinătatea deoparte a locului de arătură a lui popa Achim și de altă parte a drumului, în mărime de 3 mierțe, al doilea apoi în vecinătatea deoparte a locului de arătură a lui Toma Deneș și de altă parte a locului de arătură al lui Oprea Greavu, în mărime de 2 mierțe.

În lunca a treia, dincolo de Olt, numită „În Găvănie“ nu are nimic.

Mărimea totală a locurilor de arătură este de 1 găleată și 3 mierțe.

Fînațe bisericesti sînt două: unul în lunca numită „Balte“ în vecinătatea deoparte a locului de arătură al lui Achim Andrei și de altă parte a locului de arătură al lui popa Gheorghe Cîrpătorea în mărime de 1/2 care de fin al doilea însă în vecinătatea deoparte

²⁶ Stîinjenul vienez de 6 pași.

²⁷ Sesiunea parohială.

N O T A

Quandoquidem Ecclesiae Graeci Ritus Non Unitae nulla Bona hactenus habuerint, hic etiam eadem Ecclesia nulla habeat; quia nihilominus tota Comunitas relicta (prout superius attactum est) Unione ad Dis Unionem defecisset, ad praecensita Bona, mortuo dicto Popa Györgye Bredij Ecclesiae Non Unitae Jus reservat.

Parohi Graeci Ritus Non Uniti habitant in fundus Colonialibus ad Dominium pertinentibus, proptereaque nihil aliud, quam Suas Obligationes in templo faciunt.

Ecclesia Graeco Non Unita situatur in medio pagi, in fundo Ecclesiastico, quae (prout superius attactum est) erat aliquando Unitorum, in loco elevatiori inter Vicinitates ab Oriente Sessionis Colonialis desertae ad Opre Uretye pertinentis, a Septentrione pariter Sessionis Colonialis Providi Ananie Moraru, ab Occasu Solis Viae publicae, a Meridie denique Sessionis Colonialis Providi Opre Filip ac Capellae Ecclesiae Unitae, e fundamento Lapidibus ac Tegulis calce commixtis, eaque de albatis, ac imaginibus Sanctorum circa circum pictis more Valachico decenter exornatis erecta, ac imbricibus tecta.

Cappela demum Unitorum antiquorum temporum hodie vero solius suprafali Popa Györgye Bredij situatur penes eandem Ecclesiam partim versus Occasum Solis, partim vero Meridiem respiciens, Lignea, Scandulis tecta, verum hodie in ruinam mediatatur.

INSEMNARE

a locului de arătură al lui Ilie Purece și de altă parte a locului de arătură al lui Coman Mușat, în mărime de 1/2 car de fîn.

Fiindcă bisericile (parohiile) ortodoxe n-au avut pînă acum avere să nu aibă nici biserica această de aici, însă intrucit (după cum s-a amintit mai sus) întreaga obște unită s-a lepădat de „Unire” și a trecut la Ortodoxie, biserica (parohia) ortodoxă își rezervă dreptul la averea enumerată mai înainte după încetarea din viață a popii Gheorghe Brădui.

Preoții ortodocși locuiesc în curți coloniale (iobăgești), aparținătoare la Domeniu (Celor Șapte Juzi) din care pricină nu sînt obligați la nici un fel prestațiune, în afară de îndeplinirea slujbei lor în biserică.

Biserica ortodoxă, care (după cum s-a amintit mai sus) odinioară era în posesia uniților, este așezată în mijlocul satului, pe teren bisericesc, la loc ridicat în vecinătatea — la răsărit a curții părăsite a lui Oprea Ureche, apoi la mieznoapte a curții cinstului Ananie Moraru, la apus a drumului, în sfîrșit la miezăzi a curții cinstului Oprea Filip și a capelei parohiei unite, este zidită din temelie cu pietri și cărămizi amestecate cu var, spoită în alb și zugrăvită de jur împrejur — după datina românească, cu icoanele sfinților frumos împodobite și este acoperită cu țigle.

În sfîrșit capela uniților, zidită mai înainte — din birne și acoperită cu șindrile — care aparține astăzi numai unui singur om, popa Gheorghe Brădui, este așezată în apropierea acelei biserici ortodoxe, cu fața parte spre apus, parte spre miezăzi și astăzi în adevăr tinjește în ruină (are birnele plină de cari).

„EX UNO DISCITE OMNES!”

Ce s-a întâmplat în Porcești, s-a desfășurat cam la fel, în proporții mai vaste sau mai reduse, în aproape toate satele românești dintre Carpați și Tisa, după cum rezultă și din analiza statisticei făcute de Buccow, prin organe militare și civile, demonstrând, că în total nu mai erau la începutul celui de al șaptelea deceniu al secolului al XVIII-lea, în Transilvania, decât 7% care au mai îndrăznit a se declara uniți cu „legea împăratului“ din Viena și acestea numai datorită măsurilor de represiune luate de generalul Buccow, în deosebi în părțile Bistriței.

Pentru acest motiv istoricul Silviu Dragomir a și afirmat „că adevăratul întemeietor al bisericii unite din Ardeal a fost acest general austriac“²⁸ și nu vlădica Atanasie.

Prot. stavr. Dr. ANDREI GILEA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

²⁸ S. Dragomir: Istoria desrobirii religioase... vol. II, p. 241.

CONSIDERAȚII ECLESIOLOGICE

— ÎNTEMEIEREA BISERICII —

În revista noastră „Mitropolia Ardealului”, nr. 9—10 (sept.—oct. 1957), p. 760—762, la rubrica *Insemnări* a apărut o notă: *Cînd s-a întemeiat Biserica creștină?*, în care esențialul îl constituie „susținerea că Biserica lui Hristos a luat ființă în noaptea Învierii prin însuși faptul acestei minuni... În noaptea Învierii Domnului din anul 33 și odată cu ridicarea Lui din groapă s-a întemeiat Biserica noastră”. Iar pogorîrea Duhului Sfînt n-ar avea, în viața Bisericii, altă importanță decît, că atunci „Biserica lui Hristos primește *faptic*, istoricește și geograficește, *caracter universal*”.

Nota aceasta ne îndeamnă la o privire puțin mai largă asupra problemei de importanță și dogmatică și istorică referitoare la întemeierea Bisericii, pentru a înlătura posibile nedumeriri și neînțelegeri sau chiar o eventuală părere greșită, că, în ceea ce privește data întemeierii Bisericii, teologia ortodoxă s-ar afla doar în stadiul opiniilor teologice.

La întrebarea despre întemeierea Bisericii se poate răspunde fără greutate, ținînd seamă de datele Revelației și de ființa însăși a Bisericii. După acestea ne și conducem și trebuie să ne conducem.

Toți sînt de acord că Domnul Iisus Hristos a întemeiat pe pămînt o împărăție spirituală ca învățătoare a adevărului descoperit de El, ca distribuitoare a Harului și ca guvernatoare a credincioșilor pe calea mîntuirii. Încă profețiile mesianice vestesc întemeierea de către Mesia a unei împărății universale și netrecătoare, care și prin natura și prin lucrarea ei va fi superioară teocrației Vechiului Testament. (Is. 2, 2—4; 54, 1—17; Dan. 2, 44). Aceasta este Biserica. Sf. Ioan Botezătorul o anunță ca apropiată, „s-a apropiat împărăția cerurilor”. (Mat. 3, 2). Și tot așa o anunță

la început și Mîntuitorul (Mat. 4, 17; 10, 7; Mc. 1, 15), făgăduind apoi și întemeierea ei de către El. (Mat. 16, 18).

Mai departe, Revelația ne spune cu toată claritatea și precizia că Domnul a și întemeiat Biserica Sa, cîștigînd-o cu sîngele Său“ (Fapt. Ap. 20, 28), deci *pe cruce*, după ce o pregătise prin tot ceea ce se săvîrșise mai înainte și mai ales prin alegerea și creșterea duhovnicească a Apostolilor, ca să fie aceștia, prin investire cu putere de sus (Lc. 24, 49), temelii ale Bisericii, El rămînînd piatra cea din capul unghiului. (Efes, 2, 20).

Intemeiată pe cruce, Biserica este apoi inaugurată, arătată sau manifestată deplin și ca realitate istorică, la Cincizecime, cînd primește și ca astfel de realitate desăvîrșit pe Duhul Sfînt, sufletul ei, „Domnul de viață făcătorul“, și cînd, avînd pe Duhul, se săvîrșește înția dată botezul creștin. (Fapt. Ap. 2, 41).

Ce este învierea în șirul evenimentelor de care se leagă întemeierea Bisericii? — Învierea este dovada valorii mîntuitoare a crucii, adică *dovada că jertfa crucii a fost primită ca jertfă ispășitoare*, că s-a călcat moartea prin moarte, că mai înainte s-a stins mînia divină, deci că nu mai sîntem „din fire fii ai mîniei“ (Efes. 2, 3), că mîntuirea obiectivă, împăcarea cu Dumnezeu s-a săvîrșit prin suportarea morții și că ușile cerurilor sînt astfel deschise pentru cei care vreau să treacă prin ele împreună cu Cel ce a trecut biruitor prin moartea mîntuitoare și a restaurat natura umană. Astfel, Învierea este dovada puterii dumnezeiești a Celui înviat și temelul nezdruclinabil al credinței noastre, garanția învierii noastre (1 Cor. 15, 16—17). Căci Hristos a învins moartea nu numai pentru El, ci și pentru noi, cu care, prin Intrupare, s-a făcut frate.

Nici unul dintre aceste aspecte sub care poate fi privită Învierea nu implică faptul că atunci, la Înviere, s-ar fi întemeiat Biserica creștină. Atunci, ea era deja întemeiată. Și de aceea cuvîntul Descoperirii nu ne spune că Domnul *a cîștigat* Biserica prin ridicarea din mormînt în minunea Învierii, ci că „a cîștigat-o cu sîngele Său“. Iar socoteli de ale noastre pot ele, oare, să corecteze cuvîntul dumnezeiesc? Învierea arată strălucirea și măreția Intemeietorului Bisericii, nu întemeierea Bisericii, deși aceeași putere dumnezeiască este autoarea și a învierii și a Bisericii. Sărbătoarea Învierii este într-adevăr „sărbătoarea sărbătorilor, împărăteasă și doamnă a praznicelor“, dar ea este aceasta pentru cinstirea Celui ce și-a arătat dumnezeirea, nu ca aniversare a

întemeierii Bisericii. De aceea, ținând Paștile ca sărbătoarea ei cea mai mare, Biserica prin aceasta nu mărturisește nici practic, adică prin subînțelegere asociată faptei, că aceea ar fi ziua întemeierii ei sau că ar coincide cu acea dată. De fapt, acolo sînt două lucruri deosebite.

Firește, din această deosebire a lucrurilor nu trebuie să se tragă concluzia, tot greșită, asupra unei separări sau despărțiri radicale între Moarte și Înviere, ca și cum aceasta din urmă, n-ar avea nici o legătură cu întemeierea Bisericii sau ca și cum s-ar sparge unitatea interioară desăvîrșită a evenimentelor cuprinse în opera mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat. Dar relația dintre evenimentele operei de mîntuire, ca și unitatea lor, constituie ceva deosebit de ceea ce în special ne interesează aici. Bănuim, însă, că tocmai această subînțeleasă unitate, în care într-adevăr covîrșește lumina Învierii, ca și însemnătatea cu totul particulară pe care o are Învierea în viața Bisericii și a credincioșilor ei, a putut să ducă la nesezisarea unei distincții și să se determine întemeierea Bisericii anume în faptul Învierii.

Iar dacă e vorba ca în această ordine să se plece de la ceva ce *practic* mărturisește Biserica, apoi în primul rînd și peste tot trebuie să se ia în considerare cea mai însemnată și mai sărbătorească dintre sfintele slujbe ale Bisericii, anume sf. Liturghie, slujbă a *Jertfei*, nu a Învierii, deși Învierea, izbînda asupra morții, este neînterupt presupusă. Căci slujirea arhierească a Domnului stă în centrul lucrării Lui mîntuitoare (Mărt. Ort. I, 47). Tot așa ar putea să se aibă în vedere, nu fără real folos, și cîntări bisericești în care în mod expres se afirmă întemeierea Bisericii de către Domnul, *pe cruce*, ca de pildă: „Ridicatu-s-a soarele și luna a stătut (s-a oprit) întru a sa rînduială; înălțatu-Te-ai pe lemn, îndelung răbdătorule, și pe *el ai întemeiat* biserica Ta“. (Triod, Vinerea Stîlpărilor, După cinarea cea mare, Cîntarea 4-a, Irmos).

Cugetarea asupra ființei și menirii Bisericii ne duce exact în același punct în care ne fixase cuvîntul Revelației, anume că Biserica s-a întemeiat pe cruce și s-a manifestat deplin la Pogorîrea Duhului Sfînt.

Fără a încerca o definiție în care să se cuprindă bogăția cea necuprinsă de noi a ființei Bisericii, putem totuși spune — pentru ceea ce interesează aici — că Biserica este organul de mîntuire sau organul acțiunii mîntuitoare a Harului. Astfel că în și prin

Biserică se face trecerea de la mîntuirea obiectivă la cea subiectivă, pentru ca ceea ce este în Domnul să fie însușit de credincioși, să devină a acestora cum este a omenității lui Hristos. Aici, Biserica apare ca „o punte între cer și pămînt, o unire a lui Dumnezeu cu omul, de la Dumnezeu la făptură”. (S. Bulgakoff, *Orthodoxia*, trad. rom. Sibiu 1933, p. 9). Dar această punte se stabilește atunci cînd se nimicește obiectiv ceea ce despărțea pe om de Creatorul său.. Și acest lucru se săvîrșește de către Mîntuitorul cu deosebire prin jertfa Lui. Căci moartea Mîntuitorului, suportată de bună voie și din dublă iubire, către Tatăl și către omul căzut, este supremul omagiu adus Tatălui de către prea iubitul Său Fiu înomenit. Și *aceasta* a întors fața Tatălui către cei de o fire cu Cel înomenit pentru mîntuirea lor; „ca dragostea cu care m-ai iubit pe mine, zice Iisus către Tatăl, să fie în ei și eu întru ei” (Io. 17, 26).

Moartea Domnului este punctul cel mai de jos al chenozei în totală umilință și ascultare liberă, pentru a șterge mîndria și neascultarea prin care a căzut omul, și *pentru aceea* și Dumnezeu l-a preînălțat pe dînsul și i-a dăruit lui nume, care este mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece... și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl”. (Filip. 2, 9—11). În acel cel mai de jos punct al chenozei, prin împăcarea adusă, prin jertfă bine primită, se restabilește *puntea, viața* de comuniune între Creator și omul căzut. Fiind Biserica tocmai această viață, acesta este momentul întemeierii Bisericii. Căci moartea Domnului este cîștigarea (Fapt. Ap. 20, 28) pentru viață a celor aflați în moarte.

Ca viață în întîlnirea dintre divin și uman, deci ca împreună viețuire a acestora, ființa teandrică a Bisericii are o bogăție necuprinsă și o adîncime insondabilă. Teologii sînt cu deosebire impresionați de complexitatea și neputința de a fi pătrunsă rațional a ființei și lucrării Bisericii, încît nu odată declară, ca d. p. S. Bulgakoff, că „nu se pot defini limitele Bisericii nici în spațiu, nici în timp, nici în puterea de acțiune”. (*Orthodoxia*, p. 8). Ca organ al mîntuirii, însă — și aceasta este ea mai ales —, Biserica își are pus fundamentul pe cruce, iar deplinătatea la Cincizecime.

Bogăția de sensuri cuprinsă în ființa tainică a Bisericii ne obligă să fim cu multă băgare de seamă atunci cînd ne pronunțăm

în legătură cu Biserica, cum ar fi d. p. despre întemeierea ei, deși, cum am văzut, acest punct este dintre cele mai ușoare, date fiind indicațiile clare pe care ni le oferă Sfânta Scriptură și considerarea în ansamblu a operii mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat. Dar tocmai amintita bogăție de sensuri arată că Biserica poate și trebuie să fie considerată sub multiple aspecte fără ca prin aceasta să se ajungă la vreo confuzie cu privire la întemeierea ei ca organ de mîntuire.

Astfel, ca participare la viața divină „cu Hristos și în Hristos“, prin Duhul Sfînt, Biserica „este deopotrivă o viață în Sfînta Treime. Trupul lui Hristos (Biserica) trăiește în Hristos și prin aceasta el trăiește în Sfînta Treime“ (S. Bulgakoff, *Ortodoxia*, p. 1—2). Așa fiind, esența Bisericii are un *temei veșnic* în viața intratrinitară, care ni se comunică în Biserică, prin Har, energie dumnezeiască necreată. Se poate vorbi astfel de o veșnicie a Bisericii, ca temei și ca viață în vederea căreia se creează și lumea, ca model deci, într-un anume înțeles, ca scop al creației. Căci creația a rezultat din bunătatea și puterea lui Dumnezeu, cu scopul de a se împărtăși ea de viața și perfecțiunile divine, reflectîndu-le pe acestea și bucurîndu-se astfel de comuniunea dragostei dumnezeiești extinse asupra ei.

Dar extinderea, din Treime, a iubirii dumnezeiești creatoare de comuniune asupra creației, asupra omului propriu zis, căruia îi împărtășește ceva din viața divină, dă putința să se vorbească într-un sens, despre Biserică chiar de la creație. La Sfinții Părinți se găsește ideia Bisericii primordiale în Paradis. Firește, Biserica aceea nu este Biserica mijlocitoare a Harului mîntuirii.

Căderea nu aduce o totală rupere de legătură dintre Dumnezeu și om, ci numai o slăbire și o întunecare a ei. Și după cădere, Dumnezeu întreține cu omul legătură corespunzătoare. Astfel că în acea stare, „Domnul pune bază la ceea ce se cheamă Biserica Vechiului Legămînt“. (S. Bulgakoff, op. cit., p. 8). Mai mult, „chiar în sînul întunecimilor păgînismului ... exista o „stearpă biserică păgînă“, cum spun anumite cîntări liturgice“ (S. Bulgakoff, Idem), se-nțelege că mai mult ca aspirație către adevărata Biserică, mediul de unire a omului cu Dumnezeu.

Mai departe, se înțelege de la sine că numai după Intrupare, Biserica își atinge plenitudinea existenței. Căci prin Intrupare, „Dumnezeu își asimilează natura umană și natura umană își asimilează viața divină“ (S. Bulgakoff, op. cit., p. 3). Dar pătrun-

derea omenescului de către divin sau ridicarea omenescului la divin nu este împlinită numai prin Intrupare, ci mai trebuia Jertfa de împăcare; și nici numai prin Înviere, ci mai trebuia înălțarea la Tatăl (Io. 16, 4) și intrarea și după omenitate în veșnica slavă, pentru ca apoi să vină Duhul Sfânt, Cincizecimea, în care să se realizeze Biserica. Cincizecimea este astfel actualizarea Bisericii, momentul din care începe existența unei comunități de persoane umane devenite și ele temple ale Duhului Sfânt (I. Cor. 6, 19), așa cum Fiul este desăvârșit și ca om, după Înălțare. La Cincizecime se oferă oamenilor mediul divin al Bisericii, în care sînt atrași prin Duhul și în care intră liber, bucurîndu-se de comoara de daruri a Duhului. De aceea, prima chemare apostolică pentru intrarea în Biserică la Cincizecime se face: „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare din voi întru numele lui Iisus Hristos spre iertarea păcatelor, și veți primi darul Duhului Sfânt”. (Fapt. Ap. 2, 38).

La Cincizecime, prin Duhul Sfânt, ființa suprafirească harismatică a Bisericii pătrunde, fără a se schimba, în cursul real al vieții de aici, în istorie, dîndu-i un nou conținut, îmbrăcînd formă concretă de organism social și corespunzînd astfel structurii naturii omenești. Incepînd cu Cincizecimea, Iisus Hristos, prin Duhul Sfânt, se extinde în credincioși — Biserica este tocmai această extindere —, încorporîndu-și-i ca persoane, după ce la Intrupare, și i-a încorporat ca fire, pentru a-i asimila treptat cu omenitatea Sa înviată și îndumnezeită. Acesta e procesul mîntuirii subiective, al sfințirii, al cărui organ este Biserica.

De aceea, abia din ziua Cincizecimii există creștini propriu-ziși, deci creștini în sens strict. Cei care și mai înainte credeau în Domnul nu pot fi numiți creștini decît într-un sens foarte larg ca cei care îl urmează într-un anume chip, așa cumva cum sînt în general adepții cuiva, deși într-un grad mai înalt, și avînd nădejdea mîntuirii, dar fără să aibă însă credința mîntuitoare, credința propriu-zis creștină care se dăruiește și se cîștigă prin Har, începînd cu Sf. Botez. În consecință este greșit a se spune, în sens propriu, că „la Înălțarea la Cer a Domnului existau ca la 120 creștini în Ierusalim”, întru cît atunci nici Apostolii nu erau încă botezați, urmînd să se boteze „nu mult după aceste zile”. (Fapt. Ap. 1, 5). Expresia: „și s-au *adăugat* în ziua aceea ca la trei mii de suflete”, din Fapt. Ap. 2, 41, nu comportă nici o greutate de interpretare, ca și cum Biserica — și ca realitate istorică și socială concretă — ar fi luat ființă cu mult înainte. Căci înțelesul

e clar: s-au adăugat sau s-au alăturat Bisericii, în concret Apostolilor, care fuseseră botezați ceva mai înainte, în aceeași zi.

De aceea, numai începînd cu primele Rusalii se face începutul săvîrșirii Sfintelor Taine în Biserică: „Și stăruiau în învățătura Apostolilor, în împărtășire și în frîngerea pîinii și în rugăciuni“. (Fapt. Ap. 2, 42). Mai înainte, însă, toți nu stăruiau decît „într-un cuget, în rugăciune și în cerere“ (Fapt. Ap. 1, 14), fără să se fi săvîrșit, fără să se poată săvîrși, vreo Sfîntă Taină. Mai clar decît așa nici nu se poate.

Astfel, Pogorîrea Duhului Sfînt, Cincizecimea, înseamnă mult mai mult decît o simplă „lărgire în timp și spațiu a Bisericii lui Hristos“ sau decît ziua în care „Biserica lui Hristos primește *faptic*, istoricește și geograficește, *caracter universal*“. Pentru o asemenea simplă lărgire nu era nevoie de pogorîrea a însuși Duhului Sfînt, fiind suficientă doar o poruncă expresă, care a și fost dată mai înainte (Mat. 28, 19; Mc. 16, 15). Cincizecimea e mult mai mult, pentru că abia prin pogorîrea Duhului Sfînt Apostolii sînt îmbrăcați de sus, cu putere (Lc. 24, 49), Duhul rămînînd apoi cu Harul lui în Biserică, povățuind-o la tot adevărul (Io. 16, 13), desăvîrșind mîntuirea, în temeiul cărui fapt Biserica este organism viu cu dumnezeiască putere și „stîlp și întărire a adevărului“ (1 Tim. 3, 15), deci infailibilă, nepieritoare și singură mîntuitoare. Iar caracterul universal sau sobornicitatea și-o are Biserica nu numai dintr-un moment al existenței sale, ci dintru început, în primul rînd prin adevărul dumnezeiesc deplin pe care-l deține și-l propoveduiește și care este universal prin el însuși, deci prin ortodoxia ei, ca și prin menirea ei de a cuprinde pe toți oamenii, din toate locurile și toate vremurile, potrivit voinții lui Dumnezeu de a veni toți la cunoștința adevărului și de a se mîntui toți (1 Tim. 2, 4), întru cît pentru toți este Intruparea, Jertfa și Învierea și toți, dacă vreau, se pot împărtăși de roadele Crucii, în Biserică. (Analiza completă a sobornicității Bisericii nu interesează aici).

Teologii ortodocși sînt de acord în a socoti fundamentul Bisericii creștine ca fiind pus de Domnul pe cruce, iar inaugurarea ei la Pogorîrea Duhului Sfînt peste Apostoli. Nu se înregistrează nici o divergență pe această temă, între teologi.

Notăm, doar ca exemplificare, pe cîtiva.

Alexiu Comoroșan (*Prelegeri academice din Dogmatica ortodoxă*, partea generală, C-ți 1887, p. 321—322) după ce vorbește

despre seria faptelor pregătitoare ale întemeierii Bisericii, pune întemeierea propriu-zisă a acesteia la Cincizecime.

Macarie (*Teologia Dogmatică Ortodoxă*, trad. rom. Buc. 1887, vol. II, p. 246—247) după ce lămurește în general că Domnul „singur a pus fundament și început Bisericii Sale“, alegînd pe Ucenici și formînd cu ei o societate cu un singur cap (Io. 17, 13), „prima sa biserică“, și fixînd apoi tot de ce are nevoie Biserica, precizează: „Dar propriu vorbind, El a întemeiat sau plantat Biserica Sa anume pe cruce, cînd o a *cîștigat*, cum zice Apostolul, „cu scump sîngele Său“ (Fapt. 20, 28). Căci numai pe cruce ne-a mîntuit Domnul și a restabilit unirea noastră cu Dumnezeu, fără care creștinismul n-ar avea nici un înțeles; numai după suferințele Sale pe cruce a intrat întru mărirea Sa (Lc. 24, 26) și a putut să trimită învățăceilor Săi pe Duhul Sfînt. (Io. 7, 38).

Sergiu Bulgakoff (*Ortodoxia*, p. 10) după ce vorbește despre diferite sensuri ale ființei Bisericii, precizează: „Existența Bisericii Noului Legămînt datează de la pogorîrea Duhului Sfînt peste Apostoli“.

Hr. Andrutsos (*Dogmatica*, trad. rom. Sibiu 1930, p. 282) afirmă că Iisus Hristos întemeiază Biserica „pregătind-o prin alegerea și educarea Apostolilor ca să fie organe ale acțiunii Sale mîntuitoare și pietre de temelie ale Bisericii și inaugurînd-o la Cincizecime, *ziua nașterii Bisericii*, cînd s-a pogorît Duhul Sfînt peste ucenici și au primit credința creștină „ca la trei mii de suflete“.

Nici o excepție și nici o șovăială.

Iată, pe scurt, cuvîntul teologiei ortodoxe cu privire la întemeierea Bisericii. El se bazează și aici, ca pretutindeni de altfel, pe Revelație și pe ceea ce rezultă nemijlocit și cu totul neîndoielnic din ea, despre întemeierea Bisericii. Și față de aceasta, micile noastre alte socoteli, izvorîte și alimentate mai ales din năzuința de originalitate cu orice preț, ce valoare mai pot să aibă ele?

Prot. Dr. ISIDOR TODORAN
Profesor la Institutul Teologic Universitar
Sibiu

PORTRETUL UNUI CREȘTIN

Creștin adevărat și deplin este omul care, prin viețuirea cu Hristos și în Hristos, a reușit să-și modeleze viața întocmai după aceea arătată lumii de Mîntuitorul însuși în vremea petrecerii Sale ca om între oameni, și după învățătura netrecătoare pe care El a lăsat-o Bisericii și fiilor ei duhovnicești. Dintr-o ipostază ca aceasta, creștinul strălucește în mijlocul semenilor săi, prin faptele sale zilnice (Matei 5, 13—14), determinîndu-i și pe alții să realizeze stilul trăirii creștinești, ca astfel și ei să-l preamărească, prin frumusețea vieții lor, pe Dumnezeu din ceruri (Matei 5, 16). De bună seamă, aceasta însemnează să-ți impropriezi viața creștină în accepțiunea ei cea mai curată; aceasta echivalează cu spiritualizarea vieții în sens creștin, sau cu actualizarea năzuințelor religios-morale existente potențial în cel născut prin baia Sf. Botez — și anume pînă la pragul cel mai de sus cu putință —, echivalează cu realizarea în concret a ceea ce Sf. Apostol Pavel înțelege să ne învețe prin cuvintele: „Noi avem mintea lui Hristos“ (I Cor. 2, 16). Sau: „De-acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine“. (Galateni 2, 20). Căci „pentru mine viața este Hristos“ (Filipeni 1, 21); ea, viața mea, „este ascunsă în Hristos Dumnezeu“ (Coloseni 3, 3).

Cum foarte ușor se poate înțelege, creștinul „zidit prin Iisus Hristos“ (Efeseni 2, 10), acela în care s-a întipărit Hristos (Galateni 4, 19); credinciosul care, petrecînd cu adevărat în dragoste, „crește mereu pînă la măsura Aceluia care este Hristos“ (Efeseni 4, 15), pînă la înălțimea „bărbatului desăvîrșit“; cel ce s-a realizat deci „după măsura deplină a staturii lui Hristos“ (Efeseni 4, 13), acela se și arată pe sine între oameni în chip deosebit, acela își exteriorizează lăuntricul prin trăsături specifice și esențiale unui caracter creștin. Căci cel ce l-a primit în sine pe Hristos

Domnul, acela și umblă în El, fiindcă este înrădăcinat și întemeiat într-Insul, este întărit și în credință și sporește prin ea în fapte bune (Coloseni 2, 6—7), în faptele bunei credințe și ale iubirii.

*

Întîia dintre trăsăturile care îl caracterizează pe un creștin adevărat este *iubirea*, este *dragostea* lui către Dumnezeu și către toți oamenii, ba chiar și către întreaga făptură zidită prin înțelepciunea lui Dumnezeu. Însuși „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4, 8), și de aceea omul renăscut prin Hristos, crescut în Hristos, creștinul, se poate arăta pe sine asemănător lui Dumnezeu, între altele, tot prin puterea cea mare a iubirii.

Creația este o faptă a iubirii lui Dumnezeu; iar refacerea lumii, deodată cu întruparea Fiului, este o altă față a aceleiași iubiri dumnezeiești către făpturi și în deosebi către om. Doar „așa a iubit Dumnezeu lumea, încît și pe Unul născut Fiul Său l-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16).

În virtutea iubirii, deci, Dumnezeu a săvîrșit lucrarea Sa de zidire și rezidire a lumii, a omului. Și, în fiecare clipă, El se arată lumii în deosebi prin iubirea Sa nemărginită către ea. La rîndul său, omul, făptura cea mai aleasă a lui Dumnezeu, omul luminat de Hristos Domnul, se zidește pe sine și îi poate zidi și pe alții tot prin puterea iubirii. Ba mai mult: își poate legitima apartenența la Hristos, își poate afirma existența vie în Biserica lui Hristos și se poate evidenția între semenii săi, ca ucenic al Domnului, nu prin certificatul de botez, nici prin împlinirea formală a ritului creștin, nici prin grăire aleasă, nici chiar prin milostenie și jertfire de sine, ci în primul rînd prin dragoste nefățarnică.

„Calea cea mai aleasă . . . *pentru viață*” (I Corint. 12, 31) — scrie Sf. Apostol Pavel — este iubirea. „Căci — cum scrie același Sf. Apostol — de aș grăi în limbi omenești și îngerești iar dragoste n-aș avea, aș fi aramă sunătoare și chimval răsunător. De aș avea darul proorociei, de aș ști toate tainele și de aș avea toată știința și credința, cît să mut și munții, iar dragoste n-aș avea, aș fi o nimica. Și de aș împărți toată averea mea și de aș da trupul meu să-l ardă, iar dragoste n-aș avea, nimica nu mi-ar folosi” (I Corint. 13, 1—3), . . . „Din aceasta vor cunoaște toți că-mi sînteți ucenici, de veți avea dragoste între voi” (Ioan 13, 35), subliniază Mîntuitorul Hristos însuși.

De altfel, adevăratul creștin rămîne obligat în conștiință să cultive iubirea în sufletul său, să se zidească fără încetare prin căldura celei mai curate iubiri, să trăiască puternic în ea și prin mijlocirea ei și să-i cuprindă și pe alții în sfera iubirii sale, în virtutea poruncii limpezi a Mîntuitorului Iisus Hristos. Fiind întrebat: „Învățătorule, care poruncă este mai mare în lege?” (Matei 22, 36), El a răspuns limpede și răspicat: „Să iubești pe Domnul Dumnezeu¹ tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău: aceasta este întâia și cea mai mare poruncă” (Matei 22, 37—38). „Iar a doua, asemenea acesteia — a adăugat Mîntuitorul Hristos — este: să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”. (Matei 22, 39—40; Marcu 12, 29—30, etc.). Aceste două porunci, egale în mărime și în însemnătate, „cuprind toată legea și proorocii” (Matei 22, 41). Dar și împlinirea acestor porunci face, din ucenicul Celui ce ni le-a lăsat, un creștin adevărat, un creștin deplin.

Potrivit învățaturii Mîntuitorului Hristos, sfera iubirii creștine trebuie să-i cuprindă pe toți oamenii. „Iubiți pe vrăjmașii voștri” (Matei 5, 44), zice Mîntuitorul. „Căci de iubiți pe cei ce vă iubesc, ce plată vi se cuvine? Au nu fac tot așa și vameșii?” (Matei 5, 46), adaugă El. Creștinul care nu se lasă cucerit de acest îndemn al Mîntuitorului, care restrînge deci sfera iubirii, acela își îngustează personalitatea și știrbește propria sa deplinătate. Căci numai iubirea în înțelesul arătat de Mîntuitorul mijlocește creșterea credinciosului creștin pînă la deplinătate și asigură rămînerea lui în această deplinătate. Și, fără îndoială, „nici o floare și nici un cîntec de pasăre nu e atît de frumos ca o inimă iubitoare, în care se deschid toate florile cerului și în care răsună corul tuturor gîndurilor mari și senine Iubirea-i mai frumoasă decît cîntecul unei viori vrăjite de mîna unui maestru, fiindcă iubirea este cîntecul sufletului vrăjit de mîna lui Dumnezeu Ea e primăvară veșnică, tinerețe veșnică, sărbătoare veșnică. Numai iubirea dă vieții valoare și căldură, farmec și sfințenie... Toată iubirea — de care este capabil un creștin adevărat — nu e decît o răsfrîngere a lui Dumnezeu în oglinda făpturii”¹ Sale celei mai alese.

Nu numai în zilele noastre, dar în toată bună vremea adevărații creștini s-au legitimat în fața semenilor lor prin dragoste

¹ Emil Fiedler: *Omul cel nou*. Trad. de Părintele Nicolae. Episcopia Ort. Romînă. Cluj, 1941, p. 119—120.

curată — „Priviți-i cum se iubesc; ei se iubesc unul pe altul mai înainte de a se cunoaște”,² ziceau oamenii primelor veacuri creștine. „În ce Dumnezeu cred creștinii? ... Și ce dragoste e aceea pe care o au între ei?”³, se întrebau aceiași oameni.

Trebuie remarcat faptul, că în constituția morală a adevăratului credincios creștin iubirea nu este expresiune a pasivității, ci mai ales o tensiune morală, o activitate vie, o silință a lui de a se apropia de Dumnezeu și de sufletul aproapelui.⁴ Cu deosebire în concepția unui creștin ortodox, „iubirea nu înseamnă o emoție trecătoare, nu înseamnă o vibrație sentimentală iscată în suflet de prezența vreunui semen nevoiaș, și menită să se stingă fără urme în cel mai scurt timp.... Iubirea înseamnă slujire devotată, desinteresată, ajutătoare a altuia, dusă, dacă e nevoie, pînă la sacrificiul vieții proprii”.⁵

În personalitatea unui asemenea creștin, iubirea echivalează deci cu desfășurare consecventă și vie de energie morală; ea mai înseamnă și o potențare și apoi o actualizare practică și reală a forțelor lui morale spre slujire totală lui Dumnezeu și aproapelui.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu*

Din iubire, întocmai ca dintr-un izvor plin, izvorește simțul de milă. Din iubirea creștină deci izvorește *mila creștină*, care este o notă esențială și aparține cu necesitate personalității unui adevărat credincios al Bisericii noastre. Fără ea, ca și fără iubire, structura sufletească a creștinului nu poate fi concepută ca un întreg moral.

Dar mila nu trebuie concepută numai ca o fiică a iubirii, ci mai degrabă ca un aspect practic al ei. Iar cu o asemenea perspectivă ea a nimbato totdeauna viața adevăraților creștini, străbătînd ca o rază luminoasă sensibilitatea lor cea mai curată, sensibilitate specific umană.⁶ Într-adevăr, dacă iubirea îl face pe creștin să se apropie cu înțelegere de semenul său, apoi mila îl determină pe acesta și mai categoric la acțiune samaritană. Cucerit de simțul milei, el este în stare să împărtășească întru totul durerea, amărăciunea, lipsa și nenorocirea altuia, ca și cînd toate acestea ar fi

² Luthardt: Moral des Christentums-Leipzig, 1898, p. 63.

³ Scrierile Părinților Apostolici. Epistola către Diognet, p. 206.

⁴ Cf. I. Scriban: Curs de teologie morală — București, 1915, p. 255.

⁵ D. Belu: Ortodoxia și activismul omului. In „Studii Teologice” Nr. 1—2 București, 1950, pag. 77.

⁶ Cf. Șerban Ionescu: Morala creștină față de celelalte morale confesionale. București, 1941, pag. 169.

ale sale, și caută, cu interes curat și stăruitor, să aducă ușurare în măsura puterilor sale.

Creștinul adevărat caută să întărească în personalitatea sa simțul milei, știind că Dumnezeu însuși are „mare și bogată milă“. El știe că Dumnezeu este „Tatăl îndurărilor“ și că pentru mila Sa nemărginită a privit și privește mecontentit spre om, că a luat asupra Sa durerile lui și ale tuturor. El a plecat urechea la strigătul desnădăjduit al omului, s-a milostivit din plin spre cel ce se găsea „în întunecul și în umbra morții“ și l-a ridicat de sub povara păcatelor. Astfel, prin milă și-a vădit Dumnezeu iubirea Sa către om, prin milă a împărtășit El starea lui decăzută și a îndreptat-o deodată cu trimiterea Fiului. Și însuși Fiul „s-a milostivit apoi de noi într-un chip nemaipomenit, neînchipuit și mai presus decât orice cuvânt ce s-ar putea spune, El care a suferit împotrivirea și batjocurile noastre. Și nu s-a mulțumit numai să ne scape de răutăți și să ia asupra Sa toată vina greșalelor noastre, ci într-adevăr a suferit și a mutat suferințele de pe umerii noștri pe umerii Lui, învoindu-se să treacă drept un om vrednic de milă, numai și numai să ne poată face pe noi tericiți.⁷

Mîntuitorul Iisus Hristos s-a aplecat cu mila Sa chiar și asupra trebuințelor și lipsurilor curat pămîntești ale oamenilor. Astfel într-o vreme, ieșind din luntre, „El a văzut mulțime de oameni și i s-a făcut milă de ei și le-a vindecat bolnavii lor“ (Matei 14, 14). Iar îndată după aceea a săturat mulțimile cu pîine și cu pește (Matei 14, 15—21; Marcu 6, 35—44, etc.).

În virtutea exemplului dat de Mîntuitorul Hristos, adevăratul lui urmaș, creștinul dreptcredincios, rămîne obligat să meargă pe urmele Învățătorului său. Căci întocmai ca în acea vreme, și acum Mîntuitoru îi zice: „*Milă voiesc*“ (Matei 9, 13); fapte de milă către semenii tăi, către toți semenii tăi, aștept de la tine; în duhul milostivirii celei adevărate te vreau înveșmîntat și pe măsura milei tale nefățarnice aștept să treci în dreapta Mea la ziua judecății celei mari (Matei 25, 31—46).

Este însă de remarcat, că pentru un creștin adevărat, pentru un creștin deplin, mila nu este numai „o chestiune de inimă“, mila nu afectează adică numai sensibilitatea lui oricît de curată ar fi aceasta. Actul de milă nu este numai o expresie a înduioșerii

⁷ Nic. Cabasila: Despre viața în Hristos. Trad. T. Bodogae. Arhidiecezana, Sibiu, 1946, pag. 162.

iață de nevoile altuia, ci o participare la ele cu voință și cu lumina rațiunii. Creștinul adevărat vrea mila și o practică, știind că Dumnezeu însuși îl îndeamnă la săvârșirea ei. De acest îndemn, el ia cunoștință prin rațiunea lui. Și din gândurile iubirii aproapelui se naște și se întărește apoi dispoziția către milă.⁸

De fapt, dacă mila ar rămînea numai ca o înduioșare față de nevoile aproapelui, dacă ea nu s-ar sprijini pe elementul rațional și pe cel volitional, atunci nu ar cuceri ființa creștinului în întregul ei și nu ar putea constitui o trăsătură constructivă în personalitatea lui. Dar așa, ea îl zidește lăuntric pe adevăratul fiu al Bisericii, făcîndu-l să devină din ce în ce un factor moral tot mai constructiv.

*

Mîntuitorul Iisus Hristos arată clar și în repetate rînduri, că *blîndețea* este și ea o notă esențială în personalitatea unui adevărat urmaș al Său. Dar pentru a intui plastic în ce constă aceasta, El se dă pe Sine însuși drept pildă de blîndețe și acopere cu viața Sa întreagă sensul exact al acestei însușiri. „Luați jugul Meu asupra voastră — zice Domnul — și vă învățați de la Mine, căci sînt blînd și smerit cu inima, și veți găsi odihnă pentru sufletele voastre“ (Matei 11, 29). Și pe toți cei ce se îmbracă în chip sincer cu duhul blîndeței, Hristos Domnul îi ferește și îi asigură că se vor învrednici de darul lui Dumnezeu (Matei 5, 5).

Blîndețea este o însușire a sufletelor curate și alese. Mai mult decît o însușire, ea este o atitudine de viață creștină, de trăire reală a învățăturii creștine. Căci pe blîndețe se axează foarte multe din acțiunile pe care credinciosul creștin le desfășoară în mijlocul semenilor săi. Ea asigură oarecum înfățișarea, culoarea acestor acțiuni. Datorită ei, semenii noștri înțeleg dacă și în ce măsură faptele noastre sînt izvorîte din dragoste și bunăvoință, din înțelegere și frățietate creștinească.

Blîndețea implică în sine consecvență în stăpînirea de sine și perseverență în slujirea unui ideal superior. Mai implică și curajul necesar atingerii unui asemenea ideal și bărbăție pentru înfrîngerea piedecilor ce ar sta în calea desăvîrșirii morale. De aceea ea și este o trăsătură pozitivă în personalitatea credinciosului creștin.

⁸ Cf. Hristu *Andrutsos*: Sistem de morală. Trad. I. Lăncrănjan și E. Mudopoulos. Arhidiecezana, Sibiu, 1948, pag. 277.

Hristos Domnul, chipul blîndeței desăvîrșite, este în același timp și modelul deplinei bărbății morale. Ca un om adevărat, El a înfrînt, prin blîndeța și bunătatea Sa, orice ispită (Matei 4, 1—11) și chiar umbra păcatului. El, întru totul blînd fiind, a stat cu fața deschisă înaintea celor ce l-au osîndit la moarte, dar a răstignit împreună cu Sine toate păcatele neamului omenesc.

Astfel și adevăratul creștin, acela care și-a însușit și deci are blîndeța lui Hristos, aduce la tăcere și la disciplină patimile și poftetele inferioare; el acționează cu liniște și calm și se „desfătează de binefacerile păcii”. (Ps. 36, 11).

*

Smerenia este cea mai bună soră a blîndeței. Mîntuitorul Hristos subliniază această înrudire strînsă dintre ele, cînd le asociază în caracterizarea propriei Sale persoane. „*Sînt blînd și smerit cu inima*” (Matei 11, 29), zice El. Dar întrucît — cum arătam tocmai la început — creștin adevărat și deplin poate fi considerat numai acel om care, prin viețuirea în Hristos și cu Hristos, a reușit să-și modeleze viața întocmai după aceea arătată lumii de Mîntuitorul însuși în vremea petrecerii Sale ca om între oameni, este de la sine înțeles că blîndeța și smerenia se asociază cu necesitate morală și în personalitatea unui urmaș autentic al Fiului lui Dumnezeu.

Un asemenea urmaș, creștinul adevărat, trăiește în smerenie, bine știind că jertfa cea mai plăcută ce i se poate aduce clipă de clipă lui Dumnezeu „este duhul umilit”, că „inima înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi” (Ps. 50, 18). El se zidește lăuntric neînterupt, prin puterea acestui duh de smerenie adevărată și lucrează, în același timp, și la zidirea duhovnicească a altora. Smerenia nu însemnează deci lașitate și nici abdicare de la lupta continuă pentru realizarea unei trăiri superioare, ci ea constituie forța morală necesară înzdrăvenirii caracterului creștin. Iar credinciosul creștin în care un asemenea caracter s-a consolidat, între altele și prin duhul smereniei, „nu se înghesuie la dregătorii, dar nici nu fuge de sacrificiile vieții”.⁹ El știe că drumul spre înălțare religioasă morală este netezit de lespezile smereniei creștine; că Dumnezeu își îndreaptă privirea „spre cei smeriți, cu duhul umilit și care tremură la cuvîntul Lui” (Isaia 66, 2); că numai „cel ce se smerește pe sine și se va înălța” (Luca 18,

⁹ I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan: Cuvîntare la alegerea de Mitropolit al Ardealului, în 23 mai 1957. Vezi revista „Mitropolia Ardealului” nr. 5—8 mai-august 1957, pag. 352.

14); „că pe cele bune ale lumii le-a ales Dumnezeu ca să rușineze pe cei înțelepți și cele slabe ale lumii le-a ales Dumnezeu ca să rușineze pe cele tari. Și cele de neam de jos și nebăgate în seamă ale lumii le-a ales Dumnezeu, și cele ce nu sînt, ca să strice pe cele ce sînt, *ca să nu se laude nici un om înaintea Lui*“ (I Cor. 1, 27—29); că „de se socotește cineva, că este ceva, nimic fiind, se înșeală singur“ (Galateni 6, 3).

Smerenia înțeleasă în acest fel îl înalță pe creștinul adevărat înaintea semenilor săi și în fața lui Dumnezeu.

Căci pe temeiul smereniei cresc și apoi trăiesc în el „aceleași simțiri, ca și în Hristos Iisus“ (Filipeni 2, 5).

Hristos Domnul, „fiind chipul lui Dumnezeu, deoființimea Sa cu Dumnezeu n-a socotit-o un lucru răpit pe nedrept“. Cu toate acestea „El s-a micșorat pe Sine însuși, și a luat chip de rob, făcîndu-se asemenea oamenilor, și fiind după înfățișare ca omul, s-a smerit pe Sine, făcîndu-se ascultător pînă la moarte, iar moartea l-a fost pe cruce“. Dar pentru smerenia desăvîrșită ce a dovedit, „Dumnezeu l-a preainălțat și l-a dăruit un nume mai presus de tot numele“ (Filipeni 2, 6—9).

Urmînd lui Hristos întru smerenie, și creștinul se înalță și poate nădăjdui în dobîndirea celor făgăduite lui de Domnul (Matei 19, 28—30; Luca 22, 28—30, etc.).

*

Dreptatea, bunătatea, sinceritatea și cumpătarea în toate, — iată alte trăsături caracteristice structurii sufletești a unui creștin adevărat.

Dreptatea este hrană duhovnicească și adevăratul creștin flămînzește și însetoșează după ea (Matei 5, 6); el este un luptător pentru dreptate și ține să fie drept în toate, atît cu el cît și cu alții, bine știind că numai cei drepți vor moșteni împărăția lui Dumnezeu (I Cor. 6, 9); el împlinește îndemnul Sf. Apostol Pavel și „dă celui cu darea, dare; celui cu vama, vamă; . . . celui cu cinstea, cinste“ (Romani 13, 7), nerămînînd dator nimănui decît cu iubire și bunăvoință (Rom. 13, 8).

Dacă cere pentru sine dreptul la viață și la muncă, la libertate și la înțeleptirea minții, la respect, la pace și liniște și chiar la o stare materială omenească, etc. — apoi ucenicul lui Hristos dorește realizarea acestor postulate și pe seama semenilor săi, pe seama tuturor oamenilor. Căci altfel de ar dori, ar fi lipsit de simțul iubirii frățești, de simțul dreptății și al solidarității umane,

de respect pentru sine însuși și pentru năzuințe morale fundamentale.

Bunătatea este trăsătura de noblețe în personalitatea credinciosului creștin și granițele ei se întind la nesfârșit. (Matei 5, 38—47); ea luminează fața ucenicului lui Hristos și face din el un ales al lui Dumnezeu.

Ea — bunătatea — cucerește întreaga lui ființă și îl determină să scoată numai cele bune din vistieria inimii sale (Matei 12, 35); în inima sa sălășluiește prisos de bunătate și din acest prisos grăiește și gura sa (Matei 12, 34).

Pe măsura prisosului de bunătate, adevăratul creștin se apropie de semenii săi cu omenie, iar binele pe care îl săvârșește către ei în toate împrejurările vieții nu este altceva decât reflexul curat și normal al celei mai bune conștiințe. El este astfel întocmai ca pomul cel bun, care numai roade bune poate aduce (Matei 12, 33); este roditor de fapte bune, bine știind că numai asemenea fapte îl includ în rîndul ucenicilor lui Hristos și apoi în ceata cea din dreapta Lui (Matei 25, 40).

Sinceritatea se exprimă prin atitudinea creștinului deschis la suflet, a celui ce se judecă pe sine cu toată obiectivitatea și îl judecă pe semenul său cu aceeași obiectivitate. În structura sufletească a unui asemenea credincios nu-și găsește loc pornirea spre fățarnicie. El numește oamenii cu numele lor adevărat și se așterne pe sine înaintea lui Dumnezeu sub înfățișarea dreptului Iov.

În rugăciunile sale către Dumnezeu, creștinul sincer cu sine, cu semenii săi și cu Făcătorul său, credinciosul nefățarnic, îmbrățișează totdeauna atitudinea vameșului din parabola Mîntuitorului Hristos (Luca 18, 13); el se retrage cu gîndul în cămara cea ascunsă a sufletului său (Matei 6, 63; Luca 18, 13) și așa se roagă întru smerenie; deci nu-l cinstește pe Dumnezeu cu buzele, ci este aproape de El cu inima sa (Marcu 7, 6). În ale milosteniei el ține neapărat să nu știe stînga ce face dreapta sa (Matei 6, 3); cînd postește, nu e trist, ca fățarnicii, nici nu-și smolește fața sa, ca să se arate oamenilor că postește (Matei 6, 16), ci rămîne și atunci deschis și cu prospețime în priviri și în suflet, rămîne consecvent cu sine însuși și cu viața pe care o trăiește intens în Hristos Domnul. Dacă e cazul să judece, să facă aprecieri asupra semenului său, creștinul adevărat se lovește mai întîi de bîrna din ochiul său și numai după aceea vede și paiul din ochiul altuia (Matei 7, 3—4); în toată bună vremea, el rămîne miel îmbrăcat în propria lui piele,

iar nu lup îmbrăcat în piele de oaie (Matei 7, 15). Și trăiește o asemenea viață din conștiința, că „nu este nimic acoperit, care să nu se descopere și ascuns, care să nu se vădească“ (Luca 12, 2).

Sinceritatea exercită influență pozitivă în ființa celui care o trăiește cu adevărat, dar și asupra aproapelui; ea este ziditoare de caractere deschise, luminoase, pilduitoare. În schimb, „ipocrizia stârnește disprețul sufletelor pioase și credincioase. Ortodoxul autentic nu simulează adevărul prin tăcere, prin vorbe cu dublu înțeles, sau prin gesturi studiate. El nu se tocmește, nu utilizează viclenia minții, ci merge neșovăielnic și spune adevărul cu curaj, chiar cu prețul vieții lui. Își iubește credința și se sacrifică pentru ea“.¹⁰ Martiriul nenumăraților creștini, din cauza mărturisirii credinței lor în mod sincer, desvăluie cât de tare este sufletul curățit prin sinceritate.

*

Curăția vieții, moralitatea îl caracterizează de asemenea pe un adevărat creștin. Aceasta însemnează, desigur, curăția morală după care suspină prorocul David în psalmii săi (Ps. 50) și de care Mîntuitorul Iisus Hristos face atîrnătoare „vederea lui Dumnezeu“ (Matei 5, 8). Iar la aceasta credinciosul creștin ajunge pe urma demolării pornirilor subterane ale firii sale și prin punerea forțelor lui morale sub controlul sever al voinții luminate de înțelepciunea lui Hristos (I Cor. 2, 16). Ajuns aci, el „devine stăpîn al naturii proprii, în sensul de a o domina și a o îmbunătăți în gradul cel mai înalt posibil. Realizarea unui asemenea nivel de viață în care puterile trupesti și sufletești sădite de Dumnezeu în fire își desfășoară în armonică și ierarhică împletire funcțiile lor specifice, însemnează realizarea virtuții de temelie a purității morale“.¹¹ Aci intervine o ierarhizare a forțelor umane și o ridicare a acestora pînă la nivelul din care să se poată alunga tot ceea ce dăunează personalității creștinului. Credinciosul creștin, în a cărei structură morală persistă o asemenea ierarhizare ca o realitate vie, luptă cu succes împotriva păcatelor și patimilor; el rezistă oricărei ispite ce l-ar putea coborî de pe o culme la care nu se ajunge decît prin eroism moral. Totuși, într-o situație de acest fel, el nu este un ins rupt de colectivitate și nici colectivitatea nu caută să-l izoleze, să se depărteze de el. Tocmai datorită trăsăturii de caracter a purității morale, deci curăției vieții sale, el

¹⁰ S. Ionescu: op. cit. pag. 171.

¹¹ S. Ionescu: op. cit. pag. 171.

exercită atracție și contribuie la zidirea morală a cât mai multora din semenii săi. Chiar și sfaturile lui izvorăsc totdeauna „din prisosul inimii și din frumusețea inalterabilă a idealității vieții lui personale”.¹²

Moralitatea creștină constituie deci o notă dominantă în personalitatea unui adevărat credincios creștin. Și ea nu însemnează în nici un caz doar conformarea ori justificarea teoretică a faptelor lui zilnice chiar și în cea mai strictă dependență de oarecare principii, oricât de înalte și sublime ar fi acestea; ea însemnează mai degrabă realizarea unui stil de trăire a vieții, sau trăirea reală a creștinismului, făptuirea constantă a binelui și a dreptății, în scopul izbăvirii sale și a semenilor săi de sub povara păcatului. Pentru întreaga ființă a creștinului adevărat, moralitatea realizată pînă la un prag atît de ridicat, lucrează cu tăria unui mediu ce-i este lui absolut necesar. Creștinul deplin se simte capabil de eforturi nobile numai în căldura ei, așa cum și rînduneaua se desfășează ideal în văzduhul curat și senin, cum și peștele spintecă voios apa mereu proaspătă a rîului de munte și cum pruncul surîde mai plăcut și mai deschis numai la sînul mamei sale.

Simțul adevăratei moralități se exteriorizează pînă și în gesturile unui bun creștin. Astfel și acestea, oricât de neînsemnate s-ar părea la prima vedere, colaborează în zidirea personalității lui. Căci pe toate cîte le face el, spre slava lui Dumnezeu le face (I Cor. 10, 31).

El are mîini nevinovate și inimă curată și nu-și întinează sufletul cu minciuni și cu vicleșug (Ps. 23, 4); caută „pacea cu toți și sfințenia, fără care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu” (Evrei 12, 14). Dar așa, curat în toate ale sale, el știe că va vedea fața Lui, că se va sătura de mărirea Lui, cînd se va deștepta la viața cea veșnică (Ps. 16, 15).

*

Creștinul adevărat trăiește în Dumnezeu prin atitudine de *rugăciune și de meditație*, care concentrează toate forțele sale religioase morale spre atingerea celui mai înalt țel al ucenicilor lui Hristos: desăvîrșirea (Matei 5, 48).

Rugăciunea ocupă poziție centrală și esențială în viața credinciosului creștin; ea este puterea care modelează laturea religioasă a vieții lui. Sub influența rugăciunii, mintea lui se îndreaptă către Dumnezeu, simțirea i se îmbracă în căldura pietății

¹² Gr. Cristescu: Predică și cateheză. Arhidiecezana, Sibiu, 1929, pag. 38.

sincere, iar voința lui se face ascultătoare față de îndemnul sfinților. În virtutea acestor împrejurări, el pășește cu nădejde pe drumul desăvârșirii vieții sale creștinești.¹³ Căci rugăciunea asigură unitatea vieții religioase-morale, mijlocind împreună trăire a omului cu neschimbabilul Dumnezeu.¹⁴

Nici nu poate fi conceput un creștin care să nu se roage lui Dumnezeu.¹⁵ Căci rugăciunea îl îndreptează pe el spre viața spirituală, viața în Dumnezeu, care nu îngăduie fapte rele și inutile.¹⁶

În viața credinciosului creștin, rugăciunea înseamnă activitate duhovnicească intensă și profundă; pentru el, rugăciunea echivalează cu „religia în acțiune”. Ea îl face să se cutremure în fior de sfințenie, să îmbrace veșmînt neprihănit, să se purifice pînă la îndumnezeire.¹⁷ De aceea adevăratul creștin se asociază Sfinților Apostoli și nu numai că se roagă, dar și cere ceea ce ei înșiși au cerut: „Doamne, învață-mă să mă rog!”

Dar adevăratul creștin nu se roagă numai pentru sine, nu numai pentru mîntuirea sa, ci și pentru mîntuirea aproapelui său. Prin aceasta el urmează Mîntuitorului Iisus Hristos, care s-a rugat cu stăruință pentru ucenicii Săi și „pentru cei ce vor crede în El prin cuvîntul lor” (Ioan 17, 9 și 17, 20). Dar tot prin aceasta crește și se întărește în sufletul lui dragostea către aproapele, simțul de solidaritate umană.

Mai presus de toate însă rugăciunea realizează ordine și disciplină lăuntrică, fără de care nu e posibilă adevărata viață religioasă. Se înțelege, dacă rugăciunea se face în duhul ei curat și propriu creștin.

Meditația are corespondență și înrudire apropiată cu rugăciunea și îi este proprie acelui dintre bunii credincioși, care însețează după clipe de liniște, de reculegere. Asemenea clipe sînt ziditoare de suflet, căci ele crează atmosferă de religiositate pioasă și de sfințenie adevărată; ele contribuie astfel la adîncirea și spiritualizarea vieții creștinești, apropiindu-l pe credincios de Dumnezeu.

În clipele de meditație, credinciosul creștin își fixează atenția asupra unor întrebări de temelie ale vieții sale, cum ar fi: Raportul

¹³ Hans Dittmer: Religionsunterricht auf dem Grunde der Wirklichkeit und neuen Erziehung. H. Böhlau, Weimar, 1932, pag. 94.

¹⁴ Cf. Gr. Cristescu: Fă lucrul evanghelistului. Arhidiecezana. Sibiu, 1929, pag. 10—14.

¹⁵ Cf. Nic. St. Georgescu: Doctrina morală după Clement Alexandrinul. București, 1933, pag. 50.

¹⁶ Clement Alexandrinul: Stromate VII, VIII, 39, 3. St. III. pag. 29.

¹⁷ Valeriu Popa: Rugăciunea în metodela religiei. Suceava, 1943, pag. 24.

său cel mai intim cu Dumnezeu. Cum trebuie să se înfățișeze zilnic înaintea Făcătorului a toate? Ce să făptuiască pentru progresul său religios-moral? Care este gradul de responsabilitate personală față de acest progres? Ce atitudine se cade să ia față de aproapele său? Hristos îl vrea om al păcii adevărate. Dar ce a făcut sau mai are să facă pentru statornicirea păcii în lume? Cine este Hristos pentru viața lui? Ce a făcut Hristos pentru el și ce trebuie să facă el pentru Hristos?, etc.

În meditație, credinciosul adevărat găsește posibilitatea confruntării sale cu propria-i conștiință, deci cu sine însuși, apoi cu Dumnezeu, cu Hristos și cu învățătura Sa, cu aproapele și cu viața însăși.¹⁸ Pentru viața lui, această confruntare duce la hotărâri esențiale, la clarificări de ordin major, care determină voința la săvârșirea faptelor mari și mîntuitoare de suflet.¹⁹

Creștinul adevărat își fixează mai adesea ca punct de meditare însăși persoana Mîntuitorului Iisus Hristos. Dar Hristos Domnul este viață (Ioan 14, 6) și tot cel ce se leagă de El și rămîne în El este activ, viu, ca și mlădița ce rămîne nedespărțită de tulpină (Ioan 15, 5); el viază pentru Hristos, pentru sine și pentru aproapele. Și numai într-o asemenea stare fiind, creștinul aduce roadă multă, prin care se preamărește Dumnezeu și prin care el se dovedește adevărat ucenic al lui Hristos (Ioan 15, 8).

*

Toate trăsăturile înșirate pînă aci îl caracterizează, cum am și accentuat de altfel în cîteva rînduri, pe credinciosul creștin care bătătorește „calea cea strîmtă“, singura cale ce duce la *desăvîrșirea creștină* preconizată de Mîntuitorul Iisus Hristos (Matei 5, 48). Dar ținta arătată creștinului de Dascălul său cel desăvîrșit stă tocmai la capătul unor străduințe constante și îndelungate; ea și poate fi atinsă numai prin efort moral mereu susținut, zilnic înprospătat, neîncetat îmbogățit. Iar sursa din care se alimentează acest efort este lăuntricul acelui credincios creștin care, după cuvintele Mîntuitorului, trăiește real în atmosfera celor „săraci cu duhul“ (Matei 5, 3); o asemenea stare lăuntrică promovează strădaniile lui către dsăvîrșire.

Credinciosul „sărac cu duhul“ se consideră pe sine, în tot momentul, așa cum e; dar, în același timp, el cugetă neîncetat la

¹⁸ Cf. L. Fendt: Katechetic. Töpelmann, Giessen, B. I, 1935, pag. 48—53.

¹⁹ Idem: op. cit. pag. 48.

drumul de străbătut pînă cînd să ajungă unde ar trebui să fie, la starea vrednică de un adevărat creștin și în care ar trebui să se afle spre a se asemana, măcar în parte, cu Hristos Domnul. Situația aceasta îl include deci pe acel creștin, care stă neîncetat sub tremurul ales al năzuinței spre o viață din ce în ce mai bună, mai bogată în fapte bune, mai curată, mai înaltă, viață rînduită după voia lui Dumnezeu. În sufletul lui, îndemnul Mîntuitorului Hristos (Matei 5, 48) către desăvîrșire viază cu putere de neînlăturat. Și, pe măsura acestui îndemn, înțeleptul caută înțeleptirea cea de la Dumnezeu; milostivul socoate că multă milostivire mai are de adăugat la cîtă a săvîrșit; credinciosul, că mult trebuie să-și întărească credința spre a fi mutătoare a munților din încheieturile lor; cel ce nădăjduiește își întărește nădejdea cea care pe nimeni și niciodinioară nu rușinează; iubitorul de Dumnezeu, în sfîrșit, cultivă în sufletul său, fără opreală, virtutea de căpetenie, care „nu cade niciodată“ (I Cor. 13, 8).

Chiar cînd s-a realizat pe sine, în bună măsură, după îndemnul Mîntuitorului, credinciosul creștin, dacă e „sărac cu duhul“, se apreciază cu smerenia cuvenită, zicînd: „Slugă nevrednică sînt, pentru că n-am făcut decît ceea ce eram dator să fac“ (Luca 17, 10). Astfel, în orice stadiu al vieții sale, el nu concepe că ar fi atins perfecțiunea morală posibilă celui mai bun dintre oameni;²⁰ aceasta, pentru el, „rămîne mai mult o nădejde decît o certitudine“, o situație pe care Sf. Apostol Pavel o prezintă astfel: „Trăiesc așa nu că doară aș fi ajuns la *țintă*, sau m-aș fi desăvîrșit; ci tind să văd, nu cumva voi putea ajunge și eu *desăvîrșirea*, cum m-a ajuns pe mine Hristos Iisus. Fraților, eu nu mă socotesc că aș fi ajuns, ci numai una fac: uitînd cele din urmă și îndreptîndu-mă înainte, *alerg spre țintă*, spre răsplata chemării celei de sus, *pe care mi-a făcut-o* Dumnezeu prin Hristos Iisus“ (Fili-peni 3, 12—14).

Strădania adevăratului creștin nu încetinește și nu se împuținează nici o clipă, dacă e vorba ca prin ea el să urce treptele desăvîrșirii creștine. El înțelege limpede, „că nu se poate ajunge la măsura niciunei virtuți, dacă nu se sîrguiește cineva toată viața, cu toată puterea, spre dobîndirea ei, prin osteneală încordată și prin grija de făptuire, de pildă, de milostenie, de înfrînare, de rugăciune, de dragoste, sau de vreuna din virtuțile generale“.²¹ Și

²⁰ D. Belu: Ortodoxia și activismul omului, pag. 75.

²¹ Sf. Ioan Damaschin: Cuvînt minunat și de suflet folositor.. Trad. D. Stăniloae. In „Filocalia“ (4) Arhidiecezana, Sibiu, 1948, pag. 193—194.

că „numai atunci cineva se poate numi desăvârșit, când crescînd către ceva mai bun, nu se oprește în drumul său niciodată și nici nu-și mărginește desăvîrșirea punîndu-și vreo limită oarecare”.²² Deși simte mereu desăvîrșirea, el niciodată nu se socotește a o fi ajuns. Iar un simțămînt ca acesta stă în slujba dăltuirii neîncetate a personalității sale religios-morale.

*

Un creștin adevărat are *atitudine corectă și pozitivă față de muncă*, atitudine pe care însuși Mîntuitorul Hristos a interpretat-o fără echivoc. Domnul însuși a muncit cu dragoste, arătînd că munca este pentru om o datorie esențială (Luca 8, 23), iar parabolele rostite de El cuprind nenumărate îndemnuri la strădanie dreaptă și cinstită. Cînd munca promovează și viața aproapelui, însemnează că prin ea se pășește spre mîntuire (Matei 25, 34, etc.). Ca și Sf. Pavel, credinciosul creștin „leagă (chiar) munca cu învățătura despre mîntuire”; el are conștiința limpede, „că mîntuirea suferă unde lipsește munca”²³ și că munca activează iubirea către aproapele și către Dumnezeu. În munca cinstită și stăruitoare, el găsește punctul de întîlnire cu împărăția lui Dumnezeu, pentru că virtutea iubirii, activată prin muncă, îl leagă pe creștin de semenul său și de Dumnezeu. Fuga de muncă este un păcat greu împotriva acestei iubiri.²⁴

Prin muncă cinstită creștinul conștient împlinește o îndatorire către colectivitate. Creștinii primelor veacuri, inspirîndu-se mai ales din îndemnurile Sf. Apostol Pavel, vedeau în leneș „un neguțator de Hristos”.²⁵

În dorința lor curată de a împăca porunca muncii cu îndemnul la milostenie, ei veneau în ajutorul celor incapabili să muncească, iar nu în al celor aplecați spre lenevie. Căci „cine dă unui nenorocit, dă lui Dumnezeu și de la El va primi plată; dar cine ajută pe vagabonzi și pe oamenii stricați, aruncă pomana la câini”.²⁶

În chip firesc deci, creștinul care nu muncește pentru sine și pentru colectivitate, care nu mănîncă pîinea de el agonisită (II Tes. 3, 12), care se poartă „cu nerînduială, nu lucrează nimic și se

²² Sf. Grigorie de Nisa: Fii desăvârșit! Trad. O. N. Căciulă. Măn. Cernica, 1935, pag. 59.

²³ Fr. Hauck: Die Stellung des Urchristentums zum Arbeit und Geld, 1921, pag. 160.

²⁴ Idem: op. cit. pag. 160.

²⁵ Scrierile Părinților Apostolici: Învățătura celor 12 Apostoli, cap. XII, pag. 96.

²⁶ Sf. Vasile cel Mare: Epist. 151. Migne, P. G. XXXII, col. 605.

ține de iscodiri“ (II Tes. 3, 11), este un individ care tulbură buna rînduială între frați și trebuie tratat ca un nemernic. Dacă nu voiește să lucreze, atunci nici să nu mănînce (II Tes. 3, 10).

Astfel, numai creștinul care muncește cu toată sîrguința, și „ca pentru Domnul“, se poate număra între adevărații ucenici ai Mîntuitorului Hristos.

*

Dar munca însemnează activitate intensă, însemnează strădanie continuă; ea este *activism viu* și în neîncetată dezvoltare. Și pe un creștin ortodox tocmai acest activism trebuie să-l caracterizeze. Căci el nu poate fi un visător rupt de realitățile vieții, unul care împărtășește o atitudine de pasivitate, de sentimentalism dulceag și bolnăvicios. Dimpotrivă, el silește spre înmulțirea binelui între oameni, spre ajutorarea semenilor, spre desăvîrșire morală; el ia atitudine pozitivă față de muncă și este întru totul cucerit de convingerea că „împărăția lui Dumnezeu se silește și numai cei silitori o pot dobîndi“ (Matei 11, 12). În legătură cu realizarea păcii între oameni, în toată lumea, el știe că nu-i suficientă numai dorința după pace, nici numai iubirea păcii, sau numai bucuria de a trăi în pace, ci că e necesară contribuția reală în realizarea și apărarea păcii, — contribuția sa și a tuturor oamenilor bine intenționați. Căci Mîntuitorul îi fericește, numindu-i fii ai lui Dumnezeu, pe „*făcătorii de pace*“ (Matei 5, 9), iar nu pe cei ce visează pacea. Dară și în această direcție, ca și în altele, creștinul ortodox este *un om al faptei*; la el precumpănește fapta față de vorbă (Matei 7, 16—21). El este „omul credincios și capabil să împingă voința pînă la eroism, capabil să desfășoare un activism de maximă intensitate, întru înfrîngerea greutăților și afirmarea unei ordini mai înalte“,²⁷ lucru care implică în sine *spirit de jertfă*, spirit atît de propriu adevăratului creștin.

De altfel, jertfelnicia a aparținut cu prisosință, încă din primele veacuri, adevăraților urmași ai Mîntuitorului Hristos. „Nu era printre ei nimenea lipsit, căci toți cîți aveau pămînturi, sau case, le vindeau și aducînd prețul celor vîndute și punîndu-l la picioarele apostolilor, se dădea fiecăruia ceea ce-i era trebuință“ (Fapte 4, 34—35). Iar cînd s-au ivit lipsuri la cei din Ierusalim, frații i-au ajutat pe aceștia cu daruri strînse din alte părți (I Cor. 16, 1—3).

²⁷ D. B.: Pentru educația voinții. In „Telegraful Român“, Sibiu, 1949, nr. 36, 37, pag. 4.

În întinderea a două milenii de creștinism, spiritul de jertfelnicie al credincioșilor s-a dovedit mereu viu și deosebit de activ. Din acest spirit a pornit ridicarea a nenumărate lăcașuri de închinare, școli, spitale, așezăminte de cultură și de ocrotire socială, etc.

Azi, el rezidă în structura sufletească a fiilor Bisericii drept-măritoare ca o permanentizare a ceea ce este mai bun de păstrat și de exteriorizat, legându-i întreolaltă și determinându-i să simtă nevoile altora întocmai ca pe ale lor proprii (I Cor. 9, 7). Pentru ei, ajutorarea aproapelui nu este numai o datorie umană elementară, dar și „o jertfă bine plăcută lui Dumnezeu“ (I Cor. 9, 7).

Prin spiritul său de jertfelnicie, adevăratul creștin se integrează în colectivitatea umană, solidarizându-se cu aspirațiunile semenilor săi către pace, dreptate, egalitate și prosperitate morală și materială și considerînd că numai în cadrul unei asemenea prosperități generale se poate asigura și propășirea sa personală.

*

Spiritul social, crescut din duhul de jertfelnicie, constituie și el o notă în personalitatea creștinului ortodox. El se întărește mai ales din convingerea, că „a fost planul lui Dumnezeu de a face pe om avizat la semenul său. De aceea a și lăsat să crească într-un loc plante, în alt loc i-a adunat pe oameni în sate și orașe tocmai pentru a se ajuta unii pe alții, în alte părți a plasat mările și a trimis vînturi spre a se aduce prin corăbii cele trebuincioase din alte țări și a se face schimburi cu cele ce prisosesc. Așa a găsit de bine Dumnezeu să înlănțuiască pe oameni laolaltă, încît nimenea să nu-și poată satisface interesele sale, decît mergînd pe drumul intereselor colective“.²⁸ Viața de obște pe care și-au organizat-o primii creștini este o expresie limpede a spiritului comunitar creștin. Căci, în cadrul acestei vieți, „mulțimea celor ce crezuseră (în Iisus) avea o inimă și un suflet și nimenea nu zicea; că din averile sale e ceva al său, ci toate le erau de obște“ (Fapte 4, 32).

Spiritul social se vedește și azi în manifestările adevăraților creștini. Căci, și în zilele noastre, ei se simt bine stînd cot la cot cu semenii lor în munca pentru ridicarea tuturor la o viață din ce în ce mai fericită și mai prosperă. Ei nu înțeleg să se izoleze de comunitatea națiunii lor, ci să rămînă una cu ea în toate aspirațiunile și eforturile ei spre progres moral și material.

Prot. D. CALUGAR

²⁸ Sf. Ioan Gură de Aur: In I Cor. Hom. 34, 5—6—Migne P. G. 61, 290.

VIAȚA PAROHIEI

După definiția obișnuită, parohia este comunitatea bisericească a credincioșilor, clerici și mireni, așezați pe un anumit teritoriu, sub conducerea unui preot paroh. Prin această definiție parohia ne apare ca o unitate administrativă, organizată după anumite legi, în cadrul general al organizației bisericești. Aceasta este, am zice, haina exterioară a unei parohii, înfățișarea ei din afară. Dar ea nu este totul. Ca orice haină, ea trebuie să îmbrace un trup și ca orice trup ea trebuie să aibă viață.

După ființa ei, parohia este un organism viu, în care se lucrează la mîntuirea credincioșilor: un laborator în care puterile supranaturale ale harului se întîlnesc cu substanța firii omenești spre a o purifica și cristaliza în formele eterne ale omenirii ei.

Parohia, prin biserica ei de pe deal, sau din mijlocul satului, prin preotul ei devotat lui Dumnezeu și oamenilor, este un centru de viață religioasă morală, un cîmp hotărît de muncă pentru binele vremelnic și veșnic al credincioșilor. Ea este ca o ramură cu multe frunzulițe în copacul cel mare al Bisericii. Prin această ramură trebuie să treacă, pînă la ultima frunză, seva cu care se hrănește întregul organism al Bisericii. Ați văzut, desigur, o vie. În ea sînt înfipite în pămînt, din loc în loc, vițe care cresc și dau naștere la mlădițe pe care se face rodul. Via este Biserica în totalitatea ei, vițele sînt parohiile iar mlădițele sînt credincioșii. Dar toate aduc rod numai dacă stau în legătură cu „vierul“, care este Dumnezeu, Cel ce le-a sădit, le ocrotește și le ajută să aducă rod. Dacă adăugăm la acest tablou ioaneic pe cel paulin, după care Biserica este trupul tainic al Domnului, avem o imagine și mai precisă despre caracterul de organism viu al parohiei.

Odinioară se obișnuia să se clasifice parohiile după numărul parohienilor sau al hectarelor pe care le avea sesia parohială. Această împărțire nu corespunde nici ființei parohiei, nici reali-

tății. Sînt parohii cu un număr mai mic de credincioși în care se dezvoltă o viață religioasă morală și se întreține puternic viața în Hristos și sînt parohii cu mulți parohieni, în care biserica este goală și părăginită. Cînd treci prin cîte o astfel de parohie și vezi curțile așezămintelor ei năpădite de buruieni îți vine să crezi că te afli lîngă malul unui rîu care a secat și să exclami: „Pe aici a curs odată multă apă bună“.

Iată de ce, pornind de la starea de fapt a parohiilor și de la înțelesul lor organic, putem vorbi despre parohii vii, ai căror membrii au o viață duhovnicească bogată, hrănită cu rîvnă de către preot din învățăturile și darul Domnului nostru Iisus Hristos și despre parohii ai căror membrii, chiar dacă sînt mulți la număr, au o viață duhovnicească anemică, sînt cuprinși de patimi și lipsiți de comuniune spirituală cu Hristos.

Să vedem acum, pe scurt, după ce se poate cunoaște, chiar dintr-o privire fugară, dacă o parohie este vie sau nu, dacă preotul își înțelege menirea sau nu, dacă acolo credincioșii ascultă sau nu de voia lui Dumnezeu? Care sînt semnele unei parohii cu adevărat vii? Vom aminti doar cîteva dintre ele.

Ca prim semn al unei parohii vii este felul în care e întreținută biserica, locașul de cult. Starea în care se află locașul lui Dumnezeu într-o parohie este oglinda sufletului credincioșilor acelei parohii și cel dintîi certificat al activității preotului respectiv. Adevărurile sînt atît de vechi și cu toate acestea ele trebuiesc mereu îmborsate. Casa lui Dumnezeu, în parohie, se cuvine să fie cea mai frumoasă, cea mai bine întreținută, împodobită, curățită și înfrumusețată. Ea este cerul pe pămînt. „In casa lui Dumnezeu stînd, în cer ni se pare a sta“, exclamă Psalmistul. În ea, totul ne vorbește despre frumusețile cerului și ne îndeamnă la înnoirea vieții. Tot ce este împrejurul ei și înlăuntrul ei trebuie să ajute credincioșilor să se înalțe cu gîndul la Dumnezeu. Iar dacă se poate să fie pictată, e cu atît mai bine, pentru că icoanele înfățișează întreagă istoria mîntuirii și sîrguința Sfinților de a ajunge la acest țel. Așadar, o parohie vie presupune o biserică îngrijită, curată, frumoasă și atrăgătoare.

Un al doilea semn după care se poate cunoaște o parohie dacă este vie sau nu, este felul în care cercetează credincioșii biserica și participă la viața de har a Sfințelor Taine. Se întîmplă uneori ca parohii foarte apropiate una de alta, să se deosebească profund din acest punct de vedere. Într-una, biserica este plină de cre-

dincioși, Duminica și sărbătoarea: în cealaltă mult mai puțini. Avem, în acest caz, două parohii: una vie, alta aproape moartă, pentru că cele mai multe mlădițe ale ei sînt rupte din legătura cu Hristos. Meritul pentru întîiul fel de parohie revine în primul rînd parohului ei, precum și vina pentru cea de a doua este a parohului ei. Mijloacele pentru a face ca biserica să fie cercetată de credincioși sînt nenumărate. Este destul ca preotul să vrea să le aplice. Noua îndrumare dată de Sf. Sinod, de a participa credincioșii activ la Sf. Liturghie prin cîntarea în comun, este un mijloc excelent de înviorare a vieții religioase a credincioșilor și se cuvine să fie folosită pretutindeni. Intr-un organism, toate mădulările participă la viața întregului organism. Cîntarea în comun dă naștere duhului comunitar, care creează o dispoziție de iubire față de aproapele și înlesnește zidirea omului nou prin puterea harului.

Indeosebi Sf. Liturghie este artera principală prin care se comunică credincioșilor hrana necesară pentru o adevărată viață trăită cu Hristos. Ea este mediul în care cresc și se dezvoltă virtuțile în sufletul credincioșilor, sub lumina harului dumnezeiesc. Este mijlocul prin care credincioșii devin „o inimă și un suflet“, prin împărtășirea cu trupul și sîngele Domnului. S-a zis, pe bună dreptate, că viața creștină începe de la altar și se întreține prin darurile altarului. — Parohia în care credincioșii participă activ la Sf. Liturghie, dovedește că este o parohie vie și adevărurile Evangheliei aduc rod în viața și munca credincioșilor ei.

În sfîrșit, să amintim și de al treilea semn — ele pot fi mai multe — după care se cunoaște dacă o parohie este un organism viu sau numai o unitate administrativă înscrisă în registrele Eparhiei. — Această mărturie este cimitirul parohiei. În cele mai multe parohii din Ardeal cimitirul este în jurul bisericii. Aceasta are o semnificație adînc religioasă și o puternică influență morală asupra credincioșilor. În acest chip se concretizează și mai mult unitatea dintre cei vii și cei adormiți, credința în nemurirea sufletului și se susține sentimentul comunității în duh al parohiei.

Cimitirul este un al doilea altar al cultului creștin și o școală a virtuților. De aceea nu este tot una felul cum este îngrijit cimitirul, cum sînt îngrijite mormintele. Ce imagine dezolantă prezintă un cimitir în care mormintele sînt nivelate spre a se putea cosi cît mai multă iarbă de pe ele.

Ne oprim aici cu mărturiile imediate și sumare din care se poate constata pulsul vieții religioase morale într-o parohie.

Este de sine înțeles că preotului îi revine datoria și chemarea de a promova viața religioasă morală a parohiei. El este plămînul care întreține respirația duhovnicească a celorlalte membre, inima care împinge sîngele vieții duhovnicești în întregul organism.

Hristos este capul nevăzut al întregii Biserici, iar preotul este trimisul lui Hristos în parohie, îngerul și paznicul ei. Parohienii săi vor să vadă în el un urmaș al lui Hristos. Desigur vi s-a întîmplat vreodată ca mergînd prin parohie, să auziți pe cîte un copil: „Uite-l pe Doamne, Doamne“, cînd vede pe preot. În sufletul credincioșilor noștri, chiar celor vîrstnici, trăiește dorința ca preotul să fie un reprezentant al lui Dumnezeu, să-l reprezinte cît mai desăvîrșit. Aceasta este cea dintîi pîrghie care le ajută să devină mădulare vii ale comunității parohiale. Credincioșii așteaptă de la preot să fie într-o cît mai strînsă și mai sinceră legătură cu Hristos. Și noi trebuie să împlinim această așteptare.

Abia cînd credincioșii au această convingere a legăturii dintre preot și Hristos, își deschid inima și-l primesc pe preot fără nici o rezervă, îl ascultă fără nici o îndoială, cercetează serviciile divine, se împărtășesc cu Sfintele Taine, îi împlinesc îndată îndemnul, pentru că abia atunci îl socotesc ca pe „mirele“ lor. În epistola către Efeseni, Ap. Pavel vorbește despre legătura dintre Hristos și Biserică, ca despre un model al legăturii dintre soț și soție. Dar legătura dintre Hristos și Biserică poate fi luată tot așa de bine ca model al legăturii dintre preot și parohie. Iată cum ar fi textul paulin, în această adaptare de circumstanță: „Preoților, iubiți-vă parohia, precum și Hristos a iubit Biserica și s-a dat pe sine pentru ea, ca s-o sfințească prin cuvînt, curățînd-o prin baia Botezului lui, ca s-o pună înaintea luiși slăvită Biserică, neavînd nici o întinăciune, nici prihană, sau altceva de acest fel, ci să fie sfîntă și fără prihană. Așa dar, datori sînt preoții să-și iubească parohia, cum își iubesc trupurile lor. „Și am putea încheia tot cu Sf. Apostol Pavel: „Taina aceasta este mare“ și binefăcătoare, cînd între preot și între parohie se încheagă o legătură tot atît de strînsă ca între Hristos și Biserică, (cf. Efeseni 5, 25 și urm.).

Dar preotul este și tatăl credincioșilor săi. Ei ne agrăiesc cu numele de „Părinte“. Sf. Apostol îi socotește pe cei aduși de el la credință în Hristos ca pe niște fii ai săi. „— Căci de ați avea, zice el, mii de dascăli întru Hristos, însă nu aveți mulți părinți, căci întru Hristos Iisus eu v-am născut pe voi prin Evanghelie.“ (I. Cor. 4, 5).

Preotul este dătătorul vieții celei după har, a credincioșilor. Prin Sfintele Taine, el naște, hrănește, spală și crește copii pentru împărăția lui Dumnezeu.

Este mișcător să citești cât de mult a iubit, s-a rugat și s-a îngrijit Sf. Apostol Pavel de comunitățile creștine pe care le-a întemeiat. „Precum bine știți, ca un părinte pe fiii săi, așa v-am povățuit și v-am mîngăiat pe fiecare din voi. Și v-am îndemnat să umblați cu vrednicie înaintea lui Dumnezeu, care v-a chemat pe voi la împărăția și slava Sa.“ (I Tes. 2, 11—12).

Ca să facă din parohia sa o parohie vie, preotul trebuie să aibă legături de părinte duhovnicesc cu toți credincioșii săi, să le cunoască durerile și bucuriile, să ia parte împreună cu ei la năzuințele lor pentru o viață mai bună, să-i ajute cu cuvîntul și cu fapta, să-i sfătuiască și să-i apere precum face un părinte iubitor cu copiii săi.

În acest chip, în parohia lui va fi pace și bună-înțelegere, prosperitate, iubire și frățietate, milă și dreptate. Iar darul lui Dumnezeu, care pe toate le împlinește, va desăvîrși munca și dragostea lui pentru cei ce i-au fost încredințați spre păstorire.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Prot. Dr. VASILE COMAN
paroh ort. rom. Orașul Stalin

SF. GRIGORIE NISANUL

„FERICIȚI FACATORII DE PACE CA ACEIA FIII LUI DUMNEZEU
SE VOR CHEMA“

.... Dacă vei fi făcător de pace, zice, vei fi răsplătit cu premiul înfierii. Mie mi se pare că lucrul pentru care se făgăduiește o răsplată așa de mare, este el însuși un dar. Căci, pentru oameni, între lucrurile după care aleargă atîta ca să le guste și să le stăpînească, ce poate fi mai dulce decît o viață trăită în pace? Pe oricare dintre lucrurile plăcute în viață, l-ai numi, ca să fie plăcut are nevoie de pace.

Dacă ar fi prezente în fața ta toate cîte în viața asta au valoare ca: bunuri materiale, sănătate, soție, copii, casă, familie..., parcuri de vîna-toare, băi..., locuri de exerciții gimnastice..., spectacole plăcute, audițiile muzicale..., dacă toate acestea ar fi la-ndemîna ta, dar ar lipsi pacea, ce folos de ele? Ce folos mai pot avea toate acestea cînd războiul ne împiedică să ne bucurăm de ele?... Incît, chiar dacă n-ar fi de nădăjduit nici o răs-plată, pacea însăși merită să fie prețuită pentru sine mai mult decît oricare alt lucru... De aici se poate cunoaște bogăția iubirii Sale de oameni, că răsplătirile cele bune le-a legat... de pacea pe care vrea s-o trimită fiecăruia în așa de mare măsură încît ... din prisosul ei să poată împărți și celor ce n-o au. Căci, zice, fericiți sînt făcătorii de pace.

Făcător de pace este cel ce dă altuia pacea. Dar cineva nu poate da altuia ceea ce el însuși nu are. Drept aceea Domnul voiește ca mai întîi tu însuși să fii plin de darurile păcii și apoi să dăruiești dintr-însele celor ce au nevoie de ele....

Dar să vedem mai întîi ce este pacea. Pacea... este o înțelegere plină de iubire, cu semenul nostru. Cum se cheamă ceea ce e opus iubirii? Se cheamă ură, minie, îndîrjire, pizmă, răzbunare, fățarnicie, ciocniri războinice. Vezi la cît de multe și felurite boli este leac acest singur cuvînt: pacea. Pacea e potrivnică în mod egal, fiecăreia din relele enumerate, nimicindu-l prin prezența ei. Precum îndată ce vine sănătatea, boala dispare, și nu mai rămîne nici urmă de întuneric cînd se face ziuă, tot așa cînd apare pacea dispar toate relele ce-i sînt opuse.

Cît de mare e bunul acesta al păcii, cred că nu mai e necesar s-o arăt cu deamănuntul în cuvîntare. Îți poți da seama și singur gîndindu-te la viața dusă de cei ce se bănuiesc și se urăsc unul pe altul. Întîlnirile lor sînt pline de dușmănie, și fiecare simte dezgust față de tot ceea ce este al celuilalt. Gura le e mută. Nu se uită unul la altul. Urechile celui ce urăște

rămîn surde la glasul celui față de care simte ură. Fiecare dintre cei învrăjbiți iubește ceea ce nu prețuiește celălalt și dimpotrivă, urăște și combate ceea ce e plăcut adversarului. Precum substanțele aromate umplu aerul cu buna lor mireasmă, tot așa Domnul vrea să-ți dea darul păcii în măsura cea mai mare, pentru ca viața ta să devină un leac pentru boala celor din jur..

Cît de mare este binefacerea păcii o poți cunoaște și mai bine dacă ieși în considerare nenorocirile care izvorăsc dintr-o voință pornită pe dușmănie.. Cine ar putea descrie după cuviință suferințele produse de mînie? Ce cuvîntare ar putea zugrăvi urîtenia unei asemenea boli?... Cînd patima mîniei ajunge stăpînă (asupra unui om) sîngele acestuia clocotește..., ochii îi ies din pleoape și, însîngerăți, privesc otrăvit, ca șerpii, către obiectul care produce iritația. Răsuflarea e grea. Vinele gîtului se umflă. Limba se îngreuiază... Vocea... se ascute involuntar. Buzele... devin rigide, vinete și greoaie pentru obișnuita lor deschidere și închidere, încît nici saliva abundentă n-o mai pot reține în gură, ci o aruncă afară odată cu vorbele, deoarece sunetul emis cu putere svîrle afară și saliva. Se poate vedea apoi cum din pricina bolii, mîinile mîniosului se mișcă încoace și încolo. Și picioarele tot așa. Membrele acestea însă, nu se mișcă fără rost..., ci spre paguba reciprocă a celor asemuiți de boală unul împotriva celuilalt. Căci atacurile celor ce încep a se lovi sînt îndreptate direct asupra celor mai vulnerabile părți ale simțurilor. Cînd, în încheștare, gura se apropie de corp, dinții... se înfig sălbatic în ceea ce întîlnesc. Dar cine ar putea spune cu de-amănuntul relele pricinuite de mînie?

De aceea cînd cineva împiedecă asemenea urîciune săvîrșește o foarte mare binefacere și pe bună dreptate poate fi numit fericit și vrednic de stimă. Căci dacă acel care eliberează pe om de o neplăcere fizică este prețuit..., cu cît mai mult nu va fi socotit ca binefăcător al vieții, omul care eliberează sufletul de boala mîniei! Și nimeni nu-și închipuie că eu aș socoti că, dintre relele generate de ură, cel mai greu ar fi mînia. Mie mi se pare că patima invidiei și a fătărniceii cînt cu mult mai rele ca mînia. Și anume, mai rele în măsura în care un rău ascuns e mai primejdios decît unul vădit. Căci și dintre cîini sîntem atenți mai mult la cei care nu-și trădează furia lor prin lătrat și nu se apropie de noi din față, ci la cei care sub înfățișarea blîndeții, pîndesc momentele de nebagare de seamă (spre a se arunca asupra noastră). Așa e și cu patima invidiei și fătărniceii, prin care ura e păstrată în adîncul inimii ca un foc mocnit, în timp ce exteriorul ia, ipocrit, înfățișarea prieteniei... Cînd însă, pe cel invidiat îl lovește vreo nenorocire, atunci boala iese la iveală prin bucuria pe care invidiosul o simte față de suferința abătută asupra celui invidiat....

Cauza invidiei? E viața liniștită și fericită a fratelui, rudei, vecinului...

Ce ai suferit? I-aș putea întreba pe invidios. De ce te consumi și de ce te uiți cu ochi pizmaș la fericirea vecinului? Ce învinuire vrei să-i aduci? Că are înfățișare frumoasă? Că știe vorbi împodobit? Că e din familie mai bună? Că a ocupat un post public și apare în ținuta cerută de funcția lui?... Că are cuvînt respectat din pricina prudenței sale?... De ce lucrurile acestea îți străpung inima ca niște vîrfuri de săgeți?... De ce-l saluți pe cel fericit cu vorbe prietenești, urîndu-i noroc și sănătate, iar în adîncul inimii îi dorești dimpotrivă? Așa a fost Cain care turba de mînie pentru că Abel găsise bună

primire la Dumnezeu. Invidia din inimă îl sfătuiește la crimă și fățarnicia a fost călăul....

Așadar, cine stârpește o asemenea boală din viața omenească și îi leagă pe oameni prin bunăvoință și pace nu săvârșește oare unul ca acesta o faptă de putere cu adevărat dumnezeiască prin aceea că izgonește relele dintre oameni?... De aceea pe făcătorul de pace îl numește fiu al lui Dumnezeu, pentru că imită cu adevărat pe Fiul lui Dumnezeu, care dă asemenea daruri vieții oamenilor.

„Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“. Cine sînt, așadar, făcătorii de pace? Sînt cei ce imită iubirea lui Dumnezeu față de oameni, sînt cei care, în viața lor proprie arată ce e specific activității lui Dumnezeu.

O asemenea lucrare îți poruncește și ție anume: să înlături ura, să pui capăt războiului, să nimicești invidia, să îndepărtezi cearta, să înlături prefăcătoria, și răzbunarea care arde mocnit în inima ta s-o stingi, împlinind în locul acestora virtuțile corespunzătoare.

Și atunci cum să nu fie fericit dăruitorul bunurilor dumnezeiești. Cum să nu fie fericit cel ce se străduiește să fie un binefăcător în felul lui Dumnezeu?

Dar fericirea nu e legată numai de binele extern. Cred că în sens propriu făcător de pace e cel ce înlătură lupta internă dintre poftele cărnii și dintre spirit, aducînd în locul războiului lăuntric, un acord pacific, cînd trupul ajunge a se pune în slujba poruncilor divine...

Dacă după credința noastră, divinitatea este simplă ... dacă de asemenea, prin pacificare, natura omenească se eliberează de împărțirea în două..., înfățișarea externă ajungînd să corespundă interiorului, și interiorul ajungînd să corespundă stării externe, atunci cu adevărat Fericirea aceasta își arată puterea, și pe bună dreptate făcătorii de pace sînt numiți fii ai lui Dumnezeu, potrivit făgăduinței Domnului nostru Iisus Hristos, căruia i se cuvine mărire în vecii vecilor. Amin.

D. B.

BISERICA, LOCAȘ DE ÎNCHINARE

Cu toate că Dumnezeu este pretutindeni și oamenii îl pot preamări în tot locul, totuși în toate timpurile și la toate popoarele au existat anumite locuri unde oamenii își manifestau credința în divinitate, aduceau jertfe și cereau ajutorul lui Dumnezeu.

Pentru noi creștinii acest locaș se numește biserică.

Biserica este nu numai locul în care ne rugăm lui Dumnezeu, ci și locașul pe care l-a ales și rînduit Domnul nostru Iisus Hristos ca să se săvîrșească în el jertfa cea de taină. În ea stă însuși Domnul cu Trupul Său cel dumnezeesc și cu Sîngele Său cel dătător de viață. Ea este nu numai locașul în care se simt bine inimile noastre și se înalță prin rugăciune către Dumnezeu, ci mai ales locașul în care se desăvîrșește lucrarea mîntuirii noastre.

În sfînta biserică este locul nașterii noastre duhovnicești prin taina Botezului, este locul luminării și al pregătirii noastre pentru viața veacului viitor. Aici este adăpost și odihnă pentru noi toți din ziua tinereții pînă la cea din urmă suflare omenească (N. Krutički).

Încă din cele mai vechi timpuri biserica a avut o formă lungăreață, asemenea unei *corăbii*. Forma aceasta ne arată că biserica este corabia mîntuirii noastre.

Începînd din veacul al IV-lea după Hristos au început a se zidi locașuri sfînte și în *forma crucii*. Aceasta nu fără însemnătate. Crucea este semnul mîntuirii, este altarul cel dintîi al jertfei celei noi. Ele se zidesc în formă de cruce deoarece prin biserică este vie și lucrătoare jertfa de pe cruce a Mîntuitorului. Prin biserică avem pe Hristos cu noi, jertfa Lui de pe cruce și darurile acestei jertfe.

În unele părți ale țării noastre se văd biserici construite și în *formă rotundă* sau ca un cerc. Prin aceasta ele vor să ne amintească despre Dumnezeu care nu are nici început, nici sfîrșit, după cum nu se poate vorbi despre începutul și sfîrșitul liniei care formează cercul.

Iată dar cîte înțelesuri și rosturi are biserica, dacă o privim numai sub forma ei dinafară.

La aceasta adăugăm că toate bisericile noastre ortodoxe sînt așezate cu altarul spre răsărit. Aceasta s-a rînduit așa deoarece biserica închipuie pe Hristos „soarele dreptății” (Maleahi 3, 2), a cărui venire a doua va fi întocmai ca și „fulgerul ce iese de la răsărit și se arată pînă la apus” (Mt. 24, 27). Dar să privim acum și înlăuntrul bisericilor noastre și să ascultăm graiul lor.

În lăuntru ei biserica se împarte în trei părți: tinda, naosul sau sînul bisericii și altarul.

Tinda sau pronaosul este partea bisericii de la intrare pînă la naos. Ea se mai numea în vechime și *paradis*, deoarece pe pereți se înfățișau icoanele cu Adam și Eva în rai, cu înțelesul că urmașii celor dintîi oameni scoși din rai din pricina păcatului strămoșesc se întorc prin biserică în raiul cel ceresc. În tinda bisericii se fac de obicei privegherile de noaptea, taina Sf. Botez și alte slujbe prin care cerem intrarea noastră în împărăția Harului dumnezeesc.

În primele veacuri ale creștinismului această parte a bisericii avea o însemnătate deosebită. În tinda bisericii stăteau aceia dintre creștini care își simțeau conștiința încărcată de păcate, fără a fi primit dezlegarea. Tinda bisericii este astfel un loc de pocăință publică pentru cei păcătoși.

În tinda bisericii mai stăteau la început *catehumenii*, adică aceia dintre oameni care se pregăteau să intre în creștinism. Ei ascultau partea dintîi a Sf. Liturghii, numită a catehumenilor, numai din tinda bisericii.

A doua parte se numește naos, sau sînul bisericii și este partea de la tindă pînă la altar de care îl desparte iconostasul sau catapeteasma bisericii. În sînul bisericii stau credincioșii care iau parte la sfintele slujbe. Toate cele ce le vedem în naos ne aduc aminte de lucrarea mîntuirii noastre săvîrșită prin Iisus Hristos.

Cu mare cutremur ne apropiem de partea cea mai sfîntă a bisericii, de *Sfîntul Altar*. El închipuiește „sfînta sfintelor, cele mai presus de ceruri și cerul însuși” (Sf. Simeon Tesalonicianul). Intrînd în el, în cer ni se pare a intra. Numirea de altar înseamnă jertfelnic înalt, deoarece pe Sf. Masă, care se află în mijlocul altarului se aduce jertfa cea fără de sînge, rînduită de Domnul la Cina cea de taină. Această sfîntă masă, numită și prestol închipuie Tronul pe care sălășluiește în chip nevăzut Dumnezeu. Ea ne amintește de masa pe care Mîntuitorul a așezat Sf. Cuminecătură în Joia Mare. După ce se așează Sf. Daruri pentru jertfă se închipuie însuși mormîntul Domnului nostru Iisus Hristos.

Din cele mai vechi timpuri ale creștinismului se așezau în prestol moaște de ale sfinților deoarece „temelia Bisericii sînt mucenicii”, după cum spune Sf. Simeon Tesalonicianul. La început altarele se așezau chiar deasupra locului unde era îngropat un mucenic sau sfînt. De aceea bisericile se închină la sfințire și se așează sub ocrotirea unui sfînt sau sub ocrotirea Maicii Domnului ori a Sf. Treimi, care este și hramul sau ocrotitorul acelui dumnezeesc locaș. La sfințirea unei biserici se unge Sf. Masă cu Mir, și după ce se așează sfintele moaște se pun în cele patru colțuri ale ei icoanele celor patru evangheliști.

Sf. Masă este învelită cu mai multă îmbrăcăminte care închipuie giulgiurile în care a fost înfășurat Domnul cînd s-a așezat în mormînt.

Deasupra acestor îmbrăcăminte este așezată o icoană făcută din pînză de în sau mătasă pe care este zugrăvită punerea în mormînt a Domnului. Ea se numește *Antimis*, în care episcopul a cîștigat moaște de ale sfinților. Fără de antimis nu se poate sluji niciodată Sf. Liturghie. Dimpotrivă, avînd antimis se poate face dumnezeiasca slujbă chiar sub cerul liber, dacă nu este biserică zidită.

Pe Sf. Masă se mai află Sf. Evanghelie, sf. Cruce, chivotul, adică o cutie în formă de biserică în care se păstrează Sf. Cuminecătură pentru bolnavi, și șfeșnicele cu lumânări aprinse. Toate acestea sînt semne și mărturii ale lui Hristos „lumina lumii“ a cărui Evanghelie și jertfă de pe cruce se propovăduiește și se continuă prin Biserică.

! În partea dinspre Miazănoapte a Altarului se află o boltitură cu o masă numită proscomidier sau masa pe care se așează și se pregătesc darurile pentru sfînta jertfă. Proscomidierul închipuie atît peștera din Vifleem, unde s-a născut Mîntuitorul, cît și Golgota răstignirii unde s-a junghiat Mielul lui Dumnezeu pentru păcatele lumii. Pe masa de la proscomidier se află vasele sfinte: discul, potirul, steluța, lingurița, copia, buretele și acopere-mintele trebuitoare pentru pregătirea darurilor. Fiecare dintre ele simbolizează și ne aduc aminte de obiectele care s-au folosit la plinirea jertfei de pe Golgota.

Iată, înfățișat în puține cuvinte și cu totul slab locașul în care preamărim pe Dumnezeu și săvîrșim dumnezeiasca Liturghie.

Iar de vom cugeta la binefacerile pe care le revarsă asupra vieții noastre locașul Domnului ne trebuiesc ceasuri și zile întregi spre a le putea grăi toate.

„Aici, în casa Domnului se sfințesc toate cărările vieții noastre“. Venind în sfînta biserică respirăm aerul rugăciunii noastre dătătoare de mîngăiere și de viață duhovnicească. „In biserică trăim bucuria legăturii cu Domnul și Mîntuitorul nostru“ (N. Krutițki). Aici ne aflăm în împărăția Hărului ceresc. În locașul lui Dumnezeu este de față în chip tainic însuși Mîntuitorul. Prin locașul Domnului simțim vie în noi legătura cu ceata îngerilor și a sfinților, formînd cu toții o familie numeroasă al cărei Cap și Răscumpărător este Iisus Hristos.

Biserica este Ierusalimul nostru. Ea este cerul pe pămînt. În ea ne întîlnim cu Domnul nostru Iisus Hristos. Prin ea ne împărtășim de darurile Duhului Sfînt, Duhul adevărului, vistierul bunătăților și dătătorul de viață.

Drept aceea să iubim locașul Domnului, să cercetăm dumnezeieștile slujbe ce se săvîrșesc în el și să ne împărtășim de darurile ce ni se dau prin Sf. Altar. Și împreună cu Psalmistul să mărturisim din adîncul sufletului: „O zi în curțile Tale, Doamne, mai bună este decît o mie departe de Tine“. (Ps. 83, 11). Amin!

Pr. Dr. V. COMAN

BISERICA DIN STREI-SÎNGEORGIU

Între frumoasele monumente de artă religioasă din Țara Hațegului și Valea Streiului, un loc de seamă ocupă și biserica ortodoxă din satul Strei-Sîngeorgiu, din protopopiatul Hunedoara, așezat la numai 2 Km. de satul Strei, (de a cărui biserică ne-am ocupat și în unul din numerele trecute ale revistei), pe malul drept al râului cu același nume.

Biserica din Strei-Sîngeorgiu e construită din piatră brută și cărămidă, fiind tencuită în exterior în întregime. Se compune din pronaos (6,44x4,49 m), naos (5,08x4,15 m.), cor — care e o prelungire a naosului — (1,75x3,30 m) și altar (3,12x2,66 m, măsurile fiind cele interioare). Fiecare din aceste părți ale bisericii au înălțimi diferite. Cea mai mare înălțime o prezintă naosul, pe care se ridică — în partea de apus — și o mică turlă cu patru laturi și acoperișul în formă piramidală. Zidul apusean al acestei turle se ridică pe cel apusean al naosului. Atît acoperișul pronaosului, cît și al naosului — atît cît nu e ocupat de turlă, — precum și al altarului, sînt în două ape. Construcția interioară a acoperișurilor e din lemn, învelitorile pronaosului și ale turlei din șindrilă, iar ale naosului, corului și altarului din țiglă. Intrarea în interiorul bisericii se face printr-o ușă în zidul apusean al pronaosului (deci în axa longitudinală a bisericii). În interior, pronaosul are un tavan simplu din bîrne și scînduri. Pronaosul e despărțit de naos printr-un perete, străbătut în mijloc de o ușă. Naosul are o boltă bercean, care e străbătută chiar deasupra intrării de turla amintită. Doi stîlpi așezați în interiorul naosului ajută la sprijinirea turlei. Spațiul dintre acești doi stîlpi de asemenea e acoperit de o boltă bercean, îndreptată în sensul axei longitudinale. Corul formează o prelungire a naosului, mai îngust și cu o boltă cilindrică mai joasă. (În cor, în pereții din partea de miazăzi și miazănoapte, se găsește cîte o firdă dreptunghiulară cu o lărgime de 0,77 m.) Catapeteasma e formată dintr-un perete de piatră, cu grosimea de 0,50 m. care se ridică numai pînă deasupra celor trei uși. Altarul e acoperit cu o boltă ovală. Pardoseala e peste tot din scînduri. Pronaosul e luminat de două ferestre largi dreptunghiulare, în zidul de miazăzi, naosul de trei ferestre strîmte tot în zidul de miazăzi, iar altarul de alte două ferestre la fel cu cele din naos, una în zidul de miazăzi, iar alta în zidul de răsărit. (Grosimea zidurilor la pronaos e de 0,31 m., iar în rest de 0,77 m.)¹.

¹ Vezi descrierea bisericii la Virgil Vătășianu, *Vechile biserici de piatră românești din județul Hunedoara*, Cluj, 1930, pp. 27—32.

Atenția ne este reținută la biserica din Strei-Sîngeorgiu de unele fragmente de pictură din altar și din naos. În bolta altarului e pictată Sf. Treime, care e de dată recentă, iar pe pereți: Fecioara purtînd pe Iisus pe brațul Său stîng cu Evanghelia deschisă și binecuvîntînd (răsărit), Iisus pe cruce, înconjurat de cei doi tîlhari, Fecioara, Sf. Ioan Evanghelistul și mulțime de popor (miazănoapte) și doi episcopi (miazăzi). În naos se văd doi martiri și Bunavestire, iar deasupra intrării tabloul ctitorilor.² Toate scenele — inclusiv cea din urmă — au suferit modificări. Dintre aceste picturi, de cel mai mare interes este tabloul celor patru ctitori și a inscripției ce cuprinde, pe baza căreia s-a putut stabili vechimea bisericii. Iată textul inscripției, tradus din slavonește de Nicolae Iorga:

„Robul lui Dumnezeu jupîn Lațco, roaba lui Dumnezeu jupînița Nistora, ctitorul jupîn Chenderes, robul lui Dumnezeu Vlaicu fiul lui Chenderes, au închinat mănăstirea sfîntului Gheorghe, moșul lor... Litovoi diac.

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh a zidit jupînul Chenderes și jupînița Nistora și fiii lui, această mănăstire sfîntului marelui mucenic și ostaș al lui Hristos Gheorghe și s-a săvîrșit și s-a scris pentru pomenirea și sănătatea și mîntuirea sufletelor lor în zilele lui Jigmon craiul, voevozii ardeleni Ioaneș și Iacov anul 6917 (1409 sau 1408), octombrie 2 zile“.³

În afară de aceasta, alte două inscripții, pe cei doi stîlpi din naos, în limba romînă, cu caractere cirilice, ne informează că biserica a fost repictată în zilele împărătesei Maria Tereza și a episcopului Inocențiu Micu-Klein, în anul 1743, cu „cheltuiala și osteneala“ protopopului Zaharia Cioca din Hunedoara „fiind pictor Gheorghe Șandor din Făgăraș“.⁴

Din inscripția citată rezultă că biserica a fost ctitorită de jupînul Chenderes, soția lui Nistora și fiul lor Vlaicu și de jupînul Lațcu, desigur aparținînd unei familii de cnezi romîni de acolo. Se mai vorbește de un moș, diac. Litovoi, dar fiind întreruptă inscripția nu s-a putut deduce de cine e vorba. Biserica a fost pictată în anul 1743.

Cum apar ctitorii în această pictură? Cei patru ctitori sînt pictați stînd în picioare, iar doi dintre ei, anume jupînul Chenderes și soția sa Nistora, țin pe palme o biserică reprezentînd ctitoria lor, care însă nu reproduce arhitectura bisericii de azi. Iată cum descrie N. Iorga portretele ctitorilor: „Ctitorii poartă dulame roșii și verzi ca ale boierilor noștri, în epoca mai veche, tivite jos, se pare, cu blăni; picioarele sînt cuprinse, după obiceiul apusean, în niște cizme fără călcii, cum se întîlnesc și în Orient și în armura cavalerilor din Occident; săbii de caracter turcesc, recurbate, cu mînerul pe spadă, le sînt prinse de brîu. Au părul lung, lăsat în chică și doi din ei poartă barbă mică și mustași răsfrînte în jos. Femeia e îmbrăcată romînește, cu un vâl care i se lasă pe umeri, înfășurîndu-i; e tivit cu țărțamuri fine;

² I. D. Ștefănescu, *La peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle*, Texte, Paris, 1930, pp. 27—30.

³ N. Iorga, *Cea mai veche ctitorie de nemeși romîni din Ardeal (1408—9)*, în *Analele Academiei Romîne*, mem. Sect. Ist. Seria III, tom. VI, mem. 7, București, 1926, p. 172. Reprodusă și de V. Vătășianu, op. cit. p. 30.

⁴ V. Vătășianu, op. cit. pp. 29—30, după Szendrei János, *A magyar viselet történeti fejlődése*, Budapest, 1905, pp. 39—40; I. D. Ștefănescu, op. cit. pp. 249 și n. 3, precum și n. 1 pentru alte cîteva nume de binefăcători.

o lungă rochie, legată în brâu, lasă a se vedea la mîncei un alt veștmînt dedesubt; în față se lasă un peșchir ca o fotă cu linii în lung deasupra și în lat la partea de jos, de unde atîrnă apoi o prelungire mult mai îngustă.”⁵

N. Iorga în studiul său „Cea mai veche ctitorie de nemeși romîni din Ardeal”, ne dă unele informații și asupra familiei ctitorilor. În 1404 regele Sigismund al Ungariei dă cnezatul satului Sălaș (lîngă Hațeg) „fidelibus nostris Kenderes et Barb, filius Gregorii, nec non Kozta, filio Nicolai, keneziis de Hattzagh, et par eos Laczk filio Nicolai de *Zentgehr*gy, filius ejusdem Kenderes”.⁶ Deci cnezatul Sălaș e dat lui Chenderes, ctitorul bisericii din Strei-Sîngeorgiu, lui Costea al lui Nicolae, cneaz de Hațeg și lui Lațcu, fiul lui Nicolae de Sîngeorgiu care era și el fiu al lui Chenderes. De aci deduce Iorga că Lațcu e nepotul de fiu al lui Chenderes, care avea înșă și un alt fiu, pe Vlaicu, cel amintit în pisanie.⁷ Tot în 1404, moșia vecină Strei e dată lui Zeicu. Între oamenii regali care figurează în actul de donație, pe lîngă mulți alți cnezi din Țara Hațegului și Valea Streiului, apar și „Kenderes de Szent-György” și Laczk de eadem”, adică cei doi ctitori.⁸ Numeroase alte documente din primele decenii ale veacului XV fac amintire de această familie de cnezi romîni.⁹ Un Cîndea Lațco, pîrcălab la Hațeg — care poate să fie unul din ctitori — e trimis în 1435—36 în solie în Moldova, la frații voievozi Ilie și Ștefan. Aici, cunoscînd pe călugărul caligraf Gavril fiul lui Uric, i-a plătit să-i copieze un Tetraevanghel, în limba slavonă, care e unul dintre cele mai frumoase opere de artă ale secolului XV.¹⁰

Iată deci că biserica ortodoxă din Strei-Sîngeorgiu e ctitorită de către o familie cnezească de frunte, așa cum au fost și familiile ctitoare ale bisericilor din Crișcior și Ribița în părțile Bradului.

MIRCEA PĂCURARIU

⁵ N. Iorga: op. cit. pp. 171—172, iar în anexă tabloul ctitorilor. O frumoasă descriere a tabloului ctitorilor (fiind și reprodus) vezi I. D. Ștefănescu, op. cit. pp. 251—252 Cf. și N. Iorga, Vechea artă romînească în „Țara lui Litovoi” (Hațegul), în *Neamul romînesc*, an. XXI, nr. 125 din 25 octombrie 1936. Tabloul ctitorilor reprodus și de Ștefan Meteș, Din istoria artei religioase romîne, I. Zugravii bisericilor romîne, Cluj, 1929.

⁶ Hurmuzaki, Documente, I, 2, București, 1890, pp. 428—429, nr. 351.

⁷ N. Iorga, Cea mai veche ctitorie... p. 173.

⁸ Hurmuzaki, op. cit. pp. 434—435, nr. 358.

⁹ Ibidem, pp. 432—433, nr. 356; pp. 515—516, nr. 426, etc. Cf. și studiul lui N. Iorga, Cea mai veche ctitorie... pp. 173—174 și V. Motogna, Familia nobilă Cîndea în documentele veacului al XIV—XVI, în *Revista Istorică*, an. XII, nr. 4—6, pp. 68—80. (Din familia Chendres s-a născut familia nobilă maghiarizată și catolicizată a Chendiștilor, cf. V. Motogna, op. cit. p. 78).

¹⁰ N. Iorga, Mănăstirea Neamțului. Viața călugărească și munca pentru cultură, ed. II, Neamțu, 1925, p. 13 Șt. Meteș, op. cit. p. 106, și Emil Turdeanu, Manuscrise slave din timpul lui Ștefan cel Mare. Extrase din *Cercetări Literare*, V. București, 1943, p. 178.

CINSTIREA CUVIOASEI PARASCHIVA

În octombrie 1955 s-a generalizat în Răsăritul ortodox cinstirea Cuvioasei Paraschiva cea Nouă de la Epivat, a cărei zi de prăznuire este 14 octombrie. Este binecunoscut faptul, că după ce sf. moaște ale acestei Cuvioase au poposit în decursul veacurilor pe variate meleaguri, ca la Tîrnova (1240), la Argeș (1395), la Belgrad (1521) și Constantinople, în 1641 ele au fost aduse cu mare alai de voevodul Moldovei Vasile Lupu și adăpostite în mănăstirea sa ctitorie a sf. Trei Ierarhi din Iași.

Merită să fie cunoscute deci cele mai vechi urme despre Cuv. Paraschiva și pe pămîntul ardelean, pentru că cinstirea ei nu înseamnă numai un act religios, ci totodată de conștiință unitar ortodoxă. Dar între credincioșii ardeleni, Cuvioasa era cunoscută sub numele mai latinizat de „Parvaschiva“.

Cinstirea propriu zisă a sf. Paraschiva se încadrează în concepția populară despre folosul sfinților. Astfel sf. Ilie e socotit ca binecuvîntătorul ogoarelor, sf. Gheorghe ca ocrotitorul agriculturii și al creșterii vitelor, sf. Eustațiu e patronul vîntătorii, sf. Haralambie al bolnavilor, sf. Nicolae este expresia milosteniei, iar cuv. Paraschiva a fost rînduită drept ocrotitoare a gospodăriei și a vieții familiare. De aici se înțelege largă răspîndire a hramurilor ei.

Cea mai veche amintire despre o biserică închinată ei datează din 1383, cînd este pomenită în Muntenia o ctitorie de pe vremea lui Radu Vodă. Cu timpul dincolo de munți s-au înmulțit hramurile ei, încît în Oltenia există 105 biserici dedicate ei, cea mai veche biserică cunoscută fiind cea de la Rîmnicul Vîlcii din 1557; urmează apoi Arhiepiscopia Bucureștilor cu 106 hramuri, iar în vechea episcopie a Argeșului existau 89 hramuri, cele mai vechi fiind din 1406 de la Pliscul-Moșului și din 1472 de la Bălteni-Slatina.

În eparhia Buzăului se cunosc 59 hramuri și cea mai veche biserică datează din 1664 de la Spinești-Vrancea. În eparhia Romanului există 43 de hramuri, și cea mai veche biserică este din 1457 de la Doftana 2 - Tg. Ocna, construită din lemn. Iar în eparhia Iașilor și Sucevei se numără 43 de hramuri, cele mai vechi biserici fiind la Dolheștii Mari, din 1481 — Fălțiceni și Cotnari, 1495.

În Arhiepiscopia Sibiului cea mai veche biserică ce s-a păstrat cu hramul Cuv. Paraschiva este cea de la Șercăița — Făgăraș, din 1638, zidită înainte de aducerea sf. moaște la Iași. În total se află în Arhiepiscopie 42 de hramuri, dar merită să se știe că nu există hramuri ale acestei Cuvioase în țara Bîrsei, exceptînd Zărneștii, și apoi în valea Mureșului și a Tîrnavelor.

În eparhia Clujului sînt cunoscute 22 de hramuri, cu cele mai vechi biserici la Buza și Lechința Nouă din protopopiatul Beclean, ambele din lemn și datînd cam din sec. XVII. În eparhia Oradiei există 15 hramuri, cea mai veche biserică aflîndu-se la Sîrbi-Sighet, și datînd chiar din 1532; e clădită din lemn de stejar, ca și cele de la Valea Pasului, din 1600, și Satșugatag din 1642, de asemenea făcute din lemn, și în formă de corabie, din aceeași regiune muntoasă.

În eparhia Timișorii se află 25 hramuri, dintre care cel mai vechi este de la Grivina, din 1678, în Făget, iar în eparhia Aradului există 43 de hramuri.

muri, cu cea mai veche biserică a Cuv. Paraschiva la Socet — Hunedoara, din 1659.

Cu această ocazie trebuie să atragă atenția asupra importanței bisericilor de lemn, care oferă cele mai vechi informații chiar numai și prin existența lor.

Pentru Ardeal mai are interes și apariția pe la 1600, a cunoscutului Codice Sturzan, scris de Popa Grigore din Măhaci. În corpul acestui codice se află și Legenda sf. Vineri, socotită un apocrif bogomil. De fapt însă, legenda este viața sf. Paraschiva, care se prăznuiește la 26 iulie, fiind mucenică din veacul al II-lea, deci deosebită de Cuvioasa Parascheva. Cu toate acestea, traducându-se numele grecesc în slavonă, s-a produs numirea de: Petca-piatnița, iar în românește: Vinerea. În folclor a fost apoi înconjurată de variate superstiții, ca zină care îi ajută lui Făt-Frumos sau care pedepsește femeile ce lucrează în ziua ei, de vineri.

Astfel s-a făcut și o împreunare între sf. Vineri și Cuv. Parascheva, obișnuită mai ales dincolo de munți, unde se află biserica sf. Vineri cu hramul Cuv. Paraschiva la Iași, din 1615, sau la București bisericile sf. Vineri de la Colentina, Herasca și Grivița, apoi la Ploiești și Tîrgoviște.

Din analiza geografică a răspîndirii hramurilor, se poate constata, că în Ardeal cinstirea Cuv. Parascheva a venit din regiunile românești ale Olteniei, Munteniei și Moldovei învecinate, căci cele mai vechi hramuri se află în Maramureș, Beclean, Făgăraș și pînă spre Hunedoara, vecine cu aceste regiuni.

Prof. M. ȘESAN

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PANAGIOT BRATSIOTIS

P. Bratsiotis, de prezent rectorul Universității din Atena, este profesor de Septuagintologie și Introducere în Vechiul Testament, la Facultatea de Teologie din capitala Greciei. Născut la 1889, în orașul Teba, ca fiu de preot, a absolvit Seminarul teologic — Rizarion — din Atena și Facultatea de Teologie obținind doctoratul. Studiază în Germania la Lipsca și Jena. Pînă în 1923 funcționează ca profesor secundar în Pireu, Sparta și Atena. E secretarul Sf. Sinod al Bisericii grecești (1921—1924). Din 1925 intră în învățămîntul universitar predînd Istoria biblică, Introducere în Vechiul Testament și Septuagintologia. Funcționează și azi. A scris:

1. Elemente de Istorie biblică, Atena 1918.

2. Iudaismul palestinian sub I. Hr. 1918. Un studiu asupra Iudaismului din zilele Mîntuitorului, bazat pe autorii clasici ca Heinrichi și E. Schürer. Acest studiu constituie o însemnată contribuție nu numai la Istoria biblică ci și la Arheologia Bibliei și întru cîtva la lămurirea textului Noului Testament.

3. Educația copiilor la evrei, Atena 1920. În această lucrare autorul studiază prin prizma Arheologiei și a Istoriei, educația copiilor la vechii evrei. Vechiul Testament constituie pentru autor izvor principal pentru a trata chestiuni importante, ca: Însemnătatea pedagogiei la evrei, principiile pedagogice ale Vechiului Testament, educația femeii, despre școli și alte instituții pentru formarea tineretului.

4. Ioan Botezătorul ca profet, Atena 1921. Prin această monografie voiește să se arate activitatea profetului ce formează puntea de trecere între Vechiul și Noul Testament. Se examinează în această carte chestiuni de importanță capitală pentru înțelesul Noului Testament. Astfel se vorbește despre împărăția lui Dumnezeu, despre pocăință, ș. a. E o lucrare serioasă și interesantă.

5. Femeia în Biblie, 1922. Aici se ocupă de locul femeii în Biblie, de femeia ideală și schițează pe cele mai distinse personalități feminine din Sf. Scriptură, dovedind astfel influența binefăcătoare a religiei biblice asupra femeii.

6. Pavel și traducerea Septuagintei, 1925. E o însemnată contribuție la istoria textelor Vechiului Testament. Profesorul Bratsiotis este, după cît știm, întîiul la greci, care într-o lucrare specială arată influența Septuagintei și în general a Vechiului Testament grecesc, asupra Apostolului și scriitorului Pavel.

7. *Filistenii și cultura egeo-cretană în Palestina, 1926.* Cartea se împarte, de la sine, în două părți aproape egale. În partea întâia autorul tratează, în mod general, chestiuni care privesc numirea, descendența, patria și istoria filistenilor; partea din urmă examinează cultura acelui popor, vorbind despre limba filistenilor, religie, viața socială și artele frumoase. Icoanele ilustrează mult cele spuse.

8. *Studiile despre Septuaginta în decursul veacurilor, 1926.* Arată importanța textului grecesc al Vechiului Testament în istorie și constată în ce măsură a fost studiat pentru a se stabili integritatea textului.

9. *Limba traducerii Septuagintei, 1927.* Stabilește că limba Septuagintei este cea numită **Κοινή** adică limba populară, caracterizată printr-un mare număr de ebraisme, mai ales în sintaxă.

10. *Comentar la psalmii treptelor, 1928.* Explică psalmii 120—132 numiți psalmii treptelor pentru că s-ar fi cântat pe treptele templului, sau pentru că au un ritm gradat al ideilor, sau pentru că se cântau la suirea credincioșilor spre Ierusalim, etc.

11. *Insemințatarea socială a Vechiului Testament, 1928.* Acest studiu cu o extensiune de 29 pag., este dedicat memoriei lui Nicolae Papagiannopoulos, fostul profesor antecesor de Vechiul Testament la Facultatea de Teologie. Discută evoluția socială a lui Israel înainte de Hristos și arată spiritul social al Vechiului Testament.

12. *Contribuții la noțiunea „Fiul-Omului”, 1929.* Aici stabilește că termenul „Fiul omului” își are originea în Vechiul Testament.

Importanța scrierii constă în contribuția adusă la istoria textului biblic. Discută problema textului 7, 13 din cartea profetului Daniel: „Văzut-am întru vedenia nopții, că iată pe norii cerului, ca un fiu al omului venea, și...”. Autorul arată că termenul „Fiul omului” nu-i o creație proprie a lui Daniel, dar la Daniel concepția despre „Fiul omului” este mai desăvârșită. Fiul e de-o ființă cu Tatăl. Fiul vine în lume, Fiul are preexistență (mai înainte de a veni pe lume era în cer).

13. *Introducere în Vechiul Testament, Atena, 1937.* Introducerea în Vechiul Testament este rezultatul unei munci îndelungate. Parte din material a format obiectul prelegerilor pe care profesorul Bratsiotis le-a ținut, în calitate de titular al catedrei de Introducere și Comentar la Vechiul Testament, elevilor săi din capitala Greciei. Isagogia sa și-o împarte în trei părți. În partea întâia tratează cărțile Vechiului pe rînd — de la Pentateuh la Maleahi — deci cărțile istorice, poetice, didactice și profetice; în partea a doua face istoria canonului cărților Vechiului Testament; iar a treia este rezervată pentru istoria textului Vechiului Testament. Într-un capitol special vorbește despre apocrifele Vechiului Testament și apoi despre traduceri cele mai noi la Vechiul Testament. Pînă ce vom avea prilejul să revenim la unele probleme, discutate în acest voluminos tratat de Introducere, arătăm cititorilor noștri felul cum se referă la români profesorul Bratsiotis. După ce la literatura Introducerilor înșiră și în corpul lucrării face uz de Melchisedec, I. Onciul, I. Olariu, Chiricescu și V. Tarnavski, iată ce scrie, fiind vorba despre traducerea textului biblic al Vechiului Testament în românește: „Întîia carte, care s-a tradus în românește a fost Psaltirea. Această traducere numită Psaltirea Scheană s-a făcut pe la începutul sec. 16 sau la sfîr-

șitul sec. 15, pe bază de text slavon. În anul 1582 s-a tipărit în Orăștia Transilvaniei în românește *Geneza* și *Exodul*, de clericul calvin M. Tordaș pe baza textului masoretic și în parte pe bază de text grecesc și slavonesc. În 1651 s-a tipărit o nouă traducere românească a *Psaltirei*, pe baza textului masoretic și grecesc, în Alba-Iulia. În 1669 s-a editat o nouă traducere a *Psaltirei* de către Dosofteiu, mitropolitul Sucevii; iar în 1688 s-a tipărit în București, traducerea întreg *Vechiului Testament*, colaborând German Nisis, frații Șerban și Radu Greceanu, pe baza *Septuagintei* și conținând nu numai cărțile cele necanonice ci și unele apocrife. În anul 1795 s-a tipărit la Blaj iarăși o traducere la întreg *Vechiul Testament*, pe baza *Septuagintei*, de Samuil Micul, cuprinzând asemenea și cărțile cele necanonice. La 1819 s-a publicat la Petersburg de Gavriil, mitropolitul Chișinăului și de arhimandritul Varlaam o altă traducere la întreaga *Sfânta Scriptură*. În 1873 s-a tipărit o traducere la întreaga *Biblie* de către Societatea biblică britanică, pe baza traducerilor românești existente. În 1914 apărură întreaga *Biblie* în românește în Editura Sfântului Sinod. Către finea lui 1936 a început publicarea traducerii celei noi a *Vechiului Testament*, alcătuită pe baza textului masoretic și a *Septuagintei*, de către profesorii Facultății de Teologie din Chișinău Radu și Pișculescu, cu aprobarea Sj. Sînod." După cum se vede profesorul Bratsiotis a avut la îndemînă cele mai proaspete lucrări românești, de unde și-a luat precis informațiile sale. Lipsește doar *Biblia* lui Șaguna din înșirarea de mai sus. Avînd în vedere valoarea *Bibliei* sibiene, se poate crede că este vorba de-o neintenționată trecere cu vederea.

La *Vechiul Testament* nu există, în biserica Eladei, o *Introducere* scrisă cu mai multă pricepere decît aceasta. Folosindu-se de toate mijloacele pe care erudiția contemporană le pune la dispoziție, tratatul constituie nu numai un pas înainte în înțelegerea *Vechiului Testament*, ci contribuie totodată la lămurirea multor teme de ordin biblic și teologic în genere.

14. *Vechiul Testament în biserica greacă, Atena 1940.*

În acest studiu face istoricul *Vechiului Testament* la greci din cele mai îndepărtate timpuri (1453, anul căderii Constantinopolului), pînă azi, stăruind mai mult asupra specialiștilor care în calitate de profesori universitari au adîncit studiul, cum au fost: T. Farmachides (†1860); M. Apostolides (†1862); K. Kontogonos (†1878) de la care ne-a rămas un manual de *Arheologie biblică*; N. Vamvas (†1855); P. Rompotis (†1875); P. Pavlides (†1894); Papagiannopoulos (†1926), V. Vellas (prof. de limba ebraică din 1933). Nu sînt trecuți cu vederea nici profesorii de la Institutul teologic din Halki (V. Antoniadis, care a publicat o *introducere* în *Vechiul Testament* în anul 1937 la Atena).

15. *Eclesiastul, introducere și comentar, Atena 1954.*

În afară de aceste lucrări profesorul Bratsiotis are multe altele care încă n-au ajuns la noi. A publicat apoi numeroase studii în revistele *Teologia* (din Atena) și *Nea Sion* (Noul Sion). Activitatea sa este în plină desfășurare, căci dînsul, deși în vîrsta de 68 de ani, ostenește încă și azi ca titular la Facultatea de Teologie și ca rector al Universității din Atena.

AUREL CRĂCIUNESCU

(1877—1943)

Iată un om față de care recunoștința noastră nu trebuie să întârzie, nu fiindcă ne-a fost frate mai mare și îndrumător, ci mai ales pentru că a ostenit 27 de ani ca profesor de Studiul biblic al Vechiului Testament la Seminarul „Andreian”, devenit Academia teologică „Andreiană”, și astfel noi sîntem întîi obligați să-i semnalăm activitatea, măcar într-o schiță bibliografică.

Dr. A. Crăciunescu s-a născut din familie de preoți, în comuna Sat-Chinez, regiunea Timișoara. A învățat carte în comuna natală: Satul, așezat într-o regiune de șes fără de sfîrșit, bunăstarea și vioiciunea oamenilor cu pitorescul portului, amestecuri de orchestre și fanfare cu coruri bisericești, vor fi imprimat pecetea seninătății și a veseliei în sufletul pruncului care mai tîrziu avea să devină sfințnic patriarhal.

Studiile liceale le începe în metropola Banatului, Timișoara, la liceul piarist (clasele I—VI), pentru a le continua la liceul din Blaj (clasele VII—VIII), unde trece examenul de bacalaureat (maturitate) în vara anului 1896.

Studiile teologice le-a urmat mai întîi la Arad (între anii 1896—1899), prestînd examenul de capacitate preoțească în septembrie 1899, ca să le conțină apoi la Universitatea din Cernăuți, unde a obținut doctoratul în Teologie în noiembrie 1902. Pentru a-și completa studiile, a urmat la Cernăuți și cursuri de pedagogie, filozofie și istorie, la Facultatea de Litere.

Activitatea publică și-o începe A. Crăciunescu în administrația bisericească. A funcționat mai întîi ca secretar la mănăstirea Hodoș-Bodrog (din 1 noiembrie 1901 pînă în 17 iulie 1902); trece apoi în Arad, ca arhivar și protocolist consistorial (de la 25 ianuarie 1903 pînă la 28 august 1903). Tot la Arad mai deține postul de administrator (econom) la curtea episcopală (1903).

În vremea șederii sale la Arad, a pus rînduială în arhiva Consistoriului și a introdus o metodă nouă de sortare a documentelor făcătoare de istorie, pe care numai un om de talia sa le putea aprecia.

În vara anului 1903 (25 august), i se deschide calea spre profesorat, fiind numit profesor la Seminarul „Andreian”. A făcut cursuri la ambele secții: la secția pedagogică: Istoria și Religia, pînă în 1906 cînd (în 17 sept.) este definitivat la secția teologică, unde predă rînd pe rînd: Istoria, Omilectica, Teologia practică, Enciclopedia teologică, Metodologia și Teologia biblică a Noului Testament, dar mai ales a Vechiului Testament.¹ Această trecere prin întreg domeniul teologiei s-a impus mai ales după ce colegii săi mai tineri s-au desprins de la catedrele seminarului „Andreian”: Nicolae Bălan, pentru a lua în mîna sa conducerea destinelor bisericești și romînești ale Ardealului; Romulus Cîndea, pentru a ilustra catedra de Istorie de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, iar academicienii I. Lupaș și Silviu

¹ Vezi: Monografia Institutului seminarial teol. ped. „Andreian”, de Dr. E. R. Roșca, director, Sibiu, 1911, p. 113.

Dragomir, pentru a încununa Universitatea Daciei Superioare cu nimbul ei de glorie. Nici colegul său Dr. P. Roșca n-a zăbovit prea mult timp la Sibiu, la secția pedagogică, astfel că în multe împrejurări greul cădea și aici tot pe Aurel Crăciunescu.

Cînd, în anul 1924, Mitropolitul Nicolae creează teologiei din Sibiu o nouă situație, prin rînduirea ei între școlile de grad academic, profesorul Crăciunescu se întoarce la alfabetul limbii ebraice și astfel predă pentru întâia dată, această limbă biblică, la școala lui Șaguna.

Ca profesor — „Domnul” cum îi spuneau studenții — a fost mult iubit de studenții săi și tot atît de prețuit de către colegi și prieteni. Cînd venea la Institut Crăciunescu, toate frunțile se descreșeau, căci prin optimismul său robust crea totdeauna o atmosferă de seninătate și voieșie.

Preot în 1906, și protopop din 1918, era conștient de datoria ce-o avea față de Hristos, căruia i-a slujit pînă în pragul morții.

Toți cei care l-au cunoscut, l-au îndrăgit. Mitropolitul Nicolae al Ardealului a apreciat totdeauna meritele lui Aurel Crăciunescu. În 1929, l-a înălțat la cel mai înalt grad accesibil unui preot de mir: consilier patriarhal, pentru a trăi și momentele culminante ale vieții sale sub îndrumarea ocrotitorului său de aici, ca reprezentant al Mitropoliei ardelenice în capitala Țării.

Ocupațiunile sale multilaterale — secretar al Fundației Gojdu, membru activ al „Astrei”, ostenitor zelos în Asociația clerului și în corporațiile bisericești, predicator, conferențiar, suplinitorul mai multor catedre — nu i-au îngăduit să dezvolte o activitate literară pe măsura însușirilor sale alese. Toluși a scris numeroase articole de interes pedagogic și recenzii, a elaborat predici, conferințe și studii din domeniul Vechiului Testament.

Iată ceva din activitatea sa literară, variată de sigur, după cum multiple i-au fost și preocupările:

1. La centenarul Seminarului „Andreian” („Biblioteca Bunului Păstor” de sub îngrijirea Dr. N. Bălan, Nr. 3) Sibiu 1912.

2. Critica biblică mai înaltă (studiu în „Revista Teologică”, redactată de Prof. Dr. N. Bălan, An. I, 1907, p. 16—24), Sibiu 1907. Se face aici o expunere istorică a criticii biblice și se dovedește că ipotezele criticii nu se pot menține.

3. Religia, originea și necesitatea creșterii religioase, (studiu în Anuarul XVI al Institutului ped. teol. pe 1904 (1905), p. 1—47, publ. de Dr. E. R. Roșca, Sibiu 1905). Tema este bine studiată.

4. Creșterea religioasă la noi (în „Rev. Teol.” An. I. 1907, p. 367—372). Autorul pleacă de la Mat. 19, 14 și scrie despre educația copiilor, a poporului și intelectualilor. Combate curentele vremii, potrivnice unei educații democratice, conchizînd că numai cei crescuți în dragostea față de popor pot deveni stâlpi puternici ai patriei (p. 372).

5. Mitropolitul Andrei și Sfînta Scriptură (în „Rev. Teol.” An. III, 1909, p. 440—457). Aici analizează părerile biblice ale Mitropolitului Șaguna despre originea Sf. Scripturi, inspirația, valoarea ei pentru popor, țilcuirea ei, Biblia în școală.

6. Diverse. („Rev. Teol.” An. IV, 1910, 4. 40—45). Sub acest titlu răspunde la mai multe întrebări din teologia practică: Cînd se trage per-

deaua la ușile împărătești? Când și cum se face tămîierea? Cum se pregătește preotul înainte de a ieși cu darurile? Cum e corect a zice: „înțelepciune dreptă, ori „înțelepciune dreaptă“?

7. Predică pentru a doua zi de Paști (în „Rev. Teol.“ An. III. 1909, p. 175—179).

8. Predică la I-a Duminică din postul mare (în „Rev. Teol.“ An. IV, 1910, p. 77—84).

9. Predică la Vînerea Patimilor (în „Rev. Teol.“. An. IV, 1910, p. 163—171).

Alte articole și studii a mai publicat în diverse periodice din București.

De sub mîna acestui dascăl au ieșit generații întregi de intelectuali: unii preoți, alții învățători, profesori sau înalți demnitari în stat și-n Biserică. Astăzi apostolul îndrumător de altădată își doarme somnul de veci în Herculane, acel colț de rai al Banatului. Amintirea sa, însă, este vie aici, acolo și pretutindeni unde a ostenit Aurel Crăciunescu.

Prof. Dr. N. NEAGA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

SCURTA ISTORIE A ARTELOR PLASTICE IN R.P.R. ARTA ROMINEASCA IN EPOCA FEUDALA. Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1957, prețul lei 25,80.

Un colectiv de specialiști compus din Teodora Voinescu, Corina Nicolescu, arh. Ștefan Balș și Mihail Berza a lucrat și a întocmit, sub îngrijirea Academicianului Profesor Gheorghe Oprescu, primul volum al istoriei artelor plastice din R. P. R. Volumul acesta are 305 pagini, format mare și este artistic redactat și legat.

După cuvîntul introductiv, semnat de G. Oprescu, directorul Institutului de Istoria Artei, se arată începuturile artei feudale romînești și dezvoltarea ei pînă în prima jumătate a secolului al XV-lea. Primele manifestări în arhitectură ale clasei stăpînitoare au fost înălțarea de cetăți și castele, centre ale puterii administrative și militare. Tocmai acum sînt în curs lucrările de desgropare a monumentelor de artă laică și bisericească din veacurile al IX-lea—XIII-lea. Datorită săpăturilor făcute s-a descoperit la Garvăn (Dinogeția), regiunea Galați, o biserică, precum și temeliiile altor două biserici la Turnu-Severin, regiunea Craiova, datînd din aceste vremuri îndepărtate.

Renumite sînt casele țărănești, construite în lemn și sculpturile lor, din care se dau diferite fotografii. Urmează apoi descrierea bisericilor de lemn, adevărate opere de artă populară romînească, din care se fac reproduceri foarte interesante.

Artă romînească din veacurile XIII—XV este dată pe provincii și anume: Artă romînească din Transilvania cu monumentele ei cele mai de seamă: biserica din Streiu, sec. al XIII-lea, biserica Sîntă Maria Orlea, sec. XIII—XIV-lea, biserica din Densuș, sec. XIV—XV, biserica mănăstirii din Prislop, sec. al XIV-lea, biserica mănăstirii Rîmeț, sec. al XIV-lea, biserica din Strei Sîngeorgiu de la 1409, etc. toate construite în piatră și toate din regiunea Hunedoara. Din interiorul acestor biserici se dau anumite tablouri din vechea lor pictură murală.

În Țara Romînească au existat în secolul al XIII-lea multe cetăți de apărare, dar ele n-au fost desgropate și studiate pînă în prezent. Mai cunoscute sînt: *Cetatea Severinului* și *Cetatea Poenari* de lîngă satul Căpăținei, reg. Pitești. Despre monumentele de artă de atunci vorbesc astăzi Turnul Bărăției din Cîmpulung Muscel și ruinele reședințelor domnești din cetățile de scaun Cîmpulung, Argeș și Tîrgoviște.

De o importanță deosebită sînt monumentele de artă bisericească din sec. al XIV-lea, păstrate, cel puțin unele din ele, în bună stare și anume: Biserica sf. Nicolae Domnesc din Argeș, unele părți din biserica Sîn-Nicoară (catolică) din Argeș, mănăstirea Vodița (1370) de lîngă Severin,

mănăstirea Tismana (1378) din munții Gorjului, ctitorii ale lui Nicodim, mănăstirea Cozia (1386) construită în timpul lui Mircea cel Bătrîn, mănăstirea Cotmeana, mănăstirea Brădet, etc. Aceste mănăstiri au avut un rol mare în dezvoltarea artelor în țara noastră. Iată ce spun autorii volumului despre acest rol:

„În mănăstiri se copiază manuscrise caligrafiate în limba slavonă, împodobite cu miniaturi și, tot aici, mai târziu, se traduc și se tipăresc primele cărți românești, se organizează primele biblioteci, se înființează școli de caligrafi, de miniaturiști, de iconari, de zugravi, etc. Vlăstarele clasei conducătoare dobîndesc aici învățătura lor, cu caracter mai mult teologic. Prin bogăția și strălucirea construcțiilor, ca și a obiectelor care le împodobesc: mobilier sculptat, argintărie, țesături, broderii etc., mănăstirile dezvoltă gustul artistic al lumii de atunci și, lucru vrednic de subliniat, nu numai pe cel al păturii conducătoare, ci și pe acela al țărănimii care vine în contact cu ele. Așa se explică de ce găsim multe elemente proprii artei practicate în mănăstiri — deci artă feudală cultă — integrate în arta țărănească, ca de exemplu unele motive din țesăturile și cusăturile populare, sau unele procedee tehnice etc. Mănăstirile stimulează însușirile artistice ale țăranilor, care lucrează în atelierele mănăstirești, alături de meșteri aduși de peste hotare. Mai ales în această perioadă meșterii localnici împrumută de la cei străini procedeele lor tehnice și combinînd noile elemente artistice cu cele care le erau familiare și cu care erau obișnuiți, ei izbutesc să ajungă la sinteze noi și originale“. (p. 43).

Alături de arhitectura acestor biserici o valoare cu totul deosebită au sculpturile în lemn și piatră, precum și picturile acestor biserici.

În Moldova, ca și în Țara Românească, în veacul al XIII-lea și al XIV-lea domnitorii au avut cetăți de apărare și reședințe frumoase la Baia, Siret și Suceava. Săpăturile care se fac în prezent la Suceava și Scheia, la nord vest de Suceava, au descoperit și descopăr în continuare lucruri minunate.

În domeniul arhitecturii religioase mai renumite sînt biserica episcopală din Rădăuți, biserica Sf. Treime din Siret și biserica romano catolică din Baia.

Vorbînd despre arta în Țara Românească în secolele XV—XVI autorii volumului spun:

„Alături de domn, biserica, puternica forță feudală și instituția care conducea viața culturală și artistică din această vreme, menținea o viață spirituală activă pentru a susține și întări credința creștină și a mări astfel puterea de rezistență împotriva păgînilor. Acțiunea bisericii era integrată acum efortului comun pe care domnul și poporul îl făceau pentru ca țara să-și mențină libertatea. Din această cauză se construiesc un număr mare de monumente religioase, biserici de curte, biserici orășenești și de țară, mănăstiri fortificate — în care viața culturală și artistică pulsează într-un ritm viu“ (p. 73—74).

Se atribuie lui Vlad Țepeș ctitorii de cetăți de apărare, mănăstiri și biserici importante. Se amintesc dintre acestea următoarele: Cetatea Teleajenului și Cetatea de la Gherghita, mănăstirea Comana, între București și Giurgiu, mănăstirea Snagov și biserica Tîrșov de lângă Ploiești. Tot din

veacul al XV-lea avem mănăstirea Tînganul, mănăstirea Glavacioc, mănăstirea Strehaia, mănăstirea Bistrița, etc.

Sinteza artei arhitectonice din Țara Românească o găsim în cele două opere monumentale din veacul al XVI-lea: Mănăstirea Sf. Nicolae din Deal —îngă Tîrgoviște și mănăstirea de la Argeș.

Mănăstirea Sf. Nicolae din Deal este opera lui Radu cel Mare. Zidirea ei a început la anul 1496 și a fost construită în blocuri de piatră cioplită, dintre care unele sînt sculptate.

Mănăstirea de la Argeș, atribuită meșterului Manole, lucrată în piatră și marmoră, în mare parte sculptată, este cea mai marea realizare arhitectonică din Țara Românească. Paul de Alep o numește „O minune în lume“. Ea este încoronarea operei culturale a lui Neagoe Basarab și a fost realizată în anii 1512—1516.

Atît mănăstirea Sf. Nicolae din Deal cît și mănăstirea de la Argeș au multe elemente originale, deschizînd prin aceasta drumul stilului bisericilor din Țara Românească. Ele excelează și prin ornamentație bogată, prin sculpturi în piatră și marmoră, împodobite cu aur și lapis-lazuli.

Se mai amintesc ca opere însemnate din acest veac bolnița mănăstirii Cozia, biserica mănăstirii Snagov, mănăstirea Bucovățul Vechi, mănăstirea Căluu, mănăstirea Mihai Vodă din București, etc.

Se descrie arhitectura laică din veacurile XV și XVI, sculptura în piatră și lemn și pictura religioasă din aceste vremuri.

In Moldova în secolele XV și XVI

Arhitectura religioasă a luat o dezvoltare mare mai ales în timpul lui Ștefan cel Mare (1457—1504). În această „epocă“ s-a încheiat propriu zis stilul moldovenesc. Cea dintîi mare ctitorie a lui Ștefan cel Mare a fost mănăstirea Putna, zidită între anii 1466—1469, la care s-a adăugat la anul 1481 renumitul turn al tezaurului. Tot din timpul lui Ștefan cel Mare sînt mănăstirea Pătrăuți, mănăstirea Voroneț, biserica din Borzești, cea din Războieni, biserica din Vaslui, biserica Sf. Nicolae din Iași, biserica Sf. Gheorghe din Hîrlău, biserica Sf. Nicolae din Dorohoi, biserica episcopală din Huși, biserica din Popăuți, biserica din Piatra, mănăstirea Taslău, mănăstirea Dobrovăț, refacerea mănăstirii Neamț, etc.

Cele mai multe din aceste clădiri sînt realizate în blocuri de piatră cioplită, cărămidă simplă și cărămidă smălțuită. Ele sînt împodobite cu multe elemente și decoruri împrumutate din arta populară.

Întreagă evoluția arhitecturii bisericești pînă la încheierea stilului moldovenesc din timpul lui Ștefan cel Mare este redată pe larg și documentat în volumul de față.

În veacul al XVI-lea se continuă opera înfrumusețării Moldovei cu biserici și mănăstiri monumentale dintre care amintim: biserica Sf. Gheorghe din Suceava, mănăstirea Probota, Humor, Vatra Moldoviței, Slatina, Suceviței, etc. Stilul arhitectonic deși bazat pe realizările lui Ștefan cel Mare are totuși anumite evoluții subliniate în cuprinsul cărții.

Arhitectura laică, sculptura în piatră și lemn, pictura murală și cea de icoane, manuscrise împodobite cu miniaturi sînt de asemenea tratate în această lucrare.

În veacul al XVII în Țara Românească se impune mai ales opera lui Matei Basarab, din lucrările căruia cele mai însemnate sînt: mănăstirea Sadova, mănăstirea Arnota, mănăstirea Căldărușani, Strehaia, mănăstirea Dintr-un Lemn, biserica Sf. Dumitru din Craiova, etc.

În această epocă se înmulțesc ctitoriile unor boieri, care reușesc să dea unele monumente de mare valoare.

Un avînt nou ia arhitectura Țării Românești în timpul lui Constantin Brîncoveanu. Acest domnitor, iubitor de artă, priceput și cu posibilități materiale, realizează adevărate capodopere ca de ex. mănăstirea Hurez, care constituie un monument culminant în istoria artei Țării Românești. Renumite sînt și alte realizări ale acestui mare domnitor, dintre care amintim: mănăstirea Dealu, care constituie un monument culminant în istoria artei Țării Românești. Renumite sînt și ctitoriile lui din Ardeal și anume: biserica Sf. Nicolae din Făgăraș, biserica din Poiana Mărului și mănăstirea de la Sîmbăta de Sus. Constantin Brîncoveanu a creiat un stil și o școală în arhitectura Țării Românești.

Din veacul al XVIII-lea sînt amintite și descrise ca cele mai însemnate monumente mănăstirea Văcărești, biserica Oțetari, Elefterie, Crețulescu etc., toate din București.

În veacul al XVII și XVIII arhitectura laică ia un mare avînt, prin înălțarea palatelor domnitorilor și ale boierilor.

Paralel cu dezvoltarea și înflorirea arhitecturii în aceste secole s-a dezvoltat mult sculptura în piatră și lemn și pictura.

În Moldova în veacul al XVII-lea începe să înflorească Iașul, care devine centrul economic și politic al țării. Monumentele cele mai de seamă ale epocii sînt mănăstirea Galata de lângă Iași, mănăstirea Dragomirna, Golia, Cetățuia, Secul, etc. Apogeul artei din Moldova este atins la mănăstirea Trei Ierarhi din Iași (1639), care s-a impus prin ornamentație bogată, sculpturi în piatră și marmoră, împodobite cu aur și lazur.

Sculptura în piatră este în această epocă mult mai bogată și mai impunătoare decît în trecut. Veacul al XVIII-lea este mai sărac în opere de artă în această provincie.

Valoarea științifică și artistică a volumului de față crește foarte mult prin faptul că în cadrul celor 237 de clișee sînt redată clar și amănunțit toate operele de artă medievală din cuprinsul țării noastre. Unele Biserici și mănăstiri sînt redată în culori, așa cum sînt ele pictate sau împodobite cu ceramică în mai multe culori.

La sfîrșit volumul are și un glosar pentru explicarea termenilor tehnici și un repertoriu cronologic al monumentelor noastre de artă, ceea ce ușurează și ajută înțelegerea operelor descrise.

Apariția acestui volum este o dovadă în plus despre opera mare culturală, susținută și ajutată în toate compartimentele vieții de regimul actual. Pînă în prezent n-am avut o lucrare de sinteză, care să ne arate monumentele istorice și artistice ale poporului nostru. De aceea, lucrarea este deosebit de prețioasă.

Valoarea ei excepțională s-a dovedit și prin faptul că în cîteva zile de la apariție s-au vîndut toate exemplarele puse în librării.

Prof. SP. CANDEA

LIMBA ELINĂ. Manual pentru clasa a III-a a Seminariilor Teologice. Tipărit cu aprobarea și binecuvîntarea Prea Fericitului *Iustinian*, Patriarhul Romîniei, pag. 293. — Manual pentru clasa a IV-a a Seminariilor Teologice, pag. 218, București. Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă 1956.

Învățarea limbilor clasice este o imperioasă necesitate. Pe de o parte, ne dă putința să facem cunoștință cu marele fenomen de civilizație creat de lumea greco-romană, de altă parte, ne pune la îndemînă un instrument perfect de exprimare. Învățătura lor este un exercițiu pentru claritatea gîndirii, un antrenament intelectual, care ne deprinde cu simțul preciziei. Calitățile formale, unite cu cele de fond, consacră valoarea pedagogică a limbilor clasice.

Pentru cel ce se ocupă mai de aproape cu studiul teologiei, cunoașterea limbilor clasice este absolut necesară, fiindcă îi dă posibilitatea să se împărtășească din visteria de învățături a literaturii patristice. Cel familiarizat cu limbile: greacă și latină, se va adăpa cu ușurință din potirul îmbalsamat al gîndirii patristice, găsind aici documente prețioase, atît în chestiunile dogmatice și apologetico-polemice, cît și în cele istorice, arheologice, liturgice, canonice, exegetice și filozofice. Din ispitirea scrierilor patristice rezultă și un folos practic: sporirea entuziasmului pentru Hristos și Biserica Sa, precum și dorința nobilă de a ieși deasupra asprimii și vulgarității vieții.

Ținînd seamă de necesitatea și utilitatea limbilor clasice pentru studiul teologiei, autoritatea noastră bisericească, înainte cu doi ani, deodată cu înființarea seminariilor teologice, a introdus studiul limbilor clasice în aceste școli, creînd la fiecare școală și cîte o catedră în acest scop. Totodată s-au luat convenite măsurile pentru alcătuirea manualelor necesare. Intocmirea manualelor de limba greacă a fost încredințată profesorilor C. Lăzărescu și Andrei Marin, ca unora ce dispun de temeinice cunoștințe de filologie clasică și au o îndelungată experiență didactică. Manualele pentru clasa a III-a și a IV-a au și fost alcătuite și editate, fiind utilizate în cursul anului școlar 1956—57.

Manualul pentru clasa a III-a cuprinde întreaga morfologie a limbii grecești, precum și un supliment de sintaxă elementară. Bucățile de lectură sînt în așa fel alese și repartizate, încît să se poată induce din ele formele gramaticale ale dialectului comun (κοινή διάλεκτος), prea puțin deosebit de cel atic pur sub raportul formal. Multe din bucățile de lectură au cuprins religios, unele fiind prelucrări din textele Noului Testament sau luate integral din Noul Testament, iar altele fiind luate din operele Sfinților Părinți și scriitorilor bisericești.

Manualul pentru clasa a patra cuprinde întreagă sintaxa limbii grecești și bucățile de lectură necesare aplicării regulilor sintactice. Pe planul întîii sînt și în acest manual tot textele luate din Noul Testament, urmează apoi cele din scriitorii bisericești și profani, precum și cîteva din Septuaginta. Manualul cuprinde, la sfîrșit, un tablou rezumativ al morfologiei, foarte util reîmprospătării și fixării în memorie a declinărilor și conjugărilor.

Amîndouă manualele cuprind, la sfîrșit, vocabularul necesar, fapt care ușurează munca elevilor în căutarea și memorizarea cuvintelor.

În general, cele două manuale corespund menirii lor. Materialul este variat și bine ales, grupat metodic și conține elementele necesare unei serioase inițieri în studiul limbii grecești, cu osebire în dialectul comun, organul de exprimare al multor idei noi, pe care le-a adus creștinismul. Alegerea textelor neotestamentare ca teren de exemplificare este cât se poate de potrivită. Aceasta din motivul, că ideile cuprinse în texte sînt familiare elevilor, iar memorizarea lor devine pentru ei o plăcere, stimulîndu-le cercetarea proprie și îmbogățindu-le — în timp scurt — comoara vocabularului. Ținînd seama de principiul că gramatica se învață prin limbă, autorii au avut grijă să dea, pe lîngă bucățile de citire, din care se induc formele gramaticale, și o serie de exerciții, în deosebi în manualul pentru clasa a IV-a, punînd accentul atît pe morfologie, cît și pe sintaxa logicii aplicate.

Deși manualele au apreciable însușiri, totuși nu sînt întru toate accesibile elevilor. Remarcăm în deosebi extensiunea prea mare a unor bucăți de lectură (spre ex. în manualul pentru clasa a III-a lecțiile 22, 24, 43, 47, 48 ș.a.; în manualul pentru clasa IV-a, lecțiile 12, 13, 17, 43, 55 ș.a.), care nu pot fi tratate — cu toate formele gramaticale — în cursul unei ore. Experiența unui an școlar dovedește cu prisosință că orice eforturi s-ar depune, este cu neputință a exauria întreg materialul celor 75 de lecții preconizate de programa analitică pentru fiecare clasă. Aceasta se va putea face abia după cîtiva ani, cînd se va crea o tradiție și climatul propice învățării limbilor clasice în seminariile teologice, după răstimpul de întrerupere care a fost.

S-au strecurat și o serie de greșeli gramaticale, netrecute la erată, sîntem convinși că nu din vina autorilor, ci a tiparului, a grabei cu care s-au tipărit manualele. Semnalăm cîteva dintre cele observate. Astfel, în manualul pentru clasa a III-a, la pag. 30, la Nominativ plural, avem ἀγαθῶν, în loc de ἀγαθὰ ; la pag. 35 e trecut ἐντὶν în loc de ἐστὶν(v); la pag. 78 sînt tratate numeralele, iar numerii 6 și 7 sînt arătați cu acelaș semn (ϛ'); la pag. 79 se vorbește de literele digamma, koppa și sampî, folosite în trecut ca semne de numărare, fără să se arate care sînt; la pag. 79 avem la dativ τέτταροι, în loc de τέτταροι(v). În manualul pentru clasa a IV-a sînt cuvinte trecute cu articolul greșit, ca spre ex. βάπτισμα e trecut cu articolul masculin ὁ, în loc de τό (pag. 195); la pag. 119 cuvîntul ἡ ἡμέρα e trecut la dativ singular τῇ ἡμέρῃ în loc de τῇ ἡμέρᾳ; la pag. 120, avem τῷ πλησίον în loc de τῷ πλησίῳ ș.a. lipsesc apoi din vocabular cuvinte utilizate în text, ca spre ex. ἡ σωπὴ pag. 57, în manualul pentru clasa III-a; ἡ ὄλη pag. 86, în acelaș manual ș.a.

Lipsurile enumerate nu diminuează valoarea manualelor, ele excelînd prin claritate și prezentare metodică a întregului material lexic și gramatical. Cu ajutorul lor, elevii fac primii pași în cunoașterea bogăției și frumuseții limbii grecești, urmînd ca în institutele teologice să-și desăvîrșească cunoștințele și să se împărtășească și mai mult din comoara pe care o cuprind scrierile patristice, agonisîndu-și merindea spirituală necesară unei rodnice activități pastorale. Dealtfel, învățarea și aprofundarea limbii grecești ne este dictată și de un sentiment de pietate și recunoștință față de cei ce ne-au lăsat o atît de prețioasă moștenire.

LA COMEMORAREA TRICENTENARĂ A LUI I. A. COMENIUS.

Comemorarea tricentenară a pedagogului ceh Ioan Amos Comenius a dat prilej protestanților cehi să publice numeroase lucrări cu acest subiect. În fruntea publicațiilor comemorative se află lucrarea: *J. A. Comenius, Pentru o reformațiune deplină* (în limba germană și franceză), publicată de prof. A. Molnar și J. L. Hromadka (Praga 1957). Punctul de vedere al cercetătorilor stabilește că dacă cu Ioan Hus s-a început în mod revoluționar o reformațiune, cu Comenius se încheie această reformațiune a Fraților cehi, cu eșec, pentru că protestantismul, în loc să devină o mișcare de conștiință comună, s-a lărămițat pe popoare și interese locale. Intervenția lui Comenius în latura religioasă avea să însemne tocmai trezirea acestei conștiințe comune, dar ea a rămas fără ecou, pentru lărămițarea problemelor contemporane. Îndeosebi importantă este în această privință lucrarea sa: „De rerum humanarum emendatione consultatio catholica“, scrisă după 1642 și publicată la Amsterdam abia în 1662. În ea Comenius își pune probleme cu privire la consfătuirea comună asupra îndreptării stărilor omenești.

Lucrarea cuprinde șapte capitole, fiecare ocupându-se cu câte o chestiune deosebită. Astfel prima parte, numită: Panegersia, se ocupă cu problema reformei universale; Panaugia propune mijloacele; Pansophia încearcă o sinteză între revelație și rațiune; Pampaedia indică propuneri educative, Panglotta pune teza unei limbi universale; Panorthosia, cea mai temeinică, pune bazele problematicei teologice, științifice și filozofice a cunoașterii; și ultima, Pannuthesia, face apel la conștiința umană. E de observat că textul original al Panorthosiei, scrisă în 1655, a fost găsit abia în 1935, de D. Cijevski, la Halle. Îndeosebi el cuprinde expuneri cu privire la organizarea concretă a reformei generale, stăruind cu speranțe și dinamism (p. 26ss) ca să se înlăptuiască o operă folositoare omenirii. De aceea merită să indicăm câteva din ideile sale mai specifice din acest capitol.

„Reformația este nedeplină, dacă nu cuprinde totalitatea problemelor ce se cer reformate (p. 52 ss). Ea trebuie urmărită cu atenție și disciplină. Dar pînă acum nu s-a realizat ceea ce trebuia. S-au făcut înainte unele încercări, dar nu au reușit. Papalitatea a făcut o încercare; Hus era mai înflăcărat; și cum a fost cu Luther, acest Hus săsesc? Fiecare a făcut propuneri de reformă limitate la singurite chestiuni... fără a realiza o reformă fundamentală ... toți reformatorii s-au oprit la prima parte a vindecării orbului (Marcu 8, 24) și deci urmează partea a doua, ca „să se vadă toate lămurit“ (Marcu 8, 25), printr-o reformă redicală și de adîncime.... Deci se pune întrebarea: cine va îndrăzni o astfel de reformă și cînd se va produce ea? Răspunsul e greu de dat, căci fiecare vede altfel; altfel mîncă pîine un om flămînd și altfel unul sătul; muzica place într-un fel lui Petru și altfel lui Pavel. De aceea trebuie organizat un consistoriu mondial care să coordoneze toate lucrările necesare“ (p. 57 ss). În aceste indicații ale lui Comenius, cercetătorii văd temelile mișcării mondiale a bisericilor din timpurile moderne.

Un comentariu „comenian“ la problemele religioase actuale oferă prof. J. L. Hromadka, în lucrarea: „Biserica și teologia în desțelenirea modernă“ (Praga 1956 pp. 112). În această lucrare autorul analizează multe chestiuni arzînde ale prezentului, arătînd că vechea „justificatio sola fide“ nu mai

corespunde astăzi, pentru că Biblia cere un om activ personal, cu activitate încordată, și nu credință fără fapte (p. 9 ss). Sola fide constituie astăzi o piedică în înțelegerea deplină a Scripturii, iar un: solus Christus, sola gratia și sola fides se prezintă sărăcită și împietrită. (p. 13). Omul nou trebuie să ardă în inima sa, să fie productiv, să cunoască, să activeze. Prin ecclesia orans să cheme cerurile și prin teologie să realizeze legătura cu Dumnezeu prin Biserică (p. 17).

Urmărind reformațiunea veche, în timpul nou fiecare trebuie să-și pună întrebarea: ce să fac, și apoi ce să cred? (p. 20). Biserica stă aproape de nevoile omenești și numai o conștiință comună, fără confesionalisme, poate da răspunsul corespunzător. Pentru nevoile de „astăzi“, se cer răspunsuri categorice, pentru că o lume veche se prăbușește și din 1917 a început o cotitură nouă în viața socială. Ambele războaie mondiale au fost începute de națiuni creștine și aceasta a provocat neîncredere în creștinism. Acum se ridică „lumea libertăților“ împotriva „lumii tiraniei“, iar secularizarea vieții pune probleme noi. Unde se va manifesta atunci religia? (p. 24 ss). Ea trebuie să activeze în acea direcție, în care se realizează progrese reale în folosul social al celor ce muncesc, acolo unde se înlătură tirania de veacuri. Evanghelia nu se schimbă, ci ea avertizează, potrivit cu condițiile date, conștiințele omenești (p. 37 s). Acum rolul ei principal este să stăruiască pentru pace și să ajute la înlăturarea neîncrederii între popoare (p. 40). Și biserica răspunde pentru această pace.

Problema păcii este urmărită de mișcarea ecumenică a bisericilor, dar sînt ochi care o văd și altfel. De aceea trebuie să se cunoască problemele actuale în toată amploarea lor și să se înțeleagă cotiturile istorice produse de lagărul păcii, condus de Uniunea Sovietică. China nu mai este astăzi o țară exploatată, ci una care cu dinamism surprinzător pornește la o viață fără robie (p. 48—63) și care urmărește o colaborare mondială în pace și înțelegere (p. 74 ss). Germania, la rîndul ei, nu mai poate repeta greșelile politice din trecut, ci trebuie să învețe din pulsul vieții actuale, pentru că acum este trezită conștiința mondială (p. 96 s). Iar Materialismul lui Marx, Engels și Lenin este un protest permanent împotriva abuzurilor de idei și idealuri, cu care se acopereau cele mai nemiloase exploatari egoiste (p. 105).

În cadrul acestor probleme mari, prof. J. Chabada și L. Hromadka au publicat lucrarea: „Ieri și astăzi“ (Praga 1955, p. 67), în care arată cum se încadrează protestantismul cehoslovac în marile străduințe moderne. Pornind de la indicarea trecutului istoric de reformațiune husită și luterană, autorii prezintă amănunte asupra dezvoltării actuale din bisericile evanghelice cehoslovace (p. 30 ss), arătînd cum acestea s-au federalizat în „Unitatea de la Constanța“, în 1905 și cum au căutat să lucreze împreună. Se indică apoi activitatea educativă, teologică, școlară, caritativă și pastorală a fiecărei confesiuni în parte, spre a se arăta că toate confesiunile se străduiesc să realizeze societatea cea nouă, fără exploatare și clase sociale, vestind pacea lumii.

Pentru federația evanghelică, se publică revista: Krestanska revue, în limba cehă (Revista creștină), sub conducerea prof. L. Hromadka și A. Molnar, în 12.500 exemplare. Dintre articolele de cuprins teologic, istoric sau pastoral, și chiar literar, menționez cîteva, de interes deosebit, ca: Răs-

punderea societății în actualitate (nr. 1, 1957); Calea teologiei evanghelice cehe (nr. 1); Drama mișcării ecumeniste (nr. 1, p. 27 ss); Mica omiletică modernă (nr. 2, 1957); Concepția păcii în reforma cehă (nr. 2, 1957); Apărarea vieții omenești (nr. 3, 1957); și altele.

Între problemele discutate merită atenție chestiunea nouă despre botezul copiilor. Astfel prezentându-se un caz, că un pastor a refuzat părinților să le boteze copilul (nr. 1, 1957 p. 10 s), s-a sesizat sinodul presbiterial, iar în Suplimentul teologic nr. 1, 1957 s-au publicat câteva articole despre chestiunea botezului în Vechiul și Noul Testament (p. 6 ss), ajungându-se la concluzia, indicată înainte de Ioan Hus și Fratele Lukaș, că „botezul este necesar copiilor ca și celor maturi“ (p. 15), și că în consecință nu se poate refuza acest botez, dar trebuie să se aibe grijă, ca nașii de la botez să fie evanghelici încercați (p. 17).

Prof. M. ȘESAN

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

POZIȚIA ACTUALA A BISERICII ORTODOXE PE HARTA RELIGIILOR LUMII

Răspundem unei solicitări a cititorilor dornici să știe cum se prezintă astăzi Biserica Ortodoxă ca repartizare teritorială și organizare națională-bisericească. Nu e vorba, deci, în cele ce urmează, de un studiu statistic de amănunt, ci de o expunere cu caracter strict informativ.

Bisericii Ortodoxe Răsăritene îi aparțin ceva peste două sute milioane de credincioși. Numeric, dintre confesiunile creștine premerg romano-catolicii și protestanții.

În Biserica Ortodoxă Răsăriteană nu există o conducere monarhică centrală, ca la romano-catolici. Capul ei este Capul Bisericii: Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Suprema autoritate o exercită pe pămînt, în Biserica noastră, Sinodul Ecumenic.

Fiecare teritoriu și fiecare popor își are propria-i ocîrmuire bisericească. Singuraticile biserici autocefale sînt una în credință și în dragoste. Intreolaltă, ele întrețin legături frățești. Raporturile lor cu celelalte confesiuni creștine și cu cei de altă credință, sînt irenice. Orice formă de intoleranță religioasă este străină de Biserica Ortodoxă Răsăriteană.

Bisericile autocefale ortodoxe răsăritene sînt următoarele:

1. — PATRIARHIA ECUMENICĂ Are sediul în Constantinopol (azi: Istanbul). Șeful ei poartă titlul de Patriarh Ecumenic și este considerat ca deținătorul celui mai înalt rang episcopal în Biserica Ortodoxă Răsăriteană.

Patriarhia Ecumenică își exercită jurisdicția asupra creștinilor ortodocși din Turcia, grecilor ortodocși din Europa apuseană, America și Australia și asupra sfintelor mănăstiri din muntele Athos.

Actualul Patriarh Ecumenic este Prea Fericirea Sa Athenagoras, născut în 1886, fost înainte de aceea Mitropolit de New-York.

2. — PATRIARHIA ALEXANDRIEI. Are sediul în Alexandria Egiptului. Întîistătătorul ei poartă titlul de Patriarh și Papă al Alexandriei și al întregii Africe. Se află sub jurisdicția sa creștinii ortodocși din Egipt și Africa de Sud. Întreține centre misionare în Maroc, Uganda și Congo belgian.

Din 1939, Patriarh al Alexandriei este Prea Fericitul Hristofor, născut în 1870.

3. — PATRIARHIA ANTIOHIEI. Are sediul în Damasc (Siria). Își exercită jurisdicția asupra creștinilor ortodocși din Siria și Liban, asupra sirienilor ortodocși din America și asupra cîtorva episcopii din Europa apu-

seană cu credincioși de limbă germană, franceză și italiană. Întîistătătorul ei poartă titlul de Patriarh Apostolic al Antiohiei și al întregului Orient.

Actualul Patriarh al Antiohiei, Prea Fericitul Alexandru III, s-a născut în anul 1869 și este cunoscut pentru bunele legături pe care le întreține cu Bisericele ortodoxe din Răsăritul Europei.

4. — PATRIARHIA IERUSALIMULUI cuprinde pe credincioșii ortodocși greci și arabi din Palestina (Statul Israel și Iordania).

Ca urmaș al Prea Fericitului Timotei, încetat din viață înainte cu un an, Sfîntul Sinod a ales Patriarh al Ierusalimului pe Mitropolitul de Tiberias, I.P.S. Benedict Papadopoulos. Originar din Brusa (Asia Mică), și-a făcut studiile la Ierusalim, devenind mitropolit în 1949.

5. — PATRIARHIA MOSCOVEI. Este cea mai mare biserică ortodoxă răsăriteană autocefală din zilele noastre. Cuprinde pe creștinii ortodocși din Uniunea Sovietică. Își mai exercită jurisdicția asupra a numeroși credincioși ortodocși ruși așezați în Europa apuseană, Palestina și America.

Întîistătătorul ei poartă titlul de Patriarh al Moscovei și al întregii Rusii.

Din 1945 încoace, Patriarh al Moscovei și al întregii Rusii este Prea Fericitul Alexei, fost Mitropolit al Leningradului, născut în 1877.

6. — PATRIARHIA GEORGIEI cuprinde pe creștinii ortodocși georgieni din Transcaucazia, precum și cîteva comunități bisericești din Europa apuseană și America.

Întîistătătorul ei, care poartă titlul de „Katolikos”, este din 1952 Prea Fericitul Melkisedec, născut în 1876.

7. — PATRIARHIA SERBIEI cuprinde pe creștinii ortodocși din Republica Populară Federativă Jugoslavia: sîrbi, croați, sloveni, muntenegreni și macedoneni. Are două episcopii în străinătate, pentru credincioșii așezați în Europa de Vest și America de Nord.

Din 1950, întîistătătorul ei este Sanctitatea Sa Patriarhul Vikentie, născut în 1890.

8. — PATRIARHIA ROMINIEI cuprinde pe credincioșii ortodocși din Republica Populară Romînă și pe credincioșii ortodocși romîni din Europa apuseană și America.

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne poartă titlul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei, Patriarh al Romîniei și Locțiitor al Scaunului Cezareei Capodochiei.

Din 1948, Patriarh al Romîniei este Prea Fericitul Justinian Marina, născut în 1901.

9. — PATRIARHIA BULGARĂ cuprinde pe credincioșii ortodocși din R.P. Bulgaria. Actualul ei întîistătător, Sanctitatea Sa Patriarhul Chiril, s-a născut în 1901 și și-a făcut studiile teologice la Cernăuți.

10. — BISERICA ORTODOXA GREACĂ are în fruntea ei pe Arhiepiscopul Atenei și al întregii Elade. Actualul primat al Bisericii grecești, ales în 29 martei 1956, este I.P.S. Arhiepiscop Dorotheos, născut în 1888, fost înainte de aceea mitropolit de Larissa.

11. — BISERICA ORTODOXA A CIPRULUI este independentă și are în fruntea ei pe I.P.S. Arhiepiscop Makarios, născut în 1913. Pe temeiul unei

legi turcești în vigoare și astăzi, Arhiepiscopul Ciprului este și căpetenie lămăscă a tuturor greșilor ortodocși din această insulă.

I.P.S. Arhiepiscop Makarios conduce lupta de eliberare națională a patrioșilor ciprioți, care urmăresc scuturarea jugului colonial englez și alipirea insulei la Grecia. Din această pricină, I.P.S. Sa a fost arestat și surghiunit pe mai multă vreme. Eliberat în cursul anului acestuia, trăiește acum la Atena, de unde continuă să conducă lupta pentru independență a credincioșilor săi.

12. — BISERICA ORTODOXĂ POLONĂ cuprinde pe credincioșii ortodocși din R.P. Polonia și are căpetenie pe I.P.S. Mitropolit Macarie al Varșoviei și al întregii Polonii.

13. — BISERICA ORTODOXĂ CEHOSLOVACĂ a luat o dezvoltare deosebită după ultimul război mondial, numeroși credincioși ai grupărilor bisericesti naționale cehoslovace și foști uniți cu Roma intrând în rândurile ei. Șeful ei este Mitropolitul de Praga, I.P.S. Ioan Kuchtin.

La reorganizarea acestei Biserici, care a avut mult de suferit sub ocupația hitleristă, a dat un sprijin frătesc substanțial Biserica Ortodoxă Rusă.

14. — BISERICA ORTODOXĂ ALBANEZĂ cuprinde cam o treime din populația R.P. Albania. Șeful ei este I.P.S. Mitropolit Paisie de Tirana, născut în 1886.

15. — BISERICA ORTODOXĂ FINLANDEZĂ cuprinde pe credincioșii ortodocși din Republica Finlanda, în majoritate covârșitoare carelienii. Căpetenia ei este I.P.S. Arhiepiscop Gherman de Helsinki.

16. — BISERICA ORTODOXĂ JAPONEZĂ își datorește existența activității misionare a Bisericii Ortodoxe Ruse.

17. — BISERICA ORTODOXĂ DIN SINAI este cea mai mică biserică autocefală. Ea numără doar vreo sută de suflete și se reduce la viețuitorii renumitei Mănăstiri „Sfânta Ecaterina” din Muntele Sinai și la câțiva nomazi. În fruntea ei stă Arhiepiscopul-stareț din Sinai.

În afară de acestea e pe cale de-a se constitui o Biserică autocefală în R.P. China.

Este de menționat că din 1945 încolo, cea mai mare parte a credincioșilor ortodocși ruși din emigrație au reintrat sub ascultarea Patriarhiei Moscovei și a întregii Rusii.

În țările orientale trăiesc cam 15 milioane de credincioși care fără să fie ortodocși, sînt socotiți ca foarte apropiați de Ortodoxie (copti, iacobiti sirieni, creștini ai lui Toma în India, armeni-gregorieni, nestorieni, asirieni sau chaldeeni în Irak și Persia-Iran). Aceștia au fost supuși unor prigoane cumplite din partea musulmanilor și, în parte, mai sufăr și azi din pricina intoleranței acestora. Cu ei, Bisericile Ortodoxe întrețin legături irenice și se nădăjduiește într-o apropiere din ce în ce mai accentuată între ei și noi.

REDACȚIA

SFINȚIREA BISERICII DIN MĂRCUȘ

Sîmbătă 26 oct. (Sf. Dumitru) 1957, I.P.S. Sa Nicolae Colan Mitropolitul Ardealului, însoțit de P.C. Părinți Izidor Todoran, prof. univ., Ioan Velțan și Gheorghe Secaș, consilieri arhiepiscopoești, Vasile Coman, protopopul raion. Stalin și diaconii Iosif Bolog și Constantin Voicu, a descins în parohia Mărcuș din Țara Bîrsei.

Biserica din această parohie, ctitorită acum 96 de ani, fusese reparată prin osîrdia preotului Nicolae Frateș și a bunilor credincioși din loc. Ei au ținut să îmbrace pereții bisericii cu zugrăveală aleasă, prin penele pictorului Nițulescu.

La orele 9, credincioșii în haine de sărbătoare, și călăreți, în costume naționale, pe cai iuți, întâmpină pe Inalt Prea Sfințitul Mitropolit la intrarea în sat. Clopotele au început să sune. În fața bisericii, un sobor de preoți în odăjdii, bătrînii satului cu praporii bisericii, bărbații și femeile în costume naționale, cu multe buchete de flori, așteptau sosirea Inaltului Ierarh. Deodată apar călăreții și în urma lor mașina vlădicească. Preoții intonează „Pre Stăpînul și arhierul nostru...” Inaltul Ierarh, coborînd din mașină, binecuvintează mulțimea credincioșilor.

Preoții conduc pe Inalt Prea Sfinția Sa în fața bisericii, unde este îmbrăcat în sfintele odăjdii. Se începe slujba de sfințire a bisericii și apoi Sfînta Liturghie, răspunsurile fiind date de credincioși.

La sfîrșitul Liturghiei, părintele N. Frateș aduce deosebite mulțumiri I.P.S. Mitropolit Nicolae pentru osteneala ce și-a luat de-a veni la Mărcuș, cinstind parohia cu înalta-i prezență și sfințindu-le biserica. Arată cu mulțumire dragostea credincioșilor mărcușeni față de sfînta biserică, rîvna pe care au depus-o pentru înfrumusețarea ei și cît au jertfit pentru realizarea picturii bisericești. Aduce mulțumiri și celorlalți participanți la prăznuire.

DIN CUVINTAREA IERARHULUI

„Innoiește-te, înnoiește-te noule Ierusalime, că mărirea Domnului peste peste tine a strălucit”.

Iubiții mei fii suflelești. Bunul Dumnezeu v-a ajutat să înnoiți prin munca voastră acest Ierusalim zidit acum aproape 100 de ani. Ceea ce atunci s-a zidit voi n-ați lăsat să se surpe, ci ați înnoit și împodobit spre slava lui Dumnezeu și mîntuirea sufletelor voastre. Părintele vostru a spus că nicio dată biserica n-a fost așa de plină ca azi, măcar că nu e Duminică. Da, e plină biserica de credincioși, dar eu o văd și mai plină; văd aici împreună cu voi pe înaintașii voștri și pe ctitorii bisericii, văd pe cei ce vor veni după voi să se închine la acest altar. În acest fel obștea de azi se împreunează cu cea de ieri și cu cea de mîine, aducînd împreună slavă atotputernicului Dumnezeu.

Omul singur e slab, dar cînd are alături obștea înaintașilor, atunci el se îmbracă întru putere și poate muta și munții. Ați făcut un lucru mare că ați prețuit ziua de azi cu trebuințele ei, cum au prețuit părinții voștri pe cea de ieri.

La noi în Ardeal cele mai multe biserici erau cu pereții goi, încît credincioșii nu puteau învăța decît de la strană și din ecteniile și predica preotului. Acum și de pe pereții zugrăviți putem învăța, putem cunoaște pe Hristos și

minunile Lui, pe Sfînta lui Maică, și Sfinții care și-au dat viața pentru credință.

Iubiții mei fii suflețești, dacă ar fi vorba numai de acest praznic al sfințirii bisericii și ar fi pîntru noi pricină de bucurie. Dar astăzi noi mai prăznuim și pe marele mucenic Dimitrie, care s-a arătat lumii mare apărător întru primejdii.

Sfîntul Dimitrie este din Salonicul Greciei, oraș care trăiește și astăzi și unde de curînd țara noastră a deschis o expoziție cu bună izbîndă. În acest oraș, la vremea sa Sfîntul Dimitrie a luptat lupta cea bună, oștindu-se cu credință și dîndu-și viața pentru Hristos.

Astăzi stăpînirea nu ne cere să ne părăsim credința. În țara noastră toată lumea e slobodă să se închine în credința sa. Ne cere însă Dumnezeu să iubim pe aproapele ca pe noi înșine, să ne jertfim chiar pentru aproapele nostru și pentru binele obștei.

O frumoasă faptă ați făcut cînd v-ați împodobit din nou biserica. N-ați împodobit numai biserica voastră, ci v-ați cinstit și Patria și neamul, ați cinstit și ziua de mîine pentru cei ce vor veni. Noi trebuie să lucrăm cu toții pentru un viitor fericit al copiilor noștri, ca ei să trăiască în pace.

În fața bisericii voastre nou zugrăvită v-aș întreba: Care biserică e cea mai frumoasă? Parcă vă văd spunînd cu toții: „Mai frumoasă decît asta nu-i, fiind și veche și nouă, a fost a părinților, e a noastră și va fi și a copiilor noștri.“ Eu socotesc că cea mai frumoasă biserică e cea plină de credincioși. Fac urarea, ca biserica voastră să fie mereu cercetată, să veniți aici cu toții.

Biserica e mama bună a tuturor, în care toți sînt deopotrivă. Veniți aici să culegeți mîngăiere de la Maica lui Dumnezeu.

Fiind frate lingă frate, mărturisind într-un gînd cuvîntul adevărului, vom avea toate bunătățile de la Dumnezeu, vom avea pacea sufletului și pacea țării.

Dumnezeu să vă dea sănătate ca fiecare dintre voi, muncitorii plugari sau cei cu alte îndeletniciri, să vă puteți face datoria. Să vă creșteți pruncii în legea noastră sfîntă, să fiți de folos fiecare familiei sale și cu toții familiei celei mari, Patriei noastre scumpe. Nimeni nu trebuie să trăiască numai sieși, ci să lucreze și pentru obște. Drept aceea, tuturor celor care au cheltuit pentru repararea și împodobirea bisericii acesteia un ban sau o ostenală cît de mică, bunul Dumnezeu le va rîndui cerească răsplătire.

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărlășirea Duhului Sfînt să fie cu voi cu toți acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Cuvîntarea I.P.S. Sale a fost ascultată de credincioși cu toată evlavie și gustată ca o hrană aleasă pentru cugetele lor.

Soarele cald îmbrățișa pe toți în lumina sa binefăcătoare, iar cerul albastru încununa aleasa prăznuire și negrăita bucurie a tuturor închinătorilor veniți să cinstească noul Sion din Mărcuș.

După o gustare, servită în comun, din nou credincioșii din Mărcuș au înconjurat cu toată dragostea pe arhipăstorul lor. I.P.S. Sa mulțumind tuturor a plecat la Orașul Stalin pentru a se odihni, urmînd ca a doua zi să pornească spre parohia Sohodol Bis. veche.

PRĂZNUIREA DE LA SOHODOL-BRAN

Timpul frumos s-a menținut spre bucuria tuturor și a doua zi. Colinele brănene care adăpostesc așezările acestor harnici gospodari, erau atât de îmbietoare sub cerul senin și zugrăvite de copacii în frunziș de toamnă, încît nu te-ai mai fi despărțit de ele. Erau chemători în măreția lor și munții înalți ai Bucegilor și Piatra Craiului, care se profilau pe zărea albastră ca niște uriași din alte vremi. Biserica veche din Sohodol ctitoria Pușcăreștilor din Bran, a fost reparată de curînd și îmbrăcată în veștmînt nou. În măsura posibilului, pictura veche a fost păstrată și refăcută; doar în altar întreaga pictură a fost lucrată în stil nou, fresco, de pictorul Sfeclă.

Duminică dim. la orele 9,30 preoții în odăjdii și credincioșii, cu mic cu mare, în frumoasele costume brănene, au întîmpinat pe I.P.S. Mitropolit Nicolae, care a și purces la slujba sfințirii locașului nou împodobit. Înaltul Ierarh a fost întîmpinat de protopopul locului, P. C. Vasile Coman. P. C. Sa a subliniat vrednicia brănenilor și a familiei Pușcăreștilor, care a dat atîtea vlăstare alese neamului nostru și a tălmăcit bucuria credincioșilor brăneni, care au prilejul să întîmpine pe un vlădică, Mitropolit al Ardealului, originar din Țara Bîrsei.

Atît la slujba sfințirii bisericii, cît și la Sfînta Liturghie, răspunsurile liturgice au fost date de corul bisericii din Orașul Stalin-Cetate, care a adus o prețioasă contribuție la înfrumusețarea praznicului din Sohodol. La sfîrșitul Liturghiei, preotul Iancu Zăbavă, parohul locului, a arătat că din 1830, cînd a fost tîrnosită din nou de episcopul Vasile Moga, n-a mai călcat ierarh în acea biserică. Astăzi, prin venirea I.P.S. Mitropolit Nicolae Colan, cînd biserica veche din Sohodol și-a primit veștmînt nou, este mare bucuria pentru credincioși că au prilejul să primească arhierasca binecuvîntare. Familia Pușcăreștilor e o familie care aici își are leagănul. La această biserică au slujit generații întregi de preoți Pușcărești, începînd din 1750. Arată cum tînda bisericii din Sohodol a slujit în trecut drept școală de unde s-a răspîndit lumina de carte la atîtea generații din fiii neamului nostru. Preotul mai subliniază cu mulțumire că a fost învrednicit să poată repara și îmbrăca în haină nouă vechiul lăcaș al bisericii. Acest lucru s-a făcut cu cheltuială din avutul bisericii și cu ceva contribuții ale credincioșilor. Proslăvind trecutul, mulțumește și celor de azi pentru ajutorul dat. Mulțumește în chip deosebit Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, care a venit să sfințească biserica din Sohodol.

DIN CUVINTAREA ÎNALT PREA SFINȚIEI SALE

„Sfințește Doamne pe cei ce iubesc buna podoabă a casei Tale... și nu lăsa pe cei ce nădăjduiesc întru Tine.”

Iubiții mei fii sufleșteți, Cuvintele de mai sus se citesc la fiecare Sfîntă Liturghie. Rugăciunea se adresează cerului, Tatălui de sus, pentru cei ce iubesc frumusețea Bisericii. Drept aceea să fie mîngăiați cei ce iubesc casa lui Dumnezeu, cei ce au jertfit pentru această sfință biserică; pomenirea lor va fi din neam în neam. O biserică împodobită din nou este lucru mare, din această pricină am venit și eu să mă rog aici, la biserica unde se închinaseră moșii și strămoșii voștri.

Nimic pe lume nu leagă pe moși de nepoți ca Sfînta noastră Biserică. Vă laud pe toți: preot, credincioși și zugrăvi. Biserica aceasta, dragii mei, are sfințenie și putere. Ea a dat neamului atîtea vlăstare de frunte care au luminat și pe alții. Ei au lucrat cu credință după ce-și dobîndiseră și multă știință.

Vlăstarele luminate din acest colț de țară au avut lumină din belșug. Pușcăreștii luminează și din mormîntul unde zac cu cinste. Binecuvîntez și eu pomenirea Pușcăreștilor: preoți, oameni de carte, doctori, care au luptat pentru biruința luminii și păcii.

Îmi place muntele. Cînd eram mai tînăr îmi plăcea să colind și să urc culmile ce se înfrăteau cu norii. Acum 20 de ani am fost în muntele Retezat. Sus de tot se deschide un șes mare și un iezor de munte plin de păstrăvi. Am fost mereu legat de așezările de munte cum le vedem și în părțile brănene. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a hărăzit o zi atît de minunată pe care s-o petrec aici, împreună cu voi, întărindu-ne cu trupul și cu sufletul.

S-a spus în Apostolul de azi: „Domnul tîrîie va da, Domnul va binecuvînta pe poporul său cu pace...” Credința înfrățește pe oameni și îi ține la un loc, le dă mîngăieri, îi îndeamnă să se ajute și să trăiască în pace. Cum să nu fim bucuroși de ziua de azi că iată s-a sporit obștea credincioșilor din Sohodol cu alți credincioși de prin așezările brănene, cu ceată de preoți și alți iubitori de Dumnezeu.

Vă laud pe cei din Sohodol, că iată, v-ați silit să vă înnoiți biserica, să împodobiți din nou casa lui Dumnezeu și a sufletelor voastre. Aici în această biserică vă veți mîngăia.

Pe brăneni vă socotesc printre acești cetățeni buni, căci ați făcut lucru frumos, ați dat pildă bună. Domnul să vă primească jertfa, să vă păzească sănătoși trupește și sufletește, să vă încununeze curățenia și tăria credinței.

Tatăl ceresc să vă aibă în sfînta Sa pază, să binecuvinteze țara noastră și lumea întreagă cu pacea după care însetoșează sufletul omenesc de putîndeni.

La masă, corul din Or. Stalin a desfătat cu alese cîntece pe meseni.

PUNEREA PIETREI DE TEMELIE LA BISERICA „SF. APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL” DIN OR. STALIN-TRACTORUL

În după masa zilei de Duminică I. P. S. Mitropolit Nicolae a mai împlinit o nouă faptă și anume, a săvîrșit slujba punerii pietrei de temelie la biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel” ce urmează a se ridica în cartierul Tractorul din Or. Stalin.

La orele 16,30 Înalțul Ierarh a descins în Piața mare din cartierul Tractorul, unde erau săpate temeliiile noului locaș de închinare. Cerul luminat însenina inimile cu albastrul său profund. Lumina soarelui îmbrățișa pe toți. Sute de credincioși au întîmpinat pe I.P.S. Sa. Preoții din Or. Stalin, în odăjdii, și-au așteptat Arhipăstorul. Pe estrada înaltă anume construită în vederea sfintei slujbe, I. P. S. Sa, înconjurat de soborul preoților, a săvîrșit cele de cuviință, apoi cu piatra de temelie și cu hrisovul ctitoricesc a coborît la

temelia locașului, așezînd acolo piatra însemnată cu Sfînta Cruce și hrisovul în tub de aramă. Întreaga mulțime a credincioșilor urmărea cele ce se petreceau în desăvîrșită reculegere și cu nădejdea de a vedea în curînd ridicîndu-se zidurile noului Sion.

DIN CUVINTAREA ÎNALT PREA SFÎNȚIEI SALE

Se terminase slujba și așezarea pietrei de temelie, dar mulțimea credincioșilor a rămas strînsă în jurul estradei și parcă aștepta ceva: Înaltul Ierarh n-a putut pleca fără a spune și cîteva cuvinte pentru acești credincioși plini de însuflețire.

IUBIȚII MEI FII SUFLETEȘTI

Eu viu de la două sfințiri de biserici, de la împlinirea a două bucurii duhovnicești. Am acum a treia bucurie din prilejul punerii pietrei de temelie pentru o nouă biserică ce se va înălța aici în această piață a Or. Stalin. În acest oraș, se împlinește muncă stăruitoare prin care se înălță renumele țării. Și eu sînt din țara Bîrsei. Aici am făcut școala, la liceul șagunian. Mă simt plin de bucurie în acest ceas, inima-mi saltă văzînd rîvna voastră. Nu vă văd numai pe voi, văd și pe aceia care vor fi de față la sfințirea acestei biserici, pe care aș vrea s-o săvîrșesc eu, dacă Dumnezeu îmi va dărui zile.

Noi durăm altar Domnului și altar păcii. Și acum, ca și ieri, ne rugăm cum ne vom ruga și mîine pentru înfrățirea tuturor. Dea bunul Dumnezeu ca rugăciunile noastre să se îplinească și vremea de pace și bunăstare să se sălășluiască în Patria noastră și în toată lumea, să vedem venind timpul împlinirii proorociei lui Isaia cînd din sulii să se facă seceri și din săbii pluguri. Eu aș tîlmăci pentru vremea noastră această proorocie așa: „Dă Doamne, ca noi cei de azi să vedem ziua în care tunurile popoarelor se vor topi și din ele se vor fabrica tractoare“.

Pacea Domnului, care covîrșește toată mintea, și binecuvîntarea Lui să fie cu voi cu toți. Amin.

Cuvintele Înaltului Ierarh au pricinuit multă bucurie celor de față, care în drumul spre mașină l-au înconjurat din toată părțile cu dragoste.

Așa s-a încheiat drumul misionar al I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae în Țara Bîrsei, la sfîrșit de octombrie, într-un cadru al naturii plin de frumusețe și cu un timp minunat.

Prot. GH. SECAS
consilier arhiepiscopesc

† PROTOPOP STAVROFOR EMILIAN CIORAN

Ca o lumîinare care se topește și arde neîncetat, împrăștiind mereu raze de lumină în jurul ei, a trăit și a luminat pretutindeni cărările vieții protopopul stavrofor Emilian Cioran pînă la data de 17 decembrie 1957, cînd ultima licărire de lumină a vieții pămîntești s-a stins sub obrocul apăsător al unor dureri, care nu iartă decît la ușa mormîntului.

Fiu al Rășinarului de lîngă Sibiu, care a dat atîția oameni de seamă neamului nostru, vlăstar sănătos, odrăslit din tulpina viguroasă și nealte-

rată a țărânimii noastre, protopopul Emilian Cioran a fost un intelectual de rasă, un preot adevărat, un caracter integru, un om de o omenie rară și de o bunătate fără de margini.

Plecând la studii secundare și universitare, pe care le-a încheiat cu strălucire mare, s-a întors iarăși în satul său natal, unde a slujit poporului timp de peste două decenii, cu o dragoste neprecupețită și cu un devotament fără de margini. Nu a fost în ultimii 50 de ani nici o realizare mai de seamă pe teren cultural, artistic, economic, social, religios-moral, etc., în Rășinari, la care protopopul Emilian Cioran să nu-și fi avut partea lui de contribuție.

Chiar atunci când a fost chemat și a îndeplinit cu multă cinste și vrednicie posturi mai înalte la Sibiu ca protopop al Sibiului, consilier mitropolitan, etc., el n-a uitat și n-a încetat să iubească și să se intereseze mereu de mersul înainte spre progres și lumină al rășinărenilor, pe care i-a iubit pînă la moarte ca pe adevărații săi fii sufletești. Dragostea lui pentru Rășinari și rășinăreni s-a dovedit că trece chiar și dincolo de țărîmurile acestei vieți, dorind să fie înmormîntat în cimitirul bisericii din deal, în Rășinarul copilăriei și al tinerețelor frumoase și entuziaste.

Protopopul Emilian Cioran a trăit cîștit timp de 73 ani și a murit sărac, lăsînd în urma lui un nume bun și un exemplu frumos, agonisiri pe care „furii nu le răpesc, moliile nu le mănîncă și rugina nu le roade”. Sufletul lui mare și curat după neîntreprupte osteneli, după nenumărate și importante realizări pe țărîm obștesc și după zbuciumări neîncetate se sălășluiește acum „în corturile dreptilor, unde nu este durere, nici scîrbă, nici întristare, ci viață fără de sfîrșit”.

Noi, cei care l-am cunoscut, l-am prețuit și iubit îi vom păstra o amintire plăcută și ne vom ruga mereu pentru veșnica lui fericire.

PREOȚI DECEDAȚI ÎN 1957

În cuprinsul Arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Sibiu, în decursul anului 1957 au decedat următorii preoți:

1. Bălan Ioan de la parohia Biertan prot. Mediaș — 26 ianuarie 1957.
2. Cutean Iosif pensionar — Cut, prot. Sebeș — 10 martie 1957.
3. Moldovan Tit Liviu, Sîntioana prot. Sighișoara — 13 martie 1957.
4. Mihnevici Leonida, pens., Cincșor — Făgăraș — 22 mai 1957.
5. Tîrnoveanu Leon, Hodac — Reghin — 29 iunie 1957.
6. Roșca Teofil, pens. Vînători — Sighișoara, 5 iulie 1957.
7. Ghișe Constantin, pens. Rod — Sibiu, 8 iulie 1957.
8. Nastea Pantelemon pens. Perșani — Făgăraș, 11 noiembrie 1957.
9. Cioran Emilian — consilier pens. Sibiu — 17 decembrie 1957.
10. Surmeli Ioan pens., Ampoița Alba — 18 decembrie 1957.

REFERENT

DIN PRILEJUL împlinirii a 10 ani de la proclamarea Republicii Populare Romîne, Prezidiul Marii Adunări Naționale a R.P.R. a conferit I.P.S. Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului Ordinul „Steaua Republicii Populare Romîne” clasa II. Același ordin, clasa III-a, a fost conferit P.S. Episcopi Antim Angelescu al Buzăului, Chesarie Păunescu al Dunării de Jos, Iosif Gaf-ton al Rîmnicului și Argeșului, Andrei Magieru al Aradului și Antim Nica, vicar patriarhal, precum și P.C. Preot Alexandru Ionescu, vicar arhiepiscopesc în București și P.C. Ierom. Nicolae Mladin, profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Solemnitatea înmînării acestor înalte distincții de stat a avut loc în 3 ianuarie a.c., la Prezidiul Marii Adunări Naționale a R.P.R., în prezența Dlui Chivu Stoica, președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R. și a altor membri ai guvernului.

La felicitările adresate de către Dl. Anton Moiescu, vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R., din partea înalților ierarhi decorați a răspuns I.P.S. Mitropolit Nicolae Colan, exprimînd calde mulțumiri pentru cinstea deosebită ce le-a fost făcută, subliniind colaborarea rodnică statornicită astăzi între Stat și Biserică și dînd asigurări că slujitorii cultelor vor sprijini și pe mai departe lucrul cel bun pentru zidirea vieții noi a poporului nostru.

În cadrele aceleiași solemnități — precum și la sesiile sfaturilor popu-

lare regionale — au fost conferite decorații, ordine și medalii ale R.P.R. unui însemnat număr de cetățeni care s-au distins prin zelul dovedit întru propășirea și întărirea patriei noastre.

75 DE ANI. Atîta împlinește Institutul Teologic de grad Universitar din București.

75 de ani în viața unui popor, e puțin lucru de cele mai multe ori, dar în viața unei instituții însemnează ceva, deoarece o atît de îndelungată și frumoasă dăinuire îi vădește necesitatea și vrednicia.

De-a lungul celor trei pătrare de veac de existență, Institutul Teologic Universitar din București a pregătit și a trimis la propovăduire numeroase serii de slujitori ai sfintelor altare, cateheți și profesori ai așezămintelor școlare bisericești.

O seamă dintre profesorii și studenții săi s-au ridicat în cursul vremii pînă la slujirea arhierască, cinstind cu personalitatea și silințele lor meritu-oase corpul de ierarhi membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Sub arhipăstorirea Prea Fericitului Patriarh Justinian, fosta Facultate de Teologie a Universității din București, transformată în Institutul Teologic Universitar de-acum, prin reforma învățămîntului bisericesc, și-a desăvîrșit organizarea, s-a întărit și își îndeplinește menirea în cele mai bune condițiuni. Ea este o instituție a Bisericii,

care ființează în Biserică și pentru Biserică.

La această aniversare, felicităm călduros pe toți cei ce-i asigură propășirea sau îi culeg foloasele duhovnicești și patriotice, urînd din suflet ani mulți și spornici Institutului Teologic Universitar din București.

IN APARAREA PACII POPOARELOR. Lupta pentru apărarea păcii continuă cu tenacitate și consecvență în toată lumea. Zi de zi se produc noi fapte care arată că popoarele lumii au luat cauza păcii în propriile lor mâini și sînt hotărîte s-o apere pînă la capăt împotriva tuturor năvăliților ațîțatori la un nou război.

Obiectivele imediate pe care și propune să le atingă lupta organizată pentru apărarea păcii sînt efectuarea dezarmării și interzicerea experimentării armelor nucleare. Iată cîteva fapte, din cele multe și de bun augur, care se îmbie atențiunii obștești.

La mijlocul lunii decembrie 1957, s-a anunțat oficial că Uniunea Sovietică este gata să declare solemn că de la 1 ianuarie 1958 nu va efectua nici o explozie cu arma nucleară dacă Statele Unite ale Americii și Anglia sînt de acord să înceteze experiențele la aceeași dată.

Tot atunci, profesorii Aurel Potop și Eugen Angelescu de la Universitatea „C. I. Parhon” din Capitală au primit o scrisoare din partea savantului american Dr. Linus Pauling, laureat al Premiului Nobel, prin care acesta le propunea să semneze împreună cu alți oameni de știință romîni Apelul adresat astă vară de către 27 oameni de știință americani guvernelor și popoarelor lumii, pentru încetarea experiențelor cu armele atomice. Apelul în chestiune spune între altele:

„O înțelegere internațională pentru încetarea experiențelor cu bombe ato-

mice poate servi acum ca prim pas către o dezarmare generală și o abolire efectivă și decisivă a armelor atomice, îndepărtînd posibilitatea unui război atomic care ar fi o catastrofă pentru întreaga omenire”.

„Ca oameni de știință, ne dăm seama de pericolele ce ne amenință și de aceea avem o datorie specială să le facem cunoscute. Socotim imperios necesar să fie întreprinsă o acțiune imediată spre a se stabili un acord internațional pentru încetarea experiențelor cu armele atomice”.

Profesorii amintiți au semnat Apelul și l-au difuzat printre savanții și cercetătorii din institutele de cercetări științifice și instituțiile de învățămînt superior din întreaga țară. Tot ce are mai de seamă intelectualitatea din țara noastră, floarea oamenilor noștri de știință au semnat cu însuflețire acest Apel. Intre ei înțîlnim pe academicienii Traian Săvulescu, Atanase Joja, M. Ralea, S. Stoilov, Dr. N. Gh. Lupu, Dr. Șt. Milcu, Dr. St. N. Nicolau, Gh. Macovei, E. Macovschi, C. Ionescu-Mihăești, E. Bădărău, Al. Graur, Gr. Moisil, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, I. Murgulescu, Andrei Rădulescu, Marius Nasta, Raluca Ripan, C. Daicoviciu, A. Moga, I. Tănăsescu, Vasile Mîrza, ș. a.

În textul scrisorii de răspuns adresată savantului american Dr. Linus Pauling, oamenii de știință din țara noastră spun, printre alte, următoarele:

„Oamenii de știință din R. P. Romîna consideră, ca și Dvs., continuarea experiențelor cu arme atomice un pericol ce crește cu fiecare nouă explozie, pentru viața noastră și a generațiilor viitoare, iar războiul atomic o mare catastrofă pentru toată lumea. Orice fel de război astăzi a devenit urît de lume și este considerat incompatibil cu demnitatea omenească. Un

război nuclear însă este incompatibil nu numai cu demnitatea noastră de oameni, care ne obligă să ne așezăm în jurul unei mese și să rezolvăm neînțelegerile în spiritul necesității de a conviețui pașnic, ci și cu însăși existența noastră și a bunurilor materiale și culturale pe care omul le-a creat în secole de trudă“.

„Toți socotim — spune mai departe scrisoarea citată — că o unitate de acțiune în acest scop a tuturor oamenilor de știință de pe glob, cei dinții în măsură să aprecieze mai bine pericolul, este o datorie și nu ne îndoiim că, dacă această datorie o vom îndeplini, cu tenacitatea care se cere, ea va aduce succesul“.

Pe de altă parte, în a doua jumătate a lunii ianuarie 1958, Consiliul Mondial al Păcii a hotărât să convoace *un Congres pentru dezarmare și colaborare internațională*, care urmează să-și desfășoare lucrările între 16 și 22 iulie 1958. Știrea aceasta a fost anunțată oficial de către Secretariatul președintelui Consiliului Mondial al Păcii, Prof. Frederic Joliot-Curie, care a dat publicității din acel prilej o declarație a Comitetului Executiv al Consiliului Mondial al Păcii. Declarația spune, printre altele, următoarele:

„Opinia publică știe că sporirea numărului de baze atomice, stocarea rachetelor balistice și zborurile avioanelor încărcate cu bombe cu hidrogen nu pot asigura pacea. Ea știe de asemenea că slăbirea încordării și o colaborare dezinteresată între popoare pot fi obținute prin dezarmare și nu prin cursa înarmărilor.

Propunerile cu privire la interzicerea experiențelor cu arma atomică, crearea unei zone denuclearizate, renunțarea la baze militare și reducerea forțelor armate se bucură pe zi ce trece de un sprijin tot mai larg în rândurile celor mai diferite cercuri politice.

Pe toate continentele forțele păcii își coordonează acțiunile, fapt dovedit de declarația celor 9.000 oameni de știință, de poziția organizațiilor muncitorești, de acțiunile largi ale popoarelor Asiei și Africii, de opoziția pe care o întâmpină în Europa planurile amenajării de rampe pentru lansarea rachetelor, iar în America latină lărgirea pactelor militare, de discuțiile care se duc în S.U.A. pe marginea problemei păcii.

Tot mai multe guverne recunosc necesitatea organizării unei conferințe la nivel înalt care să permită conducătorilor marilor puteri să-și pună de acord propunerile și să găsească ieșirea din impas.

Opinia publică cere convocarea unei asemenea conferințe. Fără a ține seama de procedură, ea cere fixarea datei acestei conferințe. Ea nu vrea ca amânarea conferinței să fie folosită pentru urgentarea amenajării de baze atomice și pentru intensificarea războiului rece. Opinia publică poate să exercite o influență serioasă și poate să-și impună voința, dacă acțiunile ei vor fi coordonate și neîncrederea va fi înlăturată.

„Sînt necesare noi eforturi“ — spune declarația, anunțînd data congresului proiectat.

„Acest congres — se spune în continuare — trebuie să dea un nou avînt mișcării pentru pace. El va contribui la apropierea punctelor de vedere și la precizarea țelurilor comune. El va studia posibilitățile celor mai bune forme de colaborare internațională cu condiția respectării independenței naționale în interesul păcii și prosperității tuturor popoarelor.

„A sosit timpul cînd opinia publică vigilentă poate să schimbe orientarea care ne duce spre un război atomic“ — spune în încheiere declarația.

Stăm în fața unui document pătruns de înțelepciune, care oglindește fidel și realitatea zilelor noastre, și sarcinile ce stau în fața luptătorilor pentru pace în această vreme de răscruce.

Preoțimea noastră va face publicitatea de rigoare ideilor cuprinse în acest document, atât la conferințele protopopești raionale, cât și în pastorație.

REDACȚIA

O NOUA REZOLVARE a problemei influențelor străine în opera folclorică a lui Ion Creangă. Într-un articol intitulat „Originea unor teme folclorice în opera lui Ion Creangă”, publicat în „Gazeta Literară”, anul III, nr. 37/131 din 13 septembrie 1956, p. 5, dl. Constantin Turcu încearcă o nouă rezolvare a problemei influențelor străine în opera folclorică a lui Ion Creangă.

Bazat pe faptul că unele din basmele lui Creangă au teme unice în literatura noastră populară, precum și pe acela că scriitorul n-a călătorit în afara granițelor țării, dl. C. Turcu își pune următoarea întrebare: de unde și pe ce cale a putut veni la el influența temelor din literatura străină?

Acestei întrebări dl. C. Turcu îi dă următorul răspuns: În a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, odată cu așezarea în preajma Țîrgului Neamț a înaintașilor lui Creangă, a venit de la mănăstirea Dragomirna din Bucovina starețul Paisie, împreună cu peste 200 de călugări, în majoritate „maiorusieni” ca și el. Stabilindu-se în mănăstirile de la Secu și Neamț, acești călugări au transmis țăranilor dimprejurul acestor mănăstiri, basmele pe care le știau din țara lor. Cum satele pe unde a copilărit Creangă sînt în aria de influență imediată a mănăstirilor pomenite, este foarte fi-

resc ca scriitorul nostru să fi ajuns la cunoașterea acestor basme. Căci Creangă, fiind un convins prețuitor al creațiilor literare populare, căuta pe povestitori și-i asculta. Dacă monahii paisieni de la Neamț și Secu nu vor fi fost în viață pe vremea copilăriei lui, atunci mai existau desigur încă mulți bătrîni prin sate, care țineau minte cele auzite de demult și le povesteau frumos.

Așa explică dl. C. Turcu nu numai un aspect necunoscut al influenței ruse la noi, ci și prezența în vocabularul lui Creangă a multor cuvinte de origine rusească.

„OMUL DE LA PILTDOWN” n-a existat în realitate. După descoperirea în anul 1895 a lui „Pithecanthropus erectus” din Java, de către Eug. Dubois, și a lui „Homo heidelbergensis” în anul 1907, s-a pus teza monogenismului sau a poligenismului, adică a descinderii neamului omenesc dintr-o singură pereche de oameni sau din mai multe perechi de oameni.

În discuții a intervenit „descoperirea” (în anul 1912) lui Charles Dawson, avocat și arheolog particular din Hastings, care a găsit în nisipurile de lîngă Piltdown (districtul Sussex din Anglia) un fragment de craniu (falca de jos), care a fost atribuit stadiului tranzitoriu de maimuță-om, cu o vechime de 600.000—800.000 ani (avînd elemente omenești în partea dinspre creier și elemente de maimuță la falcă). De aici s-a tras concluzia că cele două bucăți nu aparțin aceleiași ființe, ci provin de la două ființe deosebite.

Continuînd căutările împreună cu dr. Arthur Woodward de la British Museum, în anul 1915, la 3 km. de la același loc, Dawson a mai găsit cîteva frînturi de craniu și anume o parte a osului temporal, jumătate din maxi-

larul inferior cu doi dinți, precum și o piatră cu urme de prelucrare primitivă.

Pe baza noilor resturi găsite, au ajuns la concluzia că totuși cele două bucăți de mai înainte au aparținut aceleiași ființe. Această ființă e descrisă apoi de Woodward, care o numește „*Eoanthropus Dawsonii*“. În felul acesta s-a ajuns să se vorbească în știință despre „omul de la Pilt-down“, care ar fi reprezentat o altă fază de evoluție, ce a dus la concluzia unui bigenism uman. Și anume, din „*Pithecantropus erectus*“ a mers o linie veche peste „*Homo neanderthalensis*“ spre rasele neagră și galbenă, iar o a doua linie ar fi pornit de la „*Eoanthropus Dawsonii*“, peste cromagnon, la rasa albă. Totodată s-a tras concluzia privitoare la neegalitatea raselor și englezii s-au considerat urmașii aleși ai acestui minunat „*Eoanthropus Dawsonii*“.

Dar noile descoperiri arheologice au adus dovezi numai pentru „*Pithecantropus erectus*“ și pentru „*Homo neanderthalensis*“, iar pentru „*Eoanthropus Dawsonii*“ nu s-au mai găsit alte dovezi. Pe baza acestui fapt, s-a tras concluzia în favorul monogenismului, iar „descoperirea“ lui Dawson a început să fie trasă la îndoială.

Specialistul în materie Maxwell Reed spune următoarele: „Chestiunea constă în aceea că, prin structura craniului, „omul de la Pilt-down“ amintește desigur omul; piatra găsită împreună cu oasele arată că „omul de la Pilt-down“ știa să confecționeze obiecte de piatră. În același timp, însă, maxilarul lui amintește în mod frapant de maxilarul unui cimpanzeu tânăr, dinții lui canini, ascuțiți, sînt ieșiți în afară; este deci de presupus că el îi folosea pentru luptă. Ce ciudat: craniul aproape uman, iar maxilarul — de maimuță! Tocmai aceasta

îl deosebește pe „omul de Pilt-down“ de toți ceilalți strămoși ai omului...“.

Cercetările științifice ce au urmat, au dezlegat această enigmă. În anul 1949, arheologul britanic K. P. Oakley a supus fosilele în discuție unei riguroase analize, pe bază de cercetări radiologice și folosind concluziile lui Charles Carnot, că în oasele fosile se acumulează, cu vremea, o cantitate tot mai sporită de fluor. După această cantitate, se poate determina vechimea oaselor fosile. Potrivit vechimei date de Dawson, eoantropul ar fi trebuit să conțină 2% de fluor. Analiza lui Oakley a arătat, însă, că bucata de craniu dinspre creier conținea numai 0,1% de fluor, ceea ce corespunde omului din epoca glacială, iar bucata de falcă conținea numai 0,04% fluor, ceea ce corespunde unui urangutan dintr-un timp destul de recent.

Dar pentru că ambele bucăți de oase aveau aceeași culoare, care era potrivită pentru vechimea indicată de Dawson, s-a trecut la analiza chimică a acestor două bucăți de oase. Prin noua analiză, s-a constatat că Dawson le-a colorat cu bicromat de calciu, încît au căpătat un aspect de vechime corespunzătoare cu vechimea reală a altor oase și astfel n-au putut fi deosebite de fosilele reale. În felul acesta, s-a reconstituit procedeul lui Dawson, care a fost următorul: a luat oase potrivite dorinței sale, le-a preparat în mod chimic și apoi le-a îngropat, pentru ca mai pe urmă să le descopere, comițînd astfel un fals intenționat. Ca să creieze mediul potrivit acestor rămășițe, el a preparat și alte frînturi de oase fosile și obiecte de piatră, spre a afirma că au aparținut lui eoantropus. Cît privește maxilarele, pe acestea Dawson le-a pilit în forma considerată de el ca exprimînd tranziția dintre maimuță și om.

La definitivarea acestei concluzii, a colaborat un grup de specialiști de la institutele britanice de geologie, antropologie, anatomie și chimie, sub conducerea lui Le Gros Clark, K. P. Oakley și J. S. Weiner. Toate concluziile, la care s-a ajuns, au fost consemnate de J. S. Weiner într-o lucrare de popularizare, intitulată: „The Pilt-down Forgery (falsul de la Pilt-down)“, care a apărut în două ediții (Londra, New-York, Toronto 1955) și a făcut mare senzație. (Rubin J.: Pilt-downsky padelek, în rev. „Kvety“, Praga, XV, 6, 12 aprilie 1956, p. 8).

În felul acesta, pe baza unor cercetări științifice serioase, s-a putut da în vileag o rafinată mistificare din domeniul științei. Prin aceasta se încheie faima lui „Eoanthropus Dawsonii“, care n-a existat decît în închipuirea lui Dawson. Drept consecință a acestui fapt, cade și teoria despre bigenismul sau poligenismul uman. Căderea acestei teorii constituie o serioasă lovitură pentru rasism, care își sprijinește tezele sale și pe această teorie.

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE. Mulțumită ostenețelor depuse de oamenii de știință și de colaboratorii lor, s-a ajuns să se facă noi și însemnate descoperiri arheologice.

Astfel, un grup de cercetători ai Academiei de Științe din Paris, condus de arheologul Jean Peret, a descoperit în Palestina un monument unic în felul său, a cărui vechime e socotită de zece mii de ani. E vorba despre un mormînt ce cuprinde mai multe schelete, situat pe malurile lacului Huleh în valea de sus a Iordanului. Craniile scheletelor sînt împodobite cu scoici marine.

În insula Rapaiti (Polinezia), se găsește actualmente expediția lui Thor

Heyerdahl. Lucrările de pînă acum au dus la constatarea, că în această insulă se găsesc numeroase vestigii ale unei civilizații vechi, ale cărei origini sînt încă necunoscute.

Între altele, se pot vedea aici resturile a 11 fortărețe, mărturii ale grijii locuitorilor de a organiza o apărare organizată împotriva unor adversari puternici.

A fost descoperit tot aici și un templu megalitic de mare interes științific.

În Berlinul de Est, a fost descoperit un cîmîtir vechiu de 3000 de ani. Pînă acum au fost scoase la iveală 18 morminte cuprinzînd 22 urne funerare.

Vestigiiile vechiului palat de la Ras-Shamra, din Siria de Nord, au fost complet explorate. Francezul Claude Schaeffer a descoperit aici tablete relative la chestiuni de contabilitate publică, din veacul al XIV-lea a Chr. n.

În împrejurimile sud-estice ale orașului Erevan, capitala Armeniei sovietice, se ridică colina Karmir-Blur. În urma săpăturilor arheologice făcute, s-au descoperit ruinele unei fortărețe din epoca Urartu (secolul al VII-lea a. Chr. n.). Prin unele aspecte ale ei, fortăreața aduce aminte de cele din Mesopotamia și din partea orientală a Asiei Mici.

Cetatea acopere o suprafață de 4 hectare. S-au găsit pocale de bronz gravate cu arme ale regilor de Urartu, scuturi, etc.

În China s-a descoperit o nouă fosilă din preistorie. Un savant chinez, doctorul Pei Wen Tchung, a descoperit într-o grotă de la Kuang-Sib fosila unui dinte de patru ori mai mare decît acela al unui om actual și care ar fi aparținut unei maimuțe sau unui om din preistorie.

Această descoperire ar fi fost făcută într-un strat geologic ce se urcă aproape la aceeași perioadă ca și fai-

mosul „om de Pekin“, adică la câteva sute de mii de ani.

Craniul și unele părți ale scheletului, pe care unii antropologi le consideră ca proba cea mai veche a descendenței noastre din maimuță, fuseseră descoperite în China la anul 1929, de către Tchow Low Tian.

POPULAȚIA GLOBULUI. Un anuar demografic, compus pe baza statisticilor O.N.U.-lui, avînd o extensivitate de 790 pagini și publicat în anul 1956, arată că populația globului a atins în 1954 cifra de 2.652 mil. de locuitori.

Intrucît numeroase țări n-au făcut un recensămînt recent, iar altele n-au furnizat statistici, datele cuprinse în anuar sînt numai aproximative.

Cu toate acestea, se pare că populația globului crește cu 1,5%—2% pe an, că există mai multe femei decît bărbați în orașele Occidentului și mai mulți bărbați decît femei în țările arabe și asiatice.

Cea mai mare aglomerație din lume o are New-Yorkul cu 12.300.000 locuitori. Urmează Londra cu 8 mil. 300 mii locuitori. Al treilea oraș din lume e Moscova, a cărei populație se ridică la 7 mil. de suflete. Tokio are 6.300.000 locuitori, Shanghai 6 mil. 200 mii, iar Parisul 4.800.000.

Statul cel mai populat al lumii este China (583 mil. de locuitori), urmată de India (377 mil. de locuitori), Uniunea Sovietică (214 mil. de locuitori) și de Statele Unite (162 mil. de locuitori).

Continental cel mai populat este Asia cu 1.451 mil. de locuitori, adică 55% din populația lumii. Există 404 mil. de Europeni, 357 mil. de Americani și 210 mil. de Africani.

Cea mai puternică creștere a populației în cursul ultimilor ani, se constată în Venezuela: 3% pe an. Cea mai slabă este aceea a Irlandei: 0,04%.

DESCIFRAREA SCRIERII MAYA: Tradițiile maya au strălucit veacuri de-a rîndul în America Centrală și în Mexic. Etnologi renumiți au afirmat că civilizația maya a fost una din cele mai strălucite din America, avînd probabil ca leagăn peninsula Yucatan.

Focarele cele mai bogate în monumente ale civilizației maya se găsesc în Mexic. Cu câteva secole înainte de Hristos, au fost clădite aici orașe mari, ca Izamal. Numai către veacul al X-lea începu stingerea misterioasă a strălucitei perioade maya, ale cărei vestigii trebuie să fie smulse astăzi cu anevoie loviturilor distructive ale pădurii virgîne.

De veacuri, savanții se străduiesc să interpreteze operele de artă maya salvate de distrugerea timpului și a oamenilor. Dacă avem puțința să admirăm construcțiile templelor, țesătura vestimentelor, amestecul mozaicurilor ieșite din geniul maya, în schimb se ignorează aproape cu totul istoria acestui popor.

Piedica principală din calea acestei cunoașteri era pînă acum neputința cercetătorilor de a descifra hieroglifele maya.

Astfel, Paul Schellas, lingvist german cu reputație, a putut scrie în anul 1947: „Dezvoltarea scrierii maya este o problemă insolubilă“.

Citirea articolului scris de profesorul Schellas l-a făcut pe tînărul etnograf sovietic Iuri Knorozov să se hătărăscă a încerca ceea ce era socotit ca imposibil.

Dorind să strîngă cît mai multe informații asupra modului de existență al oamenilor maya, Iuri Knorozov ispită cu multă răbdare cele mai mici detalii ale unuia din cele trei manuscrise maya, scăpate tefere de rugurile inchiiziției spaniole din America.

Pe această cale, a izbutit să descopere ce veștminte purtau oamenii maya, cum lucrau pământul, în ce chip se războiau, care erau zeii lor și legile societății lor.

După șase luni de exercitare în caligrafia maya, Iuri Knorozov ajunge la stadiul în care, combătând afirmații anterioare ale altor cercetători, poate preciza că limba maya nu are nouă sute de caractere, ci numai două sute șapte zeci.

În sfârșit cuvintele ies la suprafață și tânărul savant sovietic scrie cu febrilitate traducerea lor: Kuts înseamnă curcan, iar figurat — nătarău; Tsulx înseamnă cîine; Mut — semn.

Formarea prefixelor numelor, terminațiile verbale se deduc și astfel apare o frază: „Soarele arde totul în această epocă, ploaia fecundează pământul“.

În felul acesta, vâlul de taină de pe scrierea maya a fost înlăturat. Rămîne a se îndeplini o îndelungată muncă de transcriere, care va dezvălui bogatul tezaur al faimoasei civilizații maya.

APORTUL BISERICII NOASTRE LA CONSTITUIREA BIBLIOTECII ACADEMIEI.

Încă acum doi ani, stăruind în paginile revistei „Contemporanul“ (nr. 26/508 din 29 iunie 1956, prin articolul intitulat: „O dată memorabilă în istoria culturii noastre“), asupra importantului moment al împlinirii a nouă decenii de muncă academică romînească, Dl. Acad. Prof. Ștefan Milcu subliniază, între altele, contribuția Bisericii noastre la constituirea bibliotecii Academiei în anul 1867: „Este emoționant să aflăm — scria dînsul — că primul fond de cărți al bibliotecii a fost constituit de cele 73 volume (în cea mai mare parte bisericești) din secolul XVII și XVIII, dăruite, chiar în

ședința de constituire, de episcopul Dionisie al Buzăului. Acest exemplu de început a fost imitat de numeroși cărturari“.

CONTRIBUȚIA LITERATURII RELIGIOASE LA FORMAREA LIMBII NOASTRE LITERARE.

În articolul intitulat „Izvoarele limbii noastre poetice“, (publicat în „Gazeta literară“, anul III, nr. 17 (111) din 26 aprilie 1956, p. 2) Dl. Prof. univ. și critic literar J. Byck dă unele aprecieri demne de reținut în ce privește contribuția oamenilor Bisericii noastre la formarea limbii literare romîne.

Mai întîi subliniază: „Ceea ce numim astăzi „măiestrie artistică“ nu e un lucru care s-a ivit spontan, ci rodul unei munci de veacuri, de generații. Și cei care admiră astăzi frumusețile creațiilor literare mai noi, nu trebuie să nu-și îndrepte gîndul cu recunoștință către aceia care, cel dintîi, s-au trudit — cum spunea Eminescu — „a turna în formă nouă, limba veche și-nțeleaptă“. Apoi, după ce remarcă meritele adevăraților deschizători de drumuri în ce privește creația noastră literară, continuă: „Ce poate fi mai frumos, mai justificat decît cercetarea luptei omului pentru progres, pentru desăvîrșire! Ce poate fi mai reconfortant decît descoperirea succesului omului în această luptă! Cîtă satisfacție are cercetătorul cînd, în cele mai stîngace traduceri de texte religioase făcute în secolul al XV-lea sau al XVI-lea, descoperă truda scriitorului în căutarea cuvîntului celui mai potrivit, a celui mai frumos!“

Spre ilustrare, dă următorul exemplu: „Dumnezeul meu — scrie tîlmăcitorul, în cea mai veche versiune cunoscută a Psaltirii — pune ei ca roata, ca trestia între fața vîntului, ca focul ce arde dumbrăvile, ca văpaia ce aprinde pădurile“.

Apreciind această săvârșire literară, dl. J. Byck afirmă: „Firește că imaginile nu-i aparțin tălmăcitorului român, dar exprimarea lor e nouă și e românească, și e artistică.“

Referindu-se în mod special la Coresi, criticul nostru literar afirmă într-un alt articol: „Urmărind cursul fluviului care este limba noastră literară, pașii ne duc pînă la secolul al XVI-lea, la tipăriturile lui Coresi. În aceste tipărituri descoperim nu limba literară, — cum afirmă unii, — ci izvorul, faza primitivă a limbii literare de azi, cu aproape toate particularitățile care deosebesc limba literară de azi de ceea ce numim graiuri regionale. Prestigiul cărții tipărite a făcut ca dintre toate graiurile daco-românești să se impună acela în care au apărut textele coresiene. Aceste texte în număr destul de mare și de cuprins variat, au avut o largă circulație pe întreg domeniul daco-românesc și s-au bucurat de exclusivitate — unele timp de mai bine de un secol“. (Despre limba noastră literară, în „Gazeta literară“, anul III, nr. 19 (113) din 10 mai 1956, p. 2).

În articolul citat prima dată, Dl. Prof. univ. J. Byck spune despre același Coresi: „Tipăriturile din secolul al XVI-lea ale diaconului Coresi, care în evoluția limbii noastre literare reprezintă un însemnat pas înainte, sînt pline de expresii poetice și nu încapă îndoială că, dată fiind circulația textelor coresiene, acestea au jucat un rol important în răspîndirea și cultivarea gustului literar“. Apoi adaugă ca un fel de concluzie: „recunoaștem în tipăriturile lui Coresi punctul de plecare al limbii noastre literare“. Această afirmație și-o bazează pe faptul că „toți învățații care au aprofundat studiul textelor românești din secolul al XVI-lea și pînă astăzi au scos în evidență strînsa legătură dintre limba noastră literară și limba

tipăriturilor lui Coresi. Chiar dacă s-ar descoperi texte din secolul al XIII-lea, *rolul lui Coresi nu va putea fi micșorat*“. (Despre limba noastră literară, în „Gazeta literară“, anul III, nr. 21 (115) din 24 mai 1956, p. 2).

Pentru edificare, dă următorul exemplu:

„Cum jeluiește cerbul setos la ieșitul apei, așa amu și noi să jeluim.

Și rîuri curseră, a învățaturii apei vii.

Să lărgim brazdele inimii noastre

Să înțelegem cît de rău iaste blăstemul vecinilor și fraților răi, că om ești, — zice, — deci nu borî venin de aspidă! Om ești, nu fiară! Că drept aceea făcută e ție gura, nu ca să musci, ce să vindeci“.

Despre contribuția masivă și excepțională a literaturii religioase la formarea limbii noastre literare, criticul nostru literar spune: „În evoluția unei limbi literare joacă un rol de căpetenie cărțile de largă circulație, și acesta este cazul tipăriturilor lui Coresi, al Cazaniei lui Varlaam, tipărită la Iași în 1643, al Noului Testament tradus de mitropolitul Simion Ștefan și tipărit la Alba Iulia în 1648, al Bibliei de la București, din 1688, al Pravilei de la Iași (1645) și de la Tîrgoviște (1652), al tipăriturilor mitropoliților Dosoftei și Antim Ivireanul — și ne oprim în pragul secolului al XVIII-lea. În toate aceste texte descoperim tendința unei apropieri de ceea ce începuse să se impună ca limbă a cărții“.

Ca exemplu ne dă pe mitropolitul Simion Ștefan, care s-a sîrguit să-și selecționeze vocabularul, referindu-se în special la frumoasa comparație a acestuia din prefața Noului Testament, a cărei importanță pentru istoria limbii noastre literare — subliniază Dl. Prof. univ. J. Byck — nu poate fi micșorată.

NOI DECODERIRI ARHEOLOGICE

În apropierea Ploieștiului, și anume în comuna Tîrșorul Vechi, s-au făcut o serie de săpături arheologice. Lucrările au fost organizate de muzeul regional de istorie, cu sprijinul Academiei R.P.R. Ele au ca scop scoaterea la iveală a vechiului oraș Tîrșor, care apare în privilegiul comercial din anul 1413, dat de către Mircea cel Bătrîn brașovenilor sub denumirea de „Novum Forum” (Tîrgul cel nou). În urma săpăturilor ce s-au făcut pînă acum, au fost identificate ruinele a 4 biserici, dintre care una a fost clădită de Vlad Țepeș. Au mai fost descoperite ruinele unei mănăstiri înființată în jurul anului 1670 de Antonie Vodă din Popești. În jurul mănăstirii, au fost scoase la iveală două pavaje de piatră de rîu, unul din secolul XVII, iar altul din secolul XV, sub care au fost descoperite morminte din secolul IV d. Hr.

O CAPODOPERA A VEACULUI XVI: CATEDRALA SF. VASILE DIN MOSCOVA, ÎN CURS DE RESTAURARE INTEGRALĂ

Catedrala „Sf. Vasile” din Moscova (Piața Roșie) e una din capodoperele arhitecturii ruse. Catedrala aceasta — pe numele său vechiu catedrala Pokrovski — a fost construită în 1555, sub Ivan cel Groaznic. Ea era atunci edificiul cel mai înalt din Moscova: 70 de metri. Frumusețea formelor sale și armonia desăvîrșită a ansamblului fac din această catedrală unul din giuvaerele arhitecturii ruse vechi.

În vederea lucrărilor de restaurare a acestui prețios monument istoric, s-au făcut cercetări numeroase. Savanții sovietici au studiat analele, manuscrisele epocii, pictura murală rusă a veacurilor al XVI-lea și al XVII-lea, precum și arhivele muzeelor și bibliotecilor. Lucrările de restaurare au fost săvîrșite

de arhitecții și pictorii atelierului de restaurare de pe lîngă Direcția specială a arhitecturii a Consiliului de miniștri al R.S.F.S.R.

Scopul urmărit era redarea aspectului primitiv al catedralei. Trebuia mai întîi de toate să se înlocuiască oarecari cărămizi ale zidurilor. Constructorii catedralei folosiseră cărămizi de forme diferite, obținînd în felul acesta efectele cele mai minunate.

Lucrările de restaurare au descoperit oarecari secrete ale constructorilor: pentru a aerisi zidurile groase de doi metri, le făceau goale prin unele părți; de asemenea, se zideau aici ulicioare tencuite cu lustruială, care, în zidurile interioare, serveau drept cutii de rezonanță.

O sarcină grea a revenit pictorilor. Pe o suprafață de 8000 metri pătrați, ei au trebuit să dea jos — adeseori cu ajutorul agenților chimici — pînă la șapte straturi de pictură suprapuse, înainte de a scoate la lumină pictura primitivă. Aceasta nu consta decît din două culori: albă și roșu ca purpura. Pentru restaurarea acestei picturi, uzina din Leningrad a fabricat culori minerale după o formulă specială pusă la punct de chimiști.

Traversînd Piața Roșie, moscoviții admiră acest giuvaier al arhitecturii vechi, a cărui cupolă centrală e împodobită de spirale daurite. Pentru a le reface, au trebuit 4500 foițe de aur. Daurirea tuturor detaliilor metalice ale catedralei a necesitat mai mult de 15.000 foițe de aur.

Actualmente restaurarea părții exterioare a catedralei e isprăvită, iar aceea a interiorului va începe. Pe o boltă a intrării de sud, s-a descoperit recent, sub straturi de culori posterioare, o pictură admirabilă datînd din veacul al XVII-lea: pe un fond alb, se desprinde o împletitură fin execu-

tată de ierburi și frunze, în patru culori (albastru, negru, roșu și galben). Intreaga pictură murală veche a interiorului catedralei va fi restaurată într-un viitor apropiat. (*Études Soviétiques. Revue mensuelle*, 8-e année, nr. 98, mai 1956, pp. 77—78).

MONUMENTE PREȚIOASE DE ARTĂ CREȘTINĂ ÎN U.R.S.S.

În cadrul unei scurte prezentări de ansamblu a orașului Kiev, capitala Ucrainei sovietice (publicată în paginile revistei „*Études soviétiques*“, juillet 1956, nr. 100, pp. 60—65), sînt înfățișate și monumentele religioase (mai ales din veacul al XI-lea) ale acestei însemnate metropole (p. 63-65).

Șirul acestor prețioase monumente îl deschide mănăstirea din Kiev, întemeiată la mijlocul secolului al XI-lea, care ocupă un loc de frunte printre monumentele istorice ale orașului. Ea constă dintr-un ansamblu vast de clădiri și biserici cu numeroase încăperi subterane. Deși năvălitorii hitleriști au dărîmat în 1941 perla acestui ansamblu, catedrala Uspenski (arhitectură ruso-ucrainiană a veacului al XI-lea), mănăstirea rămîne încă și azi un monument foarte bogat. Aici se păstrează, de exemplu, biserica Sf. Treimi (Troitskaia) și biserica Sfîntul Mîntuitor (Spasskaia) construite în veacul al XII-lea. Clopotnița principală este remarcabilă prin arhitectura sa, iar un oarecare număr de clădiri civile prezintă caracteristicile arhitecturii ucrainiene. Demn de reținut este și faptul, că în această mănăstire se găsește și mormîntul celui ce a întemeiat Moscova, prințul Iuri Dolgoruki (1090—1157).

De la această mănăstire se deschide cea mai frumoasă priveliște a Niprului: — ochiul se desfată aici privind panorama impresionantă a vechilor ziduri de fortificație, a bisericilor și

cupolelor aurite, care se ridică deasupra verdeții bogate a parcurilor.

Un alt monument interesant al vechiului Kiev este catedrala Sfînta Sofia. Ea a fost fondată în anul 1037 pe colina, unde un an mai înainte trupele prințului Iaroslav cel Înțelept au nimicit pe Pecenegi, care atacară Kievul. Catedrala are 13 cupole aurite de formă și măreție diferite; în interior se găsesc mozaicuri și fresce bogate.

Cel ce vizitează Kievul este impresionat și de mormîntul lui Ascold (unul din primii principii ai Kievului), care se găsește în celebra biserică a Sfîntului Andrei (model de arhitectură din veacul al XVIII-lea).

Informații prețioase despre realizări artistice creștine se cuprind și în prezentarea intitulată: „Rostov... și Kremlinul său“ (în revista citată, p. 66).

În cele cinci biserici ale Kremlinului din Rostov, s-au păstrat fresce ale veacurilor XVI și XVII. Sub bolțile sumbre și misterioase ale bisericii Învierii, de exemplu, se găsesc multe tablouri biblice. Culorile acestor tablouri sînt atît de proaspete și atît de strălucitoare, încît cu greu îți vine să crezi că secole întregi s-au așternut peste aceste ziduri antice.

În anul 1955, un uragan teribil s-a dezlănțuit asupra regiunii Rostovului; el a zmulș vîrfurile bisericilor, dărîmînd chiar unele bolți. Actualmente se desfășoară intens lucrările de reparații. Cupolele strălucesc astfel în soare, încît ai putea crede că-s argintate. Ele sînt făcute la fel cu cele ale măestrilor artiști din veacul XVI, adică din lemn de plop lucios, și cu cît ele-s mai mult supuse soarelui, vîntului, ploii și zăpezii, cu atît strălucesc mai frumos.

Demne de remarcat sînt atenția și grija, cu care se desfășoară munca de restaurare și de conservare din interi-

orul Kremlinului. Fiecare careu mic de pictură veche trebuie să fie salvat de primejdia umidității și a distrugerii. Pe pereți, se pot observa, în unele locuri, adevărate pansamente făcute din soluție de caseină, clei și alte substanțe, care redau culorilor prospețimea și strălucirea primitivă și care, conservând pictura, înlătură stratul de praf și de murdărie ce s-a așezat în cursul veacurilor.

Din aceeași revistă mai reținem, că pe una din colinele orașului Tbilissi, capitala Georgiei, și anume aproape în centru, s-a păstrat biserica lui Metekh. Nu departe de râul Kura, pe ale cărui maluri se întinde orașul, și anume în partea veche a lui Tbilissi, se ridică un templu fără cupolă, cu un acoperiș cu două povârnișuri, împărțit în trei corăbii. E basilica lui Antchiskhat, construită în prima jumătate a veacului al VII-lea. Orașul mai cuprinde și alte monumente vechi, cum este de pildă templul Sionului.

C. SIRBU

INSUFICIENȚA MORALISMULUI INDIVIDUAL. Și creștinii din Apus încep să-și dea seama că problemele de azi nu pot fi rezolvate prin individualism și pietism. Moralismul individual nu e suficient pentru soluționarea problemelor sociale. Nu poți reduce cauza frământărilor sociale numai la decadența morală a anumitor indivizi, precum nu poți realiza dreptatea socială numai prin îmbunătățirea morală a indivizilor. „Nici o perfecțiune morală a indivizilor, fie ea cât de înaltă, nu va rezolva problemele epocii atomului” — scrie R. Nisbuhr în rev. „Die Zeichen der Zeit” (2 1957) „Civilizația noastră nu poate fi izbăvită printr-un număr de sfinți: ea va fi adusă în ordine mai curînd prin slujirea jertfelnică pentru comunitate — fără distincție de convingerile religioase sau

areligioase”. E interesant că aceste cuvinte sînt ale unui scriitor protestant, pentru că protestantismul s-a caracterizat prin individualism. Se vede că mersul istoriei îi obligă pe protestanți să-și revizuiască individualismul și să-și îndrepte atenția spre comunitate.

Biserica ortodoxă dintru început a înțeles înseamnăta comunității. Pentru ea credinciosul nu e un individ izolat, ci „membru al Bisericii” și deci în slujba întregului. De asemenea ea nu s-a mărginit să propovăduiască înnoirea omului și să moralizeze pe indivizi, ci a participat și la sbuciumul poporului, sprijinind năzuințele lui spre mai bine. Astăzi Biserica ortodoxă, pe lângă activitatea ei religios-morală, este alături de munca poporului pentru o viață mai bună și de luptă pentru pace.

E adevărat: problemele vremii noastre nu se pot rezolva numai prin moralizarea indivizilor. Ele cer acțiuni colective, ele cer participarea cu tot sufletul la lupta popoarelor pentru pace, libertate și dreptate.

CATOLICII FOLOSESC CÎNTĂRI PROTESTANTE. Constatînd că teologii nu recunosc Biserica evanghelică drept Biserică, H. Asmussen (în „Die Zeichen der Zeit”) întrebă: cum de totuși catolicii folosesc imnele evanghelice? — „Ne bucurăm — scrie el — cînd găsim așa multe imne evanghelice în cărțile catolice de cîntări. Dar permiteți-mi întrebarea: cum stau aceste imne în cărțile voastre? Il iubiți așa mult pe P. Gehrhardt? Nu știți că acestea sînt imne *bisericești*, care își au valoarea prin Biserica, în care s-au isvodit și pentru care au fost scrise?”.

Întrebarea este justificată: imnele evanghelice poartă pecetea Bisericii evanghelice. Se vede însă, că și în alte

părți, ca și la noi, catolicismul, care privește de sus pe evanghelici — ca și pe ortodocși —, cînd e vorba să cîștige poporul, nu se dă în lături de a folosi imne „eretice“, sau „schismatice“, care sînt îndrăgite de credincioși. Așa a procedat cu „ritul oriental“, ca să cîștige pe ortodocși, așa procedează cu imnele evanghelice.

Sub masca „ritului oriental“ și a imnelor evanghelice rămîne acelaș duh, strein și spiritului ortodox și celui evanghelic.

MIȘCAREA LITURGICĂ. În Biserica luterană din Germania există o mișcare „liturgică“ mai veche, datorită căreia în unele părți s-a introdus ectenia mare în Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur și alte elemente liturgice. Astăzi s-a ajuns la formularea unui serviciu divin, care are la bază „Missa germană“ a lui Luther, o Missă curățită de elementele tipic romano-catolice. Se spune că pe calea aceasta a lui Luther se va ajunge pînă la Biserica primară. Or, în Biserica primară există „numai un serviciu divin: cina Domnului împreună cu rugăciune, citire și explicare.... Serviciul divin genuin creștin este serviciu divin sacramental“ „și așa l-a menținut și dezvoltat Biserica“. De aceea, Biserica luterană trebuie să țină seamă de „bogația liturgică a Bisericii“ (Die Zeichen der Zeit 6/957).

Unii pastori însă obiectează că „missa germană“ a admis-o Luther numai provizoriu, pentru vremea aceea (1526) și că luteranismul nu trebuie să se întoarcă la missa catolică, ci

să meargă pe o cale deosebită (Id. 11/956).

La acestea se răspunde că Luther a lăsat „missa germană“ ca model, după care ne putem orienta și azi. De altă parte e nevoie de un „formular liturgic“ pentru a înlătura fărâmițarea individualistă nelimitată din Biserica noastră“ și a realiza o unitate.

În sfîrșit: „Acum, în epoca cugetării ecumenice și a relațiilor cu Biserica ortodoxă a Răsăritului — care a păstrat cel mai fidel tezaurul liturgic cel mai vechi — nu trebuia oare să ne bucurăm că toate confesiunile avem o rădăcină comună în Biserica veche?“ (Id. 6/957).

Fără nici o îndoială că încercarea de a depăși schema serviciului divin, în care predica este centrul, și a reînvia Liturghia din primele veacuri creștine, cu Sf. Euharistie în centru, are ca rezultat nu numai îmbogățirea cultului luteran, ci și adăugarea unui nou element de apropiere între Biserici de mare însemnătate: unitatea liturgică. E clar că această unitate liturgică se realizează numai prin întoarcerea la unitatea liturgică existentă în Biserica primelor veacuri creștine. Cu alte cuvinte, prin Liturghia păstrată în Biserica ortodoxă.

Aceste discuții liturgice luterane sînt un îndemn pentru noi să prețuim și mai mult sfînta Liturghie, pe care ne-au transmis-o Sf. Părinți, și să sorbim din ea mereu noi energii de viață spirituală din ce în ce mai bogate. Căci această Sf. Liturghie poartă pecetea duhului celui veșnic viu.

M.

KONIDARIS GHER. I., „Formarea Bisericii catolice pînă la începutul sec. V. și cei trei mari Ierarhi”; extras din rev. „Theologia”, Atena 1955 p. 95. În această lucrare profesorul de istorie bisericească de la Facultatea de Teologie din Atena prezintă o documentată analiză asupra faptului că în primele timpuri nu a existat nici o idee despre catolicismul papal. Dimpotrivă, marii ierarhi din secolul IV, cînd vorbeau despre „biserica catolică”, înțelegeau sub ea numai „biserica ortodoxiei catolice”, raportată la învățătura autentică a Mîntuitorului Hristos. Astfel denumirea de „biserica catolică veche” nu are tangențe cu romano-catolicismul modern, care are o altfel de esență și deci nu este continuarea vechii biserici catolice. Același autor mai cercetează și problema vechii organizații bisericești, într-o lucrare mai mare: „Cercetări noi pentru lămurirea problemei izvoarelor privitoare la organizația bisericească veche”. Partea I, Atena 1956, p. 79. Este o merituoasă introducere la problema raportului dintre biserică și stat, între anii 34 și 156, care mai prezintă și alte elemente, decît numai cele de persecuție.

ONASCH KONRAD, „Ideia cirilo-metodiană în istoria bisericească a Evului Mediu”; în „Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin Luther Universität Halle-Wittenberg”, Nr. VI-1, 1956 p. 27—40. Autorul, care este directorul Institutului pentru cercetarea

Ortodoxiei răsăritene, analizează problema ardentă a tradițiilor cirilo-metodiene la cehi, în sensul că de la Frații apostoli ai slavilor, Constantin și Metodie și pînă la Ioan Hus, nu s-a stins în Cehia și Moravia tradiția slăvonismului bisericesc de rit bizantino-ortodox. Este o documentată respingere a tezei latine, că tradițiile acestor frați apostoli s-ar fi latinizat chiar de la început de însuși Metodie, pentru ca să se evite concluzia, că la origine ceho-slovacii erau ortodocși. Pe linia acestor cercetări prof. Onasch redactează și publicația: „Quellen und Untersuchungen zur Konfessionskunde der Orthodoxie”, din care au și apărut primele două volume: Müller L., „Sistemul religios-filozofic al lui Vladimir Soloviev”, Berlin 1956 p. 80 și Onasch K., „Praznicul Crăciunului în anul bisericesc ortodox”, Berlin 1956 p. 250 cu numeroase icoane în text și anexă. În această lucrare autorul conexează slujbele Nașterii Domnului cu iconografia acestui mare praznic.

KUDIUK AT., „Învățătura moral-duhovnicească a Sf. Antonie, Sf. Pahomie și Sf. Macarie cel Mare”, Tserkownyj Wiestnik 8, Varșovia 1956, p. 13—21. În acest articol, pînă la Kudiuk expune înălțătoarele principii duhovnicești pe care le-au stabilit pentru viața monahală marii inițiatori ai vieții ascetice. Iar pentru a arăta importanța practică pentru viața creștină a acestor principii, autorul arată în articolul: „Importanța vechiului mo-

nahism în Biserica lui Hristos“, în aceeași revistă a Mitropoliei ortodoxe din Polonia, nr. 10—11, 1956, p. 19—24, că asceza și duhovnicia monahală au avut o mare înrîurire asupra sporirii vieții creștinești în genere.

LENCEVSKI N., „Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Cholm“, Tserkownyj Wiestnik 9, Varșovia 1956, p. 15—22. Este o prezentare a originii acestei sf. icoane, din sec. XIII, precum și despre peripețiile ei istorice, când după vremea unirii din 1596 de la Brest, a fost „unită“ și această icoană, dîndu-i-se caracter latin, prin însăși încoronarea ei din partea papii, în 1765. Cu toate acestea și această sf. icoană „a revenit“ la ortodoxie, în 1875, pentru ca de atunci înainte să-i încălzească în duhovnicie numai pe ortodocși.

PRAVOSLAVNAIA MASL, revista Mitropoliei ortodoxe din Cehoslovacia, prezintă în nr. 4 pe 1956, un bogat material teologic, din care merită atenție deosebită: „Mireasa cerească după Cîntarea Cîntărilor“, de prof. Hoffmann R., (p. 200—209), arătînd că această carte a Vechiului Testa-

ment o prevestește pe Prea Sfînta Fecioară Maria, ca adevărată și singură Mireasă a cerului. Păr. Leixner J., prezintă în „Soartea Mănăstirii slavone de la Sazava“ (p. 215—225), amănuntul istoric, că tradițiile cirilometodiene ortodoxe de la această mănăstire nu au fost introduse de la Kiev, în 1095, când au fost aduse acolo sf. moaște ale lui Boris și Gleb, de către Nestor, precum o crede și prof. Bartoș M., într-un articol din Krestanka Revue, 1955, ci dovedește că aceste tradiții s-au păstrat necontenit în Cehia și Moravia, din timpul venirii sf. apostoli Constantin și Metodie în Moravia, în 864. Prof. D. Belu de la Sibiu prezintă o analiză a problemei: „Vestirea creștinismului prin ospitalitate“ (p. 231—239).

ACADEMIA REPUBLICII CECOSLOVACE, Institutul Slavic își anunță începerea publicării, în două volume cu vreo 2000 de pagini, a marelui Lexicon linguae Palaeoslovenicae, cel mai modern și cu vastă erudiție filologică. Apare din 1958 în fascicule lunare.

Prof. M. ȘESAN

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului“.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autogrofe sau, de preferință, dactilografiate în 5 exemplare), scrise citeț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în romînește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
REÎNTREGIREA
SIBIU

Biblioteca Metropolitană Sibiu